

GODS VRIJMAGTIGE GENADE

aan

EEN ZONDAAR VERHEERLIJKT

of

**Echt verhaal van zijn eerste levensjaren - Krachtdadige verandering in zijn
jeugd - Verkeer met Godvruchtige vrienden - Gelovige omhelzing van Jezus -
Dagelijks leven in Hem - Zijn en aller gelovigen verwachting op de eeuwige
zaligheid - Met een woord van waarschuwing, bemoediging en vertroosting**

IN ENIGE BRIEVEN AAN EEN VRIEND MEDEGEDEELD,

En

DRIE LEERREDENEN OVER BELANGRIJKE ONDERWERPEN

door

D. A. DETMAR

in leven predikant te Ede

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2016**

INHOUD

Levensbeschrijving in 10 brieven

LEVENSOVERZICHT. BLZ. 64

DRIE LEERREDENEN OVER BELANGRIJKE ONDERWERPEN. BLZ 73

1. DE EEUWIGDURENDE SCHAT DER GODVRUCHTIGEN.

Wetende, dat u hebt in uzelf een beter en blijven goed in de hemelen.

LEERREDE OVER HEBREEËN 10: 34b.

2. De gelovigen kennen gedenkplaatsen op hun weg door dit tranendal, waar de Heere, op het gebed, hun zielen verkwikt, hen ondersteund of uit bezwaren gered heeft.

En Jacob noemde den, naam dier plaats Pniël. Want, zei hij, ik heb Gods gezien van aangezicht tot aangezicht, en mijn ziel is gered geweest.

LEERREDE OVER GENESIS 32: 30.

De gezaligden zullen in de hemel, ontheven zijn van alle duisternis, uit onkunde, inwonend bederf en traagheid des harten voortgevloeid, waarover zij op hun reis door dit tranendal zuchten en wenen.

LEERREDE OVER OPENBARING 22: 5.

En aldaar zal geen nacht zijn, en zij zullen geen kaars, noch licht der zon van node hebben: want de Heere God verlicht hen.

VOORBERICHT voor de zesde druk.

Dat deze eenvoudige brieven, eerst aan een vriend geschreven, en nu ten zesde male voor andere vrienden ook verkrijgbaar gesteld, tot een zegen mogen strekken, is de biddende begeerte van schrijver dezes.

Het is hem te gering, wat dezen of genen daar over mochten oordelen of zeggen. Dat hij waarheid schreef, en dat wellicht de Heere het verder voor hen, die deze brieven lezen zullen, tot ontdekking, bemoediging of vertroosting doen strekken, is voor hem van meer belang. Ja, zijn hart is vertroost, daar hij vernemen mocht, dat het de Heere behaagd heeft, zijn geschrijf voor velen zijner vrienden tot opwekking en bemoediging te stellen, waarover hij zich met hen in God mag verblijden.

Daar het tevens zijn hartelijke begeerte uitmaakt, om eenmaal, van alle moeilijkheden afgelost, met al zijn geliefde vrienden en vriendinnen, de Heere voor al de aanbiddelijke leidingen Zijner Goddelijke Voorzienigheid te danken en te verheerlijken.

EERSTE BRIEF

OVER DE AANLEIDING TOT HET SCHRIJVEN VAN DIT VERHAAL.

Waarde vriend!

Ik kan u niet mededelen hoe aangenaam het mij was, uit uw brieven te vernemen, dat gij met zoveel genoegen bij ons verkeerd hebt, en dat gij daaraan nog steeds met blijdschap gedenken moogt. Ja, het was ons goed tezamen te zijn, de Heere was in ons midden, en gebod Zijn zegen. Trouwens, wat is anders het verkeer, zelfs van de Godvruchtigsten die er op aarde zijn, wanneer de Heere Zijn belofte niet vervulde, "waar twee of drie in Mijnen Naam vergaderen, daar ben Ik in het midden van hen". Nu, dat mochten wij dan wel in nadruk ondervinden. De tijd van ons samen-zijn is ons niet lang gevallen, even zo min als de reizigers naar Emmaüs, toen dezen zich, ofschoon onwetende, in het gezelschap van hun Heere bevonden.

Ik was zo opgewekt, en voelde zoveel blijdschap des gemoeds, dat ik mij geen tijd herinneren kan, waarin ik, in tegenwoordigheid van vrienden, zoveel zielsverkwikkende blijdschap gesmaakt heb, en ook nimmer ben ik zo ingeleid geworden in de weg, welke de Heere mij geleid heeft. Ik kan mij niet voorstellen, ooit met zoveel vrijmoedigheid daarover gesproken te hebben. Men treft mensen aan, die daar altijd toe gereed zijn, en zulks is bij mij het tegendeel. Het is mij te meer wonderlijk dat ik u des Heeren leiding met mij, voor zover die mijn zedelijke verandering betreft, zo uitgebreid mocht mededelen, daar ik op niets minder, dan daarop mijn gedachten bepaald had, toen ik tot u kwam. Des Heeren volk ondervond dikwijls, dat, als zij zich niet voorgenomen hadden zulke onderwerpen te behandelen, die hun eigen weg en leiding betreffen, dat zij dan daarin met de meeste zegen voor zichzelf en voor anderen ingeleid werden. Wat hangen zij in alles af van de leiding des Geestes!

Ja, deze moet hen in alle waarheid leiden, en hen telkens aan de daden des Heeren herinneren. Ach, zagen zij dit meer, en hadden zij op den duur meer behoefte aan de verlichting en leiding van die Goddelijke Geest.

Maar, geliefde vriend, ik moet u betuigen, dat gij mij in verlegenheid gebracht hebt door uw ernstig verzoek, hetwelk een voornaam gedeelte van uw brief uitmaakt, namelijk, dat ik u mijn gehouden gesprek over de leidingen Gods met mij, hoe de Heere mij, in mijn jeugd reeds, getrokken heeft door goedertierenheid, en wat Hij verder, betreffende mijn gemoedsbestaan, aan mij heeft willen doen, in enige brieven zou mededelen, om het dezen en genen ter lezing aan te bieden, en om het tot meerder nut te doen strekken, hetzelve door de druk voor vrienden gemeen te maken, en dit verzoek bekleedt gij met zoveel redenen, ontleend van de ere Gods en de stichting van onze medemensen, dat ik daardoor, wijl ik het anders dadelijk van de hand zou gewezen hebben, nog meer in de engte gebracht ben.

Gij stelt mij voor dat de Heere, de kenner der harten, die onze bedoelingen kent, weet dat er geen eigenbelang, of valse eerezucht mede beoogd wordt, maar dat de begeerte is, of er nog iemand, die mijn brieven mocht lezen, door tot God bekeerd mocht worden. En daar de Heere mij in mijn jeugd de genade schonk, om de zonden en de dienst der wereld vaarwel te zeggen, dat Hij dit verhaal wellicht kon doen treffen op een jeugdig hart, zodat vaak een jongeling of een jonge dochter, die dit mocht lezen, uitriep: "Heere Jezus! bekeer mij ook in mijn jeugd, doe mij ook vroeg het zalige van Uw dienst smaken".

Gij schrijft mij, geliefde vriend! misschien wordt er nog wel iemand, die overreed is

van de noodzakelijkheid der bekering, die met geweld ook de indrukken verzondigt, die door brave, Godvruchtige ouders of vrienden, hetzij dat zij al ontslapen zijn of nog leven, gewaarschuwd en vermaand is, door tot stilstand gebracht en gedrongen om het tot Jezus te wenden; of wellicht dat een naar Jezus zoekend hart, er nog tot zielsverkwikking en vertroosting iets in vinden zal, wijl er in mijn weg voor zulke mensen bijzondere dingen voorkomen, die onder de bewerking des H. Geestes, zeer nuttig kunnen zijn; en al ware het, voegt gij er bij, dat dit nu het geval niet ware, dat het tot geen merkbare zegen gelezen werd (en ongezegend zal het voorzeker niet blijven), dan kunt gij toch die kalmte in uw gemoed smaken, daar de Heere weet, dat dit alleen uw doel is.

Gij stelt voor, de Heere zal mij inleiden, en mij vaak onder het schrijven der brieven, die gij verlangt dat ik u zal toezenden, zoveel zielsblijdschap doen smaken, dat ik daarin de goedkeuring over dit voornemen zal gewaar worden.

Ik moet u nu dan ook openlijk betuigen, dat uw drangredenen zoveel invloed op mij gehad hebben, dat ik uw verzoek niet van de hand heb durven wijzen, dat ik nu, in de mogendheid des Heeren wens een aanvang te maken met het schriftelijk mededelen van het verhaal, hoe de Heere mij van de weg der zonden afbracht, en heeft doen treden op de weg des verstands, en welke ontmoetingen ik op die weg gehad heb, alsook hoe ik nog door de Heere geleid word, en wat Zijn goedheid mij nog dikwijls doet smaken. Ik gevoel daartoe geen andere bedoeling te hebben, dan om dezen of genen tot nut en zegen te verstrekken.

Dan, ik heb u daaromtrent nog iets te berichten, namelijk, dat daar ik uit uw brieven verstaan heb, dat gij begeert dat ik mijn geschrift niet alleen anderen wil laten lezen, maar zelfs om het te meer nuttig te doen zijn, voor vrienden ter perse zal geven, dat ik vooral in het laatste geval noch mijzelf, noch andere personen of plaatsen, die in mijn verhaal voorkomen, zal noemen.

Ik wens het gebeurde met mij, naar waarheid op te geven, voor zover de Heere mij weer liefd in te leiden, en dus daar het voornamelijk op het gebeurde zelf aankomt, is het van minder belang of er juist de personen en plaatsen in uitgedrukt staan. Ik vertrouw dat gij het billijke van deze mijn voorstelling geredelijk zult toestemmen. Ik zal dan biddende, met het oog op God, de leidsman mijner jeugd, zodra ik kan, met dit werk een aanvang maken.

In enige brieven zal ik u dan schriftelijk mededelen, hetgeen ik u mondeling verhaald heb, voor zover het alleen betrekking heeft op de vernieuwing van hart en wandel; wat andere lotgevallen van mij betreft, deze weet gij, daar hebben wij onder wederzijdse aandoeningen meer dan eens, met bewondering en aanbidding over gesproken, en daarvan zal ik in de brieven, om aan mijn u voorgestelde begeerte te kunnen voldoen, niets melden.

Ik beveel mij dan in uw gebeden voor de troon der genade, opdat het gebrekkige werk, hetwelk ik ten uitvoer wens te brengen, voor mijn eigen hart, voor u en voor elk die het mocht lezen, tot een zegen mag strekken. Hoeverre zich nu mijn volgende brief (de eerste betreffende het verhaal van Gods leiding met mij), zal uitstrekken, of hoeveel brieven de gehele inhoud van het verhaal zal bevatten, kan ik thans nog niet bepalen, daar wens ik nog eens bepaald over te denken.

Ik ben, in vertrouwen dat deze brieven ter beantwoording van uw mij toegezonden brief, u tot blijdschap zullen strekken.

Uw dw. vriend,

TWEEDE BRIEF BEHELZENDE BERICHT VAN MIJN EERSTE LEVENSJAREN.

Waarde vriend!

Gij zult wellicht al met ongeduld mijn brieven tegemoet gezien hebben. Behalve dat vele bezigheden mij verhinderd hebben eerder te schrijven, zo kan ik tevens voor u niet ontveinzen, dat er niet weinig bedenkingen in mij zijn gerezen, en dat ik meer dan eens gereed stond de pen op te nemen, en u te schrijven dat ik van mijn voornemen afzag, en hetgeen ik u in mijn vorige beloofd had, niet kon volbrengen; dan hetgeen, waar bij gij mij in uw brief zo nadrukkelijk bepaald hebt, heeft mij de bedenkingen tegen dat werk doen overwinnen. De begeerte, om nog voor dezen en genen, die mijn verhaal mochten lezen, nuttig te zijn, heeft mij, na herhaalde smekingen tot God, opnieuw aangedrongen om er een begin aan te maken, in de hoop, dat de God van de hemel, onder wiens oog ik schrijf en die mijn bedoelingen in dezen kent, het mij wel mocht doen gelukken.

Ik maak dan een aanvang, om u in deze brief mede te delen, mijn vorig leven in de dienst der zonde, van mijn kindsheid tot ik de ouderdom van ruim zeventien jaren had bereikt.

Gij weet, dat ik in een der aanzienlijkste steden van ons vaderland geboren ben. Nadat ik het eerste levenslicht aanschouwd had, was ik het voorwerp van tedere liefde mijner dierbare ouders, die, onder het hoog bestel der albesturende Voorzienigheid, alles aanwendden, om mij in de staat mijner tedere kindsheid, alsook in die van mijn jongelingschap zo gelukkig te maken, als hun immer mogelijk was.

De Goddelijke goedheid had mij zonder lichaamsgebreken en met gezonde zielsvermogens verwaardigd; echter is het er verre vandaan, dat ik mijn lichaamskrachten en zielsvermogens, mij door mijn liefderijke Formeerder geschonken, in mijn prille jeugd aanlag, om Hem te dienen en te verheerlijken. Dat het hart des jongelings aan de dwaasheid gebonden is, werd in mij bevestigd - en dat kwaad gezelschap dolen doet, heeft de ondervinding in mij geleerd.

In een plaats als die, in welke ik geboren ben, ontbrak het daar nimmer aan. Reeds in het ter school gaan, werd ik door velen omringd, die mij hoogst schadelijk waren, en in het vervolg niet minder, toen mijn ouders mij met het beste doel in de gelegenheid stelden, om, door het aanleren van een kunst, mijn tijdelijke welvaart te bevorderen.

Daar vond ik jongelingen van zeer slechte stempel, die tot alles, wat slecht genoemd kan worden, berekend waren, en die het niet genoeg was, zelf zo goddeloos te zijn, maar volijverig poogden anderen zo niet bozer, ten minste zo slecht te maken, als zij zelf waren.

Hoe hoogst schadelijk en zielbedervend zulk een verkeer was voor een jongeling, die zelf ijdel en dartel was, en in de zonden, helaas! vermaak vond, is licht te begrijpen.

Met aandoening en gevoelige smart, herinner ik mij, hoe ik mijn liefderijke Maker en Weldoener miskende, en de genoegens van dit leven nawandelde, waarin ik mijzelf en anderen vermaakte. Indien ik zei dat ik steeds gerust was onder dit alles, dan spaarde ik de waarheid. Ik had van mijn vroegste jeugd reeds diepe indrukken van de eeuwigheid. Met schrik dacht ik er dikwijls aan, dat aan dezelve geen einde zou zijn. Niet zelden hoorde ik, als het ware, de kloppingen van mijn geweten, bijzonder in des Heeren huis, wanneer ik onder het gehoor van een leraar verkeerde, die met ernst de zondaar aankondigde wat zijn lot zou zijn, indien hij onbekeerd bleef.

Tweemaal heb ik met grote aandoening en zielsontroering gedroomd van het laatste

oordeel, en wel, dat ik aan de linkerhand van Jezus geplaatst zou worden, zodat ik bij mijn ontwaken zeer aangedaan en ontsteld was. Dit veroorzaakte wel voor een korte tijd ingetogenheid, uit een slaafse vrees voor het verderf, vooral des avonds, als ik mij weer te ruste begaf, dan was de vrees soms hooggaande, wanneer de gedachte in mij oprees, dat ik wel in zou slapen, maar niet weer zou ontwaken.

Dit bracht mij wel zover, dat ik al de gebeden, die ik als kind geleerd had, op mijn wijze bad, hetwelk mij voor die tijd dan enige gerustheid des gemoeds bracht, ofschoon het op verre na de ware rust niet was; dit blijkt, want als ik dan des morgens ontwaakte, wel verre van mijn dankerkentenis aan de Heere toe te brengen, dat Hij mij in die nacht niet had weggerukt naar een ontzaglijke eeuwigheid, dan ging ik de oude weg weer op: het werd dus met mijn zedelijke stemming in 't geheel niet beter. Ik had leidlieden, die stouter en ik geloof nog minder met kloppingen van hun geweten durfden zondigen dan ik, hoewel ik daardoor niet wil zeggen, dat ik iets beter was dan zij, o neen! wellicht veel slechter, wegens ouderlijke vermaningen en de roepstemmen, die ik zo dikwijls in mijn gemoed hoorde; want gedurig werd ik door de stem van mijn geweten, soms in de grootste vermaken, verontrust, en telkens bij de eeuwigheid, waarvan ik straks meldde, bepaald.

O, geliefde vriend! het aandenken aan die eindeloze eeuwigheid heeft mij wat benauwdheid en angst gebaard; ja het ging soms zo ver, dat ik wel gewent heb, geen aanzijn gehad te hebben, en de redeloze dieren gelukkig achtte, terwijl ik wist dat daarmee alles met de dood ophield. Dikwijls namen die hooggaande benauwdheden al mijn vreugde weg, zodat het duidelijk aan mij te zien was, en mijn verdwaaalde medemakkers mij vroegen, waarom ik zo stil was, terwijl ik hun anders, helaas! zeer tot vermaak diende. Ik maakte hun niet bekend met de oorzaken van mijn benauwdheid, en zei dan maar dat ik niet wel was.

Ach! had ik het hun gezegd, en er bijgevoegd wat mij en hun, indien wij zo bleven, te wachten stond; dan dit geschiedde niet, terwijl ik zelf het rechte gezicht daarvan miste. In de eenzaamheid stortte ik wel eens een traan over mijn ongelukkige toestand, maar ook maar zo lang als ik eenzaam was, en vooral zo lang mij de slagen van mijn geweten diep troffen. Zodra dit weer voorbij was, dan ging ik weer voort, verdovende, zo veel in mij was, die roepende stemmen, die mij mijn ondankbaarheid aan God, mijn Weldoener, verweten, en die mij mijn toekomend lot aankondigden.

Met het dienen der wereld, paarde ik, op mijn wijze, de godsdienst. Ik ging, (hoewel niet gezet), ter kerke, en volgde de voornaamste leraren, die de meeste toeloop hadden. Ik hoorde graag ernstige bestraffingen, en kon daaronder wel zeer gevoelig zijn; maar uit Gods huis weer in de gezelschappen der wereld komende, waren de tranen, die ik daar geschreid had, spoedig weggeveegd, en werden niet zelden met een zondige vrolijkheid af, gewisseld. Maar hetgeen opmerkelijk is, ik kon opvliegen in drift, wanneer sommigen onder degenen, met welke ik verkeerde, lasterlijk van God, van Zijn Woord, en ook van die leraren spraken, die ik gewoon was nu en dan te horen.

Ja, hoezeer ik op het pad des verderfs voortging, en (ofschoon dikwijls met kloppingen van mijn geweten) de zonden diende, ik voelde, hoe los en ijdel ik had, zo ondervond ik het ook; het kostte mij geen moeite; mijn lessen waren spoedig geleerd, en hetgeen die kundige man er verder over sprak, dat bleef wel in mijn geheugen opgesloten. Ik voldeed hem zeer in het beantwoorden der vragen, hij prees mij telkens, zodat ik trots werd op mijn leren.

Ik werd dan, na een genoegzame tijd onderwijs genoten te hebben, door een der meest geachte predikanten van mijn geboortestad, onder een getal van 28 personen, mede tot

lidmaat der Hervormde Kerk aangenomen. Maar dit grote werk liet niets na dan onvergenoegdheid, dat de leraar aan een jongeling, die zo wijs in mijn ogen was, nog niet meer gevraagd had, en waarover ik mij tegen mijn leermeester beklaagde, die mij echter gerust stelde door te zeggen, dat dit hem geenszins verwonderde, terwijl hij mij aan die leraar beschreven had, deze bijgevolg niet nodig zal geoordeeld hebben, mij meer te vragen.

Nu had ik de waarheden van onze gezuiverde godsdienst beleden, en was dus lidmaat der Kerk geworden. Wat had dit, bij de reeds genoemde indrukken, die ik zo dikwijls ontvangen had, op mij moeten teweegbrengen! Maar ach, helaas! ik was voor alles ongevoelig. Hoe rechtvaardig zo roep ik nu achteraf uit, zou God mij in een eeuwig verderf hebben kunnen storten. Ja. Hij had mij, als iemand die zijn nek verhardde, spoedig mogen verbreken. Ja, geliefde vriend! mijn ziel is, terwijl ik dit schrijf, onder gevoelige aandoeningen, en zeer diep getroffen over de Goddelijke ontferming in het dragen en verschonen van mij, weerspannige zondaar geopenbaard. O aanbiddelijke liefde Gods! welke ik eeuwig wens te aanbidden. De Heere had nog iets groots met mij, geringe en onwaardige in zichzelf, voor. Hoe vast de aartsvijand zijn strikken voor mij spande, - hoe ik verder door mijn diep bedorven hart de doolhoven der zonden dieper ingeleid werd en voortrende op de brede baan der ongerechtigheden en dikwijls in overtredingen viel, ofschoon ik nog, (hetwelk mij achteraf Gods goedheid doet aanbidden,) bewaard werd daar ik dikwijls in zulke verzoeken gebracht ben, dat ik in groot gevaar was, - ja, terwijl ik van mijn liefderijke ook was, steeds een onbepaalde hoogachting voor vrome mensen, ofschoon ik niet wist, wat in de bepaalde zin des woords vroom was, want die zeer zedig leefden en getrouw de Godsdienst waarnamen, meende ik zeker dat voor eeuwig gelukkig waren. Het werk van waarachtige bekering, hoe een mens zich als een verloren zondaar moet kennen, gereinigd en vernieuwd moet worden, dat was mij onbekend.

Maar toch, hoeveel achting ik dan had voor zulken, die in mijn schatting vroom waren, zo bleef ik onvroom, voortgaande in de zonden en in dienst der wereld, waaraan ik zeer verslaafd was, zodat de reeds genoemde overtuigingen van mijn geweten, de vermaningen van getrouwe leraren, het lezen van Gods Woord, het bidden en danken, dat ik in het ouderlijk huis bijwoonde, niets op mij vermochten, om mij tot die God weer te brengen, aan wie ik in de Heilige Doop zo plechtig was opgedragen. Het werd in mij bevestigd, dat zo min de Moorman zijn huid veranderen kan en het luipaard zijn vlekken, dat zij zo min goed kunnen doen, die geleerd, zijn kwaad te doen. Hoe mijn ouders mij, op hun wijze, dikwijls het goede voorhielden, ik weigerde te horen, en vroeg met de trotse Farao: *Wie is de Heere, dat ik Hem zou dienen?*

Mijn ouders zetten mij zeer aan tot het leren van mijn belijdenis. Na dit al enige tijd lang verzuimd te hebben, nam ik mij dit voor, en had hier minder tegen, terwijl ik dit voor mij niet als een zwaar werk beschouwde, daar ik zeer vlug was, om iets van buiten te leren; dus hadden mijn ouders hier minder moeite mee, om er mij toe te bewegen, dan wel met andere dingen. Ik dacht: ik behoef mijn gezelschappen daarom niet te verlaten, het bijwonen daarvan kan met het leren van mijn belijdenis wel samen gaan, zowel als met het bijwonen van de openbare godsdienst, wanneer ik maar zorgde dat ik aan mijn leermeester voldeed, en daarvoor voelde ik geen vrees.

Ik begon dat grote, maar wegens mijn diepe blindheid, zeer gering geschatte werk, bij een waardige onderwijzer in de godsdienst, in mijn geboortestad. Zoals ik over het leren gedacht Maker honend afgegaan ben, en mij in de zonden, waardoor ik Zijn deugden verloochende en Zijn wetten vertrad, vermaakte en verdiepte, zo hield die barmhartige God nog het oog, ja het oog van liefde op mij.

Ach! hier ontzinkt mij als het ware het hart. Ik was, (wat ik nu mag geloven), een voorwerp van zijn eeuwige liefde, en zou op des Heeren tijd de slechtigheden verlaten en treden op de weg des verstande; en daarom, als de Vorst der duisternis het op mijn gewis verderf toeleigde, dan was het alsof de Heere door daden sprak: *verschoon zijn leven*.

Hoewel de reeds genoemde indrukken en overtuigingen des gemoeds sterker waren in mijn vroegere jeugd, dan in mijn verdere jongelingschap, zo begonnen zij, naarmate de tijd van mijn krachtadige bekering naderde, niet alleen zich weer te openbaren, maar zelfs met meerdere kracht dan tevoren te werken; ik werd toen zelfs weer opnieuw door nadrukkelijke waarschuwingen verontrust.

Eens op een tijd dat ik met enige jongelingen in ijdelheid mij vermaakte, en zeer uitspatte, vertoonde zich plotseling een bliksemstraal, gevolgd door een ontzettende donderslag. Zeer ontsteld ijde ik naar het huis van mijn ouders, maar eer ik het bereikt had, volgde er een tweede weerlicht en een donderslag, niet minder zwaar dan de eerste. Wat ik toen voelde, ben ik niet in staat om uit te drukken. Toen sprak, als het ware, de stem van mijn geweten zeer sterk, en verweet mij mijn verregaande overtredingen. Des avonds (daar dit des namiddags voorgevallen was) begaf ik mij ter ruste, maar bevende, en het gevolg daarvan was, dat ik in die nacht droomde, dat het gehele zwerk weggescheurd werd, en dat er ontzettende donderslagen gehoord werden, die de dag der dagen en de komst van Gods grote Zoon op de wolken aankondigden.

Ik ontwaakte met een hevige aandoening, terwijl het klamme zweet mij uitbrak. Wie zou anders denken, of zulk een ontzettende wekstem zou onmiddellijk het besluit baren, om niet langer tegen een God, die zo vreselijk en tevens zo lankmoedig is, te zondigen, om de rampzalige dienst der wereld een scheidbrief te geven, voor de troon der genade te knielen, en mijn Rechter om genade te bidden.

Ik beken het, zulks was ten hoogste betamelijk geweest, maar echter was dit het gevolg er niet van; ik bleef nog mijn oude paden betreden, ofschoon ik niet ontveinzen kan, dat mij deze droom onderscheidene malen levendig herinnerd werd, en dat ik er nu en dan wel over nadacht, om mij te verbeteren, en meer naar Gods huis en minder naar mijn heilloze gezelschappen te gaan, en dat ik daartoe ook pogingen aanwendde, en niet geheel zonder enige vrucht. Ik verminderde dat zo schadelijk verkeer, en dit kon ik nog al eens zonder sterke tegenstand doen, terwijl ik toch bewust was, dat ik die volle vreugde niet genoot, die mijn jeugdige vrienden genoten, terwijl mijn geweten dikwijls te ver geopend was.

Dan, dat zondig verkeer geheel na te laten, ja, ik dacht er wel eens over, maar daar kwam zo veel tegen op. Wat zouden dan mijn makkers zeggen - hoe zouden zij mij bespotten; en aan de andere kant, (zo sprak mijn bedorven hart), wanneer ik dit verkeer geheel verliet, dan zou ik het voorzeker veel benauwder hebben. Gods geboden werden mij als zeer zwaar en zijn dienst als verdrietig voorgesteld, zodat ik niet besluiten kon, hoe veel onrust er van tijd tot tijd in mijn gemoed was, om afstand van dat leven te doen.

Maar de Heere drong al sterker op mij aan. Door onderscheidene middelen riep Hij mij toe: ik mocht niet langer voortgaan om Hem te versmaden. Ach, vriend! het is mij bijna niet mogelijk, onder dit schrijven, mijn tranen te bedwingen, wanneer ik op de ontfermingen van die Hoge Majesteit gewezen werd, die mij, stofworm, die het wagen durfde met Hem, mijn Maker, te twisten, met de adem van zijn mond had kunnen doden. En als ik dan nadenk, hoe ik daar nog als met geweld, met verkrachting van mijn geweten, tegen aandruiste, o, dan moet ik met schaamte uitroepen: wie ben ik,

Heere! dat Gij mij verschone, dat Gij omgezien hebt naar een dode hond als ik ben! Ten bewijze, hoe de Heere niets onbeproefd liet, om mij tot Hem te trekken, maar hoe, aan de andere zijde, mijn hart verenigd met de wereld, zich daar tegen verzette, om mij toch in de strikken te houden, wil ik u nog het volgende geval mededelen, om tevens te doen zien, dat de sterkste middelen, op zichzelf beschouwd, niet toereikend zijn, om het hart van de zondaar om te zetten.

Het gebeurde op een rustdag, ik was, zo ik meen, tweemaal ter kerke geweest, maar toen het avond was, begon mijn hart zo te trekken naar de plaats waar mijn jeugdige tijdgenoten zich vermaakten, en die mij (zoals mij van binnen als toegeroepen werd) al met ongeduld zaten af te wachten; de begeerte om in hun midden te zijn werd al sterker; de God dezer eeuw verblindt de zinnen en werkt in de kinderen der ongehoorzaamheid ook krachtig op de begeerlijkheden der zonden, en zulks werd ik dikwijls, maar nu in het bijzonder gewaar.

Mijn teergeliefde vader, die zeer zedig leefde, en zo ik vertrouwd het goede zocht, was gewoon, om na de godsdienst, of uit Gods woord, of uit een ander nuttig boek, een gedeelte te lezen, en besloot dit dan dikwijls met psalmgezing. Onder het hoog bestuur van God, was toen zijn keuze gevallen op het boek van de, van mij nu hooggeschatte en zalige vader Brakel (de Redelijke Godsdienst), en las toen dat gedeelte waar hij over het laatste oordeel handelt.

Onder dit lezen zat ik als in tweestrijd, of ik gaan, of dat ik thuis blijven wilde. (Wanneer ik heen ging, dan zei ik tegen mijn vader, dat ik nog eens een vriend ging bezoeken.) De strijd tussen gaan en blijven werd hevig, en nam al toe naarmate mijn vader roerender stukken oplas. Het was even alsof Brakel in Gods naam tegen mij sprak en mij toeriep: zondaar! zondaar! in de laatste ogenblikken van uw leven dan zal alles van u wegvluchten waar gij thans uw genoegen in stelt. Uw vrienden zullen u in het bange doodsuur alleen laten, en dan zult gij voor uw Rechter geroepen worden. Dat alles drong mij als scherpe nagels in het hart. O, wat drong de Heere door dat woord op mij aan, wat werd het mij benauwd! Maar de aartsverleider en mensensmoordenaar, die niet gereed is de zondaar als zijn prooi over te geven, verdubbelde als het ware ook zijn macht; terwijl ik aan de ene zijde geschokt werd, door de kracht der waarheid die ik hoorde, zo werd ik aan de andere zijde als gedrongen, ik moest toch niet thuis blijven. Het was alsof mij van binnen werd toegeroepen: uw vrienden verlangen met innige begeerte naar u, en ga dus heen, en leef vrolijk. Ik stond op van mijn plaats, terwijl mijn goede vader al lezende bleef, en ging naar de deur van het vertrek; maar hoe bang was het mij daar; ik werd als het ware dan naar de ene, dan naar de andere zijde geslingerd, en de tranen stonden mij in de ogen, dan helaas! de zondelust kreeg de overhand. Ik zei mijn vader dat ik nog even uitging en vertrok. Welk geweld mijn geweten mij aandeed, ik weigerde er aan gehoor te geven.

Toen ik de straat betrad, leed ik eerst veel wegens zware gewetensslagen; toen maakte mijn hart mij spoedig wijs, dat, als ik maar in het gezelschap was, dat ik dan wel ontheffing van die zware benauwdheden zou krijgen, dat die door vermaak wel zouden afgewenteld worden, en er werd bijgevoegd, dat het niet goed was, altijd naar zulke taal te horen, dat dit harde woorden waren, om iemand te verschrikken, dat een jong mens zich dit niet moest aantrekken, dat een man als mijn vader, die toen al vrij bejaard was, daar wel genoegen in vinden kon, maar voorzeker niemand van mijn leeftijd, en dat mijn vader, toen hij jong was, daar ook niet naar geluisterd zal hebben; deze listen gebruikten de vijanden van mijn zaligheid, om mij maar binnen de plaatsen der zonden te drijven; en dit gelukte hen.

Ik naderde het huis, waar ik wist dat mijn ongelukkige vrienden zich bevonden, die

daar Gods dag schandelijk onteerden en hun zielen rampzalig maakten. Toen ik binnen trad, was er een algemene verwondering dat ik zolang was weggebleven, alsook dat ik er zo betrokken uitzag. Ik sprak zeer weinig en zei hun, hetwelk ook waarheid was, dat ik mij niet wel bevond. Zij probeerden mij met hun vrolijkheid op te beuren, maar tevergeefs. Het was alsof ik de Godsgezant Brakel nog hoorde, en of hij zijn stem nu nog sterker verhief en mij het snode en strafbare van mijn gedrag, waarmee ik God versmaadde, en mijn eeuwig heil verwierp, voor ogen stelde, en mij de veelbetekenende vraag deed: hoe ik dit eenmaal zou beantwoorden?

Ik was niet alleen zeer stil, maar de ene traan begon de andere te vervangen; het huis werd mij te benauwd; de ijdele en zondige woorden die ik hoorde, staken mij als priemen door het hart. (Wat kan een ontwaakt geweten niet doen?) Ik zei andermaal dat ik mij ongesteld bevond, en dat ik het gezelschap ditmaal zou verlaten. Ik spoedde mij van daar en vertrok, want ik vreesde, zo ik langer bleef, dat het tot een luide uitbarsting zou komen, en de ware oorzaak, welke mij als van daar dreef verborg ik voor hen.

Ik kwam dus weer op straat, maar ik kan u, mijn vriend! niet melden hoe het toen met me gesteld was. Ik weende van droefheid; maar het was de ware droefheid naar God nog niet, die een onberouwelijke bekering tot zaligheid werkt.

Thuis komende, betoonde mijn vader zijn genoegen, dat ik zo spoedig teruggekeerd was. Ik sprak hier weinig op en gaf ook te kennen, dat ik, wegens ongesteldheid, spoedig ter ruste wenste te gaan, zoals ook gebeurde, maar ik kwam niet spoedig tot rust, omdat het inwendig zeer onrustig was. Na vele beschuldigingen en benauwdheden sliep ik eindelijk in.

Wat mocht er nu van het een en ander verwacht worden; dan helaas! des anderen daags en vervolgens verminderden die indrukken, mijn benauwdheid was weg, en ik begon mijn gewone levenswijze weer voor te zetten. Ik keerde op vernieuwde uitnodigingen tot mijn ongelukkige vriendenkring weer en de vijand had dus de hof weer in rust gekregen.

De tijden die ik toen beleefde waren opmerkelijk en zeer zorgelijk in de uitzichten, hetwelk de ervaring bevestigd heeft. Frankrijk was door de revolutie in rep en roer geraakt. Ons land werd bedreigd door vijandelijke aanvallen, welke hetzelfde, helaas! ook getroffen hebben. De werkloosheid nam toe, elk werd in zijn bestaan verminderd, het was dus wel een tijd om na te denken.

Maar ik maakte mij dit alles niet ten nutte. Ik bleef het niet alleen uithouden tegen de Heere, maar het was of ik nog meer verhard werd; alle bewegingen en verontrustingen schenen nu op te houden, ik was veel ongevoeliger dan tevoren, tot ongeveer acht weken voordat mij de Heere krachtdadig staande hield, toen kwamen die opwekkingen weer sterker, maar werden met dezelfde macht als tevoren bestreden.

Evenwel Gods tijd, in de eeuwigheid bepaald, was nu daar. Hoe de satan mij in zijn strikken gevangen hield, uit eeuwige ontferming zou nu de Heere de banden losrukken, met een Goddelijke kracht, waartegen de Vorst der duisternis, de wereld en mijn diep bedorven hart, geen weerstand zouden kunnen bieden.

Hier eindigt, geliefde vriend! het treurig tijdperk van mijn leven, hetwelk ik geheel aan de wereld en de zonden heb toegewijd. Ik was toen een jongeling van even zeventien jaren, en echter beklaag ik zeer die tijd, die ik daarin heb doorgebracht.

Indien mijn geschrijf dezen en genen, en wellicht jonge mensen ter lezing wordt aangeboden, dan wenst mijn hart, dat zij er door uitgelokt mogen worden tot een vroege bekering, om daardoor voor veel verleiding bewaard te worden, en de strikken

te ontkomen, die hen op de weg naar een gewis verderf gespannen zijn. Dan leren zij daardoor zien, dat de troon des satans staat in het midden van zulke gezelschappen der ijdelheid. Hartelijk wens ik, dat de leidingen der goddelijke ontferming met mij, voor hen gezegend mogen worden!

Uit het vervolg van mijn weg zullen zij dan vernemen, hoe die God, die gelijk ik al gemeld heb, zo menigmaal aan mijn hart klopte door onderscheidene middelen, maar welke kloppingen door de stem der verleiding verdoofd werden, mij heeft staande gehouden en tot zijn zalige gemeenschap overbracht. Mij, gans onwaardige! o eeuwig wonder! mij zijn zalige dienst heeft doen kiezen, ja, mij zo wonderlijk, zo aanbiddelijk in mijn volgend leven geleid heeft.

Daar ik nu uw aandacht al vrij veel gevergd heb, zo wil ik nu deze brief eindigen, en in een volgende, indien de Heere mij belijft in te leiden en op te wekken, u mededelen, door welk middel het de Heere behaagd heeft mij op mijn weg staande te houden, en wat ik daarbij van de Heere mocht genieten.

Dank de Heere met mij voor Zijn weldaden, aan mij, in mij zelve onwaardigen zondaar bewezen. Ja, uit eeuwige liefde heeft Hij ons verenigd in de Geest, ja, verenigd met al Zijn volk op aarde. Waarmede zullen wij dit de Heere vergelden? O, mochten wij gedurig opgewekt worden om te zeggen: *Hem zij de lof, de eer en de heerlijkheid!*

Mij in uw verdere vriendschap, en biddend aandenken aanbevolen hebbende ben ik
Uw oprechte vriend,

DERDE BRIEF

INHOUDENDE DE KRACHTIGE VERANDERING IN MIJN JEUGD.

Waarde vriend!

Uw brieven zijn mij in welstand geworden. Ik was niet weinig verheugd, dat het de Heere behaagd heeft, u mijn vorige brief met innig genoegen en zegen te doen lezen, ja dat zelfs andere vrienden, die gij denzelven voorgelezen hebt, er door terug geleid zijn in hun eigen weg, alsook in Gods aanbiddelijke goedheid, die mij en ook hen, in ons treurig eertijds zo liefderijk spaarde.

Gij schrijft mij tevens, dat gij al geruime tijd hebt uitgezien naar mijn derde brief, welke ik u beloofd had, en dat ik met denzelven langer terug gebleven ben, dan gij had verwacht. Dan, gij weet, geliefde vriend; dat mijn bezigheden zeer vele zijn, dat er waarlijk weinig tijd meer over is, die ik aan bijzonder geschrijf kan toewijden. Behalve dit, heeft men tot brieven van dien aard bijzondere lust, opgewektheid en inleiding nodig, zonder welke, (ik beken het u openlijk,) ik daar niet aan beginnen kan. Wij schrijven toch onder het oog van Hem die alles ziet, en het komt hier vooral op waarheid aan; en wat is er dus meer nodig dan des Heeren indachtigmakende en opwekkende Geest.

Met een oog op de Heere, mijn getrouwe Leidsman, zal ik dan nu, om aan uw verlangen te voldoen, weer beginnen. Ach! of de Heere mij Zijn hulp verlene, mij onder het schrijven een gevoelig hart, en u mijn vriend! of wie het ook leze moge, naar staat en weg een zegen er onder schenke.

Ik heb in mijn vorige u beloofd, dat ik u in een volgende zou mededelen, door welk middel het de Heere behaagd heeft mij op mijn weg staande te houden, en wat mij de Heere daarbij geschonken heeft.

Het heeft de Heere behaagd mij onder de dienst van een teder Godzalig leraar aan mij zelf bekend te maken - een man, die, hetwelk mij achteraf niet zelden tot grote verwondering gestrekt heeft, door een wonderlijke leiding Gods tot dat gewichtige werk gebracht is. Zijn WelEerw. stond niet verre van mijn geboortestad, en, daar hij meermalen in die stad had gepredikt, zou hij nu nog eens een liefdebeurt vervullen. Het was des zondags voormiddags. Die waardige leraar handelde over Matth. VI : 33. Maar zoekt eerst het Koninkrijk Gods en zijn gerechtigheid, en alle andere dingen zullen u toegeworpen worden. De verklaring van de tekst hoorde ik met mijn gewone nieuwsgierigheid, tevens ongevoelig en belangeloos.

Dan, toen zijn WelEerw. het toepasselijke gedeelte van zijn Leerrede behandelde, toen zei hij zo ernstig, (en ik dacht dat hij met de vinger op mij wees,) dat, indien wij dit Koninkrijk van God niet leerden zoeken, dat wij dan voor eeuwig zouden verloren gaan. Daar ging het, zolang door de zonden toegesloten, hart open. Ik zag dat ik, wel verre van dat Koninkrijk te zoeken, niets zocht dan de wereld en de dienst der zonde. Het werd mij zo benauwd, dat ik onder een vloed van tranen uitbarstte, en in mijzelf uitriep; ik ben verloren; Ik kan het u niet zonder ontroering mededelen, hoezeer ik getroffen was. Mijn gemoed werd zo overstelpt, dat ik verlegen was met de mensen die rondom mij zaten, terwijl ik zeer afkerig was en nog ben, om een vertoning voor het oog van anderen te maken. Van het overige dat die mij altoos onvergelykelijke leraar en vader in Christus nog sprak, hoorde ik diep verslagen zondaar, niets meer, maar mijn ziel bezweek bijna bij het gezicht welk een strafwaardige overtreder ik voor God was. Het heeft mij achteraf zeer verwonderd, dat ik mijn ongeluk niet luidkeels heb uitgeroepen, maar de Heere heeft zulks verhoed.

Toen de Godsdienst eindigde, ging ik, onder diep gevoel, met betraande ogen naar

mijn ouderlijk huis. Het was, toen ik op het kerkhof kwam, in mijn verbeelding, of alles veranderd was, maar mijn ziel was diep getroffen. Geen wonder, ik meende, dat ik nog diezelfde dag sterven en verloren zou gaan. Ik kwam thuis. Mijn moeder, ziende dat mijn ogen zo beschreid waren, en merkende dat ik niet sprak, riep met een luide stem: ach, lieve zoon! is u iets overkomen? waarop mijn ziel zo overstelpte, dat ik haar wenend antwoordde, in tegenwoordigheid ook van andere mensen, die zich in mijn ouderlijk huis bevonden, maar die ik niet gezien had: neen, moeder! niemand heeft mij iets gedaan; maar zo wij niet veranderd worden, dan moeten wij eeuwig verloren gaan!

Mijn aandoeningen werden al heviger, terwijl ik nu meer bot kon vieren aan mijn tranen. O, die droefheid die ik voelde, dat ik meer dan zeventien jaren zo gezondigd had tegen een liefderijke God, die mij niet anders dan weldaden geschonken en mij met zo veel lankmoedigheid gedragen had, die kan ik onder geen woorden brengen.

Mijn ouders waren, over hetgeen zij zagen en hoorden, zeer verbaasd, zij weenden beiden zeer. Ik verwijderde mij uit hun tegenwoordigheid en nam de wijk naar boven. Daar zijnde, werd ik bang. Ik had als geen blijvende plaats en weende zeer over mijn zonden, over de versmading van God, die mij zo dikwijls tot Zijn dienst had laten opwekken. Nu kwam het mij voor dat het te laat was, dat de Heere spoedig een einde aan mijn leven zou maken, en dit bracht mij in grote verlegenheid.

Dan, de Heere, die naar Zijn eeuwig welbehagen, mij zondaar, die Hem zo zeer versmaad had, wilde terecht brengen, die goedertieren God, die geen lust had in mijn dood, deed mij de toevlucht nemen tot het ootmoedig gebed. Het was, of iemand mij aanraadde, ik moest mij maar op mijn knieën voor de genadetroon neerwerpen, en mijn Rechter om genade smeken: het was nog tijd, de ingang van dat Koninkrijk was nog niet gesloten, ik was nog in het heden der genade. Door de nood gedreven, knielde ik als voor Jezus' voeten neder, en begon uit de overvloed des harten tot de Heere te roepen. Dit was het eerste wat er van mij in die zin getuigd kon worden: ziet hij bidt.

Ik lag onder een vloed van tranen, als een veroordeelde, bij zichzelf, die het leven verbeurd had, aldaar neder. Het was of een zwart register van mijn zonden, zonden mijner jonkheid, voor mij hing. Ja, ik had wel meer iets van mijn zonden gezien, maar nooit zoals nu met zulk een droefheid. Ik durfde, met de Tollenaar, mijn ogen niet opheffen naar de Hemel. Ik billikte de Heere, indien Hij mij rechtvaardig wilde verstoten, en verwonderde mij, dat Hij mij, met zo velen van mijn jeugdige tijdgenoten, niet lang opgeroepen en naar een eeuwig verderf had weggezonden. Dan, terwijl ik daar moedeloos en troosteloos, onder een hartverscheurende droefheid neerlag, en veel meer woorden uitdrukte dan ik u thans melden kan, zo kwam er een bijzondere wending in mijn gemoed. Het was alsof de Heere Jezus mij door Zijn woord toeriep, dat Hij machtig was, om zondaren, en ook zulke, die het tegen zoveel roepstemmen van God hadden uitgehouden, te kunnen en te willen redden.

O, wat ik toen voelde, is mij nooit mogelijk geweest te bespreken. Toen kwamen die waarheden, die ik zo belangeloos geleerd en beleden had, die zo lang als werkeloos in een versteend hart gelegen hadden, te voorschijn. Jezus was Profeet, Hij kon onwetenden, zoals ik er een was, leren; Hij was Priester, Hij kon onreine zondaars reinigen, en als Koning kon Hij machtelozen leiden, besturen en beschermen. Ik smeekte Hem om bekering. Ik riep met die blinde: *Heere! Gij zoon Davids, ontferm u mijner*. Het is mij onverklaarbaar, dat ik toen zoveel stof tot bidden ontving. Ja, het werd aan mij bevestigd; deze ellendige riep, en de Heere hoorde. Ik werd (zoals ik

naderhand beter kon beschouwen), al aanstonds vriendelijk gelokt door de Heere Jezus, en ik gevoelde in die ogenblikken mijn hart tot Hem uitgaan; (maar daarna kwam er strijd, en toen leerde ik meer mijn hart kennen, dat mij lang bekommerd deed voortgaan). Ik zag, hoe gelukkig zij waren, die Jezus tot hun deel hadden, en riep zuchtende uit: ach, werd ik nog eens zo gelukkig! Van de dienst der wereld voelde ik nu een afkeer, zoals ik die nimmer gevoeld had, en de zonden waren mij afschuwelijk in mijn ogen. Telkens herhaalde ik die uitroep: ach, mocht ik nog eens voor Jezus leren leven!

O, wat was dat mij groot, wat zag ik daar een voorrecht in. Maar onder mijn smeken, rees telkens de bedenking in mij op: zoudt gij, zo een als gij zijt, daar nog toekomen? maar ik kreeg kracht om te blijven aanhouden met de Kanaänese vrouw, om de kruimels van het brood der kinderen, en de Heere was zo ontfermend goed over mij, dat ik, toen ik van mijn bidplaats opstond, mocht inzien, dat er voor mij, zondaar, nog mogelijkheid was om behouden te worden. O, dat er nog mogelijkheid was, dat ik nog niet in het verderf lag, hetwelk ik mij zo waardig achtte, dit was mij zeer groot. Een onbeschrijflijke verandering ontstond er in mijn ziel, sedert ik boven was gekomen, om in de eenzaamheid te verkeren. Van tranen kon ik mij niet bedwingen, daar ik de lokkende stem van Jezus, als het ware, telkens hoorde. Het was of Hij mij vroeg: of ik de slechtigheden verlaten en op de weg des verstands treden wilde; of ik Hem tot mijn leidsman koos en met zijn vrienden en vriendinnen wilde verkeren? en dat alles mocht ik beantwoorden, dat, als Hij mij, gans onmachtige kracht schonk, dat het dan de keuze mijns harten zijn zou.

Nadat ik aldaar geruime tijd verkeerd had, kwam ik beneden. Ik had mijn beschreide ogen, zoveel ik kon, afgeveegd, en wilde mij nu bedwingen; maar wel verre van dat ik dit kon doen, barstte ik, zodra ik mijn lieve ouders zag, op wier gelaat ik de verslagenheid zag liggen, opnieuw in een vloed van tranen uit; echter als een verslagene sprak ik niet. Mijn ouders begonnen weer bitter met mij te wenen, en hadden zoveel met mij te doen, daar zij mijn bange klachten voor God wel zullen gehoord hebben, dat zij vreesden, dat mijn lichaam zou bezwijken. Allervriendelijkst verzochten zij mij dat ik toch iets zou gebruiken, maar ik antwoordde al wenende, dat ik dit niet doen kon, omdat mijn hart overstelpt was.

Hoezeer mijn ouders getroffen waren, en met de wenende weenden, zo bemerkte ik echter, dat zij zeer ingenomen waren met hetgeen er gebeurde. En welke ouders, geliefde vriend! zouden daarmede niet ingenomen zijn, wanneer hun kind van de dwaling zijns weegs terug gebracht werd? Hoe menige vader en moeder, die de Heere vrezden, en die dagelijks hun kinderen aan de genadetroon opdragen, wensden hartelijke bewijzen van krachtdadige genade in hun kinderen te bespeuren.

Toen ik wat bedaarde, verzocht ik mijn moeder, dat zij die jongelingen, die mij, volgens gemaakte afspraak, des avonds zouden komen afhalen, wilde afzeggen, en berichten dat ik niet met hen meeding. Dit deed ik met een volkomen afstand van de dienst der wereld. Ik verkoos hen, door Gods genade, op dat pad niet verder te vergezellen, en mijn moeder beloofde mij, dit getrouw te zullen uitvoeren.

Ik voelde een brandende begeerte om naar Gods huis te gaan, zoals ik die nog nimmer gevoeld had. Ik ging ook des avonds naar die kerk, waar een volijverige dienaar van Christus predikte en hoe bijzonder was dit, dat hij juist de tekst aflas: dat het een getrouw woord, en aller aanneming waardig was dat Jezus Christus in de wereld gekomen is om zondaren zalig te maken. Toen de leraar, reeds in de voorafpraak, al maar van Jezus sprak, en vooral toen hij in het voorgebed Zijn liefde voor de grootste der zondaren uitriep, geraakte mijn gemoed zo in beweging, dat ik mij niet

genoegzaam kon bedwingen. Die aandoenlijkheid hinderde mij onder de gehele leerrede wel, maar ik mocht toch horen, en verliet enigszins bemoedigd Gods huis. De leraar was wel getrouw, maar tevens zeer uitlokkend. Hij werd mijn geliefde leraar, die ik voort bestendig volgde, maar hij is vroeg van zijn post afgelost. Uit het Godshuis komende, ging het nu niet, zoals voorheen, naar de zondige gezelschappen, o neen! Trouwens, om dit te vermijden had ik mijn vrienden laten afzeggen. Ik ging rechtstreeks naar het huis van mijn ouders en begaf mij, daar zijnde, weer in het gebed. Ja, dat was toen mijn ademtocht. Bidden en lezen werd toen mijn lust. Het woord van God, dat ik zo lang versmaad had, werd toen mijn spijs. Ik besproeide het dikwijls met mijn tranen, en vooral als ik las: de goddeloze verlate zijn weg, en de ongerechte man zijn gedachten, en hij bekere zich tot de Heere en tot zijn God, want Hij vergeeft menigvuldiglijk; of als ik de uitnodiging van de dierbare Jezus inzag: komt allen tot Mij, die belast en beladen zijt, en Ik zal u rust geven voor uw zielen; of wanneer ik op de gelijkenissen van de Tollenaar en de verloren Zoon gewezen werd, o dat was mij zeer verkwikkend. Die ootmoedige gestalte van de Tollenaar, *dat opstaan van de verloren Zoon, en dat heengaan tot zijn Vader; en* wanneer ik dan las, hoe de Vader hem tegen kwam lopen, aan zijn hals viel, hem kuste en verblijd over zijn wedergevonden zoon, het gemeste kalf liet slachten; o, dan smolt ik als weg in tranen, onder hartelijke begeerten tot de Heere, Hij mocht mij, in mijzelf onwaardige zondaar, Zijn genade schenken.

Het boek van de, mij zeer geliefde vader Brakel, was mij tot ongemene zegen in die dagen, bijzonder daar hij handelt van het ongeloof van zijn eigen staat. Dit las ik telkens, en steeds met bijzondere opwekking. Ik was in die tijd zo vurig van geest, ik week, als het ware, ook niet uit de tempel. Zo er des nachts Godsdienst geweest was zou men mij niet thuis hebben kunnen houden. In het bidden was ik naarstig, in het lezen overvloedig en de tranen wegens liefdesuitgangen naar Jezus, waren mijn verkwikkingen. Ik dacht, dat ik ten minste binnen enige maanden een bijzonder voorbeeld van Godzaligheid zou wezen - ik meende nu maar van deugd tot deugd en van kracht tot kracht voort te gaan. Van mijn hart, dat nog zo bedorven was, en dat het zo blijven zou, kende ik toen niets; maar ik heb het daarna wel leren kennen, en leer het nu nog dagelijks, en moet nog steeds met David zeggen: wie kan de verborgene afdwalingen verstaan? maar toen zou ik over bederf klagende Godvruchtigen niet verstaan hebben - ik liep toen maar, als het ware, zonder moe te worden.

Maar, nadat ik geruime tijd in die lokkende weg gewandeld had, kwam er verandering. Op een tijd dat ik weer voor de Heere kwam, en mij meende te verlustigen in het schreien aan Jezus' voeten over mijn zonden, in het zien op Hem, als op de gewillige Zaligmaker, zo ontwaarde ik iets, dat mij vreemd voorkwam. Ik kon niet voort in het bidden - mijn hart werd niet week - ja zelfs ontdekte ik zondige gedachten. Hoe stond ik verbaasd - ik werd bedroefd - het nam toe - onderscheidene malen was ik in het lezen en bidden ongevoelig - het was alsof Jezus van mijn hart geweken was. Onder het gemis van die liefdesuitlatingen en die aangename weekheid des harten en verkwikkende tranen, kwamen er redeneringen op, die mij diep moedeloos maakten.

Mijn hart begon zijn stem te verheffen, mij toeroepende: dat ik nog zo jong was, wat het te zeggen was, nu al een zo droevig leven te leiden, dat ik er maar een einde aan moest maken, want dat ik het toch niet vol zou houden; dat het wel over zou gaan, als ik mij maar weer onder die vrolijke mensen begaf en dat het dus beter ware nu maar weer te keren, dat ik dan vele bespottingen kon voorkomen.

Dit alles, daar ik niets meer van verwacht had, kwam mij zeer wonderlijk voor, alsook het bederf dat ik in mij ontdekte. De onreinheid van mijn hart werd mij met smart

weer herinnerd - zondige bewegingen raakten nu weer gaande - ik kon dit met mijn verandering wegens onkunde, niet in verband brengen - ik begon reeds mijzelf te verdenken en vreesde dat het werk in mij geen waarheid was, dat anders in mij zulk geen plaats zou hebben; en telkens was het of mij ingefluisterd werd: gij hebt u maar zo iets verbeeld, het is alles zonder grond en hieraan gaf ik geloof, temeer, omdat het gevoel geweken was, en ik niet meer zo hartelijk kon bidden.

O, wat werd ik toen moedeloos! Ik had gedacht zo gelukkig te worden - ik had mij zo menigmaal voor Jezus neergelegd, in de hoop, Hij zou mij niet uitwerpen, en nu wist ik niet wat ik er van denken moest. Ik wist niet wie ik toebehoorde - de wereld weer in te gaan, zoals tevoren, hetwelk mij zo werd aangeraden, dat kon ik niet - en bij de Heere kon ik het ook niet vinden. Ik vond menigmaal, wegens hetgeen ik in mijn hart ontdekte, geen vrijmoedigheid, om mij tot de Heere te wenden, en het denkbeeld van eenmaal bedrogen uit te zullen komen, of met een ingebeelde hemel verloren te gaan, vond ik verschrikkelijk.

Dan, ik was niet geheel biddeloos, o neen! maar het ging nu trager, en ik vond er dat aangename niet in als tevoren. Zonden en ongeloof benamen mij niet zelden de vrijmoedigheid, en hoe ik er soms al tegen worstelde en waakte, zij deden mij steeds hun sterke kracht gevoelen; en als ik des daags dan tegenstand mocht bieden, dan werd ik des nachts wel door Godonterende dromen verontrust, of als in zondige gezelschappen weer ingeleid; en hoe was ik dan bij het ontwaken gesteld? Dan durfde ik veeltijds tot God niet naderen; mij dacht ik was wedergekeerd met de hond tot zijn uitbraaksel en met de gewassen zeug tot de wenteling des slijks.

Ik bleef echter door Gods genade, biddende, om maar ontdekt te worden, dat de Heere nog eens geven mocht dat mijn werk in waarheid mocht zijn; dat de Heere mij van de zonden, die mijn ziel zoveel bitterheid aandeden, mocht ontdoen; ja, dat Jezus mij reinigen mocht van mijn geliefkoosde zonden. En onder dit smeken en klagen kreeg ik wel zulk een walg en afkeer van de wereld, en zoveel liefde voor Jezus en Zijn zalige dienst, dat ik dan wel uitriep: al moest ik aan Jezus' voeten omkomen, dat ik toch de wereld niet meer dienen wilde. Ja, ik koos dit, al moest ik mijn leven lang op Zijn ontferming blijven wachten, en hieronder beurde de Heere mij dikwijls op, zodat ik dan wel zong, Psalm 72 vers 7:

*Nooddruftigen zal Hij verschonen;
Aan armen, uit gena,
Zijn hulpe ter verlossing tonen:
Hij slaat hun zielen ga,
Als hun geweld en list bestrijden,
Al gaat het nog zo hoog:
Hun bloed, hun tranen, en hun lijden,
Zijn dierbaar in Zijn oog.*

Ook het 6de vers van de 25ste Psalm:

*Wie heeft lust de Heer te vrezen?
't Allerhoogst en eeuwig goed?
God zal zelf zijn leidsman wezen,
Leren hoe hij wand'len moet:
't Goed, dat nimmermeer vergaat,
Zal hij ongestoord verwerven,*

*En zijn Godgeheiligd zaad
Zal 't gezegend aardrijk erven.*

Ja, dan zag ik wel weer zoveel beminnelijkheid in de dienst van God, dat ik met de dichter van de 84ste Psalm het 5de vers zong:

*Een dag is in Uw huis mij meer
Dan duizend, daar ik U ontbeer;
'k Waar liever in mijns Bondgods woning
Een dorpelwachter, dan gewend
Aan d'ijd'le vreugd in 's bozen tent.*

Ja, liever een dorpelwachter, dat kon ik menigmaal met tranen zingen, dan te wonen in de tenten der goddeloosheid.

O, hoeveel is er tussen de Heere en mijn gemoed omgegaan, hetwelk ik niet kan verhalen. Hoe zou ik toch kunnen melden, aan de ene zijde, hoe bitter het mij dikwijls was, en alle hoop verdween, en ik wel moedeloos met David (in een andere zin) uitriep: een der dagen kom ik nog om; welke aanvallen de vorst der duisternis, dan door list dan door geweld, deed, om mij, die hem tevoren zulk een getrouwe dienaar was, weer te krijgen; maar, aan de andere zijde, hoe Jezus, als het op zijn hoogst was, als ik dacht verloren te zijn, mij weer opbeurde, hetwelk ik achteraf heb leren inzien, hoe Hij mij telkens weer biddend maakte, en mij op zijn macht en liefde deed hopen.

Zou ik u, mijn vriend! kunnen schrijven, hoe de dierbare Jezus mij, dan door zijn woord, dan door andere boeken van reeds zalig ontslapen leraars, alsook door de levendige stem van ernstige en getrouwe dienaars van God, bemoedigd en vertroost heeft?

Neen, geliefde vriend! dit alles kan ik u niet in bijzonderheden mededelen: maar dit zeg ik, dat er de eeuwigheid toe nodig zal zijn, om de wijsheid en goedheid die de Heere, in de weg welke Hij met mij, arme zondaar, gehouden heeft, tentoonspreidde, te aanbidden en te bewonderen, hetwelk het vervolg van mijn verhaal volkomen zal bevestigen, hoewel hetgeen ik u reeds medegedeeld heb waardig is, eeuwig door mij erkend te worden.

De tijd roept mij nu om af te breken. In een volgende hoop ik u te melden van mijn verkeer met Godvruchtige vrienden en vriendinnen, en welke bijzondere ontmoetingen ik daarmee gehad heb. Dat deze brieven voor u, en voor hen, aan wie dezelve ter lezing zullen aangeboden worden, gezegend mogen wezen, is de wens en bede van

Uw vriend,

VIERDE BRIEF

VERKEER MET GODVRUCHTIGE VRIENDEN EN VRIENDINNEN, IN HET BEGIN VAN MIJN WEG.

Geachte vriend!

Daar mijn bezigheden mij nu weer enige tijd overlaten, zo wil ik aan mijn beloften trachten te voldoen, namelijk, om u in deze brief mede te delen, op welk een wijze ik, nadat de Heere mij, door Goddelijke genade, een andere keuze had geschonken, mensen mocht ontmoeten, die ook de Heere begeerden te dienen, en welke bijzondere ontmoetingen ik daarmee gehad heb. Daar ik dan in die tijd, waarvan ik in mijn vorige sprak, zoveel ik maar immer kon, alle godsdienstoefeningen bijwoonde, zo gebeurde het in een woensdagavond godsdienstoefening, dat ik juist, eer de Godsdienst aangevangen was, mijn oog liet vallen op een jongeling, die ik ook dikwijls ter kerke zag komen.

Ik dacht, dat is ook een zeer jong mens, zou die ook lust hebben, om God in zijn jeugd te dienen; echter, daar ik hem niet kende, was mij dit onzeker. Dan, na de godsdienst (hoe wonder moest mij dit voorkomen) toen sprak hij mij, bij het uitgaan uit het Godshuis zelf aan, en zeide: ik zie u ook nog al dikwijls ter kerke, men vindt dit anders helaas! niet veel onder mensen van onze leeftijd, die zoeken liever de vermaken der wereld. Ik stond waarlijk verbaasd, en deelde zijn Ed. mede, hoe ik in de kerk als op hem geweest was, en wat ik toen dacht. Dit trof hem zeer. Ik geraakte gul aan het spreken, en zei, dat ik, nog niet lang geleden, eerst lust in de dienst van God gekregen had - dat ik tevoren de wereld had gediend, maar nu van keuze veranderd was - dat het nu mijn vermaak was geworden, getrouwe leraars te mogen horen. Hierop was deze jongeling zo blij en uit de volheid van zijn hart zei hij: ach! dat is ook mijn voorrecht geworden, het is ook nog niet lang geleden, dat ik het gevaarlijke van de dienst der zonden zag, en mijn toevlucht tot de Heere genomen heb.

En zo geraakten wij in een aangenaam gesprek, maar werden daarin gestoord door een man, die ons ontmoette en die mijn jeugdige vriend ergens over moest spreken. Terwijl hij hem stil hield, ging ik voort maar wij namen geen afscheid van elkander. Een eind weegs de straat ingegaan zijnde, was het of ik niet verder voort kon gaan; ik voelde bijzondere betrekking op die mij nog onbekende vriend. Zijn spreken had mijn hart geheel ingenomen. Waarlijk, de Heere had al een geestelijke band van liefde tussen ons gelegd, welke ik vertrouw dat in de eeuwigheid niet zal verbroken worden. Ik bleef hem opwachten. Het gesprek met die man duurde al vrij lang, maar ik bleef al wachten, en eindelijk daar kwam hij aan. Zeer verlegen zeide hij: ach vriend! staat gij mij waarlijk nog op te wachten? Die man, voegde hij er bij, was zo lang van rede. Ik zei, dat ik niet weg kon gaan, waarover hij zijn bijzondere blijdschap te kennen gaf. Toen wandelden wij weer voort, terwijl onze bezigheden ons die avond daar nog al tijd toe overlieten.

Daar begon het gesprek weer opnieuw over God en zijn zalige dienst. Wij verhaalden elkander wie wij tevoren geweest waren, hoe elk op zijn wijze de wereld gediend had, en welke middelen de Heere in zijn hand had gelieven te gebruiken om ons op onze verderfelijke weg staande te houden. Wij hadden elkander niet eens gevraagd naar woonplaats of geslacht, zo vol waren de gemoederen over hetgeen wij in elkander bespeurden; maar eindelijk bleek het uit onze verdere redewisseling, dat onze wederzijdse ouders elkander niet geheel onbekend waren.

Mijn vriend verhaalde mij, dat hij het in zijn ouderlijk huis, nadat zijn keuze openbaar

geworden was, niet zeer aangenaam had, maar dat het niet in aanmerking kwam, om van keuze te veranderen. Daar zijn Ed. nu mijn woning kende, zo nodigde ik hem na onze wandeling, die zich wel een half uur buiten de stad uitgestrekt had, uit, om zodra hem de tijd zulks toeliet, mij te komen bezoeken, hetwelk hij mij beloofde. Wij verlieten elkander met liefde en blijdschap - en de blijdschap, die ik over deze ontmoeting gevoelde, toen mijn jeugdige vriend mij had verlaten, die was onuitsprekelijk.

Nu was de bedenking opgelost, die mij zo menigmaal ingekomen was, dat jonge mensen die weg niet kozen, dat die anderen vermaak zochten. O, nu had mij de Heere langs een zonderlinge weg een jong mens doen ontmoeten. Hoe groot was mij dit! en wel een jongeling, die er al smaad voor moest lijden, hetwelk bij mij het geval nog niet was. Wat was mijn ziel verblijd, het was of ik een schat gevonden had. Ik deelde het mijn ouders mede, ik kon het niet verzwijgen - het was in mijn ogen of er een wonder gebeurd was.

Ik berichtte mijn ouders, dat die vriend bij ons stond te komen, waarmede zij zeer blij waren. Pas twee dagen was het geleden, daar kwam onze vriend al tot ons. Hij was hartelijk welkom, uit hoofde dat mijn ouders met mijn zichtbare verandering zeer waren ingenomen. Wij spraken samen weer verkwikkend. Het onderwerp was: hoe waardig God is gediend te worden, en hoe gelukkig zij zijn, die Hem vroeg zoeken. Wij zongen tezamen enige verzen uit de Psalmen, waarvan mijn geliefde vader een liefhebber was. Dit bezoek hervatte zijn Ed. vele keren, dikwijls kort, maar niet zelden zeer aangenaam.

Mijn vriend had al meer mensen van die weg leren kennen. Hij berichtte mij vervolgens, dat er een gezelschap van geringe, maar Godvruchtige mensen samen kwam. Hij was daarbij al tegenwoordig geweest, en voor dit schaamde hij zich niet, ofschoon zijn ouders zeer vermogende mensen waren. Hij vroeg mij of ik lust had, om daar eens met hem heen te gaan? Ik zag daar zeer tegen op, en bewilligde niet spoedig daartoe; niet dat ik geen lust had, maar uit vrees, gelijk ik u, mijn vriend! in mijn vorige brief verhaald heb, hoe mijn werk dikwijls werd bestreden, en dat was sedert die niet beter geworden. Maar mijn vriend liet niet los, ik moest maar eens medegaan. Ik vroeg of de mensen aldaar (want daar had ik wel eens iets van gehoord) naar de staat van hun gemoed gevraagd werden? maar dit beantwoordde hij zeer omzichtig. Eindelijk, ik liet mij overhalen. De tijd werd bepaald, wanneer wij er heen zouden gaan - vele bedenkingen en zuchtigen had het mij intussen gekost. Wij trokken er des zondagsavonds na de godsdiensttijd heen; maar toen wij het huis naderden van een Godzalige oude van dagen, die echter zeer bekommerd voor zichzelf leefde, (en van wie ik u nog nader iets verhalen zal), daar het gezelschap aan huis was, toen ging er nog wat bij mij om, en had mijn vriend toen nog niet alles ingespannen, om mij binnen te doen treden, ik was voorzeker teruggekeerd, wegens inwendige benauwdheid, daar er zoveel bedenkingen op mij aanvielen, namelijk ook onder andere, oT ik mij al onder de rang der Godvruchtigen durfde begeven, enz., maar wij traden binnen, en waren zeer welkom. Achteraf heb ik duidelijk kunnen opmerken, dat mijn vriend mij aldaar reeds genoeg bekend gemaakt had.

De voorganger van dit gezelschap, hetwelk niet zeer groot was, liet enige verzen zingen, bad ernstig om een zegen, en begon toen het gesprek. Ik was zeer ontsteld, terwijl het inwendig zeer onrustig bleef; maar hoe ontroerde ik, toen ik bemerkte dat die goede man een aanvang maakte, om elk afzonderlijk toe te spreken. O, had ik mij toen nog weg kunnen maken, hoe graag zou ik zulks gedaan hebben, dan, daartoe was geen mogelijkheid. Ik ben niet in staat te beschrijven, hoe ik gesteld was, toen die man

met mijn jeugdige vriend sprak die naast mij gezeten was. Daarna kwam het, zoals ik vreesde, aan mij. Wel, vriend! zei die liefderijke man, zijt gij deze avond ook eens hier gekomen? Gij zijt ook nog zo jong, ging hij voort tegen mij te spreken, zoudt gij al zo vroeg zin hebben in zulk een leven? Is daar voor een jongeling wel vermaak in? Ik antwoordde zeer ontsteld zijnde: ach vriend! spreek tot mij toch niet verder; ik ben hier door mijn vriend gebracht, maar ik vrees dat ik hier niet behoor - het zal bij mij de ware verandering niet geweest zijn - ik denk dat het bij mij alles maar ingebeeld werk is.

Maar, hoe wonderlijk was het bestuur, dat die in het woord, zowel als in de praktijk der Godzaligheid geoefende man, mij daarop gaf, zoekende mij als het ware met een heilige list te vangen; de Heere bestuurde Hem

op een bijzondere wijze, waarover ik mij naderhand dikwijls bewonderd heb, om mij dus toe te spreken: wel jongeling is het bij u zo gesteld, dat gij meent hier onder ons niet te behoren, geen zwaarigheid, vriend! wij nemen u niet kwalijk dat gij deze avond in ons midden geweest zijt, en wij willen u ook uw vrijheid wel laten. Ga morgen de wereld weer in, zo gij kunt - uw vorige makers zullen u wel weer met genoeg en blijdschap aannemen. - Hieruit is te zien, dat hij, (daar ik hem zelfs van aangezicht onbekend was), van mijn omstandigheden iets vernomen had. - Zo had hij deze woorden niet gesproken, zo had hij van mijn oude leidlieden en van de dienst der wereld geen gewag gemaakt, of ik barstte in een vloed van tranen uit - al mijn aandoeningen geraakten in beweging, en ik riep uit: o neen! o neen! al moest ik als een doodschuldig zondaar aan de voeten van Jezus omkomen - o neen! hervatte ik nog eens, niet weer de wereld in, dat kan, dat wil ik niet.

Ik kan de afkeer niet beschrijven, welke ik in dit ogenblik van de zonden en de dienst der wereld gevoelde. Ik kon mijzelf voor allen, die daar tegenwoordig waren, inhouden, en in mijzelf riep ik uit: o Heere Jezus! zou ik weer de wereld ingaan, mijn oude dienst weer hervatten? Ach! bewaar mij toch, dat ik niet van U weg ga: en toen kwam mij te binnen mijn overtuiging, de tranen die ik voor God al geschreid had over mijn zonden, en uit begeerte naar Jezus.

O neen, Goddelijke Jezus! riep ik alweder uit, ik wil de wereld niet meer dienen - *ik zal maar bij u aanhouden om genade;* en ik moet erkennen, die medelijdende Hogepriester liet zich aan mijn gemoed niet onbetuigd.

De man, die mij aangesproken had, hervatte weer het woord. Ziet eens, zei hij, zich tot de andere Godzalige vrienden wendende die zich ook niet van tranen konden bedwingen, ziet eens, zijn spraak en tranen maken hem openbaar. Wel, jeugdige vriend! vervolgde hij, kunt gij het bij de wereld niet meer houden? Wel, waar zou gij dan behoren, als bij Jezus en zijn volk? Het is waarlijk iets groots, dat een jeugdig mens zulk een afkeer van de wereld gevoelt. Uw hart, zei hij, heeft al partij gekozen - uw keuze is om Jezus te dienen, om een onderdaan van deze koning te worden - men kan u zoveel niet meer aanbieden, om weer de dienst der wereld, waar gij tevoren zoveel vermaak in vond, te kiezen, en er de zalige dienst van Jezus om te verlaten. Ik ben zeker riep hij uit, dat, hoe bekrompen gij nu nog voor u zelf staat, gij liever in zulk een eenvoudig gezelschap, als gij hier vindt, verkeren wilt, als onder de grootste vermaken dezer wereld.

Ik kon niet antwoorden, wegens mijn aandoeningen, maar inwendig stemde ik alles volkomen toe. Ja, riep mijn ziel uit, Jezus boven alles wat in de wereld is, en zo vernieuwde ik de keuze, om voor Jezus te leven; aan Hem mijn jeugdig hart op te dragen, en al ware het dan nog nimmer waarheid geweest, de Heere mocht het dan nog waarheid maken! Deze man ondervroeg mij verder getrouw en bestuurde mij op grond van Gods woord. O, dit was een zalige onvergetelijke avond! Hoe hartelijk

dankte die man in het nagebed, eer het gezelschap scheidde, en hoe ernstig droeg hij ook mij aan de Heere op, en het gezelschap zong van goeder harte des Heeren lof.

Het was mij die avond in de eenzaamheid ook nog goed. Ik kon nu niet ontkennen, dat Gods hand mij staande had gehouden op mijn weg. Geknield voor de genadetron, riep ik uit: *ach Heere! ik zou nooit uit mijzelf naar U omgezien hebben - Gij werd mij te sterk* - en telkens was het of ik die dierbare man nog tot mij hoorde zeggen: nu, ga morgen maar weer naar uw vorige vrienden! en dan gevoelde ik telkens daar weer een afkeer van, en onder vernieuwde aandoeningen koos ik dan Jezus, boven de wereld, voor mijn hart, en riep uit: *trek mij, Heere! dan zal ik U nalopen.*

O, het was mij daar zo zalig - ik smaakte toen, hetgeen ik nooit in de wereld genoten had, ja, dat in alle de wereldse vermaken niet te vinden is en tevergeefs gezocht zou worden. Ter ruste gegaan zijnde, kwam mij, daar ik nog slapeloos neerlag, dat zalige versje van de 25ste Psalm voor:

*Wie heeft lust de Heer te vrezen?
't Allerhoogst en eeuwig goed?*

Toen zei ik: door genade, *Heere! is het mijn lust geworden om Uw zalige dienst te kiezen*; en toen kwam mij het volgende van dit vers krachtig op het hart:

*God zal Zelf uw Leidsman wezen,
Leren hoe gij wand'len moet.*

Toen bleef de Heere een geruime tijd met het licht van zijn genade aan mijn gemoed, zo in de eenzaamheid, als onder het verkeer met Godvruchtige vrienden in dat aangenaam gezelschap, ook onder de dienst van getrouwe leraren. Bijzonder was mij het verkeer met mijn jeugdige vriend, die de Heere mij het eerst had toegevoegd, gezegend. Wij waren beiden alleen als jongelingen op dit gezelschap, en de ouderen van dagen beminden ons zeer - ook was de Heere aldaar dikwijls zichtbaar tegenwoordig. Ik kan hier niet voorbijgaan iets merkwaardigs te verhalen, hetwelk in het voornoemde gezelschap voorgevallen is met de ouderen van dagen, bij wie dit gezelschap aan huis was.

Het was op een dag des Heeren, waarop een rustend leraar, in een der kerken, het H. Avondmaal, (waartoe hij nog bijzondere begeerte had) bediend had. Onze oude vriend was op die dag zo zalig gesteld geweest, daar hij aan dat Avondmaal (terwijl hij anders zeer bekommerd voor zichzelf stond) zich gelovig aan Jezus had mogen overgeven, en over zijn offerande het verbond met een drieënig God gemaakt had. Des avonds riep hij telkens uit: het is, of ik deze dag in het voorportaal des hemels geweest ben - elk was er over verwonderd, terwijl men niet gewoon was zulke taal uit zijn mond te horen - elk was niet minder met hem verblijd. Hij sprak veel over de liefde Gods en over hetgeen de Heere telkens aan hem en aan al Zijn volk geschonken had - telkens was hij onder hevige aandoeningen. Toen ons gezelschap eindigen zou, begeerde hij zeer, dat uit Psalm 89 vers 7 en 8 zou gezongen worden, aan welk verzoek geredelijk voldaan werd.

Onder het zingen stortte hij vele tranen, door de overmaat van aandoeningen; en ziet, wat gebeurde er? Onder het danken van de voorganger bezweek zijn lemen huis, dat als het ware te klein was voor zijn ziel - onze vriend vertrok als met een Eliaswagen. Toen de dankzegging geëindigd was, zat onze oude lieveling met de doodverf op het aangezicht - er was grote beweging - de aandoeningen van zijn vrouw en kinderen

waren verbazend - het was een aandoenlijk toneel - men droeg hem te bed, maar hij bleef in die toestand, en eer de geneesheer gehaald was, had hij de adem reeds uitgeblazen, en zijn ziel was voor de troon, om nog een veel beter Avondmaal te houden, dan hij in het morgenuur had mogen genieten - ja, toen was hij aan het Avondmaal des Lams geroepen.

Zo nam de Heere deze grijsaard verrassend weg van deze aarde, die voor hem in vele opzichten, ook een tranendal was. In een ogenblik werd hij van alles verlost - zijn vrienden konden hem zijn geluk niet misgunnen - hij had die dag zoveel genoten, en onderworpen verlangd om ontbonden te worden en met Christus te zijn, zonder echter te weten dat hij de poort des Hemels zo nabij gekomen was. De geneesheer verklaarde, dat hij genoegzaam van overgrote blijdschap en daaruit voortvloeiende aandoeningen, die hem overstelpt hadden, was overleden, daar hij volstrekt niet ongesteld geweest was. Dit is zalig en verrassend sterven. Met recht mocht op hem toegepast worden: zalig zijn de doden die in de Heere sterven, van nu aan. Ja, zegt de Geest, want zij rusten van hun arbeid, en hun werken volgen hen.

O, wat ik in dat sterven zag, en hoe beminnelijk en zalig mij de dienst van God toen voorkwam, dat kan ik niet uitdrukken. Het gehele gezelschap werd uitgenodigd, om zijn lijk naar het graf te vergezellen. Mijn jeugdige vriend kwam er met mij toen openlijk voor uit, dat wij het met dat volk hielden, want men mocht denken of zeggen, hoe! gaan die jongelingen ook achter het lijk van deze Godvruchtige man, daar zij niet tot zijn familie behoren? maar dit kon ons niet afschrikken; wat onze jeugdige tijdgenoten er ook van zeiden, wij hadden die keuze gedaan, en bevestigden deze dat wij Jezus wilden dienen, wat wij ook moesten doorstaan.

Toen het zalige lijk in het graf neerzank, gevoelde ik zoveel innige blijdschap over het lot der vromen, wier einde vrede is, dat ik dit nimmer heb kunnen uitdrukken, en achteraf vernam ik van de andere vrienden, dat zij zielsverkwikkende blijdschap gesmaakt hadden, toen zijn stof daar in het door Jezus geheiligde graf zank, terwijl zijn zalige ziel reeds juichte voor de troon.

Het voorval, geliefde vriend! dat ik u hier kort heb medegedeeld, liet veel op onze jeugdige harten na. Wij kwamen dikwijls tezamen om over de Heere en zijn dienst te spreken, en om met gezang de Heere te prijzen, en een tijd lang bleef ik zeer levendig en opgewekt voor mijn gemoed, maar telkens wisselden mijn gemoedsgestalten af, zij waren zeer onderscheiden - dan was ik zeer bevreesd, en dan weer opgebeurd - dan meende ik, dat ik niet op de rechte wijze werkzaam was, omdat ik veeltijds traagheid en lusteloosheid in mij bespeurde - maar dan weer gaf de Heere mij op mijn krachtdadige verandering in mijn jeugdige leeftijd te zien, zodat ik het niet durfde ontkennen of dit was van de Heere geschied, en dan was ik weer gemoedigd; en zo ben ik, zoals men wel zegt, onder vallen en opstaan, onder duister en licht, een geruime tijd, ja zelfs onderscheidene jaren, op die weg voortgegaan, zonder dat ik met zekere bewustheid kon geloven, dat mijn werk in waarheid was. Bij welke gelegenheid mij dat voorrecht geschonken is, hoop ik u nader te melden. In die tijd werd, tot roem van Gods genade, onze vriendenkring en de betrekking op elkander, telkens groter.

De broeder van mijn jeugdige vriend kreeg ook lust in die weg. Hij was nog jonger in jaren dan wij. Hij sprak uit de diepte van zijn schuld, en koos met ons de Heere te dienen. Hij was telkens bij ons. De Heere voegde ons nog onderscheidene vrienden en vriendinnen toe. Ja, wonderlijke en zalige dagen beleefden wij toen. Een vriendin was er onder, die een openbare wereld-dienares geweest was, welke de Heere zichtbaar had veranderd. Deze vriendin had alles voor de Heere en zijn dienst, en voor degenen,

die met haar de Heere dienen wilden, over. Elk, die maar over God en zijn dienst wilde spreken, was welkom in haar woning en voor dezulken was haar niets teveel.

Genoegzaam dagelijks kwamen wij, in minder of meerder getal, samen. Ons verkeer had waarlijk iets van de eerste Christentijd. Onze zielen waren geestelijk verbonden en die oprechte en eenvoudige liefde, die er onder ons heerste, vooral in de eerste tijd, deze kan niet beschreven worden. Wij waren in nadruk één hart en één ziel voor de Heere, welke het behaagde, om zich dikwijls in ons midden te vertegenwoordigen. O, hoeveel liefdetranen werden er niet gestort, wanneer zij, die door Goddelijke genade (sommigen in hun jeugd) de dienst der wereld verlaten hadden, samen hun knieën bogen. Welk liefdevuur werd er in de hartelijke taal van hen, die in het gebed voorgingen, niet bespeurd - er was als geen scheiden, als wij samen waren; en als wij waren gescheiden, verlangden wij al weer naar elkander, zo drong de liefde van Christus ons tot wederliefde.

Het verkeer was op verre na niet zonder gebreken, dit behoef ik niet te zeggen, er had wel veel overdrevenheid plaats, gelijk dat niet zelden in de eerste tijd, na de verandering des gemoeds, bij mensen, die tevoren de zonden openbaar gediend hebben, plaats heeft, maar dit kan ik zeggen, dat ik nooit zaliger tijd beleefd heb; de Geest van het ware, onopgesmukte, ongemaakte, eenvoudige Christendom was over onze gezelschappen, in een ruime mate, uitgestort. Maar toen er zich anderen onder voegden, met oogmerken, zoals achteraf bleek, die niet vrij te pleiten waren van eigenbelang, toen raakte dat gulle, dat vrije, die kinderlijke zin van Christus aan het wijken, maar dit werd, door des Heeren goedheid, ras bemerkt, en de verdachten in het oog gehouden. Van de vroegste tijden voegden zich onder Jezus lammeren, wolven in schaapsklederen: indien dit dus ook hier het geval geweest is, dan is zulks als geen wonder aan te merken. Wij hielden, (daar wij ons van anderen, zoveel wij konden, verwijderden) onze bijzondere bijeenkomsten bij de gemelde vriendin en bij andere geliefde vrienden, alsook in mijn ouderlijk huis, en menigmaal was het ons zalig samen te zijn - elk verhaalde dan eenvoudig en openhartig hetgeen de Heere deed inzien en genieten, en wij moesten telkens zeggen, dat wij het onder de dienst der wereld nimmer zo gehad hebben.

Wij hadden in ons gezelschap toen ook een grijsaard, die jaren lang de weg des heils had bewandeld, maar die menigmaal eerstbeginnende zielen ontzettend kon ter neerslaan, waarvan ik ook een bijzondere proeve ontving, ofschoon ik hem er niet minder lief om had, daar de Heere het mij naderhand ten goede deed werken, ofschoon het van hem zeer onvoorzichtig was.

Op zekere avond dat het al vrij laat geworden was, was die oude vader daar ook nog in het midden, en was een goed eind weegs van zijn huis verwijderd. Uit liefde bood ik mij aan, om hem naar zijn woning te begeleiden. Voortgaande sprak ik zeer weinig tot hem, terwijl ik zeer veel opzien tegen hem had, en mijzelf in vergelijking met hem, zeer gering beschouwde; maar hij sprak veel over het genoegen dat hij had mogen smaken, en zo naderden wij zijn woning. Eer ik afscheid van hem nam, zei ik: ach vader! ik vrees nog zo dikwijls of ik de Heere wel in waarheid zoek, en daarop deed hij, zonder nadere ondervraging, of zonder dat het met zijn vorig gesprek in verband stond, een uitdrukking, welke te kennen gaf, dat wij voor de Goddelijke vierschaar moesten gerechtvaardigd worden, en dat wij anders verloren waren.

Nimmer geloof ik, dat de man het met een verkeerd doel gezegd heeft, maar het trof mij geweldig. Zo diep getroffen en ter neder geslagen, moest ik de weg alleen weer

terug - o, wat was mijn ziel ontroerd! Het was of mij inwendig werd toegeroepen: gij ligt het al op heiligmaking toe, en zijt gij wel van schuld vrijgesproken? Aan de rechtvaardiging des zondaars hangt alles af - gij hoorde dit van de oude man - gij meent al dat gij veranderd zijt, maar is er wel een fundament, onder dat gebouw, opdat het zal kunnen bestaan? Dit ging zo al voort, terwijl bedenkingen van allerlei aard, elkander volgden. Het ging zo ver, dat ik het u alles niet zal mededelen, wat ik toen gevoelde, wat mij ingeworpen werd. Ik naderde zo de woning van onze vriendin, daar het gezelschap nog bijeen was, en sommigen zeer vrolijk in God waren.

Aanstonds werd ik gevraagd, hoe ik zo betrokken zag, en of mij iets ontmoet was? Ik meende het te verbergen, maar dit kon ik niet doen. Ik zei openhartig wat er gebeurd was, hoe ik nu over mijzelf dacht, en wat ik vreesde, namelijk, dat ik nog bedrogen uit zou komen. Ik verhaalde onder veel gevoel, maar kort, welke aanvallen mij op de weg al bejegend hadden. Elk zocht het zijne toe te brengen, om mij op te beuren, dan, tevergeefs; mensen konden dit niet doen, en ik was ook tevens zeer benauwd, om door mensen gerust gesteld te worden.

Dan, de Heere wilde Zich spoedig over mij ontfermen. Het gezelschap eindigde, daar het al zeer laat geworden was. In mijn woning gekomen, viel ik, diep bedroefd, voor de Heere neder, als een doodschuldige in mijzelf. Ik smeekte met tranen om het ontdekkend licht des H. Geestes. De Heere wist wie ik was. Hij kende mij, Hij mocht mij maar doen zien, of ik mij ook bedrogen had. Ik moest de Heere billijken, indien Hij mij in een verkeerde zin wilde overgeven, zodat ik leugen voor waarheid, bedrog voor hetgeen dat recht is, aanzag; maar ik smeekte: Hij mocht mij Zijn licht en Zijn beloofde Geest niet onthouden; en zie daar:

*De Heer wilde, op mijn kermen,
Zich over mij ontfermen.*

Ik werd in mijn gehele levensweg ingeleid, van mijn kindsheid af. Hoe de Heere mij lust geschonken had, om Hem te zoeken. Ik kreeg toen te zien, dat ik uit mijzelf de Heere nooit gezocht zou hebben - ik gevoelde daarbij weer ernstige begeerten, dat de Heere Jezus mij door Zijn Geest mocht reinigen en vernieuwen - dat Hij mij verder leren mocht van de weg, die ik te gaan had; dus ook dit geval bracht mij nader tot de Heere, het leidde mij tot dieper onderzoek van mijzelf en ter beproeving voor God. Echter, geliefde vriend! ofschoon de Heere zorgt, dat alles voor oprechte zielen ten goede medewerkt, zo hebben de gelovigen wel toe te zien, dat zij, zo veel in hen is, zorgen de kleinen niet te ergeren - bij getrouwheid is omzichtigheid nodig.

Mensen, bij wie het werk in waarheid ligt, die handelen veelal met zichzelf streng genoeg, en hebben geen zo harde behandeling nodig. Elke Christen mag, ja moet de Heere bidden, om zijn evenmens getrouw te behandelen, maar tevens, dat hij hen in de Geest der liefde, op grond van Gods Woord besture.

Dan, om tot mijn weg weer te keren, de Heere heeft mij weer uit die strikken geleid, en dat deed Hij telkens, want ik had veel zulke ogenblikken Dikwijls betwijfelde ik mijn genadestaat - dikwijls was ik diep moedeloos, maar ook menigmaal werd ik opgebeurd en zeer bemoedigd, bij de vernieuwing van mijn keuze, om de Heere te dienen en om tegen de zonden te strijden.

Ik kan niet ontkennen of die dagen, welke ik toen beleven mocht, waren veelal opwekkende dagen. De reeds genoemde en andere vrienden brachten, als middelen, veel toe, tot opscherping en aanmoediging. Ik kan het niet uitdrukken, welk een liefderijke samenleving wij onderling hadden, en hoe aangenaam het in onze bijeenkomsten was. En dit genoegen werd niet weinig vermeerderd, toen mijn

uiterlijke toestand een aanmerkelijke verandering onderging, daar het de Heere behaagde, mij een waardige echtgenote te schenken, wier keuze ook was, om in haar jeugdig leven met mij de Heere te zoeken, zodat mijn vrienden en vriendinnen die ik op die weg gevonden had, ook de hare waren.

Daar deze mijn dierbare echtvriendin, wier waarde ik voor mij niet kan beschrijven, ook zeer gezet was om de onderlinge bijeenkomsten bij te wonen, zo verkeerden wij samen, zoveel wij konden, onder des Heeren volk, en vooral op een gezelschap, dat des vrijdagsavonds gehouden werd, alwaar een tijdlang, na het gebed, met zingen werd doorgebracht, en de overige uren aan openhartige gesprekken waren toegewijd.

O, geliefde vriend! wat de Heere bij aanhoudendheid op dat gezelschap geschonken heeft, alsook op een zondagavond-gezelschap, dat kleiner in getal was, is niet te beschrijven. Welk een liefde en eendracht heerste daar! De Heere was aldaar, naar Zijn belofte tegenwoordig. Daar werd niet zelden de keuze vernieuwd, en het zalige van de dienst van God gevoeld. Wat getuigden wij dikwijls op onze weg, als wij naar onze woningen wederkeerden, dat het ons goed was aldaar geweest te zijn. Ja, het waren zielverkwikkende gezelschappen - er heerste liefde tot God en liefde tot elkander. Met veel aandoening denk ik nog aan die tijden, en aan die lieve vrienden, en bijzonder aan des Heeren aanbiddelijke goedheid, door wie dit alles, aan ons, onwaardigen, geschonken is.

Intussen merk ik, dat deze brief al zeer uitgebreid is in het verhaal, welke vrienden ik op die weg vond, en wat daaronder gebeurd is, maar ik heb het een en ander alsmaar aangestipt. Hoe zou ik u dit alles in het brede kunnen voordragen, en hoe lang zou ik u nog bezighouden, zo ik hier melding maken moest, in bijzonderheden, van de weg Gods met mij, en hoe vele lieve vrienden en vriendinnen ik op onderscheidene plaatsen heb leren kennen, waaraan mijn ziel door goddelijke genade verbonden is - vrienden en vriendinnen, van wie er al een groot aantal voor de troon zijn, die ons al voorgegaan zijn, en de Heere nu reeds volmaakt dienen.

Ik herinner mij, dat ik u beloofd heb, om u te melden, wat er verder tussen de Heere en mijn gemoed, tot bevestiging van mijn geloof is omgegaan. Zodra mij de gelegenheid geschonken wordt, hoop ik in een volgende brief, u dan het een en ander daarvan mede te delen: Nu moet ik afbreken: in de hoop, dat gij ook deze brief voor uzelf, of met andere vrienden en vriendinnen des Heeren, tot een zegen voor uw harten lezen moogt, ben ik met hartelijke liefde,

Uw vriend,

VIJFDE BRIEF

BEHELZENDE MIJN GELOVIGE OMHELZING VAN JEZUS, ALS VOLKOMEN ZALIGMAKER.

Waarde vriend!

Ik neem thans de pen weer op, om aan u te schrijven. Ik zou eerder aan mijn belofte voldaan hebben, had ongesteldheid mij daarin niet verhinderd. Gij zult zelf ook wellicht begrijpen, mijn vriend! dat er tot een werk van deze aard bijzondere lust en kracht nodig is. Onder opzien tot de Heere wens ik dan voort te gaan, om u in deze brief mede te delen, wat er verder tussen de Heere en mijn gemoed is omgegaan; echter zal ik er maar iets van kunnen mededelen. Intussen is het mij zeer aangenaam van u vernomen te hebben, dat gij, hetgeen ik u medegedeeld heb, voor uzelf en voor andere vrienden, tot genoegen en zegen gelezen hebt - en dit is het, dat mij dan ook opnieuw aanzet, om voort te gaan, daar ik u niet kan mededelen, welke bedenkingen van tijd tot tijd tegen dit werk opkomen, en hoe mij niet zelden de verdere vermelding van het een en ander, inwendig wordt afgeraden; maar steeds werd mij ook herinnerd, wat ik in de eerste brief geschreven heb, en mijn oogmerk, namelijk, of er God nog door verheerlijkt en deze of gene er nog een zegen onder genieten mocht; en dit in het oog houdende, laat ik mij dan ook door niets afschrikken, en in des Heeren kracht wens ik dan voort te gaan.

In mijn vorige deed ik u opmerken, dat ik aan vele twijfelingen omtrent mijn genadestaat was blootgesteld; dat ik dan eens hoopte en dan vreesde; dat ik dan aangename ogenblikken kende, wanneer ik in het verborgen of in het openbaar mijn keuze, om voor de Heere te leven, vernieuwen mocht, maar dat ik dan weer treurig neerzat, wanneer ik op mijn diep bederf zag, en vreesde dat ik met alles nog bedrogen zou uitkomen. In die staat heb ik onderscheidene jaren voortgeleefd; jaren waarin veel merkwaardigs, zoals gij weet is voorgevallen; maar ik heb mij voorgenomen, (om niet te ver uit te weiden in dit geschrijf), mij alleen bij mijn gemoedsondervindingen te bepalen.

Ik zal u dan nu trachten mede te delen, op welk een bijzondere wijze het de Heere behaagd heeft, mij zijn grote Zoon Christus (die mij, onwaardige in mijzelf, nagenoeg veertien jaren tevoren, door de bewerking van zijn Geest, op mijn weg stil deed staan), gelovig te doen omhelzen als mijn Borg en Verlosser.

Ik was op die tijd niet in mijn geboorteplaats, maar in een andere stad. Aldaar wandelde ik op een zaterdagmiddag, die mij altoos onvergetelijk blijven zal, met een vriend, die mij meermalen bezocht; onder het voortwandelen buiten de stad, verhaalde hij mij dat twee jonge juffrouwen, die de Heere een tijd lang gezocht hadden, nu Jezus met geloofsblijdschap hadden omhelsd, onder de dienst van twee voorname leraars in die stad, en voegde er bij, dat hij een van hen had gesproken, van welk gesprek hij mij enige bijzonderheden mededeelde.

In plaats dat mij dit tot opwekking en aanmoediging zou verstrekken, had het tegendeel plaats. Het was alsof mij inwendig werd toegeroepen: dat is wat anders dan uw werk, wellicht hebt gij u zomaar wat ingebeeld. Het begon van binnen in mij zo te woelen, dat ik op het laatst nauwelijks meer hoorde, wat mijn vriend verhaalde. Echter, ik zei hem niets, ofschoon de ongerustheid van mijn gemoed zeer toenam, daar ik zeker geloofde, dat ik mij met alles bedrogen had. Men zou hier kunnen vragen: hoe is dit mogelijk? Zoveel jaren lang zo veel ondervonden te hebben, gelijk gij reeds verhaald hebt, en dan nog alles te betwijfelen? Dan, laat ons nooit vragen, als de ure

der verzoeking daar is, wat dan mogelijk is: het was zo, mijn toestand werd bijna wanhopig. Wij waren gekomen tot aan een brug, in een straat, bij een gracht, die mij nooit uit mijn geheugen zal gewist worden, en daar verliet mij mijn vriend, hetwelk hij voorzeker niet zou gedaan hebben, zo hij met mijn inwendige toestand bekend geweest was.

Alleen zijnde, kwamen die aanvallen nog geweldiger. Ik ben niet in staat om u, mijn vriend! al die bedenkingen voor te stellen. Ja, dit moet ik u zeggen, het was of ik een aandrang gevoelde, ik moest maar een eind aan mijn leven maken, want ik was toch ongelukkig, en door mij ook alle de mijnen; doch, des Heeren oog, hoe ook de verzoeker als een briesende leeuw omging, was op mij gevestigd. Ik kwam in mijn woning en begaf mij naar mijn kamer. De Heere alleen weet hoe ik daar gekomen ben. Toen begon ik uit te roepen: o, wat ben ik ongelukkig, met alles bedrogen, voor eeuwig bedrogen, alles inbeelding - ik weet niet meer wat ik, in die benauwdheid, uitdrukte. Dit had een geruime tijd geduurd, en ik kon niet op mijn knieën komen, om mij biddende tot God te wenden, en mijn geprangde ziel voor Hem uit te storten, het was of alles voor mij was toegesloten. Hij, die daar ooit iets van ondervonden heeft, weet welk een benauwde tijd dit is - de afgrond riep als tot de afgrond. Maar, mijn Goddelijke Ontfermer, die, gelijk ik reeds gemeld heb, al zoveel aan mij, onwaardige, gedaan had, wilde een eind maken aan mijn zielesmart - de Heere wilde mij redden uit de strikken, die de satan voor mij gespannen had. Ik raakte op mijn knieën aan het bidden - ik lag daar als een veroordeelde bij mijzelf - ik legde mij voor de Heere ter beproeving neer - had ik mij dan bedrogen, dan was de Heere machtig, Zich over mij ellendige, en diep ongelukkige te ontfermen - en hierbij was het of ik enige verademing ontdekte.

Ik lag als een ter dood gegrepene voor zijn Rechter - zo Hij lust had mij te doden, Hij was rechtvaardig, ik zou Hem eeuwig hebben moeten billijken. Ja, ik zag dat Hij mij voorlang in een eeuwig verderf had kunnen storten. Zo lag ik daar neer onder een vloed van tranen, als met het doodvonnis in mijn boezem; en toen behaagde het de Heere mij in te leiden in mijn erfschuld in Adam. Heb ik ooit kunnen geloven, dat ik daarom reeds verdoemelijk was, het was toen; ja, ik zag en voelde dat ik in mijn stamvader, God mijn Maker en Weldoener schandelijk gehoond en versmaad had. O, wat smartte mij dit in mijn ziel, wat weende ik voor God hierover. Daarbij kwam mij toen als in een register voor, al mijn dadelijke zonden. Ja, ik zag de zonden van mijn eerste kindsheid, en moest met David uitroepen: gedenk niet de zonden mijner jonkheid. Dat zondige leven, waar ik reeds al van gemeld heb, dat kwam mij nu zo klaar voor de geest, en ook de zonden die ik na mijn ontdekking, tegen meerder licht en een geopend geweten had bedreven. Ik moest zeggen: mijn ongerechtigheden zijn boven mijn hoofd. Ik zag het zondige zelfs in mijn beste doen - het was alles gans melaats. O die droefheid en die schaamte daarover dat baarde een veroordelen van mijzelf, belijden en kermen voor God - ja, ik erkende voor de Heere, een der grootste zondaren te zijn, die op zijn schepping gevonden werden.

Mijn zonden maak ik U bekend, en mijn ongerechtigheden bedek ik niet, zo riep ik steeds met David uit. Mijn tranen waren mij tot spijze. Maar toen ik in de diepte van mijn zonden en strafwaardigheid voor God als weggezonden was, waarin God de H. Geest mij een zo diep inzien schonk, en toen ik noch bij mijzelf, noch bij enig schepsel uitkomst zag, maar mij alleen aan de eeuwige barmhartigheid aanbod, toen ik biddend pleitte, de Heere mocht mij, hoe rechtvaardig Hij zulks doen kon, niet verstoten, ontdekte ik een zalige wending in mijn gemoed: de Goddelijke Jezus openbaarde Zich aan mij. Het was even als een vriend die in mededogen zijn bedrukte

vriend die in nood verkeert gaat opzoeken. Het was of Hij door Zijn woord tot mij sprak: *o, gij door onweder voortgedrevene, ongetrooste, Ik zal uw stenen sierlijk leggen.* Het was of Hij mij daardoor vroeg, of er geen Heelmeester voor mijn ziel, en geen balsem voor mijn gewond hart was. Toen riep ik uit: o Heere Jezus! ontferm u over een gans ellendige in zichzelf! Het behaagde Hem mij terug te leiden, van die ogenblikken, dat ik op mijn weg staande was gehouden. Ik werd als gewezen op alle die tijden en plaatsen, waar ik mij in de eenzaamheid voor Jezus' voeten had neergeworpen en nu kreeg ik duidelijk te zien, dat vlees en bloed mij dit niet had geopenbaard.

Maar dit was niet genoeg - de Heere Jezus opende als opnieuw het Evangelie voor mij en openbaarde Zich nader aan mijn gemoed, als mijn hoogste Profeet, enige Priester en eeuwige Koning, en schonk mij genade en geloofsvrijmoedigheid, om Hem als zodanig voor mijzelf te omhelzen. O, was er een blind en dwaas, vond zich iemand van het hoofd tot de voeten onrein en melaats, was er een zondaar onmachtig en onwillig, en met duizenden voor schepselen kracht, onverbreekbare banden gebonden, dan was ik het, ik de aller-ellendigste in mijzelf; o wat zag ik een gepastheid, dierbaarheid en volkomenheid in de algenoegzame Jezus.

Mij dacht, al had ik de zonden der ganse wereld op mij geladen gehad, in Jezus was verzoening; zijn bloed reinigde van alle zonden. Ik werd ingeleid in Jezus' ganse leven en lijden, dat Hij, die God is, boven al te prijzen in de eeuwigheid, Zich onder de wet gesteld had voor zulk een. Het was of ik Hem in Gethsemané zag zwoegen, en aan het kruis hoorde klagen. Maar hoe verbrak mijn biddende ziel, toen ik geloven mocht, dat Jezus aan datzelfde kruis voor mij had uitgeroepen: het is volbracht! Ja alles was ook voor mij volbracht. Toen werd de getuigenis der Koningin van Scheba wel in mij bewaardheid, dat er als geen geest in haar was - mijn lichaam scheen te bezwijken; o dat zalig verliezen in de Heere Jezus. *Mijn Jezus, riep ik uit, mijn Borg, mijn Heere en mijn God!*

Het was mij goed daar te zijn, maar ik ben niet in staat, alles wat daar gebeurde, onder woorden te brengen, maar zalig is het mij er nog aan te denken en er ingeleid te worden, daar het beter te gevoelen dan te beschrijven is. Dit echter moet ik nog melden, dat het mij was, alsof de Goddelijke Jezus mij leidde tot zijn Vader, en mij op grond van zijn Goddelijke heilverdiensten vrij pleitte, zeggende: *Vader! dat deze niet in het verderf dale: Ik heb de verzoening gevonden.*

Althans ik mocht geloven, en in mijn ziel ondervinden dat ik de vrijspraak had van al mijn zonden. Nimmer ben ik in staat om de zieldoortintelende kracht der zalige beloften, die de H. Geest mij op het hart drukte, aan iemand mede te delen.

De Bijbel was voor mij geopend - al de beloften waren in Christus voor mij ja en amen. Ik mocht God in Christus mijn verzoende Vader noemen, die mij als van de hemel, door Zijn woord, in mijn gemoed toeriep: *Ik zal in eeuwigheid niet meer op u toornen of schelden. - Ik ben het, die uw overtredingen uitdelg om Mijns Naams wil - bergen mogen wijken en heuvelen wankelen, maar Mijn goedertierenheid zal van u niet wijken, en het verbond Mijns vredes zal niet wankelen, dit zegt de Heere uw ontfermer.* - En telkens werd mijn ziel er opnieuw door verkwikt. - Ik voelde op een wijze, die niet uit te drukken is, dat ik met God verzoend, en voor eeuwig bevredigd was, en wel in en om mijn dierbare Borg Jezus, door welke ik de toeleiding had tot deze genade, in welke ik stond en roemde in de hope der heerlijkheid Gods; want in mijzelf was ik niets - ik weet niet dat ik ooit armer, kleiner en ootmoediger in mijzelf voor de Heere gestaan heb - alles wat ik was voor God, dat was ik in Jezus - zonder Hem kon en wilde ik niets zijn en niets doen. O, welk een zalig bestaan is dit, en wat

heeft Gods volk er vele behoefte aan - ik ondervond toen, hetgeen de Heere in Jes. 57 vs. 15 belooft: *Ik woon in het hoge én in het heilige, en bij die, die een verbrijzelde en nederige geest is.* Ik versmolt in tranen bij het gezicht van Gods hoogheid en mijn geringheid, en dat de Hoge Majesteit zo neerbuigend goed was, om op zulk een onwaardige in zichzelf neer te zien.

Er had nog iets bijzonders plaats. Van het gebed opgestaan zijnde, stond ik toen een wijle tijds, leunende op een staande lessenaar, en zei toen, met mijn ogen ten hemel geslagen: Heere: Ik heb immers niet te veel geloofd - het is immer van U - gij hebt U immers zo zalig aan mijn ziel geopenbaard? en toen was het of de Heere uit de overvloed zijner barmhartigheid mij, gans onwaardige zondaar, antwoordde, ten minste met kracht werd mij daar op het hart gedrukt: *Ik ben God, de Almachtige, wandel voor Mijn aangezicht en zijt oprecht.*

En dit kan ik voor het oog van God en voor elk getuigen, dat mij die plaats, daar ik toen stond vreselijk werd; echter niet slaafs, maar ik moest als met Jakob zeggen: *Gewisselijk de Heere is aan deze plaats.* Het was of mij toegeroepen werd: kniel andermaal neer en aanbid uw God, die u zulke grote dingen geschonken heeft. Dadelijk was

ik weer neergeknield; maar toen, o neen mijn vriend! dit kan ik u niet melden, wat ik toen gevoelde, bij het inzien van die Algenoegzame God, die alles voor mij en voor al Zijn volk bezit, zulk een God tot zijn Verbondsgod te hebben. O, dat vernieuwd en herhaald overgeven, om nu alle de dagen mijns levens in oprechtheid te wandelen voor Zijn aangezicht, en daarbij de uitlatingen der liefde van mijn verzoenende Vader, die barmhartigheid van de Goddelijke Jezus over mij, en de verkwikkende leidingen van de Heilige Geest, dit alles kan niet uitgedrukt worden - mijn ziel was als een gewaterde hof; ik moest maar uitroepen: ik ben zeer vrolijk in de Heere, mijn ziel verheugt zich in mijn God - Hij heeft mij bekleed met de klederen des heils, de mantel der gerechtigheid heeft Hij mij omgedaan!

Ik mocht met God in een verbond treden - ik nietige, zondige aardworm, met de vlekkeloos Heilige, die wilde dat ik wandelen zou voor Zijn aangezicht - ik zou wel in het stof hebben willen bukken. De Heere leidde mij in de eeuwige liefde - de Heere had mij lief gehad voor de grondlegging der wereld - Jezus had mij met Zijn bloed gekocht, nu was ik de Zijne - Zijn lust was aan mij - Hij had mij eerst lief gehad, want ik moest ook zeggen: heb ik hier gezien naar Hem, die naar mij om zag? In de 23e Psalm werd ik ook ingeleid, dat de Heere mijn herder was, en dat mij niets zou ontbreken. Ja dat, al ging ik in een dal der schaduwen des doods, de Heere met mij zijn zou - dat Zijn stok en staf mij vertroosten zou. Bijzonder kwamen mij deze woorden uit de 103e Psalm voor:

*Hij handelt nooit met ons naar onze zonden,
Hoe zwaar, hoe lang wij ook zijn wetten schonden,
Hij straft ons, maar naar onze zonden niet.*

Ook deze woorden waren mij zielverkwikkend:

*Zo hoog zijn troon moog' boven d' aarde wezen,
Zo groot is ook, voor allen die Hem vrezen,
De gunst waarmeê Hij hen wil gadeslaan.
Zo ver het west verwijderd is van 't oosten,
Zo ver heeft Hij, om onze ziel te troosten.
Van ons de schuld en zonden weggedaan.*

Telkens riep ik uit:

*Loof, loof de Heer, mijn ziel, met alle krachten;
Verhef Zijn naam, zo groot, zo heilig t' achten:
Och! of nu al, wat in mij is, Hem preez!
Loof, loof, mijn ziel, de Hoorder der gebeden;
Vergeet nooit een van Zijn weldadigheden;
Vergeet ze niet; 't is God, die z' u beweest.*

Ik kon God niet genoeg loven - ik riep in de zalige gesteldheid des gemoeds als het ware de Engelen en de gezaligden toe, dat zij God met mij zouden groot maken. Ik mocht toen maar gelovig omhelzen, danken, God roemen en prijzen. Het was mij genoegzaam onmogelijk te begrijpen, dat ik dezelfde mens was, die slechts drie uren tevoren aan de grenspaal van wanhoop was gevoerd; o, wat ik daarin zag, en hoe dit mijn dankbaarheid verdubbelde, ben ik niet in staat om uit te drukken. Ik was als buiten mijzelf gevoerd, zodat ik van vreugde juichte; het was of alles rondom mij veranderd was. De zalige blijdschap, die door mijn ziel stroomde, zal ik nimmer onder woorden kunnen brengen - de tranen waren de tolken, van hetgeen in mijn hart omging. Ik had aldaar geruime tijd vertoefd - de sterren vertoonden zich reeds aan de hemel. Ik schoof een raam van mijn kamer open, om een weinig lucht te scheppen, en sloeg mijn ogen naar boven, en zag daar die tintelende sterren, het werk van de handen van mijn Almachtige en Verzoend Vader. - O, die majesteit, die heerlijkheid, die macht en wijsheid, die ik in dat scheppingswerk zag, is niet uit te drukken - ja, ik was zo blij, dat God zo groot en zo heerlijk was, en in die glans der sterren (nooit zal ik het vergeten) daar zag ik de heerlijkheid in der gelovigen, en hoe zij eens blinken zullen als de sterren, en ik kon toen met ruimte geloven, dat zulks ook eens mijn zalig lot zou wezen. Ik kon mijn ogen van het uitspansel niet afwenden, zo veel luister van de aller aanbidding waardige God zag ik daarin, en riep maar uit: *o heerlijke God! hoe groot zijn al Uwe werken, Gij hebt ze alle met wijsheid gemaakt.*

Het was mij goed daar te wezen. Ik had, gelijk Petrus op de berg, hier ook wel Tabernakelen willen bouwen, maar ik kon aldaar niet blijven maar begaf mij naar beneden. Mijn ziel bleef al in die zalige gesteldheid, zodat ik, waar ik ging of neerzat, God groot maakte over Zijn liefde. Telkens was ik in verwondering opgetogen en weende steeds van blijdschap.

Ik was verbaasd over die zalige wending in mijn gemoed - ik kon weinig spreken, en had ook geen begeerte naar spijs of drank, ik had een betere spijs, het Hemelse Manna werd mij overvloedig toegediend. Alles wat ik schrijf van hetgeen ik die avond mocht ondervinden, is een stukje van de zaak.

Bij die Hemelse bewegingen des Geestes in mijn hart, was ik diep ootmoedig - ik kon mij, als het ware, niet laag genoeg bukken voor de hoge God. - Het laatste bidden met de mijnen, eer wij ons ter ruste begaven, was nadrukkelijk. Toen kon ik mij niet bedwingen, om de grote liefde Gods, over zo een onwaardige uit te roepen, en om de Heere in het openbaar te danken, voor de zalige voorrechten mij bewezen, waaronder vele tranen gestort werden. In de nacht was mijn geest, zelfs in mijn slaap, met God werkzaam.

Het was of Jezus zich in de droom tot mij wendde, en zich aan mij voorstelde als mijn zielevriend, Borg en Verlosser, en of ik Hem voor eeuwig hart en hand gaf, en of Hij zeide: *Gij zijt de Mijne, en Ik de uwe*, en ontwakende, (dat die nacht meer dan eens gebeurde), kon ik met nadruk zeggen: *als ik wakker word, ben ik nog bij U*. Toen ik in

de morgenstond van des Heeren dag ontwaakte, was ik wat bedwelmd, en miste dat zalige gevoel, maar was evenals iemand die schrikt bij het gemis van iets. Het was of ik verbaasd vroeg: waar is de Heere, mijn lieve Zielevriend? en spoedig werd ik, door Gods genade, weer in alles ingeleid, en bleef toen niet langer ter bedde.

Ik was toen, met de bruid, niet te traag om op te staan, en dadelijk ging ik weer naar mijn bidplaats, daar de Heere mij de vorige dag zo zalig verkwikt had - het was of de plaats mij nog met eerbied vervulde, tenminste, zodra ik neergekniel was, voelde ik dezelfde toegang tot de Heere - het was of Jezus opnieuw zijn liefdehart voor mij opende en mij in de verzoeningsweg inleidde. Daarbij werd ik bij het grote van de Sabbathdag bepaald. Nooit, dacht mij, had ik die dag zo beschouwd - mijn ziel dankte en aanbad - ik werd weer opnieuw in verwondering opgetogen, dat de Heere mij als uit zo een diepe kuil had opgevoerd.

O, dat zalig danken en bidden, en dat wegzinken, in mijn eigen niet en onwaardigheid! Ik vroeg, met betamelijke eerbied, wat toch de Heere moet bewogen hebben om mij zo te beweldadigen, want mij dacht, er was geen geringer, geen onwaardiger schepsel, geen groter bederver op aarde geweest dan ik, en aan zo een dan zulke weldaden te bewijzen. Ik zou al de heilige Engelen, de zalige geesten en al de gelovigen op aarde, wel te hulp geroepen hebben, om God maar te prijzen. Zo had ik mij die morgen onderscheidene malen voor de godsdienst-tijd mogen afzonderen, telkens met ruime toegang. Ja, de Heere was steeds bij mij, en ik moest maar uitroepen: *de snoeren zijn mij in lieflijke plaats en gevallen - een schone erfenis is mij van de Heere geworden.*

Ik begaf mij naar een der kerken, die nog al een goed eind weegs van mijn woning verwijderd was en alwaar een Godvruchtig leraar predikte. Al gaande naar Gods huis, was het of ik door Jezus geleid werd, en ik gevoelde een zalige gemeenschap met al Gods volk, die nu ook opgingen, om de Heere in Zijn huis te prijzen. Ik was pas het Godshuis ingetreden en had maar even mijn plaats bezet, of de Heere kwam op een bijzondere wijze aan mijn gemoed. De voorlezer las de brief van Paulus aan de Efezers, het le Hoofdstuk, en toen hij dit gedeelte van het 13e vers las: *in welke gij ook, nadat gij geloofd hebt, zijt verzegeld geworden met de Heilige Geest der belofte*, toen was het of er een vat geopend werd, zo ontsprongen de tranen uit mijn ogen. O ja, ik had mogen geloven, in Jezus mogen geloven, daar had ik zulke zalige bewustheid de vorige middag en avond, en nu al deze morgen van gehad, en de Goddelijke Geest had mijn gemoed verzegeld. Ja, Hij was mij een Geest der belofte - welke zalige beloften waren door die Geest op mijn ziel gebracht, daar ik ja en amen op zeggen moest. En nu behaagde het de Heere mij juist tot dat Heiligdom te bepalen, waar deze woorden zouden gelezen worden. O, die liefde Gods, die ik daarin zag, die kan ik niet uitspreken. Ik beschouwde het als een nog nadere bevestiging van hetgeen de Heere aan mijn ziel gedaan had. Het meest dat mij hinderde was, dat ik mijn hartstochten niet aan het bedaren kon krijgen. Ik was bevreesd dat ik het luidkeels zou moeten uitroepen; en juist had ik een mens naast mij zitten, die in al zijn houdingen oneerbiedigheid voor God aan de dag legde.

O, dit smartte mij zo; maar ik kon hem niet aanzien. Ik had, zoveel ik kon, al mijn krachten ingespannen, om bedaard te zijn, maar tevergeefs; ja, ik wist soms nagenoeg niet waar ik was. Onder het dierbaar gebed van de waardige leraar was ik zalig gesteld, ik was enkel dankbaarheid. Het onderwerp dat hij behandelde was Efése II vers 10, maar de Leerrede had ik niet nauwkeurig kunnen nagaan. Ik was als buiten mijzelf gevoerd.

Telkens als ik maar een woord hoorde van de genade Gods, dan overstelpte mijn gemoed. De godsdienst eindigde, daar ik blij om was, deels om de ongesteldheid van mijn lichaam, deels om het voorwerp dat naast mij zat, en terwijl mijn geprangde hart

begeerte had, om zich vrijer te kunnen ontlasten. Het Godshuis verlaten hebbende, ging ik met opzet niet door de straten der stad, maar langs de stadswal, en de gesteldheid der ziel die ik toen had, zal ik nooit op aarde kunnen uitdrukken; alles was met mij bevredigd. Het was of de bomen, de aarde, het gras, en alles wat mij omringde mij de vrede met God toeriepen. Het was of alles een lieflijke reuk van zich gaf - het was of ik niet op aarde was. O vriend! die zalige tijden zal ik nooit vergeten - met gevoel van mijn hart stip ik er iets van aan, om u mede te delen. Zo kwam ik opnieuw zalig verkwikt in mijn woning. Nooit, dit kan ik zeggen, was ik zo uit een Godshuis gekomen - mijn ziel was als een gewaterde hof. Toen ik weer in de eenzaamheid kwam, en daar nu vrijer was, en geen mensen behoefde te ontzien, toen riep ik des Heeren goedheid en ontferming uit. Ja, ik moest het erkennen, dat Hij ook op deze dag opnieuw Zijn liefdearmen over mij uitgebreid had. Ja, ik moest uitroepen:

*Hoe zijn Uw' vleuglen uitgebreid!
Hier wordt de rust geschonken,
Hier 't vette van Uw huis gemaakt,
Een volle beek van wellust maakt
Hier elk in liefde dronken.*

Toen mijn ziel zich daar in God verlustigd had, en ik mij in de diepste ootmoed als een onwaardige voor des Heeren aangezicht had vernederd, mij opnieuw aan mijn Drie-enige Verbondsgod verbonden had, en van daar gegaan was, toen viel er nog iets merkwaardigs voor. Die vriend, met wie ik de vorige namiddag gewandeld had, van wie ik, ofschoon voor hem onbekend, zo droevig gescheiden was, en die niets van het voorgevallene, sinds die tijd, kon vernomen hebben; deze kwam mij na de morgen-godsdienst bezoeken. Er was aan mijn aangezicht wel iets te zien, wegens de veelvuldige tranen die ik geschreid had; dan, of zijn Ed. dit opmerkte, weet ik niet, maar hij vroeg mij, waar ik ter kerke geweest was? hetwelk ik hem zeide.

Dan, toen hij vroeg, welke tekst de leraar gepredikt had, toen werd mijn gemoed opnieuw zo vol, dat ik bijna niet meer kon spreken, ik antwoordde tenminste niet spoedig; dan, toen ik stil zat, was het, of mij inwendig werd toegeroepen, dat ik, van hetgeen er voorgevallen was, maar niets moest zeggen - echter de vijand had nu geen kracht genoeg om dit te beletten. Toen mijn vriend bleef aanhouden, op hetgeen hij gevraagd had, toen kon ik mij niet langer inhouden.

Ik begon eerst genoegzaam luidkeels te wenen, en toen hij dit zag, zei hij: vriend! kunt gij hetgeen ik u vraag, niet zeggen? toen riep ik uit: ach! vraag mij dit niet, maar wat de Heere sedert gisteren namiddag, toen ik u bijna wanhopig verliet, aan mijn ziel gedaan heeft; en ik gilde het uit. Doch, toen ik een weinig bedaarde, toen mocht ik hem (ofschoon kort, en zeer afgebroken, daar ik onderscheidene malen geen woord kon uitbrengen) het een en ander daarvan mededelen.

Het gemoed van mijn vriend, die de Heere in oprechtheid vreesde, geraakte door de kracht, welke de Heere door mijn spreken op zijn hart drukte, in beweging; van tranen kon hij zich niet bedwingen. O, hoe hartelijk wenste hij mij geluk met dat voorrecht, dat ik door goddelijke genade Jezus gelovig had mogen omhelzen, daar hij veelal zeer bekrompen voor zijn gemoed verkeerde.

Er kwam nog een waardig vriend een visite brengen, en die werd ook verblijd door hetgeen de Heere gedaan had; maar ik was buiten staat, om toen verder te kunnen spreken. Ik moest maar wenen om mijn geprangde boezem lucht te geven - ik bleef maar de meeste tijd op de been, en zocht de open lucht, achter in de tuin, al schreiende, aanbeddende, bewonderende en des Heeren aanbiddelijke goedheid uitroepende, en

hetgeen bijzonder was, enige regels uit de 21 Rijmpsalm werden gedurig als in mijn hart afgedrukt, en telkens als mij die voor de geest kwamen, dan was het of mijn ganse ziel en lichaam er van aangedaan werden. De woorden waren deze:

*Gij die hem gunstig hebt gered,
Zijt hem met volle stromen,
Van zegen voorgekomen.*

Dit was telkens opnieuw al weder, en dan zag ik in wie mij gered had, en hoe de Heere mij ook met volle stromen van zegen was voorgekomen; hoe Hij mij, onwaardige in mij zelf, zalig verkwikt had. Ik kon niet aan de tafel komen om te eten - ik had een spijs, die de wereld niet kent - mijn lichaam kon toen geen spijs gebruiken. Mijn vriend, die ter maaltijd bleef, die nam mijn post, om voor en na de maaltijd te bidden en te danken, waar. Ik ben niet in staat om nauwkeurig de werkzaamheden van mijn gemoed te beschrijven de zielverkwikkende uitlatingen van de Heere waren mij toen onafgebroken tot verwondering en blijdschap. O ja, het was vrede, vrede met God, vrede met alles, en daaruit vloeide een diepe ootmoed des harten. Ik kon mij voor de hoge God ook toen niet laag genoeg bukken. Trouwens, dat kan niet anders, als de Heere het gemoed van Zijn volk met Zijn liefde en genade overstort, dan is er kleinheid en tederheid des gemoeds, en dan is het:

*Och of nu al, wat in mij is, Hem preez!
Loof, loof, mijn ziel, de Hoorder der gebeden;
Vergeet nooit een van Zijn weldadigheden;
Vergeet ze niet, 't is God, die z' u beweest.*

Die ganse dag was mij een dag van zaligheid, waarop ik in geloof, liefde, hoop en blijdschap wandelde; ja toen werd ook aan mij bevestigd:

*Hoe zalig is het volk, dat naar Uw klanken hoort!
Zij wand'len, Heer! in 't licht van 't God'lijk aanschijn voort!
Zij zullen in Uw' naam zich al de dag verblijden,
Uw goedheid straalt hun toe, Uw macht schraagt hen in 't lijden;
Uw onbezweken trouw zal nooit hunn' val gedogen,
Maar Uw gerechtigheid hen naar Uw woord verhogen.*

De avond van de dag bracht ik bij die andere vriend, waar ik reeds van meldde, door. Ja dat was een feestavond; wij zongen en verheerlijkten God met stem en orgel, en mijn ziel was als boven het stof. Dat werk van de vorige middag en avond, en hetgeen er deze dag was omgegaan, bleef als in mijn ziel gedrukt. O, ik kon zeggen (hetwelk wij ook nog zongen), met de dichter van de 116e Psalm:

*God heb ik lief, want die getrouwe Heer,
Hoort mijn stem, mijn smekingen, mijn klagen;
Hij neigt zijn oor, 'k roep tot Hem al mijn dagen;
Hij schenkt mij hulp, Hij redt mij keer op keer.*

*Ik lag gekneld in banden van de dood:
Daar d'angst der hell' mij alle troost deed missen;
Ik was benauwd, omringd door droefenissen;*

Maar 'k riep de Heer dus aan in al mijn nood:

"Och Heer! och werd mijn ziel door U gered!"

Toen hoorde God; Hij is mijn liefde waardig:

De Heer is groot, genadig en rechtvaardig,

En onze God ontfermt Zich op 't gebed.

O, mijn vriend! wat is de dienst van God toch zalig boven de dienst der wereld - dat ondervond ik toen niet alleen, maar steeds tot nu toe, en nu zelfs, nu ik hier eenzaam neerzit, om aan u, over de daden Gods met mij gehouden, te schrijven, nu verkwikt mijn ziel zich in God, temeer, daar ik Hem, die de onveranderlijke is, in verschillende levensstanden, zoveel jaren op de proef, getrouw bevonden heb.

Maar, ik begin te begrijpen, dat deze brief ook weer vrij uitgebreid is; maar korter kon ik u die dingen niet melden. Geloof, dat het alles maar even aangestipt is. Trouwens, dit weet gij en al Gods lieve volk, dat zij niet in staat zijn, om hetgeen de Heere aan het gemoed schenkt te verhalen of te beschrijven, zoals het gebeurd is; maar dit is nu ook het voorrecht van de gelovigen, zij kunnen uit het stamelend spreken of gebrekkig schrijven, als de Heere hen bij hun eigen bevindingen bepaalt, er genoeg van verstaan, zodat zij er wel zalig door opgewekt worden, Gode er over prijzen en blijde zijn met de blijde. O, wat kan dat verkwikkend zijn voor het gemoed, zo iets te horen of te lezen, daar het hart zich mede verenigt, als men er zo amen op zeggen moet. Nu, geliefde vriend! ik hoop dat gij en de vrienden, die mijn gebrekkig, maar echt verhaal zullen lezen, er zo onder gesteld mogen zijn.

Wij verheugen ons toch hier reeds in elkanders heil: dankt er met mij de Heere voor, temeer, daar Hij zulks aan de aller-onwaardigste en geringste zondaar heeft willen schenken.

In een volgende brief hoop ik u nog het een en ander van mijn verdere werkzaamheden te verhalen. De Heere zij met u en de uwen, en met onze lieve Godvruchtige vrienden en vriendinnen. Dit is de bede van

Uw vriend,

ZESDE BRIEF

OVER HET DAGELIJKS LEVEN IN CHRISTUS.

Waarde vriend!

Daar mij nu weer enige tijd overgelaten wordt, zo haast ik mij om u deze te doen toekomen. Gij zult deze brief spoediger ontvangen dan de voorgaande, omdat ik daartoe nu eerder gelegenheid had.

Met het oog op de Heere, die door de invloeden van Zijn indachtigmakende Geest mij bij Zijn leiding kan bepalen, vang ik met dit werk weer aan; ach! ware het voor mijn gemoed, voor u en de andere vrienden nog tot een zegen! Het doel is, om ook in deze brief, tot Gods eer en de stichting van mijn evenmens werkzaam te zijn.

Gij zult u, vertrouwd ik, met mijn vorige wel hebben verenigd, en Gods aanbiddelijke goedheid, mij bewezen, gedankt hebben, en zult nu verlangend zijn mijn werkzaamheden, welke ik na die tijd had, te vernemen. Verwacht hier maar niet teveel van, want ik zal er maar hier en daar een en ander van kunnen melden.

Ik bleef dan nog geruime tijd, na die zalige verruiming des gemoeds, waarvan ik u in mijn vorige brief gemeld heb, een bijzondere opgewektheid behouden. Ja, ik moet u betuigen, dat ik in de eerste dagen, welke op de voor mij onvergetelijke gebeurtenis volgden, genoegzaam ongeschikt was, om de zaken, die ik te verrichten had, te volbrengen. Dan, de Heere, die zo wijs, als goed is, die gaf mij allengs meer bedaardheid van geest, zodat ik toen niet minder gelovig, maar wel minder gevoelig verkeerde. Ik had toen weinig aanvallen op de echtheid van hetgeen aan mij geschonken was. Trouwens, het was ook zo krachtig geschied, dat de kenmerken van Gods aanbiddelijke macht en goedheid daarin doorstraalden. Ik mocht toen meer in stilheid en vertrouwen mijn sterkte hebben. Ik mocht steunen op Gods beloften, die alles in Christus ja en amen zijn. Ik mocht mij toen zo veilig verlaten op Jezus. Hij was en bleef toch de enige en genoegzame grond van mijn ganse zaligheid; en zo wandelde ik geruime tijd, als de Ethiopische kamerling, mijn weg met blijdschap. Niet dat er geen strijd was tussen vlees en geest, of dat mijn geestelijke vijanden nu geheel ten onder gebracht waren, dat zij verre.

Niet zelden openbaarde zich de kracht van het bederf in mijn hart, en dagelijks moest ik toen verkeren onder mensen, die God niet vreesden, en die in de ijdelheden hun vermaak zochten; maar ik mocht meer bestendig, in, en onder alles wat mij uitwendig of inwendig trof, gelovig op Jezus zien. Telkens herinnerde de dierbare Jezus mij aan dat zalig overgeven aan Hem, die ik door Zijn genade had mogen doen, en Hij was het, die mij bijbleef, die mij telkens verkwikt in het eenzame en in het openbaar - die mij leidde - die mij bijstond - die mij door gewichtige posten hielp - die mij vele zalige ontmoetingen schonk, zodat ik, na het verlaten van de stad, in welke de Heere zulke grote dingen aan mij gedaan had, op onderscheidene plaatsen vele lieve en dierbare vrienden, die de Heere lief hadden, gevonden heb, en vele mensen tot nut en zegen mocht strekken.

Welk een wijd veld werd mij hier geopend, mijn geliefde vriend! om hier de grote daden Gods, verder aan mij verheerlijkt, voor te dragen; maar daar treed ik thans niet in. Ik zal nu nog maar het een en ander van mijn dagelijks leven in Christus mededelen. Dan, ik voel mij huiverig om daaraan te beginnen; het is toch niet genoeg om een beschouwing te leveren, hoe een Christen moet verkeren, en dat alles op het schoonste voor te stellen, en met de heerlijkste kleuren af te malen, gelijk zo dikwijls geschiedt maar om te melden, hoe het in de beoefening, waar het toch voornamelijk

op aankomt, gelegen is. Er zijn mensen, wie het aan geen vermogens ontbreekt, om de heerlijkste taferelen hiervan op te hangen, maar die zich over de beoefening in het verborgen voor God weinig bekommeren; dezen zijn diep ongelukkig en zeer te beklagen. Wat zal ik u dan melden van mijn dagelijks leven in Jezus? Ja dat moet zo zijn, zoals de Goddelijke Leraar (Joh. XV) leerde: *die in Mij blijft en Ik in hem, die draagt veel vrucht; zonder Mij kunt gij niets doen.*

Maar, waar is de Christen, die (wanneer hij op zijn beoefening let, wanneer hij dagelijks op de uitgangen van zijn hart acht geeft) bij die voorstelling zich niet zal schamen? Wanneer gij u voorstelt, hetgeen ik u medegedeeld heb van mijn eerste levensjaren, en op welk een wonderlijke wijze de Heere mij uit de macht der duisternis trok - hoe Hij als ik verlegen tot hem vluchtte, mij bemoedigde en opbeurde, en hoe ontfermend Hij zich verder aan mijn gemoed geopenbaard heeft, waarvan ik u maar het een en ander heb kunnen verhalen, dan mocht ge zeker verwachten, dat ik u, betrekkelijk mijzelf, een leven zou voorstellen, dat zich in tedere liefde, eerbiedige vrees, onbepaalde hoogachting voor God onderscheidde, dat dagelijks in Christus wandelde, zonder iets buiten Hem te kunnen of te willen doen. Ja, dat was betamelijk, dat zou de dankbaarheid vorderen die ik de Heere, niet alleen voor hetgeen ik u medegedeeld heb, maar voor zoveel duizenden zegeningen verschuldigd ben.

En vraagt gij, of er niet een begeerte is, dat ik daarin meer overvloedig ware? Ik betuig, onder het alziend oog des Heeren, dat dit het leven van dat deel, dat God door genade in mij gelegd heeft, zijn zou, en dat het dikwijls in de eenzaamheid het vurig smeken uitmaakt, om meer gereinigd en geheiligd, en in het goede overvloedig gemaakt te worden. En dit heeft zeker bij elke gelovige plaats, zodra zij maar bij Goddelijk licht zien, hoe waardig de Heere is gediend en gevreesd te worden, en wat eeuwige liefde hun geschonken is. Dan is er ook een begeerte, om meer te strijden tegen de zonden en in nieuwigheid des Geestes te wandelen; maar helaas! wat bevinden zij nog in zich? Paulus spreekt Rom. VII van een wet in zijn leden, die strijd voert tegen de wet zijns gemoeds, die hem gevangen nam onder de zonden. Het vlees, zo schreef hij aan de Galaters, begeert tegen de geest, en de geest tegen het vlees, en deze staan tegen elkander. Wat kost het Gods volk zuchten en tranen in het verborgene voor de Heere, wanneer zij inzien hoedanigen zij behoorden te zijn, die zij niet zijn.

Ik weet wel, dat wij dagen beleven, waarin men dit klagen over zonden en ongelijkvormigheid aan Christus veroordeelt. Men meent, dat een christen niet klagen, maar steeds roemen moet. Men heeft het gezet op hoge beschouwingen. Men spreekt veel van de liefde van de Verlosser, maar men let minder, of in het geheel niet, op de uitgangen des harten, op het verkeer met God en het inwendig leven in Christus. Ik houd mij verzekerd (en zou mij in dezen wel durven beroepen op de ondervinding van alle ware Godvruchtigen) dat, wanneer iemand inzien heeft in God, in Zijn hoge deugden, in de liefde van Christus, en in de vrije ontferming aan Hem bewezen, dat hij bij zulke beschouwingen, wanneer zij niet maar bloot het verstand aandoen, maar zoals het behoort, op het hart werken, dat hij dan daarbij zich schaamt, dat hij die God niet meer vreest en kinderlijk gehoorzaamt, en zich daarover beklagen zal; dat hij dan diep ootmoedig voor de Heere met zijn hart staat, en naderende tot die God, met Abraham zegt: *ik heb mij onderwonden om U te spreken.*

Zou het waarlijk Gode behaaglijk zijn, ruim te spreken van God onze Vader, en Jezus onze Verlosser, wanneer de gebaarden en alles aanduiden, dat er geen eerbied voor de Heere in het hart woont? Ongelukkig wanneer dat een eigenschap bij iemand

geworden is; en hoe velen worden er gevonden! Gij kent ze ook wel vriend! die ruim spreken, hoog opgeven, van klagen afkerig zijn, maar bij wie helaas! alles door kan - die, waneer ze maar enigszins van nabij beschouwd worden, de toets van een onpartijdig oordeel niet kunnen doorstaan, om niet te spreken van degenen, die met zulk spreken over belangrijke dingen, openbaar ergerlijk leven, en in het oog lopende zonden aan de hand houden; mensen, die de ware Godsvrucht meer nadeel toebrengen, dan degenen, die er openlijk voor uitkomen, dat zij zonden dienen. Ach! dat de Heere hen nog eens deed zien, wat hun lot zal zijn, wanneer zij met hun ingebeelde Godsvrucht, door Hem, wiens ogen vuurvlammen zijn, beschaamd zullen gemaakt worden. En dat elk, die het in oprechtheid om waarheid in het binnenste te doen is, zich voor de Heere beproeve, en bidden dat hij bewaard moge blijven, om het gebouw zijner zaligheid op een zandgrond te zetten.

Het dagelijks leven in Christus, bestaat niet in hoge dingen te bespreken, die met zijn verstand te bevatten, maar in een vluchten tot Jezus, als de bron van alle licht, heil, kracht, bemoediging en vertroosting, om uit Hem, als uit de ware wijnstok, die levenssappen te ontvangen; om door Hem ontdekt te worden aan blindheid en onkennis van God, de weg der verlossing en zichzelf; om door Zijn bloed en Geest gereinigt te worden van de verborgen zonden, welke de ziel, die waarlijk aanvankelijk geheiligt is, zeer smarten, en om ook door Jezus vernieuwd te worden naar de inwendige mens, om door Hem geregeerd en beschermd te worden. Het hart, dat het waarlijk op Jezus gezet heeft, dat begeert, dat Hij zijn wetten in hetzelfde schrijve, en make dat het in zijn inzettingen wandele. Een leven in Christus, is een gebruik maken van de Heere Jezus in zijn gewichtige ambten, als Profeet, Priester en Koning; wanneer daar geen behoefte aan is, dan is er van iemands verandering ten goede weinig te denken.

Ik voor mij geloof, dat dit al een van de onloochenbaarste kenmerken van iemands genadestaat is, waaromtrent hij zich voor de Heere zeer te beproeven heeft. En daar ik tot u van een dagelijks leven in Christus spreek, zo voeg ik er nog bij, dat het de ziel, die waarlijk Jezus koos, of Hem door het geloof mocht omhelzen, niet genoeg kan zijn, dat eenmaal gedaan te hebben, dat nu of dan eens te doen, o neen! hij moet zo het wel is, dagelijks nieuw voedsel voor zijn hart hebben, zowel als in het natuurlijke voor zijn lichaam. Het smart hem, hierin de traagheid van zijn hart, en de inwendige vijandschap daartegen zo telkens te ontdekken, hetwelk hem dikwijls belemmert in de uitoefening van hetgeen zijn vernieuwd deel begeert. Dagelijks als een, die in zichzelf blind, dwaas, onrein en onmachtig is tot Jezus te komen, dat is het leven van de geest voor Gods kinderen, en ik kan u zeggen, waarde vriend! (en ik weet ook dat het uw lust is) dat er geen zaliger voorrecht voor mij is, dan dat het leven, dat God door genade in mij gelegd heeft (gelijk ik u in mijn vorige brief heb medegedeeld), opgewekt wordt, zodat Jezus meer wast en ik minder worde; als ik met al het bederf van mijn hart tot Hem mag komen, mij schamen en veroordelen bij mijzelf, mijn dagelijkse schuld, en gedurige afzwerpingen, mijn ontrouw in al mijn gewichtige verplichtingen en mijn verborgen afdwalingen mag bewenen, en als ik dan gelovig op Hem mag zien, Hem mag smeken, dat Hij voor mij intrede bij de Vader en dat ik alleen op Zijn gerechtigheid verzoening ontvang, en dat ik daar nieuwe bewustheid van mag ondervinden aan mijn ziel.

O vriend! die gedurige vrijspraak in het gemoed, en die verzoenende betrekking van een liefderijke Vader te ondervinden, Hem in beloften tot het hart te horen spreken, zeggende door Zijn woord: *Ik gedenk uwer zonden niet - Ik zal niet meer op u toornen noch schelden - Ik heb u lief gehad met een eeuwige liefde* - dat is voor een kind Gods zo zalig, zo zielverkwikkend. Ik zou met Lodestein zeggen: *Groter heil ik niet en*

kenne; en ik mag niet ontkennen, dat mij dit door genade nu en dan geschonken wordt. Mijn overgave aan Jezus, voor tijd en eeuwigheid, heb ik u, voor zover ik u dit kon mededelen, voorgesteld, maar na die tijd heeft het de Heere behaagd, mij het voorrecht te schenken, dat ik, ofschoon in mijzelf gans onrein en onwaardig, mij zo gedurig bij vernieuwing aan Jezus heb mogen overgeven. Ja, zo is Hij nog de enige grond voor mijn ziel, de enige rots waar mijn geloof en hoop op rust. Sedert die tijd, dat ik Jezus gelovig mocht omhelzen, zijn mijn werkzaamheden in dit opzicht veranderd, dat ik niet meer zoals tevoren, mijn vrijmoedigheid heb kunnen wegwerpen.

Sinds die tijd, al ben ik niet opgewekt of gevoelig, mag ik toch nog blijven geloven, dat Jezus mijn Borg en Verlosser is en mijn schuld gedragen heeft - dat ik met elke gelovige, zoals onze dierbare Catechismus in de 19de Zondag spreekt, gemeenschap aan de Heere Christus en aan alle Zijn schatten en gaven heb. Ik heb sinds die tijd meer mogen leren buiten mijzelf de grond van mijn eeuwig heil alleen in Jezus te zien. Tevoren, als ik dan niet levendig opgewekt was, of het opnieuw voor de Heere bedorven had, dat verdacht ik vaak alles, en zei tot mijzelf: zoudt gij genade ontvangen hebben? Zoudt gij vernieuwd zijn, en dan zo gesteld wezen? Gij zult met alles nog bedrogen uitkomen - en dan zonk ik soms weg in de diepste moedeloosheid; maar dat verdenken van alles, dat wegwerpen van mijzelf, heeft nu zo geen plaats meer; ik blijf in mijzelf en zal dit tot mijn dood blijven, een bedervend zondaar voor God, die dagelijks verzoening nodig heeft, en die zich menigmaal voor de Heere als de geringste en onwaardigste van al Zijn volk mag zien; maar ik mag ook, alleen tot roem van vrije genade zeggen, dat ik menigmaal zoveel volheid en algenoegzaamheid in mijn dierbare Verlosser zien mag, dat ik daarin alles voor mijn ziel vind.

O ja, Hij is het toch alleen, en niet mijn bevinding, niet mijn opgewektheid of levendigheid in mijn plichten, die de akkergrond voor mijn ziel is. Ik zal ook, dit geloof ik zeker, in het uur van sterven niets hebben dat mij dan zal kunnen vertroosten, dan Jezus en Zijn gerechtigheid alleen; dan zal Hij het alleen zijn, die mij het hoofd omhoog zal doen steken. Hij alleen, die al mijn ontrouw zal moeten bedekken, en mij een ruime ingang geven in Zijn Hemels Koninkrijk.

Ik voel mij menigmaal (zoals ik in waarheid voor God ben) gans ledig, als een die niets heeft, om voor God te bestaan, en die op alles, wat hij ooit in het verborgene en in het openbaar verrichtte, de dood moet en door genade wil schrijven, en dan is mijn Goddelijke Jezus, mijn Heere en Koning, alleen het alles voor mijn ziel. Ja vriend! ik heb dat wel aan Godvruchtigen verklaard, dat zo Jezus mijn laatste zucht, die ik op aarde doen zal, niet reinigde, en voor zijn Vader veraangenaamde, dat ik nooit binnen komen zou in de gewesten der heerlijkheid; en zo ligt nu, om in gulheid en oprechtheid tot u te spreken, mijn leven. Een arm, ellendig zondaar, de geringste in zichzelf, een gans onbekwame, die zich wel de minste van alle heiligen noemen mag, en die zich duizenden malen over de vrijmacht Gods over mij, in die wondere weg die ik u mededeelde, en waarvan ik maar een stukje der zaak gezegd heb, geopenbaard, verwonderd heb.

Ja, ik zink menigmaal weg in tranen, als ik indenken, wat God door zulk een gering en in zichzelf tot alles onbekwaam middel heeft willen doen, en als ik dan daarbij ingeleid word in de leidingen Gods, en bepaald bij zoveel reddingen. Ja, dan is er, wanneer de genade werkt (wel verre van er zich op te verheffen) een diepe ootmoed, een gering schatten van mijzelf, zodat ik de minste dergenen die tot God Zijn gemeenschap geroepen heeft, veel voortreffelijker acht dan mijzelf, en het is de alwetende Hartenkenner bekend, dat ik dit nimmer u zo schrijven kan, zoals ik het zelf onder dit schrijven gevoel. Zalig leven toch in Christus: o! het is alles; het is niet te zeggen aan

iemand die er geen kennis aan heeft, wat het is, in zichzelf niets te zijn, maar alles in Jezus te bezitten; arm in zichzelf te wezen, maar rijk in Hem; zondig en schuldig zich te voelen, maar in Hem vrijmoedigheid te hebben; het recht op zaligheid verbeurd en Gods gemeenschap in zichzelf onwaardig te zijn, en in Jezus reeds in hope zalig te wezen, en toegang te hebben tot een verzoenende God en Vader; gans ellendig te blijven, en in Hem, die het hoofd is, volmaakt te wezen, en door dit alles een rijkdom in God te hebben, die de wereld niet kent, zodat men, met een Godzalige dichter, die tegen iemand sprak, welke op aardse schatten boogde, kan zeggen:

*Weg, wereld! met uw schatten,
Gij kunt niet bevatten,
Hoe rijk ik wel ben;
'k Heb alles verloren,
Maar Jezus verkoren,
Wiens rijkdom ik ken.*

*'k Had, armer dan allen,
(In schulden vervallen)
Geen penningen meer;
Maar die armoe griefde,
Mijn schuldheer tot liefde,
Zo goed was die Heer.*

*Nu ben ik de Zijne,
En Hij is de mijne,
Dat maakt mij zo rijk.
En zo zal ik blijven,
Als gij met uw schrijven
Verzinkt in het slijk.*

Ja, dat is ook mijn enige roem, dat is mijn troost en mijnblijdschap in druk. Wat is zonder dit een ganse wereld? Daar iets van te smaken, in het verborgene, waar geen menselijk oog ons ziet, of er iemand ons hoort, dat is ware zaligheid voor het hart; hierin is een genoegen, dat men tevergeefs in de vermaken der wereld zoekt. Hoe zalig is het ook in het openbaar dit te mogen vermelden.

Wat ben ik menigmaal in gezelschappen geweest, alwaar zich velen bevonden, die samen aan Jezus verbonden waren, hetzij door een zwakker of sterker geloof; (als het maar in oprechtheid is, dan zijn zij de Heere even aangenaam), die met Paulus konden zeggen: het leven is mij Christus; ik leef, maar niet meer ik, maar Christus leeft in mij; die een onuitsprekelijke vreugde smaakten als zij dan samen baden, spraken, zongen en dankten; - hoe zielverkwikkend was niet de toon van die lieve versjes van de 89e Psalm, vers 7 en 8:

*Hoe zalig is het volk, da naar Uw klanken hoort!
Zij wandlen, Heer! in 't licht van 't Godlijk aanschijn voort,
Zij zullen in Uw' naam zich al de dag verblijden;
Uw goedheid straalt hun toe, Uw macht schraagt hen in 't lijden,
Uw onbezweken trouw zal nooit hun val gedogen,
Maar Uw gerechtigheid hen naar Uw woord verhogen.*

*Gij toch, Gij zijt hun roem, de kracht van hun kracht,
Uw vrije gunst alleen windt d' ere toegebracht,
Wij steken 't hoofd omhoog en zullen d' eerkroon dragen
Door U, door U alleen, om 't eeuwig welbehagen;
Want God is ons een schild in 't strijdperk van dit leven,
En onze Koning is van Isrels God gegeven.*

En als men dan wel een ten slotte zong uit de 133e Psalm:

*Ai ziet! hoe goed, hoe lieflijk is 't, dat zonen
Van 't zelfde huis, als hoeders samen wonen,
Daar 't liefdevuur niet wordt verdoofd;
't Is als de zalf op 's Hogepriesters hoofd,
De zalf, waarmee hij is aan God gewijd,
Die door haar reuk het hart verblijdt.*

*Waar liefde woont, gebiedt de Heere de zegen,
Daar woont Hij zelf, daar wordt Zijn heil verkregen,
En 't leven tot in eeuwigheid.*

Ja, zulke plaatsen kunnen wel eens voorportalen des hemels worden, waar de voorroeven worden gesmaakt van een nog onbekende en naamlof zaligheid. Welk een vrede, geliefde vriend! geeft het leven in Christus niet! Het is, zoals Paulus in Rom. 5 vers 1 zegt: wi dan gerechtvaardigd zijnde door het geloof, hebben vrede bij God, door Jezus Christus. O, zalige vrede! vrede met God, met de Engelen en de gezaligden, vrede met het geweten, vrede met al de gelovigen op aarde, vrede zelfs met de dood.

Maar echter, het leven in Christus, hoe zalig het is, hoeveel troost en blijdschap er in gesmaakt wordt, hoeveel stof tot roem er in wordt gevonden, het is tevens een leven, dat zich, gelijk ik reeds zei, veelal in zuchten en klagen voor God openbaart; en in het verborgene, en onder elkander. Ik bedoel geen klagen met de lippen zonder hart, dat maar uit gewoonte, soms uit gemaaktheid, of om wat te tonen, geschiedt; maar een klagen over zonden, over verwijdering van God, waartoe Gods volk, als zij het maar inzien, telkens stof hebben, maar dikwijls het hart missen; - en ik kan ook in waarheid getuigen, dat ik onderscheidene gelovigen in mijn leven heb aangetroffen, mensen, die vele jaren de weg des levens bewandeld hebben, die verzekerd waren van hun genadestaat, en in een gelovige betrekking op de Drie-enige God leefden, en dus met recht een leven in Christus hadden, die nog zeer klaagden. over bederf, over gebrek aan liefde, en die het dus gans niet eens waren met degenen, die menen dat een leven in Christus, een leven is, waarin men nimmer klaagt. Maar het is niet te verwonderen, dat degenen die blind zijn voor hun hart, die geen bederf zien, en altijd uit de hoogte spreken, en die het dus slechts maar op uiterlijke verrichtingen gezet hebben, niet klagen. Iemand, die geen gebrek ziet, behoeft niet te klagen; maar zij die waarlijk een leven in Christus hebben, hoeverre zij gevorderd zijn in kennis en god- vrucht, die hebben lust in klagen en kermen voor God - dat brengt hen telkens tot Jezus - dat doet Jezus gedurig en telkens opnieuw gepast en dierbaar zien. - Ik zeide dat ik er velen in mijn leven ontmoet heb, die teder voor God leefden, die alleen in Jezus de grond van hun heil vonden, die geoefend waren in het geloof en oud geworden waren op de weg der gerechtigheid, die nog steeds klagen moesten, over zonden en bederf, daar zal ik u

om geen Bijbelheiligen te noemen enige voorbeelden van opgeven.

Nog in mijn vorige woonplaats zijnde, ontmoette ik dikwijls een oude vader in Christus, die meer dan 50 jaren op de weg des levens had gewandeld, en over het algemeen zeer opgeruimd en blijmoedig leefde, maar meer dan eens hoorde ik hem klagen over hetgeen er (nu zo oud zijnde) nog in zijn hart huisvestte, zodat de tranen van zijn wangen biggelden, wanneer hij daarvan sprak.

In een stad, welke drie uren van de plaats ligt, alwaar ik mij toen bevond, ontmoette ik, aan het huis van een geliefde vriend, die met zijn waardige echtgenote en geliefde zuster alles voor God, en Zijn volk over hebben, ook een oude grijsaard van 89 jaren, waarvan hij er ruim 60 in de dienst van God besteed had. Hij was daar nog laat in de avond in het gezelschap, en was verheugd, dat hij onder een aantal Godvruchtigen mocht verkeren; maar hoe nederig sprak hij van zichzelf, en met hoeveel gevoel noemde hij zich nog een grote zondaar, en hoe klaagde hij, dat er zich nu nog zonden in zijn hart openbaarden, die hem menigmaal zijn vrijmoedigheid voor God benamen, en dat hij nog telkens klagen moest aan Jezus' voeten, als een diepe ellendeling; en ditzelfde verhaalde hij mij nog onder veel tranen, twee jaren voor zijn dood, de laatste maal dat ik die lieveling van mijn hart gezien heb. Hij juicht nu voor de troon, daar hij de hoge ouderdom van 94 jaren bereikt heeft. Hij is als met een Elias-wagen weggenomen. Hij zat even een weinig voorover gebogen; de juffrouw, bij wie hij woonde, vroeg hem: of hij wat wilde gaan liggen?

Daarin stemde hij toe; maar eer een geliefd vriend hem op het bed had neergelegd, was het leven er reeds uit, dus heeft hij geen smart van de dood gevoeld. Zalig is die dode, want hij is in de Heere, die hij zoveel jaren gediend heeft, gestorven --- hij rust van zijn arbeid. Bij deze voorbeelden, waardoor het bevestigd wordt, dat zij die in Christus leven door het geloof, nog telkens stof tot klagen vinden, zal ik nog enige toevoegen, om dan nog met een woord tot mijzelf weer te keren.

Ik had nog eens op een avond een vrij talrijk gezelschap in mijn woning. Wij hadden reeds de Heere gebeden om een zegen, en zouden toen verder met elkander snreken over de Heere en Zijn dienst; dan, ik was die avond niet zeer opgewekt, zelfs was ik dodig voor mijn gemoed, en zag er zeer tegen op, om dat gezelschap te besturen. Even in die gesteldheid gezeten hebbende, zo komt er op het onverwachts een vriend uit een naburige stad, die nog iemand bij zich had - een man, die in zijn stad niet alleen, maar in die ganse omtrek, voor een beproefd Christen erkend en in grote achting gehouden werd - een man van bijzondere ondervinding van Gods zalige nabijheid, maar die in zijn dagelijkse leven voor Christus ook veel van zijn bedorven hart had leren kennen. Ik was zeer verheugd over die onverwachte komst, wetende, dat ik aan hem een medehelper zou hebben, om te stichten. Ieder lid van dat gezelschap was ingenomen met zijn komst, omdat zij hem meer ontmoet hadden, en hem kenden voor iemand, die veel in de nabijheid van God verkeerde.

Na een woordenwisseling, begon hij op mijn vraag, hoe hij het thans voor zijn gemoed had, te antwoorden, maar op een wijze, die waarlijk bijzonder was. Hij sprak toen niet van bijzondere genietingen, maar uit zijn diep bederf, wie hij nog voor God was in zichzelf, hoe zijn vlees nog tegen de geest krijg voerde, en wat er van hem worden zou, was Jezus geen medelijdende Hogepriester, die nog steeds voor hem bad - zo klaagde hij tegen mij, in tegenwoordigheid van dat hele gezelschap, terwijl de ene traan de andere verving, waaruit hij ook aanleiding kreeg, om Gods ontfermende goedheid over hem te roemen.

Het behaagde de Heere dit klagen, hetwelk niet geschiedde, om maar te klagen, maar

uit een vol gemoed, zo dienstbaar te maken, tot aanmoediging van vele kleingelovige zielen, die zich aldaar bevonden, dat die ook de tranen niet konden bedwingen - elk zag hoog tegen deze man op, en nu nog zulke taal, zulke klachten uit de mond van zo een geliefd kind van God te horen, o dat gaf moed! Hij verhaalde dingen, daar zij wellicht dikwijls geheel hun vrijmoedigheid om weggeworpen hadden, menende dat dit met de keuze, om God te dienen, niet bestaan kon. Ik kan u openlijk betuigen, mijn vriend! dat wij in lange tijd zo een zalig gezelschap niet gehad hadden. Dit klagen dus in oprechtheid en naar waarheid wilde de Heere zegenen, en daar kan een oprechte ziel zich veel beter mee verenigen, dan met dat ongerijmd roemen en grootspreken. Ja, het hart van de vriend, die sprak, werd er zalig onder verkwikt, en mijn gemoed dat, gelijk ik reeds gemeld heb, zeer dor was, werd zo verlevendigd, dat ik telkens mijn tranen moest afdrogen.

Ook merkte ik de komst van deze lieve vriend, als een bijzondere besturing der Goddelijke Voorzienigheid aan. Wij begonnen samen in God verblijd te zingen. Het zwakke werd gesterkt, het moedeloze getroost, en ik verzocht die vriend, om in het openbaar te danken, en de Heere was hem onder dit werk zo nabij, dat het voor hem, ja ik durf zeggen, naar staat en weg voor allen, min of meer, gezegend was en zo door dat klagen over ongelijkvormigheid aan Christus, en door het vermelden van Gods liefde en trouw, gesticht, opgeruimd en verblijd, scheidde het gezelschap.

Dat zij, wier leven Christus is, niet altoos uit de hoogte spreken, maar veeltijds klagen over ongestalten, en dat menigmaal de zaligste standen spoedig afgewisseld worden, dat bleek mij in een teergeliefde vriendin van Jezus, in diezelfde stad wonende, die heb ik aan het huis van de zo evengenoemde vriend op een morgen ontmoet, in een zielsgesteldheid, dat de glans der tedere Godvrucht van haar gezicht straalde, en haar taal en haar gelaat waarlijk meer naar een hemeling dan naar een stofbewoner geleek. Het is mij niet mogelijk u mede te delen welke verheven zaken zij besprak, en welk verkeer zij met God had - maar weinige dagen daarna hoorde ik haar over haar driftig bestaan en over het bederf van haar hart, en de daaruit voortvloeiende traagheid zo klagen, dat ik haar met bewondering aanzag en in mijzelf vragen moest: zijt gij diezelfde mens, op wiens teder bestaan ik toen zo verliefd werd?

Ik zou hier nog van drie van mijn Godvruchtige vriendinnen gewagen kunnen, lievelingen van Jezus, die nu al voor de troon zijn; maar ik zal slechts van een van hen, die in verstand en Godvrucht, onder haar sekse weinig voorbeeld had, iets melden, om daardoor aan te wijzen, dat ware gelovigen, die zelfs ver gevorderd zijn in de genade, door het inzien in God, in Zijn hoogheid en in hun geringheid, en hoe zij nog steeds tegen zulk een heilig God zondigen, uit dat bestaan klagen, alsook, dat het degenen, die daar geen inzien in hebben, vreemd voorkomt. Zij was eens in een grote aanzienlijke stad gelogeerd, en sprak met een vriend uit haar dagelijks bestaan, en waar zij nog in het verborgen over klagen moest, waarop een heer, die dat aanhoorde, zei (haar bij de naam noemende) wel, is daar nu troost in, in zo te klagen over uw bestaan?

Maar de Heere schonk haar zijn vrijmoedigmakende Geest, en daardoor werd zij, wegens die onverwachte vraag niet ontzet, maar toonde nadrukkelijk aan, dat dit in alle begenadigden plaats moest hebben, om zich dagelijks zo voor God te schamen en te verootmoedigen, en dat zij hem kon verklaren geen groter troost voor haar ziel te kennen, dan dat zij in het verborgene aan de voeten van haar dierbare Borg daarover klagen, en in het openbaar onder haar vrienden en vriendinnen, met gevoel daarvan spreken kon; dat dit voor haarzelf en voor anderen niet zelden bijzonder gezegend was geweest en dat zij er zich dus zeer over moest verwonderen, dat hij haar zulks durfde

vragen, maar de in zijn oog verstandige man, was door de kracht van haar redenen verslagen, en had niets meer te zeggen.

Met mijn innigste vrienden, kan ik zeggen, heb ik de zaligste ogenblikken doorgebracht, als wij sprekende over ons dagelijks leven in Christus, elkaar mededelen mochten, hoe het aan onze zijde, door de begoochelingen der wereld, door de aanvallen van de Vorst dezer eeuw, en vooral door de listen van ons bedorven vlees, nog gesteld is, en hoe dat het steeds een roepen uit diepte van ellende blijft, en een smeken: *Heere! tred niet in het gericht.*

Ik herinner mij, terwijl ik dit aan u schrijf, hoe ik eens met een van mijn dierbaarste vrienden, die ik op aarde heb, een reisje deed van ongeveer twee uren rijden, en hoe de Heere op dat rijtuig onze harten en monden opende, en hoe wij onder gevoel elkander mochten mededelen, hoe het verfijnd bederf zich onder alles openbaart, en waarover wij ons voor God steeds moesten beklagen, en hoe het alleen eeuwige vrije genade zijn zou, indien wij behouden worden; maar ik kan zeggen dat de Heere bij ons was, en dat, daar wij als uit elkanders hart spraken, de banden van liefde en zalige vereniging daardoor veel nauwer toegehaald worden. Menigmaal heb ik aan die zalige reis gedacht, en ik hoop eraan te blijven gedenken.

Ook heb ik, om uit de veelvuldige voorbeelden dit nog maar bij te brengen, een oud, waardig, zeer kundig en voorbeeldig Godzalig vriend en vader in Christus meer dan eens ontmoet, die, terwijl hij (hetwelk zij die hem van nabij kennen, kunnen getuigen) als een nauwgezet beoefenaar van de innigste en verborgenste plichten, als een voorbidder voor Land en Kerk, met God verkeert als een vriend met zijn vriend, noch steeds zo laag over zichzelf en zijn werk denkt en spreekt, en nog zo klaagt over gemis van hetgeen hij wel wenste, (zoals hij zich uitdrukt) te genieten, dat het elk moet verwonderen. Maar ieder die hem ziet, moet tevens erkennen, dat het beeld Gods op de trekken van zijn aangezicht getekend staat. Niet zonder gevoel kan ik denken aan die eerbiedige houding, en aan die ziel doordringende woorden, wanneer hij bij het afscheid nemen van zijn vrienden, hen zegent, dan vloeit zijn mond, (terwijl de tranen van zijn wangen biggelen) over van nadrukkelijke taal, die een hart kenbaar maakt, dat gewoon is geworden, om met God te verkeren, dan is het, of men een andere Mozes hoort. Indien zijn vrienden, die dagelijks met hem verkeren, deze brief lezen en opmerken wie ik bedoel, zullen zij moeten erkennen, dat ik maar slechts iets van zijn uitstekend Godvruchtig bestaan en bijna voorbeeldloze nederigheid en kleinheid bij zichzelf, alsook van zijn aanhoudende klachten over dagelijks bederf van zijn hart, (dat hij zeker door het bijzondere licht dat de Heere hem schenkt meer van nabij ziet,) gemeld heb.

En hoe velen heb ik op onderscheidene plaatsen, alsook waar ik mij thans bevind, leren kennen, (van wie ik geen bijzonderheden melden zal) - Godvruchtigen, die ook, zowel als die, welke ik tot voorbeelden gesteld heb, jaren lang de Heere dienden, en die echter, bij alles wat zij van de Heere genoten, arm en klein bij zichzelf smekende zondaars en zondaressen aan Jezus' voeten blijven; ik betuig openlijk voor elk, dat zij het zijn, waar mijn hart mede verenigd is, terwijl mijn dagelijks leven, (om nu nog een woord van mijzelf te zeggen), in Christus, ook daarin ligt, dat ik telkens stof heb, om mij voor God te verootmoedigen, en daar ik nu ook al een goed aantal jaren op de weg des levens, ofschoon als de ellendigste van des Heeren volk in mijzelf, heb mogen wandelen, nog moet betuigen, dat, zo ik iets gevorderd ben in het leven der genade en in de heiligmaking, het daarin gelegen is, dat ik meer het bedrieglijke van mijn hart heb leren kennen, en dat ik verwaardigd word, met mijn gedurige afwijkingen tot mijn dierbare Borg te vluchten en te geloven, dat Hij Zich voor mij in het gericht voor

Gods aangezicht gesteld heeft, en voor mij en al Zijn arm en ellendig volk de vloek heeft gedragen en dat wij voor Zijn rekening zijn, en ook alleen door Zijn kracht en om Zijntewil de weg zullen overkomen, om Hem eeuwig voor zijn onbegrijpelijke liefde te danken.

O vriend! mijn ziel kan zich zo verheugen, als de Heere er mij in leidt, dat Jezus het leven van mijn leven is, mijn Borg, wiens eigendom ik door genade geworden ben; ja, dan zing ik wel eens met een Godzalig dichter die al voor de troon juicht:

*'t Verandere wat veranderen kan;
't Verga, 't verlieze of wijk van
Haar oude aard of palen.
Waar ooit mijn ziel verandering vindt,
Mijn Jezus is en blijft mijn Vrind,
Daar 'k adem bij kan halen.
Zijn min
Zal in
Eeuwigheden
Voor zijn leden
Nooit vermind'ren,
Dood, of hel, noch graf verhind'ren.
'k Heb vriend genoeg aan Hem alleen
Ik vind in Hem, en anders geen,
Al wat mijn brein kan vatten.
Een Gideon in vuur en straal,
Een Aron in de Tempelzaal,
Een Salomon in schatten!
Dat vrij,
Elk blij,
Rijklijk vinde
'k Geen Hij minde
Voor Zijn zwoegen,
Hij alleen kan mij vergenoegen.*

Maar, geliefde vriend! ik moet nu van dit stuk afstappen; mijn brief is zeker te uitgebreid geworden, maar, ik werd zo in het een en ander ingeleid, en het was mij waarlijk verkwikkend voor mijn gemoed, u deze dingen te schrijven; - het is gebrekkig werk, maar uit de volheid des gemoeds geschreven, en dit in aanmerking nemende, zult gij, of die het mocht lezen, het gebrek aan orde en juistheid moeten verschonen. Gave God, dat dit geringe stukje nog strekken mocht tot ontdekking van degenen, die geen leven in Christus kennen, en er zich niet over bekommeren; die leven voor de wereld en voor de zonden, maar die, zo voortgaande, het zalig hemellevens niet zien zullen, daar de toom Gods, volgens Jezus' gezegde, op hen zal blijven.

Dat degenen die de naam hebben dat zij leven, en dood zijn, mochten indenken, dat het ongenoegzaam zijn zal te zeggen: Heere! Heere! maar dat het op het doen van de wil van de hemelse Vader aankomt, en wat het eenmaal zou te zeggen zijn, bedrogen uit te komen. O, bedrogen te zijn en dat voor een eindeloze eeuwigheid, dat heeft wat in!

Maar dat die zielen, wier leven toevluchtnemend Christus is, er door bemoedigd worden. Zij hebben toch kennis aan dat begeren, om door Jezus geleerd, gereinigd en

geleid te worden. Ik vertrouw vriend! dat ik voor die zielen, die mijn brieven lezen, welke uitzien naar Jezus, geen onverstaanbare taal zal geschreven hebben. Zij zullen ook begeren, door de Goddelijke Geest bewerkt te worden, om maar in diepe ootmoed aan Jezus' voeten, met de Kanaänese vrouw de kruimels op te lezen. Ja, zij kunnen toch ook geen grond voor hun eeuwig heil vinden buiten Jezus, en begeren Hem geheel en al, in en tot alles, niet maar om door Hem hiernamaals gelukkig gemaakt te worden, maar om hier reeds, mocht het zijn, voor Hem te leven, en van zonden gereinigd te worden. Wellicht leest iemand dit, die zegt: ach ja! dat beger ik voor mijn hart, mijn leven moet ook in Christus zijn. Hij moet alles voor mijn hart wezen, buiten Hem vind ik geen rust voor mijn ziel.

En dat gij en elk die weten in wie zij geloofd hebben, in deze eenvoudige brieven enige verkwikking voor de ziel mogen vinden.

O, dat wij samen maar telkens de Geest des geloofs insmeken, om daardoor dagelijks in ootmoedigheid des harten Jezus te omhelzen, door Hem vrijmoedig tot de Vader gaan, en meer in Hem zijn mochten, gelijk de rank aan de wijnstok, en alles uit Hem ontvangen mogen; dat ons leven in woorden en daden zo Christus zij, opdat ons sterven ons gewin moge wezen. Ik hoop, zo de Heere wil en ik leve, u in een volgende brief nog iets te schrijven over mijn en aller gelovigen verwachting op eeuwige zaligheid.

Dat de Heere mij daartoe zijn Geest, lust en krachten schenke, en u met de uwen Zijn zegen doe ondervinden, is de wens van

Uw vriend,

ZEVENDE BRIEF

MIJN EN ALLER GELOVIGEN VERWACHTING OP EEUWIGE ZALIGHEID.

Hartelijk geliefde vriend!

Het kon mij niet anders dan tot vreugde strekken, dat gij ook mijn laatste brief, zo voor uzelf, als voor andere vrienden, tot nut en zegen gelezen hebt. Gij geeft mij, ook in naam van andere vrienden, uw sterk verlangen te kennen, om het laatste stuk dat ik u beloofd heb, u te willen mededelen, en ik wil, onder opzien naar ondersteunende genade, daaraan trachten te voldoen.

In de vorige brieven gaf ik u een eenvoudig bericht, hoe het dagelijks leven in Christus met ootmoed gepaard gaat, wegens gezicht van dagelijks bederf, waarover de ware Godvruchtige treurt en klaagt, en telkens verzoening zoekt in het bloed van Christus, en ik heb daarvoor enige voorbeelden bijeengebracht, waaruit bleek, dat mensen, die jaren lang, ja tot de hoogste ouderdom, een leven in Christus hadden, nog steeds ondervinden, dat het, zo lang zij hier op aarde zijn, een strijdend leven is. Dan, die strijd zal eens ophouden. In die verwachting leven de gelovigen, en ik kan u zeggen, vriend! dat die verwachting mij in menig geval tot opbeuring en vertroosting was, en nog, wanneer dezelve door goddelijke genade levendig is, mij telkens tot sterkte en blijdschap is. O, dat uitzicht, eens verlaat ik deze aarde - eens is mijn vreemdelingschap geëindigd, en dan zal de zonde en het bederf ophouden, alle smart voor eeuwig weggevloden zijn - dan zal geen lichaamsongesteldheid of zwakheid de geest meer beletten om uitgebreider werkzaam te zijn, dan zal God voor eeuwig alle tranen van de ogen afwissen - dit is alles voor de vriend van God.

Waar deze verwachting op gegrond is, dat zij niet kan falen en ontwijfelbaar zeker is, dat zij bemoedigt en sterkt onder alles wat treft in dit leven, en bijzondere troost en blijdschap schenkt in het sterven, wil ik in deze en een volgende brief, op een allereenvoudigste wijze, u voorstellen, en uit enige treffende voorbeelden bevestigen.

Wat het eerste betreft, de grond van deze verwachting, die kan niet anders zijn dan Jezus Christus, de Borg der gelovigen, die voor hen alles volbracht heeft. Ja, dit is de grond waarop al Gods volk staan en roemen kunnen in de hope der heerlijkheid Gods. Zij hebben in zichzelf geen verwachting op eeuwig geluk, o neen! zij hebben het recht op eeuwige zaligheid verloren, in hun stamvader reeds, en door zoveel dagelijkse zonden zichzelf onwaardig gemaakt; maar, om Christus' wil, die Zich voor hen in het gericht gesteld, en de vloek voor hen gedragen heeft, zullen zij bij de dood van stonden aan tot Christus hun hoofd worden opgenomen, en eens volkomen zaligheid genieten, die nog geen oog gezien, en geen oor gehoord heeft, - een zaligheid, die onbeschrijfelijk is, waarvan wij dit weten, op grond van Gods woord, dat de gezaligden een volmaakte kennis zullen hebben van God, van Zijn deugden en werken, dat zij daarbij een onbevleete heiligheid zullen genieten en storeloos in Gods nabijheid zullen zijn, in het gezelschap van Aartsengelen, machten en tronen, waar zij al hun lievelingen, op aarde beweend, weer zullen krijgen, om er eeuwig, in de volmaaktste harmonie, mede verenigd te blijven. Die zaligheid zal hen om Christus' wil geschonken worden, - geen wonder, zij hebben hier reeds gemeenschap aan Christus en aan alle Zijn schatten en gaven, zij zijn hier reeds erfgenamen Gods, en mede-erfgenamen van Christus.

Hebben zij dus hier reeds de eerstelingen, de volle oogst zal volgen. Zij zullen eens verzadiging van vreugde smaken bij Gods aangezicht, liefelikheden aan Zijn

rechterhand, eeuwig en altoos. Hoe groot is deze verwachting, niet voor een arme zondaar in zichzelf: maar hij heeft dit uitzicht niet om iets dat in hem is; o neen! hij leerde, door genade, op alles de dood schrijven, van alles afzien. Jezus is het alleen, die de enige grond van zijn hoop in de toekomst is. Welk een dierbaarheid ziet hij dus in Jezus, Die Zijn volk een oorzaak der eeuwige zaligheid geworden is. Ja, Hij die God is boven alles te prijzen in der eeuwigheid, de waarachtige God en het eeuwige leven, die is de rots van vertrouwen, de ankergrond der hoop voor al Gods kinderen. O vriend! mochten wij Jezus meer als zodanig beschouwen, eerbiediger vrezen, tederder liefhebben, om wiens wil wij een welverdiend verderf ontkomen, en een eeuwige zaligheid, die wij verbeurd hadden, verkrijgen.

Ik mag het voorrecht nog al eens genieten, dat ik Hem zo als de enige grond van mijn en aller gelovigen verwachting op een eeuwige zaligheid mag beschouwen en door het geloof omhelzen; maar dat zijn recht zalige ogenblikken, wanneer men zo van alles buiten Jezus wordt afgebracht, en Hij zo de enige, ja, ik herhaal het, de enige grond is der verwachting van alles wat de Heere ook in de toekomst beloofd heeft. Jezus, de dierbare Jezus, is ons een God van zaligheid, ja van volkomen zaligheid. En is Jezus, de grond, de onbezwijkbare grond van het eeuwig heil zijner verlostten, dan is die toekomstige verwachting ook ontwijfelbaar zeker, dan zal ze niet falen. Ja, zeker is zij: het is geen ingebeelde verwachting die wij hebben op de heerlijkheid, zij is zeker, de ganse Bijbel is met de beloften daarvan vervuld.

Het was het gebed van Jezus tot Zijn Vader, Joh. 17: *Vader! Ik wil, dat daar Ik ben ook die bij Mij zijn, die Gij Mij gegeven hebt. Ik ga heen, zeide Hij tot zijn lievelingen, om u plaats te bereiden.* Paulus zegt: *Wanneer nu Christus, die ons leven is, zal geopenbaard zijn, dan zullen wij met Hem geopenbaard worden in heerlijkheid;* daarom had hij begeerte om ontbonden te worden, en met Christus te zijn, hetwelk hem verre het beste was. Wij weten, riep hij de Corinthen toe, dat wanneer ons aardse huis van deze Tabernakel verbroken is wij een gebouw bij God hebben, niet met handen gemaakt, maar eeuwig in de hemelen. De Apostel was er zo van verzekerd, dat hij aan Timotheüs schreef: *ik weet in Wie ik geloofd heb, en ik ben verzekerd, dat Hij machtig is mijn pand, bij Hem weggelegd, te bewaren tot die dag.* O, de zekerheid van die verwachting is voor de vriend van God alles. Gods woord laat hier geen twijfel over, en de Catechismus, dat dierbare boek, zegt, dat de gelovigen hier reeds de beginselen der eeuwige vreugde in hun harten gevoelen. Wanneer zij wel gesteld zijn, dan zoeken zij hier de dingen die boven zijn, dan hebben zij hun wandel in de hemelen, waaruit zij hun Zaligmaker verwachten.

De beginselen van die kennis, van die heiligheid en vreugde smaken zij hier reeds al, zodat zij uitroepen: *Gij hebt meer vreugde in mijn hart gegeven dan ter tijd dat der goddelozen koren en most vermenigvuldigd werd.*

Dit alles verzekert hun dat zij eens volkomen zaligheid genieten zullen. Maar, hoe is het te bejammeren, dat zij, die op zulke gronden een onfeilbare verwachting hebben op die heerlijkheid, niet meer hun hart hebben, dáár waar hun schat is. Wat moeten de gelovigen niet klagen over aardsgezindheid, en zeggen: *hoe kleeft mijn ziel aan het stof, maak mij levendig naar Uw woord!* Wat kunnen de aardse dingen het hart innemen, vooral in voorspoed of tegenspoed. Wat vestigen zij hun hoop en verwachting niet dikwijls op dingen die onbestendig zijn. Wat kan men het dikwijls aan hen zien, dat zij als de aarden flessen gelijk zijn: en wie zal hier geen klaagstof vinden? Men zou menigmaal zichzelf wel mogen afvragen: ben ik met Christus verenigd? Is Hij mijn Hoofd, die in de hemel verheerlijkt leeft? Ben ik vlees van zijn vlees, en been van Zijn been? en heb ik, op grond van die vereniging, een zekere

verwachting, dat ik eens bij Jezus zijn zal, en ben ik nog zo aardsgezind?

De goddelozen, die de wereld dienen, die hun deel in dit leven hebben, die zijn van de wereld, en spreken van de wereld, die hebben de wereld en de zondige vermaken lief. Ach! zagen zij eens hoe rampzalig hun deel hier reeds is en hoe jammerlijk hun toekomstig lot zijn zal. Mochten hun ogen eens geopend worden, om te zien, opdat zij de toekomstige toom nog mochten ontvliesen, eer het, helaas! voor eeuwig te laat zal zijn.

Dat deze steeds als mollen in de aarde wroeten, is zo zeer niet te verwonderen; maar dat zij, wier zielen zo duur gekocht zijn, die het nietige en vergankelijke van de wereld hebben leren kennen, nog zo het aardse zoeken, dat is, zou men zeggen (wist men niet dat zij zondig vlees omdragen) onbegrijpelijk, ja, het is zeer te betreuren; hoedanig behoorden zij in dezen te zijn, die zij waarlijk niet zijn. Was het dat Gods trouw door hun ontrouw te niet gedaan werd, zij zouden met hun verwachting op eeuwige zaligheid bedrogen uitkomen en beschaamd worden, maar God blijft voor hen de getrouwe. Is hun leven in Christus - is Hij de rots, de onbezwijkbare grond hunner verwachting - heeft Hij alles volbracht, o troost voor Gods volk! dan zullen zij ook behouden worden. Ja, daarom is het dat zij zingen kunnen:

*Wij steken 't hoofd omhoog, en zullen d'eerkroon dragen
Door U, door U alleen, om 't eeuwig welbehagen;
Want God is ons ten schild, in 't strijdperk van dit leven,
En onze Koning is van Israels God gegeven.*

Nu kunnen zij al hun vijanden uitdagen en zeggen: *Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus?* O, geliefde vriend! dat heb ik menigmaal met zalig gevoel mogen inzien, en er God over mogen danken, dat mijn verwachting en die van al Zijn volk zo vast, zo onwrikbaar is in Christus. De ganse macht der hel kan dit niet omver rukken; maar, was hetzelfde ook niet in Christus gegrond, stond Hij er niet voor in, wij moesten het voor eeuwig opgeven; en nu kunnen wij zeker zijn, dat al die machtelozen, die geen kracht hebben tegen die grote menigte welke tegen hen komt, op de weg niet zullen omkomen.

O dierbare Jezus! roept mijn ziel menigmaal uit, hoe zullen al Uw verlostes de kronen voor Uw voeten werpen en uitgalmen: *Gij hebt ons Gode gekocht met Uw bloed.* Ja, zij zullen allen behouden en het betere Kanaän binnen komen; niet één zal er gemist worden. Zij ook, die hier menigmaal vreesden, of hun werk wel in waarheid was; die dikwijls dachten: ik zal zeker nog een der dagen omkomen. Zij, die niet zelden alle hoop en moed verloren achtten, en die tot het einde toe, wellicht onder vele bekommelingen en strijd voortgingen, zij zullen eenmaal ondervinden, dat, die met tranen zaaien, met gejuich zullen maaien. Ja al durfden zij dikwijls geen verwachting voeden op die grote zaligheid, achtende die te groot voor zulke onwaardigen, die zij, hoe gebrekkig ook, voor hun hart begeerden, aan wiens voeten zij ook menigmaal weenden, smekend vragen, om de kruimpjes, om de minste genade, zij zullen ook die zaligheid genieten. Jezus kent hen, Hij weet het, dat zij Hem, boven alles wat in de wereld is, schatten, al is hun geloof zwak en aan vele bestrijdingen blootgesteld, Jezus zal ze ook, als de prijzen van zijn bloed, verwelkomen met dit woord: komt, gij gezegenden! beërft het Koninkrijk dat u bereid is van voor de grondlegging der wereld.

Welk een bemoediging is dit voor allen die maar in oprechtheid voor Hem leven - voor hen die telkens trachten ontdekt te worden aan alles buiten Jezus, om maar in Hem geworteld en gegrond te worden, die gedurig roepen: doorgrond mij o God! en

ken mijn hart, beproef mij en ken mijn gedachten; zie of er een schadelijke weg bij mij is, en leid mij op de eeuwige weg. Jezus zal hun toevluchtnemend geloof en hun uitzierende begeerte niet beschamen, dat kan Hij niet doen; hetgeen Hij gaf te begeren, dat zal Hij zeker vervullen. Het is waar, menigmaal zegt een oprechte ziel: wist ik maar, dat mijn begeerte van de Heere was; maar dit is zo duidelijk, want op grond van Gods woord, kunnen wij zeggen, dat vlees en bloed geen begeerte kan wekken, om inwendig gereinigd te worden van zonden die verborgen zijn en die geen mens in ons zien kan, om Jezus tot koning over het hart te hebben, zodat Hij er alles, dat Hem mishaaft, in ten onder brengen, en datgene daarin werken, dat Hem welbehaaglijk is. O neen! dat groeit op onze bedorven akker niet. Daar die begeerten in waarheid zijn (en daar vraagt de oprechte telkens om, dat de Heere het waarheid in het binnenste maken mag), daar zullen zij vervulling krijgen, en hetgeen hier zo gebrekkig was, zal eens volmaakt worden.

O vriend! welk een bemoediging en versterking is dit voor allen, die hier niet meer voor de wereld kunnen leven; die, al is het dan maar in begeerte, een leven in Christus hebben, dat die Hij eens lief heeft, dat Hij die lief heeft ten einde toe; dat Hij het gekrookte riet niet verbreekt, en de glimmende vlaswiek niet uitblust; dat Hij Zijn woord bevestigt: zalig zijn die treuren want zij zullen vertroost worden. *Zalig zijn die hongeren en dorsten naar de gerechtigheid, want zij zullen verzadigd worden.* O, welk een bemoediging en sterkte onder alles wat ons treft hier op aarde, want vele zijn hier toch de tegenspoeden der rechtvaardigen, dikwijls is alle morgens hun bestraffing nieuw. Zij leven in een wereld die in het boze ligt, waarin zij vele vijanden hebben, die hen lasteren en benadelen. Hoeveel kinderen van God zuchten onder zware rampen, die dikwijls in kommervolle omstandigheden voor zichzelf en voor de hunnen verkeren. Hoe menigeen moet zwoegen en slaven voor het nodige voedsel, dat zij dikwijls aan harde behandelingen en aan alle ongemakken blootgesteld zijn. Hoevelen zijn er die op den duur een zwak pijnlijk lichaam omdragen, die niet in staat zijn, ten minste niet zoals zij wel wensten, hun werk te verrichten, die gedurig zuchten, onder een ellendig lichaam en in stilte menige traan wenen.

Hoe menigeen werd er diep bedroefd, door zware verliezen, die plotseling ongelukkig gemaakt werden en hoe dikwijls scheurde de dood de nauwste banden vaneen. Hier is een vader of een moeder, die de lieveling van hun hart bewenen - ginds versmelt de echtgenoot in tranen over het gemis van een onschatbare wederhelft. Ja, menigmaal treffen de christen rampen en verliezen, die hem diep neerdrukken. Maar wat is dan voor zulken, bij de ondervinding, dat de Heere die zij dienen, hen, wat hen ook begeeft, niet verlaat, maar troost en verkwikt naar het gemoed. Wat is voor zulken, zeg ik, de verwachting op een eeuwige zaligheid? Neen, dat is niet te zeggen, wat zij daar bij wel gevoelen, als de Heere hen verwaardigt gelovig op hun Borg te zien, en op grond van Zijn gerechtigheid te vertrouwen; eens, en misschien spoedig word ik afgelost, dan zal droefheid met blijdschap, strijd met overwinning worden afgewisseld - wanneer zij geloven, dat zij hier geen blijvende stad hebben, dat zij slechts vreemdelingen zijn, die elke dag nader komen aan huns Vaders huis en het zalig gezelschap van zoveel lievelingen, zodat de tranen van blijdschap daarover en van onderworpen verlangen daarnaar van hun wangen vloeien.

O, zalige dienst van God, waaraan dat alles verbonden is, die een leven schenkt in Christus, en in Hem een gegronde en zekere verwachting geeft op eeuwig heil, waarvan slechts het vooruitzicht bemoedigt en vertroost onder de zwaarste rampen. Dat hebt gij immers ook wel ondervonden, vriend! zowel als ik, dat, als het van rondom naar het uitwendige donker was, dat dan uit de vereniging met Christus, en de

verwachting op een eeuwige rust een gelatenheid en onderwerping aan God geboren werd, dat men zeggen kon:

*In de grootste smarten:
Blijven onze harten
In de Heer gerust.*

Geen mens weet het, dan die het ondervindt, wat het is, te geloven, ik ben door eeuwige liefde Jezus' eigendom, ik ben de Zijne, hier woon ik uit van Hem, maar ik ben ook hier in mijn vaderland niet; eens komt de bode des doods mij uit Zijn naam oproepen, om bij Hem, die mij lief had van voor de grondlegging der wereld, eeuwig te verkeren. Dat doet wel eens juichen:

*Maar (blij vooruitzicht dat mij streelt!)
Ik zal ontwaakt Uw lof ontvouwen,
U in gerechtigheid aanschouwen,
Verzadigd met uw Godlijk beeld.*

En wat die gegronde en zekere verwachting in het uur van de dood zelfs, voor de vriend van God is, wens ik in de volgende brief nog kort en eenvoudig voor te stellen en er enige voorbeelden van zalig gestorvenen, ter bevestiging, bij te voegen.

Ach, dat de zondaar, die dit alles mist, wat ik nu voorstelde, eens uit de slaap der zonden mocht ontwaken. Hij ziet noch geloof de rampzalige verwachting, die hem bedreigd wordt. Mochten er ook velen, die een verwachting hebben, die hen beschamen zal tot Christus vluchten, om in Hem de grond te hebben van een verwachting, die niet beschaamd maakt. Dat het zwak gemoed, dat mijn brieven leest, zich opbeure en gelove, dat, daar zij de wereld niet tot hun deel begeren, maar een beter vaderland zoeken, en hier alreeds naar deszelfs wetten willen leven, en begeren van zonden verlost te worden en door de Geest van Christus tot een nieuw Hemels leven te worden opgewekt, dat zij met dat volk, dat zij hier zoeken, beminnen en graag mede verkeren, ook eeuwig God zullen groot maken, wanneer zij hun begeerte, die zij dikwijsl met tranen de Heere voorstellen, vervuld zullen krijgen.

Nu, geliefde vriend! ik moet eindigen. God vertrooste u en mij, en al onze lieve vrienden onder druk en kruis, onder alles wat ons nog treffen kan, met de verwachting op de eeuwige heerlijkheid, en dat deze eenvoudige brieven daartoe voor u en voor anderen gezegend mogen worden, is de wens en bede van
Uw vriend,

ACHTSTE BRIEF

VERVOLG OP DE VOORGAANDE.

Geachte vriend!

Ik neem de pen weer op, om u bij dezen te schrijven. Ik heb u al het een en ander, ofschoon als het ware maar geschetst, medegedeeld. In mijn vorige brief bepaalde ik u bij de grond en de zekerheid der verwachting op eeuwige heerlijkheid, en hoeveel troost dezelve geeft onder druk en kruis, hoe menigmaal een kind van God, in de zwaarste beproevingen, daardoor opgebeurd wordt, wetende dat de lichte verdrukking haast voorbij gaat, en een gans zeer uitnemend eeuwig gewicht van heerlijkheid werkt. En nu zou ik u nog in het kort doen zien wat die verwachting is in het stervensuur, en er enige voorbeelden van zalig afgestorvenen ter bevestiging bijvoegen.

Het is wel na te gaan, vriend! wat het uitzicht op de eeuwige zaligheid voor de stervende Christen zijn moet. Ik heb het mij wel eens voorgesteld, (en ach! wat is de voorstelling daarvan bij de ondervinding zelf), wat het zal te zeggen zijn, daar dan neer te liggen op de vege bedsponde, terug geleid te worden in de eeuwige liefde, in al de leiding Gods, door gebaande en ongebaande wegen; ja dan ook in te denken en te gevoelen, ik was in alles ontrouw, dagelijks heb ik het bedorven voor de Heere, maar dan ook door Goddelijke genade op Jezus te mogen zien, en Zijn gerechtigheid, als de enige grond van heil, opnieuw gelovig te omhelzen. O, hoe zalig zal dit zijn op het doodsbed. Het mag zijn, dat er dan ook nog bestrijdingen komen, dat de aartsvijand met zijn vurige pijlen de ziel nog zoekt te wonden, geen nood! die pijlen worden uitgeblust door het schild des geloofs; Jezus is ook bij de stervende Christen, want als hij in het dal der schaduwen des doods gaat, is Hij bij hem, Zijn stok en staf die vertroost hem dan. Jezus bemoedigt hem, en toont hem als het ware de kroon der overwinning, die hij zo, zo zal verkrijgen, waardoor de ziel zo verheugd wordt, dat zij uitroept:

*O! o! dood! mijn blijde boo!
Gij legt mijn lichaam in het stof,
Mijn ziel gaat op naar 't Hemelhof,
O! o! dood! o blijde boo!*

De dood heeft toch al het verschrikkende voor de Godvruchtigen afgelegd, hij is een boodschapper van goede tijding. Het is niet uit te drukken, wat de verwachting van een zalige overvoering der ziel in de gewesten des lichts is voor de Christen. Ja, het is waar, hij moet nog sterven, maar de dood is verslonden tot overwinning. Het lichaam moet ten grave dalen, en tot het stof wederkeren, maar geen nood! dat lichaam dat hier zo gebrekkig was, zal hij eens vlug en vaardig, glanzig heerlijk wederkrijgen, om eens in ziel en lichaam God groot te maken. Hij legt het lichaam der zonden af. Al het bederf, dat hem zo menigmaal smartelijk viel, en tranen voor God deed storten, dat laat hij achter, om het nooit meer te gevoelen. Bij de dood van stonden aan tot Christus zijn Hoofd opgenomen zijnde, zal hij volmaakt heilig zijn, zonder vlek of rimpel. Wanneer nu het geloof des Christens versterkt wordt en zijn hoop levendig is, dan is hij blij dat de tijd van zijn verscheiden nadert, en dat hij een wereld verlaat, waarin hij meerdere of mindere jaren als door een woestijn wandelde en waarin hem vele wederwaardigheden getroffen hebben, waarin Gods vijanden, die ook de zijne waren, hem zo menigmaal smaadden en verachtten.

Ja, hij moet ook, dit is zo, van zijn dierbare panden scheiden, en dat, zou men zeggen,

moet toch smartelijk zijn, wanneer daar echtgenoten of kinderen, vaders, moeders, broeders, zusters of dierbare vrienden hem met wenende ogen aanstaren, en wanneer hij beseft wat zij aan hem zullen missen, wanneer hij hen heeft verlaten. Het is waar, dit heeft al heel wat schijn, alsof dit genoeg was, om de stervende vriend of vriendin van God al de vreugd te ontnemen, maar neen! dit is zo niet.

De Heere maakt de stervenden los van alle aardse betrekkingen: niet door gebrek aan liefde, o neen! maar door een bijzondere hemelsgezindheid en vurig verlangen, om ontbonden te wezen en met Christus te zijn, hetwelk hem verre het beste was, zodat zij daardoor zo verheugd worden, dat zij gelaten met stille kalmte juichen in de God huns heils, en uitroepen: kom haastelijk Heere Jezus! hun dierbare betrekkingen vertrouwelijk overgevend aan God, die machtig is hen te verzorgen. Ja, geliefde vriend! ik heb wel met onderwerping verlangd, om een gelovig opgeruimd en in God verblijd gemoedsbestaan in het stervensuur te hebben, om dan nog stervend God groot te maken, voor al de grote weldaden, aan mij, onwaardige in mijzelf, in onderscheidene opzichten bewezen.

Evenwel de Heere is in dezen vrij. Vele Godzaligen gingen in stilte henen. De aard der ziekte doet hier ook veel af. Sommigen worden door de ongesteldheid in bedwelming gebracht, of zo verzwakt, dat zij niet in staat zijn, om iets verstaanbaars uit te drukken, en het schaadt hen ook niet, zij gaan toch henen in vrede naar Gods woord, zij sterven zalig in de Heere. Zelfs is het wel opgemerkt dat degenen, die in hun leven de Heere met veel verruiming des gemoeds geroemd, en aan anderen aangeprezen hadden, op het sterfbed sprakeloos lagen, of onverwacht weggenomen werden, daar andere oprechte zielen, die veelal bekrompen, onder twijfelingen en bestrijdingen hun weg hadden voortgezet, dan, als het op sterven aankwam, vrolijk in God roemden, wanneer de Heere hun werk opklaarde, zodat zij zagen, dat al dat biddend smeken, dat begeren, om maar ontdekt te worden, dat verlangend uitzien naar Jezus, niet hun werk, maar Gods werk was, en dat vlees en bloed hen dat niet geopenbaard had, zodat zij met schaamte over hun ongeloof, tranen van blijdschap stortten, eri uitriepen: de Heere zal het voor mij voleinden; de betere Boas zal ook voor mij niet rusten, voordat Hij het ganse werk voleind heeft: en zo bemoedigd, zich op Jezus' trouw verlatende, tot vreugde van hun dierbare panden heen gingen.

Ik wil nu nog, door voorbeelden van zalig afgestorvenen bevestigen, dat de gelovigen door de verwachting op eeuwige zaligheid, ook in het uur van de dood getroost en verblijd worden. Ik zal er u maar enige weinige voorstellen.

Hetgeen ik zo even gezegd heb van kleingelovigen, dat die dikwijls in het stervensuur door Gods genade, opgeruimd, ja zeer verblijd zijn, heb ik dikwijls horen verhalen en ook in eigen persoon mogen ondervinden. Onder anderen een mijner geliefde vriendinnen die jaren lang, bij een teder leven veeltijds duister voor haar gemoed verkeerde en niet zelden haar genadestaat betwijfelde, en dikwijls zeide; ik zal nog bedrogen uitkomen - deze was in het stervensuur zo gesteld, dat zij op de vraag van haar echtgenoot, of zij niet bevreesd was voor de dood? antwoordde: o neen! de Heere zal Zijn werk niet laten varen; en haar gelaat en woorden kenmerkten niets anders, dan een gelovig zien op Jezus, hetwelk haar laatste woorden bevestigden, die haar reikhalzend verlangen naar Hem openbaar maakten.

Zo heb ik sterfbedden bijgewoond van nog andere geliefde vriendinnen, die in hun leven meestal bekommerd en kleinmoedig geleefd hadden, en die van de sterfbedden Gods lof vermeldden. Ja, geliefde vriend! ik kan mij nog zo levendig voorstellen hun blijmoedig gelaat, hun gebaren en hun taal, waarop als het ware de opgeruimdheid van hun geest te lezen was. O, die liefde tot Jezus, die in hun zielen blaakte, en die zich in

de tederste uitdrukkingen kenbaar maakte, die kan niet beschreven worden. Met een woord, het waren voorbeelden om tot jaloersheid te verwekken. Wat was het aangenaam aan die sterfbedden: elk was verwonderd, en niemand kon geloven dat die voorwerpen zo nabij de dood waren. Gedurig was er een reikhalzend verlangen. Een van hen vroeg mij, of zij morgen (zij bedoelde de rustdag) niet bij Jezus zijn zou, want dat zij van verlangen bezweek. Er had zulk een liefde tot Jezus plaats, dat er geen aardse banden waren, die hun binden konden.

En dat waren degenen, die of pas op de weg gebracht waren, of die altoos van verre staande, zonder zich iets te kunnen toe-eigenen, geleefd hadden; zulke mensen, zo in God verblijd, zo juichend te zien heengaan, dat heeft wat in. Ik ben niet in staat, vriend, om al die zielverkwikkende redenen, die daar gehoord werden, - om die doorslaande bewijzen van een meer dan gewone liefde tot Jezus, in deze brief u te melden. O, die dierbare, die nu zalige zielen, die hebben hun Koning wat geroemd, en geprezen. Zij spraken maar van roemen, prijzen en grootmaken. Zij leven nog, nadat zij gestorven zijn. Hun nagedachtenis blijve in zegening.

Ik heb vele voorbeelden van stervenden ontmoet, die ik alle niet zal melden. Dan, ik kan niet voorbijgaan te melden, hoe het eens een sergeant van de Garde Zwitsers, die wegens wonden die hij bekomen had, gepensioneerd was, heb zien sterven. Zijn leven was in nadruk Christus. De ongeveinsde godsvrucht lag als op zijn aangezicht. Hij had een bijzonder tedere wandel voor God in het verborgene en in het openbaar. Hij stichtte met woorden en daden. Ik heb in mijn leeftijd weinig zodanige mensen ontmoet. Hij was een voorbidder voor Land en Kerk, en een voorbeeld in de Godsdienst. Voor het overige leefde hij teruggetrokken. Dan, de Heere nam hem spoedig weg. Hij was maar weinige dagen ongesteld geweest, toen hij onverwachts werd weggenomen. Ik wandelde op een achtermiddag langs zijn woning, vergezeld van mijn waardige echtgenote. Ik zeide tot haar, wij moesten de sergeant ... eens een kort bezoek brengen, waarmede hij altoos zeer ingenomen was. Toen wij binnen waren gekomen, merkten wij, dat zijn toestand aanmerkelijk verergerd was, maar niemand had gedachten op sterven. Toen wij aldaar een wijle tijds geweest waren, verergerde zijn ziekte zodanig, dat het van ogenblik tot ogenblik zichtbaarder te zien was.

Ik vroeg hem, of hij inwendig ruimte des gemoeds gevoelde? hetwelk hij met een blij gelaat beantwoordde, en zei, dat de grond van zijn heil alleen in Jezus lag.. Er kwamen telkens boze brakingen, en dan had hij het benauwd, maar in de tussenpozen kon men zien, dat Jezus zijn ziel verkwikte. Ik vroeg weer aan hem, of zijn geloof zich nog vast hield aan Jezus, aan Wie hij zich, (dit had hij mij tevoren verhaald) twintig jaren geleden, voor tijd en eeuwigheid had mogen overgeven? Alleen door vrije genade, zei hij, mag ik nog op Jezus zien - Hij is het alleen - Hij is het alles voor mijn hart. Daarop volgde weer een benauwdheid, en toen deze voorbij was, riep hij met een gebroken stem: kom! kom! en beide handen stak hij omhoog, net alsof men iemand wenkt. Ik zei: ja, Jezus zal komen, en niet achterblijven. Toen zei hij, al meer belemmerd in de spraak, (maar ik verstond het zeer wel) Hij zal spoedig komen. Na een weinig gelegen te hebben, met een gelaat dat ik niet kan beschrijven, toen ging hij op de linkerzijde liggen, en toen kon men zien dat hij ernstig bad, en als in een strijd was, hetwelk wel bijna een half uur duurde, en toen keerde hij zich weer op de rug, maar toen lag hij, (beter kan ik het niet uitdrukken) als een held die de overwinning had behaald; de blijdschap straalde van het aangezicht.

Ik zei: Sergeant! is nu uw strijd geëindigd? en toen op dit ogenblik sprak hij niet; maar vriend! kon ik u eens die blijde en zalige toeknik mededelen, hij boog het hoofd en

sloeg zijn ogen opwaarts, en beduidde met alle tekenen, dat het alles volbracht was. Nog eens verzamelde hij, als het ware, zijn laatste lichaamskrachten, en stak zijn handen naar de hemel. Daar, zeide ik, lieve vriend! is uw Borg, bij wie gij spoedig zijn zult. En toen zag hij mij zo vrolijk aan, dat het nooit kan besproken of beschreven worden.

Na ruim een kwartier met dat zalig gelaat stil gelegen te hebben, ofschoon men zien kon dat hij inwendig werkzaam was, toen zei hij genoegzaam verstaanbaar: kom Heere Jezus! kom haastelijk! en die bede werd spoedig verhoord, want binnen een half uur nam God hem weg, en hij was niet meer. Maar zo zacht heb ik nooit iemand zien sterven, zo zachtkens sluimerde hij in. De dood was hier geen koning der verschrikking, o neen! maar een blijde bode. Met recht mocht van hem gezegd worden, zalig is de dode, hij is in de Heere gestorven.

Die aangename trekken van hemelse blijdschap waren op zijn zielloos overschot nog zichtbaar. Vele aandoeningen hadden er plaats. De zielen van Gods volk die er zich bevonden, die waren verkwikt en verblijd. Er werden nog nuttige vermaningen gedaan, en een gepast woord tot de omstanders gesproken.

Bij zijn begrafenis, (want hij werd zo maar niet in het duister weggevoerd) was het ook zalig. Onderscheidene Godvruchtigen, ook van naburige plaatsen, onder anderen nog een Zwitserse sergeant, met wie hij veel verkeer had, volgden zijn lijk. De Heere was in die woning toen bijzonder tegenwoordig.

Ik was ook aldaar verzocht, en ik mocht nog al een nuttig woord spreken. Ja, het was ons goed aldaar geweest te zijn.

De Heere geeft menigmaal zijn kinderen bij de dood iets te smaken, dat zij in hun gezonde dagen niet kenden. Zo stierf er nog een vader in Christus, die een uitstekend voorbeeld was geweest van nauwgezette Godzaligheid, zittende in zijn stoel. In zijn laatste ogenblikken was hij zo tegenwoordig van geest, en zo in God verblijd, dat hij zeide: zo, zo zal Vader zijn kind thuis halen. *Kom, zei hij, ontdoe mij maar van dit opperkleed, wat behoef ik daarin te sterven*, en zijn vrienden voldeden aan zijn begeerte. Zo! zei hij. En toen, na zegeningen over zijn echtgenote en vrienden, die hem omringden, uitgesproken te hebben, en een korte verzuchting, waarin hij de trouw van zijn Verbondsgod roemde, zijn lievelingen opdroeg en zijn geest in de handen van zijn Vader beval, stierf hij, geen kwartier nadat hij nog hartelijk sprak. O zalig sterven! dat is een heengaan in vrede, dat is een ingaan in de rust. De ziel wordt zo van stonden aan tot Christus haar Hoofd opgenomen, en het lichaam zal in het graf als op een slaapstede rusten.

Ik kwam eens aan het sterfbed van een bejaarde vriendin, die het naar lichaam zeer benauwd had, maar naar de geest zeer gelovig werkzaam was, zodat ik op die wijze maar zelden gehoord heb. Ik heb nu niets meer te doen, zei zij, en moest ik ook iets doen, dan was het verloren; maar neen, het is gedaan, ik ben op Jezus gezonken, mijn zaligheid is uitgewerkt door Hem die mij lief had, mijn lieve Jezus is mijn Koning. Ik ben los van u, zei zij tot haar geliefde vriendin, die niet wel verstond wat zij zei, en meende dat zij haar niet meer lief had, er zeer door bedroefd werd, maar zij bedoelde dat zij los was van al het schepsel, en zo ging die Godzalige, die jaren lang zeer ootmoedig, nederig en teder voor de Heere geleefd had, ook heen in vrede.

Zo voorbeeldig verliet ook de aarde een onderwijzer der jeugd, in een der Godshuizen van een voorname stad. Zijn voorbeeldig Godvruchtig leven, had hem de liefde en achting doen genieten van allen die hem kenden, en bijzonder van de kinderen aan

zijn zorg toevertrouwd. Hij leefde nabij de Heere, was zeer opgeruimd in God, en toonde zulks in woorden en gedragingen, en vooral ook in het vermanen en opwekken van de kinderen in de school, en ook bijzonder wanneer hij, in plaats van de predikant, de catechisatie waarnam. De kinderen hadden hem ook teer lief. Hij werd krank, en de ziekte nam ook spoedig zeer toe. Zijn vreugde in God bleef hem zelfs bij, onder lichaamssmart. Hij juichte in de God zijns heils. Mij is verhaald, dat hij enige kinderen tot zich liet komen, zeer kort voor zijn dood, en dat hij van hen begeerde, dat zij gezamenlijk het zielverkwikkende tiende vers van de 68ste Psalm zouden zingen, en dat zijn in God verblijde en naar de volmaaktheid reikhalzende ziel, toen zo opgetogen werd, vooral toen de kinderen zongen:

*Hij kan en wil en zal in nood,
Zelfs bij het nadren van de dood,
Volkomen uitkomst geven.*

dat hij daarbij uitriep: *ja volkomen uitkomst geven*, en na de kinderen nog bedankt en gezegend te hebben, zacht en zalig ontsliep.

De droefheid over zijn dood was onder de jeugdige harten verbazend groot, maar zijn ziel was tot Christus zijn Hoofd opgenomen.

Hierbij denk ik nog aan twee leraren, die ook zo opgeruimd en vertrouwend gestorven zijn. De ene was zeer bejaard. Hij was in zijn krankheid zeer vertrouwend werkzaam met zijn Heere en Meester, die hij jaren gediend had, die hem ook in de grijzigheid niet verlaten en op zijn doodsbed niet vergeten heeft. Eens op een avond vroeg hij aan een van zijn dienstmaagden, of alles wel gesloten was? En toen zij zulks met ja beantwoord had, toen zei hij met een vrolijk en vergenoegd gelaat: En als de deuren gesloten waren stond Jezus in het midden van hen, en zeide: vrede zij ulieden! Hij sprak toen met levendigheid over die vrede, betuigde hoe zalig de vrede des gemoeds was, en wat het was die te smaken in het gezicht van de dood. Hij gevoelde onder dit spreken van die vrede zoveel aan zijn gemoed, dat de tranen de tolken waren, hoe de liefde van Jezus zijn hart vervulde. Weinige dagen daarna nam de Heere hem weg, en hij stierf met vol geloof in Jezus, die, zoals hij betuigde, de enige grond van zijn verwachting was.

De andere leraar, die ik bedoel, was die zelfde, waarop ik, gelijk ik u reeds gemeld heb, een nauwe betrekking heb, wiens gedachtenis bij mij altoos op een bijzondere wijze in zegening blijven zal, en geen wonder, daar de nauwste en zaligste banden mij aan hem verbonden hebben, omdat hij, als het middel in Gods hand, mijn ziel gered heeft. Hij werd op het onverwachtst aangetast door een hevige ziekte, die binnen weinige dagen niet alleen zeer verergerde, maar zelfs dodelijke tekenen van zich gaf. Hij werd op zijn sterfbed nog zeer aangevallen door bestrijdingen; dan, hij geloofde dat hij sterven zou. Onder degenen die hem bezochten, moeten er geweest zijn, die het aan zijn leger, zeker door de herinnering van zijn zo nuttige Evangeliedienst, zalig voor hun gemoed hadden, hetwelk hij bespeurde, en daarop in een moedeloze vlaag zei: anderen hebben meer aan mijn sterfbed dan ik.

Toen had de Heere, alleen tot zijn beproeving, zijn aangezicht een ogenblik verborgen - toen miste hij dat geloofsgezicht, hetwelk niet zelden het geval is bij Gods kinderen, zodat zij wel eens uitroepen: ga ik voorwaarts, ik zie Hem niet, ga ik achterwaarts, ik merk Hem niet; en op het sterfbed kunnen zij ook nog wel ogenblikken hebben, waarin hun geloofsgezicht beneveld is, gelijk het hier nu het geval was van deze Godzalige dienaar van Christus; maar, zijn Goddelijke Meester, die hem lief had, die

klaarde al spoedig de nevelen van donkerheid op een bijzondere wijze op. De Heere leidde hem in Zijn eeuwige liefde, in Zijn getrouwheid, en beurde daardoor zijn moedeloze knecht op, zodat hij niet alleen geloven kon, dat de Heere zijn werk zou voleinden, maar zoveel verlangen gevoelde naar Jezus, naar de plaats waar hij Hem zien, en volmaakt zonder zonden dienen zou, dat hij, toen hij zijn bedroefde wederhelft schreiend aan zijn legerstede kwam staan, tot haar zeide: Gij schreit omdat ik sterf, en ik zou schreien als ik niet stierf.

Dat was andere taal, dan even tevoren. Nu was zijn ziel verheugd, en in de nabijheid van Jezus; Jezus was in het hart, de hemel in oog, en de wereld onder de voeten, en zo is hij heen gegaan in vrede. Zo werd hij van zijn post afgelost. Gods gedachten waren in dezen ook anders, dan zijn gedachten geweest waren, omdat hij beroepen was naar een andere gemeente, en in plaats van daar heen te gaan, nu vertrok hij naar de hemel.

Zalig, ja zalig is deze mijn dierbare dode, hij is in de Heere gestorven, en zijn werken van liefde tot God, zijn hem gevolgd. Ik vertrouw (alleen door Christus) hem weer te zullen zien, om gezamenlijk, over de wondere wegen met ons gehouden, de Heere te danken en te verheerlijken.

Ik zou hier nog onderscheidene voorbeelden kunnen bijvoegen, geliefde vriend! maar zal dit nu niet doen. O, zalig volk in leven en in sterven! roept onze ziel uit. Zij hebben een verwachting op eeuwige zaligheid, en die zal niet falen, omdat ze op Christus gegrond is.

Ach! dat wij door die vrolijk afgestorvenen opgewekt worden, om meer en meer gemoedigd voort te gaan. Ik zou, geliefde vriend! hier mijn geschrijf eindigen, maar daar het, volgens onze afspraak, zo de Heere wil, ook aan anderen ter lezing zal aangeboden worden, zo wil ik nog een woord tot waarschuwing, bemoediging en vertroosting bijvoegen; doch, daar deze brief al weer vrij uitgebreid is, zo zal ik dit tot een volgende brief besparen.

Uw getrouwe vriend,

NEGENDE BRIEF

EEN WOORD TER WAARSCHUWING.

Geachte vriend!

Daar gij al een geruime tijd zult hebben uitgezien naar hetgeen ik u in een vorige brief had beloofd, namelijk, om bij het aan u geschrevene, bijzonderlijk over hetgeen ik u van mijzelf heb medegedeeld, nog een waarschuwend en vertroostend woord te voegen, zo wil ik daar nu voor een gedeelte aan voldoen, daar mijn tijd thans te beperkt is, om uitvoeriger te schrijven. Gedeeltelijk, zeg ik, zal ik nu aan mijn belofte voldoen. Ik zal nu iets ter waarschuwing, en in een volgende en laatste brief een woord tot bemoediging en vertroosting er bijvoegen.

Mijn waarschuwing, vriend! die dient tweeledig te zijn.

Vooreerst, moet ik ieder, die mijn geschrijf mocht lezen, vooral datgene, wat de verandering van mijn keuze en levenswijze betreft, onder het oog brengen dat dit geschreven is tot ere Gods, en tot aansporing en opwekking van mijn evenmens, maar niet, volstrekt niet, om deze weg ten richtsnoer te stellen, zodat iemand, die misschien al verder in jaren gevorderd is, zou denken: "ik moest ook in mijn jeugd veranderd zijn, nu is het te laat;" of dat een ander zou zeggen: "zulk een leiding moet ik ook hebben, anders is het niet oprecht en in waarheid met mij"; dit zou ongeoorloofd en zeer nadelig zijn. Ik heb het altoos in Godvruchtigen moeten afkeuren, wanneer zij de weg, welke de Heere hen geleid had, tot een maatstaf voor anderen zochten te stellen - of mensen, die de Heere anders had gelieven te leiden, durfden veroordelen, welk gedrag van onverstand en liefdeloosheid nooit kan vrijgepleit worden.

Met een niet willekeurige, maar hoogst wijze vrijmacht handelt de Heere hierin naar Zijn welbehagen. Ik zou dit door onderscheidene voorbeelden, die in Gods Woord aangetekend staan, kunnen bewijzen, maar dit acht ik nu onnodig, Elk, die maar enigszins in de Bijbel bekend is, zal vaak zich hetzelfde te binnen brengen. Die dus het verhaal van mijn weg daartoe misbruikte, die zou strijdig handelen tegen het oogmerk, dat ik er mede bedoeld heb. Daar ik Gods eer met mijn eenvoudig verhaal op het oog had, zou dit tot oneer van de Heere uitlopen; daar ik het nut van mijn evenmens met hetzelfde trachtte te bevorderen, zou deze handelwijze tot nadeel van de zodanigen strekken. Ik heb dus hieromtrent, vertrouw ik, genoeg ter waarschuwing gezegd. Elk, wie hij zij, in welk een stand, of van welke leeftijd, indien hij nog buiten de gemeenschap met God voortleeft, mocht maar om de Geest der genade smeken, daar Jezus zegt, dat, veeleer als aardse vaders hun kinderen, als zij om brood bidden geen steen zullen geven, de Hemelse Vader de Heilige Geest schenken zal degenen, die Hem daarom bidden.

Maar mijn geschrijf mocht dienen om daartoe uit te lokken, op te wekken en aan te sporen, en vooral jeugdige harten om een vroege bekering te begeren. Het is toch zo hoogst gelukkig om in de dagen zijner jeugd God te zoeken. Ik heb mij dit nooit beklagd, integendeel er de Heere dikwijls voor mogen danken. Nooit heeft iemand, hoe vroeg hij ook de weg der zonden mocht verlaten hebben, gedacht of gezegd: ach! had ik dit zo vroeg niet gedaan, maar wel, had ik nog vroeger de Heere gezocht! En meergevorderden in jaren mochten geen langer uitstel nemen, omdat het spoedig voor eeuwig te laat kan zijn. Om hen hierin op een eenvoudige wijze dienstbaar te zijn, wil ik daaromtrent nu nog in de tweede plaats hen waarschuwen, om het toch niet langer tegen een goeddoende God uit te houden. Wat is er ongelukkiger dan in de zonden, onverzoend met God, voort te leven, vermaningen van Gods wege gedaan, in de wind

te slaan, op een weg die wel recht schijnt, maar wiens einde paden des doods zijn, voort te gaan, zo dood en eeuwigheid tegen te treden, en dat in het onzekere, wanneer de bode des doods zal komen, als een Koning der verschrikking, om de ziel voor haren Rechter te brengen. Dus als men dit alles indenkt, wat is er dan van meer belang, dan naar bekering te staan? Hoe gelukkig men ook op deze aarde meent te zijn, al ware men rijk en geëerd, indien men zich niet bekommert over zijn eeuwige belangen, indien men geen gemeenschap met God zoekt, dan is ons lot hier treurig, en zo voortgaande, zal het eeuwig rampzalig zijn.

Ach, vriend! mochten deze brieven nog eens in handen komen van mensen, die, dit lezende, tot zichzelf inkeerden en beseften dat boven alles de waarachtige bekering hoogst noodzakelijk is. Wellicht leest een jeugdig hart deze bladen. O, die vooral, die mochten er door getroffen worden. Tot deze dag zeg ik: ach jongeling of jonge dochter! smee om de Geest, dat die reeds in uw vroege jeugd u met uw zonden en schuld tot Jezus leert vluchten. Zoek die beminnelijke, die dierbare Middelaar voor uw jeugdige zielen. Het is niet zo als men jonge mensen wijs maakt, dat er in zulk een leven geen heil is. Mij dunkt, gij hebt uit het weinige, dat ik in de vorige brieven van mijn jeugdig leven, na mijn verandering, gezegd heb, wel het tegendeel kunnen opmaken.

Vraag het ook andere jonge mensen, die de strikken des satans ontkomen zijn, of zij berouw van hun keuze hebben, zij zullen het u zeggen, dat zij nu, wanneer zij maar hartelijk smeken mogen aan Jezus' voeten om genade, en iets smaken van Zijn ontfermende liefde, - als zij maar enige hoop mogen scheppen dat Hij hen niet zal uitwerpen, dat zij dat schatten boven alles, dat de wereld heeft en geven kan. Ach! verlaat toch, bid ik u, de slechtigheden en leeft. Denkt, dat gij ook jong kunt sterven, en wat zou het te zeggen wezen, onder de roepstemmen van Goddelijke ontferming verloren te gaan. Ach! al ware het maar voor één enkele gezegend, die er door getroffen en uitgelokt werd, op wiens hart deze waarschuwing trof, en die uitriep: Heere Jezus! bekeer ook mij - trek mijn hart! hoe zou mijn hart zich verheugen.

O, mijn vriend! laten wij toch zoveel wij kunnen, mensen, en vooral jeugdige harten, opwekken tot een vroege bekering. Menigmaal is men daarin zeer nalatig. Het is dikwijls of de vromen denken, nu zij dat heil verkregen hebben, dat het nu wel is, zonder op te merken onder welke verplichting zij liggen, om een iegelijk mens te vermanen, zolang het heden is. Ja, de liefde en het mededogen tot nog dwalenden in de zonde moest meer hart en mond ontsluiten om hen af te manen van hun verderfelijke weg. Hoe moesten vaders en moeders hun kinderen, die zij toch lief hebben, meer trachten voor de Heere en Zijn dienst in te winnen - echtgenoten elkander zoeken uit te lokken, hoe moest de liefde hen hiertoe niet dringen. Ja, hoe moesten zij degenen die hen ontmoeten, bij elke gepaste gelegenheid toeroepen:

wend het tot God, en wordt toch behouden in het heden der genade. Ach! wat is hier dikwijls een traagheid en onverschilligheid. Ja, hoe onmededogend is het, te weten dat zij op het spoor des verderfs zijn, en hen gerust maar voort te laten gaan, en hoe menigmaal gebeurt zulks. Zullen Godvruchtigen hier geen schaamte vinden, indien zij maar naar binnen keren?

Ach! hoe wenst mijn hart dat mijn gebrekkig geschrijf daartoe iets mocht toegebracht hebben - dat er nog mensen, die al dikwijls vermaand werden, misschien wel van vrome ouders of vrienden, door tot inkeer gebracht werden - dat zij op de onderscheidene voorbeelden der Godvruchtigen ook op die zalig gestorvenen, die in deze brieven voorkomen, mochten zien, en de rampzalige zondedienst, die hier steeds

zoveel zielsbitterheid en hiernamaals een eeuwige rampzaligheid baart, mochten verlaten - dat zij niet mochten rusten voordat zij deel en gemeenschap hadden aan Hem die kwam om het verlorene te zoeken, en die dat nog zoekt.

Mocht er ook nog iemand door getroffen worden die, al op gevorderde leeftijd wellicht, uitriep: heb ik zolang de zonden en de satan gediend, en moet ik eens voor Gods rechterstoel verschijnen, dan wil ik nu nog mij schikken om die hoge God te ontmoeten, en Hem als mijn Rechter om genade smeken. Of ware er ook een oude van dagen, die grijs geworden is op de weg der zonden - ook deze mocht nog komen, deze, die nog in de genadetijd is, kan nog een voorwerp van de vrijmachtige ontferming Gods worden - voor deze is het nog niet te laat. Ach! dat dit vermanend, dit waarschuwend woord, vriend! hetwelk ik, bij hetgeen ik u schreef nog voegde, voor degenen die deze brieven lezen, mocht gezegend zijn; met dit oogmerk is het alleen geschied. Maar ik heb u gezegd, dat ik niet alleen een woord tot waarschuwing, maar ook tot bemoediging en vertroosting er wilde bijvoegen; doch, daar mij nu de tijd ontbreekt, om meer te schrijven, wens ik dit tot een volgende gelegenheid uit te stellen, en daarmede dan dit gehele werkje te besluiten.

Ik ben met alle hoogachting,
Uw heilwensende vriend,

TIENDE BRIEF

EEN WOORD TOT BEMOEDIGING EN VERTROOSTING.

Veel geachte vriend!

Daar er al weer een geruime tijd verlopen is, sedert ik mijn vorige brief schreef, omdat andere werkzaamheden mij beletten, zo zonder ik nu nog enige ogenblikken af om u deze brieven te doen toekomen, om daarmede mijn beloften te vervullen, van nog een woord ter bemoediging en vertroosting, bij hetgeen ik ter waarschuwing geschreven heb, te voegen.

Indien ik mij niet vergis, geliefde vriend! zal er, in hetgeen ik in mijn vorige brieven gemeld heb, nog al het een en ander ter bemoediging voor oprechte harten, die de keuze gedaan hebben om de Heere te dienen, gevonden worden. Trouwens zij zien er uit, welke tegenstand het werk Gods mag ondergaan, hoe het vlees woelt, de wereld lokt, en de satan het gemoed zoekt te ontroeren, dat de Goddelijke Jezus Zijn werk niet laat varen, dat Hij als die het gekrookte riet niet verbreekt en de glimmende vlaswiek niet uitblust, het zwakke schraagt, het moedeloze opbeurt, dat Hij telkens het gemoed weer biddend tot Hem doet vluchten, en ook nabij de ziel is, die schreiend tot Hem de toevlucht neemt. O, hoe bemoedigend is zulks voor hen die dikwijls vrezen dat hun werk niet in waarheid is, die nog beducht zijn een der dagen te zullen omkomen. Ja, zij mogen zich bemoedigen en opbeuren. De Heere die keuze en lust schonk, die hen inzien gaf in het zalige van Zijn beminnelijke dienst, die geeft hen nooit aan de begeerte hunner geestelijke vijanden over, o neen - integendeel, Hij bewaart hen in Zijn kracht, het kleine kiempje van hun geloof dat zal nooit uitgeblust worden. Alle plant toch die de Hemelse Vader plant hoe klein zij zijn, die zal niet uitgerooid worden.

Wanneer oprechten van harten, die God zoeken, mogen indenken, dat zij tevoren geen lust hadden om de Heere te dienen, hoe zij toen zo volijverig werkzaam waren om de wereld na te volgen, ziels- en lichaamsvermogens veil hadden om de God dezer eeuw te gehoorzamen, dagen, ja soms wel nachten daar aan besteedden, ondanks al de kloppingen van een ontwaakt geweten, dat zij door allerlei heilloze middelen tot zwijgen wisten te brengen - trots en ondankbaar vroegen, als weleer een goddeloze farao: wie is de Heere dat ik Hem zou dienen? En hoe zij wellicht van Godvruchtige ouders, menigmaal met tranen vermaand zijn - of wel eens deze of gene getrouwe leraar horende, waardoor zij ernstig opgewekt werden, maar alles in de wind sloegen. Als zij dit alles nadenken, zeg ik, en letten wanneer, en op welk een wijze, door welk middel, de Heere hen trok en stil deed staan op hun weg, en hoe zij daarna, ziende het God ontterende van de zonden, het rampzalige van de dienst der wereld en het beminnelijke en volzalige van de dienst van Koning Jezus, vrijwillig hun vorige afgod, de wereld hebben verlaten, en onder belijdenis van zonden, met tranen de zalige dienst van God gekozen hebben, en dat zij (hoezeer zij nog dikwijls de waarheid van hun keus en genadestaat betwijfelen), maar telkens begeren die keuze te vernieuwen, nog geen berouw hebbende van hun veranderde denkwijze en begeerten - moeten zij dan niet opgewekt en bemoedigd worden om te erkennen dat vlees en bloed hen dit niet heeft geopenbaard? Ja, wanneer zij niet geheel alles durven wegwerpen, dan moeten zij toch erkennen, dat er iets aan hen geschonken is, en dan zullen zij zeker uit hetgeen hun in dit werkje is medegedeeld, opwekking en bemoediging vinden, tenminste met dit doel is het voor hen geschreven.

Meldde ik er ook in, van het verkeer met Godvruchtigen, en hoe aangenaam mij dat

reeds in mijn jeugd was, zij onderzoeken dan tussen de Heere en hun gemoed met wie zij het houden willen, met de dienaars der wereld of met hen, die de Heere dienen - welke gezelschappen hen het verkieslijkste zijn, die, waar de zonden gediend worden, en daar zij zich tevoren zo graag bevonden, of die, waar des Heeren volk zich verenigt om over de Heere en Zijn dienst te spreken - o, dan zullen zij moeten erkennen, al is het dat zij zich te onwaardig achten om met des Heeren volk te verkeren, dat dit toch het leven van hun geest is, om zich met hen te verenigen die door goddelijke genade de weg des Hemels bewandelen. Ja, al ware het dat zij gehoond en gesmaad werden, al moesten zij daarom de haat van anderen zich op de hals halen, dit zouden zij liever verkiesen, dan weer de wereld en de zonden te dienen en hun vorige vermaken na te wandelen.

Ik wens dat hetgeen ik hun heb medegedeeld, hen mag opbeuren, en dat zij maar aan mogen houden; want al is het, dat er een geruime tijd verloopt dat zij biddende uitzien en onder vele slingeringen van het ongeloof hun weg voortzetten, de Heere zal op Zijn tijd, die het beste is, Zijn werk voleinden, tot hun zielen zeggen: ziet hier ben Ik. Zij mogen zich steeds voor de Heere ter beproeving neerleggen, dat Die hen onderzoekte, ontblote, aan zichzelf ontdekke, en van alles buiten Jezus, waar zij nog heimelijk op leunen, afbrengen, en zo meer trachten bekend te worden, met het bedrieglijke van hun harten, dit kan niet genoeg aangeprezen worden, vooral in de dagen welke wij thans beleven, waarin men gewoon is alles oppervlakkig te beschouwen, en waarin velen (eer zij op de rechte wijze God hebben leren kennen, zonder dat zij door een waarachtig geloof uit zichzelf in Jezus overgebracht zijn), roemen en van hoge dingen spreken, terwijl zij geen behoefte kennen aan dat dagelijks leven in Christus als arme zondaren, als blinden, onreinen en onmachtigen in zichzelf.

Deze vestigen het gebouw hunner zaligheid op een bedrieglijke zandgrond, waarmede zij, dus voortgaande, eeuwig zullen omkomen - en hiervoor bevreesd te zijn vordert het belang van onze kostelijke zielen - hieromtrent ongerust te zijn, biddend onderzoek naar te doen, dat is een echt kenmerk van de genade, terwijl het een zeer ongunstig teken is (zoals het mij voorkomt), wanneer iemand dit onderzoek schroomt en degenen schuwet, die met hen getrouw wensden te handelen, en die zich maar steeds toeroepen: *vrede, vrede en geen gevaar*. Daarvan heeft elke oprechte ziel, die het om waarheid te doen is, een afkeer. Liever willen zij gedurig smeken: *ach Heere! doorgrond toch mijn hart, beproef mij en ken mijn gedachten*.

Zij zijn steeds bevreesd voor zelfbedrog. O, dit denkbeeld van eens bedrogen uit te zullen komen, of met een ingebeelde hemel verloren te gaan, dat kost dikwijls tranen, dat doet hen menigmaal roepen: Ach, Goddelijke Jezus! indien ik nog niet recht ontdekt ben aan mijzelf, ontbloot mij dan toch, zie toch of er een schadelijke weg bij mij is en leid mij op de eeuwige weg; maar zulken zullen niet verloren gaan.

Houd maar moed, bedrukte zielen! Jezus ziet u, Hij kent u, Hij hoort uw klagend kermen, en Hij zal u niet uitwerpen, verbeidt Hem maar, zo Hij nog wat vertoeft - Hij zal gewisselijk komen en niet achter blijven.

Eenmaal dan zult gij het zien en zalig ondervinden, dat al dat kermen, dat begeren naar waarheid in het binnenste, dat verlangen naar Jezus, door de Geest van God gewrocht en telkens vermeerderd is.

Rust niet op hetgeen gij reeds ondervindt. Tracht telkens u aan Jezus op te dragen, en blijft met een Jacob, en als de Kanaänese vrouw aanhouden in het biddend smeken, totdat gij Hem door het geloof omhelsd hebt, en zeggen kunt:

*Nu ben ik de Zijne,
En Hij is de mijne,
Dat maakt mij zo rijk.*

Geloof het, de tranen die gij hier schreit van droefheid over uw zonden, van begeerte naar Jezus, die tranen ziet Hij, en voor Hem zijn al uw begeerten. Sta naar geloofslicht om Jezus als uw Profeet, Priester en Koning voor uw hart te omhelzen, om Zijn lof te vermelden, Hem te roemen en te prijzen, dat is toch uw keuze en lust. Ja, gij wenst om nog eens de Heere te kunnen groot maken. Nu, die begeerte zal Hij u zeker schenken, want

*Hij geeft de wens van allen die Hem vrezen,
Hun bede heeft Hij nimmer afgewezen.*

Ik ben daar al verder uitgeweid, vriend! dan ik gedacht had. Ik zou zodoende welhaast vergeten, dat ik aan u schreef. Het was even, of ik tot een van de zwakgelovigen sprak. Gij weet dat ik zo graag die kleine (maar op goede gronden) tracht te bemoedigen, en dus verschoont gij die uitweidingen in mijn schrijven wel. Wij letten in ons schrijven ook meer op de stichting, de opwekking en bemoediging van oprechte zielen, dan op de orde.

Maar ik moet nog met een woord van vertroosting tot u allen, die door Goddelijke genade Jezus gelovig hebben mogen omhelzen, en welke een gegronde verwachting op eeuwige zaligheid hebben, deze besluiten.

Ik vertrouw, vriend, dat er veel tot uw vertroosting in mijn brieven is voorgekomen, en dat elke christen, die de Heere heeft leren kennen, met hetgeen ik verhaald heb, hartelijk zal hebben kunnen instemmen.

En hoe anderen, die deze brieven soms in handen mochten komen, er dan over mochten denken of spreken - het is mij tot blijdschap, wanneer degenen, die langs de weg van een waarachtige overtuiging, door gezicht en gevoel van zondesschuld (hoe verschillend de leidingen des Heeren mochten geweest zijn) tot Christus de toevlucht niet alleen genomen, maar Hem gelovig omhelsd hebben, zich verenigen, met hetgeen ik in eenvoudigheid des harten en met de reeds genoemde bedoelingen hun heb medegedeeld, en nog meer, wanneer zij er een zegen voor hun harten onder mogen genoten hebben.

Niet zelden toch gebeurt het, dat Gods volk, wanneer zij in een gesprek of in een geschrift het horen verhalen wat God, hun eeuwig getrouwe Verbondsgod, aan anderen van hun geliefde strijd- en lotgenoten gedaan heeft, zeer verlevendigd en opgewekt worden. Daardoor behaagt het toch de Heere veelal hen in hun eigen weg in te leiden, en hen Zijn vrije genade, hun bewezen, te doen danken en aanbidden.

Hetzij dat zij in hun vroege jeugd of in hun verder gevorderde leeftijd, al ware het in de ouderdom, tot God bekeerd zijn, zij zien dan wel eens bijzonder in, in de eeuwige liefde, waarmede de Heere ook hen - hen, de onwaardigsten in zichzelf - lief had. Hij, de Hoogverhevene die in de eeuwigheid woont, de Hoogste Majesteit, hun beledigde Rechter zag naar hen om, die ontfermde Zich over hen, die deed hen geboren worden of bracht hen onder het zalig Evangelie, Die was de eerste die hen liefhad. O, aanbiddelijk wonder! dat zij in de eeuwigheid volmaakt zullen inzien, en waarover zij God eeuwig zullen loven en prijzen. Die eeuwige God, die niet behoeft dat Engelen Hem loofden, of schuldige Adamskinderen Hem aanbaden, die schonk hen zijn geliefde Zoon, het dierbaarste dat Hij kon afstaan, om hen vrij te kopen door Zijn dierbaar hartebloed. Die Zoon van God, hun eeuwig gezegende Verlosser, Borg en

Hoofd gaf Zich voor hen over om geslagen, bespot en gelasterd te worden, en hetgeen nog meer zegt, om aan een vervloekt moordhout te sterven - die riep voor hen van het kruis: Het is volbracht. O geliefde vriend! wanneer de Goddelijke Geest dit op het hart van de gelovigen drukt, hoe zijn zij dan gesteld?

Ja, dan is er geen geest in hen, dan zinken zij weg in aanbidding. Die Goddelijke Jezus, God boven al te prijzen in der eeuwigheid, die verwierf voor hen een eeuwige zaligheid - voor hen, die als op de vlakke des velds lagen, die met zichzelf geen medelijden hadden, die niets te wachten hadden in zichzelf dan een eindeloze rampzaligheid; die Gods deugden verloochenden, Zijn wetten vertraden en hun gehoorzaamheid afwierpen - die, ondanks al de weldaden hun door een goeddoende God bewezen, bleven voortgaan om de Heere te versmaden, en die onder al de roepstemmen van God maar voortzondigden, en door daden zeiden: Wie is de Heere dat wij Hem zouden gehoorzamen? Zulken werden van erfwachters des verderfs, erfgenamen Gods, en mede-erfgenamen met Christus, en dat niet, nadat zij van zichzelf de Heere eerst om verzoening hunner misdaden, om genade en ontferming gesmeekt hadden, o neen! zij zouden nooit naar de Heere gevraagd hebben; maar gans vrijwillig schonk de Heere hen genade, maakte hen zondaars in gevoel - bracht hen tot Zijn Zoon, en deed hen in Hem leven op een ootmoedige wijze bij gezicht van dagelijks bederf, zoals ik in een mijner vorige brieven u heb herinnerd. Ja, zij hebben nu in Christus gegronde hoop op eeuwige zaligheid.

Geliefde vriend! God vertrooste uw en mijn hart, en de harten van zijn vrienden, die ook deze brieven lezen zullen. Wij warden samen nog ingeleid in de eeuwige liefde Gods - wij mogen er door terug geleid worden in al de wegen welke de Heere ons geleid heeft, met dat gevolg, dat wij er door verootmoedigd worden, want zaliger bestaan is er niet voor Gods volk, dan diep ootmoedig te zijn, dan zijn zij het naaste bij de Heere, en bij hun hart. En waartoe hebben zij meer stof, dan tot ootmoed en nederigheid, als zij maar op hun hart letten en zien wat daaruit voortvloeit, dan zullen zij steeds stof tot schaamte en ootmoedige belijdenis hebben voor de Heere. Ach! dat zij daar veel toe gebracht worden - dat mijn geschrijf nog iets mocht toegebracht hebben aan de vertroosting van hun gemoed; wij zijn toch hier in een rampwoestijn - elke morgen vinden de gelovigen veelal hun bestraffingen nieuw; maar welk een troost is het dan te geloven, de Heere zag op mij onwaardige in gunst neer - door Christus' bloed ben ik vrijgekocht - zijn Geest leidde en bestuurde mij, en hier is mijn vaderland niet, maar eenmaal, (dit is mijn zekere verwachting die niet falen zal) zal ik in de rust ingaan en eeuwig bij de Heere zijn, Zijn lof vermelden, en Hem eeuwig toebrengen de eer en de Heerlijkheid.

Het behage de Heere, geliefde vriend! daartoe mijn eenvoudige brieven dienstbaar te maken. Zijn dezelve zeer gebrekkig, verschoon dit, zie dit over, en houd mijn bedoeling in het oog. Daar wij nu elkander schrijven, (verbonden door de band der liefde, hoewel wij elkander niet dikwijls zien) zo zullen wij toch eens, op grond van Jezus' genoegdoening, en daarop alleen, daar zijn, waar Hij is, waar wij ons eeuwig over de leidingen Gods storeloos verheugen zullen.

Met deze biddende verwachting eindig ik deze laatste brief: zo de Heere mij lust en krachten schenkt, wens ik u in het vervolg nog wel het een en ander mede te delen. Dat wij Gods zegen op al onze pogingen ondervinden en daartoe elkander veel in de gebeden mogen opdragen, is de welgemeende wens van
Uw liefhebb. vriend,

LEVENSOVERZICHT

Ds. Detmar diende de gemeente van Ede bijna tien jaar

VEEL ZONDAARS IN TE WINNEN VOOR 'T RIJK VAN ZIJNEN HEER,
IS DETMAR'S GROOTSTE LUST, ZIJN BLIJDSCHAP EN ZIJN EER

Dit kenmerkende onderschrift behoort bij de hierbij afgedrukte beeltenis van ds. Dirk Adrianus Detmar, geboren 9 augustus 1774 en overleden 5 augustus 1844. Nu zowel de geboorte- als de sterfdag van deze zo geliefde dienaar des Woords begin deze maand is te herdenken, menen wij enige aandacht aan zijn leven en sterven te moeten wijden.

Hiertoe nemen wij in dit artikel over, hetgeen over ds. Detmar wordt vertaald in de boeken „De Geschiedenis der Neder-Veluwe”. De levensbeschrijving begint in deze boeken in de vorige eeuw, net na de Franse tijd. De kerkelijke gemeente Ede was met de overheid in onderhandeling over het verkregen van een toelage in het traktement van de predikant.

„Toen na den Franschen tijd" (zo begint het gedeelte dat ons interesseert; de oorspronkelijke tekst is ongewijzigd overgenomen) „aan de meeste gemeenten eene rijkstoelage, het zoogenaamde Alterum Tantum werd toegekend, bleef Ede daarvan verstoken.

Een verzoek daarom in 1838 aan het Provinciaal College gedaan bleef zonder gevolg, on toen dan ook ds. Detmar met zijn talrijk gezin in 1833 naar Ede overkwam, bleek het traktement uit de kerkekas, nauwelijks *f* 550, niet meer toereikend. Men wendde zich nu rechtstreeks tot den Koning, met verzoek om *f* 200 aan rijkstoelage.

Het request luidt aldus:

Sire!

Het Kollege van Kerkvoogden te Ede, geeft met gepasten eerbied te kennen, dat de gemeente Ede bij eene bevolking van ongeveer 2400 zielen en een omtrek van bijkans 7 à 8 uren door één predikant wordt bediend, dat de Pastoralia (kerkelijke inkomsten), eeniglijk uitmakende het predikantstraktement, alzoo de gemeente van "s Rijkswege volstrekt geen toelage geniet, over den jare 1834 slechts heeft bedragen *f* 557; dat deze beloning niet is staande in verhouding met de uitgebreide werkzaamheden des predikants niet alleen, maar het denzelven (welke met een talrijk huisgezin is belast) tevens onmogelijk is daarvan te kunnen bestaan, redenen waarom het Kollege voornoemd van Uwe Majesteit eerbiedig verzoekt, om eene toelage van *f* 800 "s jaars, als vertrouwende, dat de toepassing van het Alterum Tantum geen bezwaar zal opleveren, "t Welk doende, enz."

Nog steeds wachtende op de koninklijke beschikking, bekwam ds. Detmar een beroep naar Zuidland, en daar men den geachten predikant graag wilde behouden, besloot men in afwachting van Zijner Majesteits beslissing, het traktement uit de kerkekas met *f* 50 te verhoogen, voor het houden der avond-godsdienstoefeningen.

Eindelijk, na zes jaren wachters, werd het request beantwoord. Het koninklijk besluit meldde, dat liet Rijk genegen was *f* 100 bij te staan, mits de gemeente uit de fondsen der kerk nog *f* 300 zou geven. Dienovereenkomstig werd nu besloten, zodat de jaarwedde op *f* 900 gebracht werd. Nu we over ds. Detmar spraken, mogen we niet nalaten een weinig meer van dezen algemeen geachten predikant mee te delen, die op

den doodenakker te Ede begraven ligt.

Dirk Adrianus Detmar werd den 9 Augustus 1774 te 's Gravenhage uit godsdienstige burgerouders geboren. Reeds op kinderlijken leeftijd gaf hij blijken van eene groote opmerkingsgave. Vooral zaken van godsdienstigen aard trokken hem aan; wat zijn vader uit de Heilige Schrift voorlas, of wat hij onder de prediking uit den mond van den leeraar vernam, werd door hem onthouden en overdacht.

Nadat zijn leertijd op de gewone volksschool geëindigd was, werd hij door een vriend zijns vaders in het schilderen onderricht en al spoedig maakte hij hierin goede vorderingen. Op zijn zeventiende jaar had er in zijn geestesleven een geheele ommekeer plaats, zoodat hij zich meer en meer van do goddelijke waarheden doordrongen voelde. Toch was hij nog niet overtuigd, tot den H. Dienst uitverkoren te zijn en begon hij weldra zijn ambacht voor eigen rekening uit te oefenen.

Na zijn huwelijk ontwaakte de begeerte om predikant te worden opnieuw in hem; daar hij echter wel inzag, dat hij op zijn leeftijd en na zijn huwelijk zeer moeilijk zijn verlangen zou kunnen voldoen, had hij een hevigen zelfstrijd te voeren. Ten laatste vraagde hij zijn vriend W. L. Krieger, predikant te 's Hage, om raad. Gunstiger dan Detmar gedacht had, werd zijn wensch aangehoord; ds. Krieger beloofde naar hulp om te zien en werkelijk begon Detmar zich nog op 27-jarige leeftijd voor te bereiden om de Hoogeschool te kunnen bezoeken. Onder leiding van den kundigen Haagschen rector en van den geleerden Loosduinschen predikant Jan van Eik voltooide hij deze voorbereidende studiën in korten tijd en werd hij daarna als student aan de Utrechtsche Universiteit toegelaten.

De Godzalige levenswandel en de groote ijver van Detmar trokken weldra de aandacht der hoogleraren Bonnet, Rooijaards en Van Oordt, die hem zooveel mogelijk hielpen en bewerkten, dat zijn leertijd aanmerkelijk korter werd dan gewoonlijk het geval was. Hij deed met gunstig gevolg examen en werd den 7 Sept. 1806 te De Vuursche, bij Baarn, door zijn vriend Bisschop van Doorn bevestigd. Lang bleef hij er niet, maar toch was die tijd voldoende om zijne gemeentenaren lief te krijgen. Slechts noode en onder veel aandoeningen nam hij den 14 Juni 1807 van hen afscheid om naar Wijk bij Heusden het evangelie te gaan prediken. Hier werd hij den 21 Juli door zijn voorganger J. P. Verff bevestigd.

Den 24 Nov. 1813 plunderden de Franschen het stadje Woerden en doodden er verscheidene inwoners. Ook de predikant, Petrus Buijt, werd in het portaal van zijne woning neergesabeld. Detmar werd in zijne plaats beroepen en hield den 5 Maart 1815 er zijne intree-rede. Ook hier bracht hij door zijne bezielde taal vele verstokte zondaars tot den Vader terug.

Eene gevaarlijke ziekte dwong ds. Detmar thans den predikdienst te staken. In dezen tijd van rust trad hij als schrijver op, door het uitgeven van zijne „Eenvoudige Brieven“, die met zooveel bijval ontvangen werden, dat er binnen korten tijd 25000 exemplaren van verkocht waren. Hierdoor aangemoedigd begon hij een grooter werk: „De beproefde Godsvrucht van eenige Bijbelheiligen“. In de eerste vier boeken, die te Woerden werden geschreven, behandelde hij het Oude Testament in de laatste vier, te Ede opgesteld, het Nieuwe Verbond. Hij verhaalt op eenvoudige, treffende wijze de geschiedenis der bijbelheiligen en plaatst daarbij toepasselijke vermaningen, tot stichting der geloovigen en tot waarschuwing van hen, die in zonde leven.

CHOLERA

Toen de cholera in 1833 zoo ontzettend woedde en ook in Woerden zoovele

slachtoffers eischte, ontzag Detmar zich niet, maar verkeerde bijna den ganschen dag aan de vele krank- en doodbedden, om de aangetasten op hunne reize naar de Eeuwigheid voor te bereiden. In 1833 naar Ede beroepen, verkreeg hij eerst in 1834 de voor die dagen noodige koninklijke goedkeuring op de beroeping, zoodat hij niet vóór den 13 October 1834 door Ds. T. van Schuijlenburg van Waarder bevestigd kon worden. Zeer wordt door hom de kerkeraad van Ede geroemd.

Het was mij", zoo schrijft hij, „zoo verblijdend, dat ik hier eenen kerkeraad vond, die niet alleen de zuivere leer der waarheid was toegedaan, maar dat ik daaronder broeders leerde kennen en beminnen, waaraan de Heere zijne genade had groot gemaakt". Ook prijst hij den geest der liefde en eendracht, waarmede deze vergadering bezielde was, zoodat hatelijke geschillen daar onbekende zaken waren. Ook de gemeentenaren ontvingen hem met hartelijkheid, zoodat hij weldra zich onafscheidbaar aan hen verbonden gevoelde en voor elk beroep naar elders bedankte.

In 1841 richtte de heer B. Morrees een adres aan de Synode der Neerlandsch Hervormde kerk, om haar te verzoeken als regel voor bestuur en leer, terug te keeren tot de Formulieren van Eenigheid, of anders de verschillende richtingen in de Ned. Herv. Kerk tot zelfstandige groepen te vormen, die slechts door den finantieelen band zouden vereenigd zijn. Aan zijne orthodoxe geloofsgenoten zond hij eene uitnoodiging om dit Adres te ondersteunen. Detmar weigerde dit en zegt in zijn „Ernstig en Getrouw Woord" waarom.

Niet omdat hij terugkeer tot de Formulieren van Eenigheid niet wenschelijk achtte; integendeel, hij meent dat eene terugkeering tot die formulieren heilzaam en eene bron van zegen voor de kerk zou kunnen worden. Maar reeds zoo dijkwijs hadden waardige mannen beproefd, de Synode er toe te bewegen, maar telkens vruchteloos; daarom achtte Detmar het volkomen nutteloos nogmaals op de vervulling van dien wensch aan te dringen. En wat de verdeeling der Ned. Herv. Kerk betreft, hij meent, dat daardoor de wanorde nog grooter zal worden. Het grootste gedeelte van deze brochure is eene aansporing voor de Gereformeerden van zijne dagen, om toch eerst zelf tot boete en bekeering te komen, en het te erkennen: de schuld der kerk is onze schuld. Later schreef hij nog een werkje: „De ware Afscheidenen". De verdeeldheid, die toen reeds de Ned. Herv. Kerk dreigde te verscheuren, deed hem van harte leed. Vooral smartte het hem, dat zij, die in den grond der zaak eenzelfde geloof en hoop deelachtig waren, elkander met bitterheid bejegenden en elkanders gezelschap niet meer zochten. Ten einde deze breuke te heelen, schreef hij zijn werkje, er op wijzende, dat er maar ééne ware „afscheiding" is, namelijk die van de zonde.

VRAGENBOEK

Detmar maakte zeer veel werk van het catechetisch onderwijs, waarvoor hij zelf een vragenboek samenstelde. Hij drukt ergens zijne verwondering er over uit, dat zijne lessen zelfs in den winter zoo trouw werden bijgewoond, aangezien vele leerlingen een uur ver moesten loopen om in Ede te komen. Met zijn ambtgenoot uit Bennekom, den ouden, trouwen, nederigen Van Gorkom, stond hij in nauwe vriendschappelijke betrekking en in zijn aantekeningen wijdt hij menig woord van dankbare herinnering aan dezen trouwen vriend, die hem vóórging in de eeuwige rust. Intusschen naderde zijn einde. Zijne kwaal, waarvan hij al meer aanvallen had gehad, nam weer in hevigheid toe, zoodat hij bijna niet in staat was zijn werk te verrichten. Toch bleef hij vol ijver en zorgde nog voor zijn dood, dat de kerk van het schoone, krachtige orgel werd voorzien, dank zij de krachtige medewerking der commissie, wier ziel Notaris J. C. Fischer was.

Gedurende den laatsten tijd zijns levens kon hij niet meer staande prediken; het laatste avondmaal, dat hij met zijne gemeentenaren vierde, werd mede zittend door hem bediend." Den 23 Juni 1844 trad; hij voor de laatste maal op, predikende over Handelingen 8: 36 en verv. Van toen af werd zijne zwakte zóó groot, dat hij zijn dienstwerk moest staken.

Tot weinige dagen voor zijn dood bleef hij volkomen helder van verstand en nam hartelijk afscheid van de leden zijner gemeente, die hem in grooten getale kwamen bezoeken. Eindelijk begonnen zijne levenskrachten geheel weg te zinken en werd zijne spraak belemmerd. Op Maandag 5 Augustus 1844 ging hij naar zijn Heiland heen. Wiens woord hij hier met zeldzame trouw en gezegend gevolg had verkondigd. De dag zijner begrafenis, tevens zijn 70ste verjaardag, was een dag van diepe rouw voor Ede, want een groote doode werd uitgedragen: een man des vredes, van allen geliefd, door niemand gehaat. Op zijne laatste rustplaats verrijst een eenvoudige grafnaald, met het opschrift:

**Door zijne Vrienden,
Aan D. A. Detmar, Laatst Pred. te Ede,
Geb. 9 Augustus 1774. Overl. 5 Augustus 1844.
Openb. 14 vs. 13.**

De boeken „De Geschiedenis der Neder-Veluwe" verschenen in de jaren 1888-1890 (drie delen).

Deze drie delen zijn, gebundeld in één boek, in 1974 opnieuw uitgegeven door Repro te Alphen aan den Rijn, zulks op initiatief van R. H. Nijhoff te Ede, samensteller van dit artikel.

8 augustus 1975 RD

R.H. Nijhoff

Overgenomen uit:

De hand des Heeren. Eenige bekeeringsverhalen en andere geschiedenissen opnieuw uitgegeven door de redactie van "De vriend van oud en jong". Bernardus Moorrees e.a.

Moorrees: Ook leerde ik een man kennen, die, reeds gehuwd, uit 's Gravenhage op deze hogeschool was gekomen en wiens naam Detmar was; ook met hem werd ik zeer bevriend. Hij is later als leraar en ook door zijn geschriften onder vele vromen in ons vaderland zó bekend geworden, dat ik het niet nodig acht verder iets van hem te melden.

... En hoe was nu de gemeente gesteld, waar ik als herder en leraar kwam?

De Vuursche telde toen maar even over de driehonderd zielen Maar scheen in hoge mate te bloeien. Mijn voorganger, Ds. Detmar, had er bijna een jaar als leraar gearbeid en, zoals men zei, met veel zegen. Ik vond er dan ook vele mensen, die hartstochtelijk aangedaan waren; tevergeefs echter zocht ik naar enige zelfkennis of kennis van God en de Zaligmaker. De hartstochtelijke predikwijze van Ds. Detmar had de hartstochten dezer mensen in beweging gebracht, maar geen hunner wist rekenschap te geven van

de oorzaak van zijn gemoedsbeweging. Aangenaam zou het mij echter geweest zijn, indien zich later het werk Gods in deze mensen, die zo opgewekt scheen te zijn, geopenbaard had; maar dit geschiedde niet, zoals ik nog nader zal vermelden.

Ik vond ook enige zoekende zielen aan De Vuursche, die dit reeds vóór de komst van Ds. Detmar geweest waren, alsmede een reeds bejaarde Christin, met wie deze nieuw opgewekten zich niet konden verenigen en die van hare zijde ook weinig waarde scheen te hechten aan het hartstochtelijk werk, onder Ds. Detmar geopenbaard.

Niet zeer gemakkelijk was de taak, mij opgelegd, om hier onpartijdig te werk te gaan, en vooral niet als eerstbeginnende in de dienst des Heeren, die daarenboven onder een drukkend gevoel zijner onbekwaamheid verkeerde en vol was van onvrijmoedigheid en mensenvrees. Dit dringt mij om nog meer bepaald van mijn werk in de gemeente te spreken. Mijn prediking, mijn onderwijs en mijne gesprekken hadden niets van het hartstochtelijke van Ds. Detmar. Mijn prediking, hoe gebrekkig overigens, was er, zowel als mijn gesprekken, op aangelegd, om den onbekeerde bij zichzelf te bepalen en bij zijn diepe afval van God in onze eerste vader Adam, bij zijn zondesschuld, doemwaardigheid, onvermogen en verloren toestand, opdat hij alzo behoefte aan een Middelaar en Zaligmaker zou gevoelen.

Ik predikte hem tevens Christus, als gekomen om te zoeken wat verloren was, als algenoegzaam, machtig en gewillig, om zondaren, die tot Hem kwamen, zalig te maken; voorts de noodzakelijkheid van het geloof en de bekering, beschreven als een werk van Gods Geest, en wat verder hiermede in verband staat. Ik veroordeelde geen hartstochtelijk gevoel, als het van een geestelijke aard was, of uit de rechte bronnen voortkwam en gezegende uitwerkingen had; als het tot Christus en zijne gemeenschap leidde en die vruchten droeg, waardoor het als een werk Gods gekenmerkt werd. Nee! de mens, die bedroefd wordt naar God, beweent zijn zonden, vooral wanneer hij ze ziet, niet in het licht van Gods heiligheid en Wet, maar in dat van het Evangelie; als hij ziet hoe hij tegen zulk een heilig, maar tevens genadig God en Vader in Christus gezondigd heeft. O! hoeveel liefdetranen worden er door de gelovigen geschreid, wanneer de liefde Gods in Christus door de Heiligen Geest in hun harten wordt uitgestort! Welke een onuitsprekelijke vreugde en blijdschap geniet vaak de dienaar Gods in de hoop en den voorsmaak der zaligheid! Deze hartstochten, ofschoon geen gronden van des Christens hoop, zijn bewijzen van de genade Gods, aan hem verheerlijkt.

Ongenoegzaam en soms schadelijk achtte ik daarentegen de hartstochten, wanneer zij slechts bloot natuurlijk, ja, redeloos waren, zodat men niet zeggen kon waaruit zij ontstaan waren, of waarom men weende; wanneer zij slechts veroorzaakt werden door hartstochtelijke woorden, welke de leraar bezigde, door de hartstochtelijke toon der stem en gebaren, of wanneer de leraar zelf een tranend oog afwist en allerlei pogingen aanwendde om ook zijn hoorders de tranen af te persen. Het is waar, bij zulk een prediking ontstaat er een beweging onder de mensen, welke de schijn van Gods werk aanneemt, en het zou ook kunnen zijn, dat er een werk Gods mee gepaard ging, zodat er iets van overbleef; maar doorgaans kan men er weinig op rekenen; een hartstochtelijk prediker wordt niet zelden met zulke verschijnselen jammerlijk teleurgesteld en ondervindt, dat hetgeen hij onder zijn prediking zag geen werk Gods, maar mensenwerk, ja, zijn eigen werk was, waarop hij gevaar liep zich grotelijks te verheffen en zichzelf een kroon op het hoofd te zetten.

Detmar, Ds. Dirk Adrianus

Periode: 1774 – 1844

Als in 1965 het oude kerkhof aan de Paasbergerweg wordt geruimd, wordt het stoffelijk overschot van dominee Detmar overgebracht naar de begraafplaats aan de Asakkerweg, waar op zijn nieuwe graf op kosten van de gemeente een nieuwe zerk wordt geplaatst. De plaquette van de gedenkzuil die het oude graf sierde, wordt ingemetseld in een muur in de Oude Kerk te Ede.

In oktober 1933 besluit de gemeenteraad één van de nieuw aan te leggen wegen op de Bree naar ds. Detmar te vernoemen: de Detmarlaan. De reden voor deze vernoeming kan alleen gelegen zijn in het feit dat het hier om een in zijn tijd zeer geliefd predikant gaat.

Afkomst

Dirk Adrianus Detmar wordt in 1774 geboren in Den Haag. Vader Johannes Detmar (Ditmar) is afkomstig uit het Duitse Gotsburen en is samen met zijn broer Christoffel naar Nederland getrokken. Uit drie huwelijken worden minstens negen kinderen geboren, waarvan de meesten als kind overlijden.

Hoewel Dirk Adrianus al van jongsaf de wens kent predikant te worden, is studeren niet voor hem weggelegd. Als twaalfjarige moet hij gaan werken. Hij wordt opgeleid tot schilder en heeft zelfs enkele jaren een eigen schilderszaak in Den Haag. Vanaf zijn zeventiende levensjaar, nadat hij een preek gehoord heeft over 'Zoek eerst het Koninkrijk van God ...', weet hij echter dat hij toch geroepen is dominee te worden.

Predikant

Door de tijdsomstandigheden (Franse tijd) en persoonlijke omstandigheden (inmiddels is Dirk Adrianus getrouwd) duurt het tot 1804 voordat hij met de studie in Utrecht begint. Mede dankzij de extra steun van de hoogleraren rondt de 30-jarige Detmar zijn studie binnen twee jaar af en na een afsluitend examen in de consistorie van de Cunerakerk in Rhenen krijgt hij de preekbevoegdheid. Vier gemeenten dient Detmar als predikant: De Vuursche (tegenwoordig Lage Vuursche geheten), Wijk, Woerden en Ede. Vele andere gemeenten beroepen Detmar als predikant, waaruit ook blijkt dat hij binnen het behoudend deel van de Hervomde Kerk zeer geliefd was. Zijn werkzaamheden beperken zich dan ook niet tot de genoemde gemeenten waar Detmar als predikant 'staat', maar ook binnen de zogenaamde gezelschappen (groepen 'bevindelijke' gelovigen die buiten de gevestigde kerk bijeen komen) is hij vaak te vinden. Het devies zoals dat onder het portret van Detmar staat, is ook werkelijk het motto van zijn leven geweest: 'Veel zondaars in te winnen voor 't Rijk van zinnen Heer, is Detmars grootste lust, zinn blijdschap en zinn eer'.

De eerste gemeente De Vuursche dient Detmar slechts negen maanden, Wijk (bij Heusden) bijna acht jaar. Hier maakt hij in januari 1809 een overstroming tengevolge van dijkdoorbraak mee, die de hele pastorie onder water zet, zodat de bewoners naar boven moeten vluchten. Detmar schrijft hierover dat door deze omstandigheden "zelfs elke hulpbetoning die ik zo graag in die bange uren mijn lieve gemeente bewezen had, mij geheel onmogelijk was". Van de 38 jaar dat Detmar predikant is, brengt hij precies de helft door in de gemeente Woerden (1815-1834), waar zijn voorganger in november 1813 bij de terugtrekking van de Fransen door een kogel om het leven is

gekomen.

Als Detmar eind 1814 de overtocht naar Woerden wil maken, wordt dit onmogelijk door vroeg invallende vorst en daardoor vindt de verhuizing pas eind februari 1815 plaats.

Woerden is voor Detmar een woelige periode. Hier wordt hij geconfronteerd met een grote gemeente zodat hij niet langer de enige predikant is, maar te maken krijgt met andersdenkende collega's. De gezangenkwesie (de overheid verplicht in iedere kerkdienst een gezang te zingen) speelt hier, er is een gevangenis binnen de muren en Detmar aarzelt niet om ten tijde van de grote cholera-epidemie van 1832 met gevaar van besmetting zieken en stervenden te bezoeken. Op 12 oktober 1834 wordt Dirk Adrianus Detmar als predikant in Ede bevestigd, een dag later begint in Ulrum de Afscheiding. Veel geestverwanten van Detmar volgen ds. De Cock in deze Afscheiding, maar Detmar blijft de Nederlands Hervormde Kerk trouw. "Maar in Ede had men geen behoefte aan afscheiding: de zuivere bediening van het Woord en van de Sacramenten was nog in de kerk, en de gemeente bloeide onder de arbeid van Detmar", aldus Van Gorsel. "Er is maar één afscheiding, aldus Detmar, (...) en dat is dat men zich afscheidt van de wereld en de zonde". Hoewel er bij de komst van Detmar naar Ede bij sommigen enige weerstand is, verdwijnt deze vrijwel direct als sneeuw voor de zon. H.J. Nijenhuis schrijft in De Zandloper van maart 1984: "Al spoedig bleek dat met hem de juiste man op de juiste plaats was gekomen. Ds. Detmar kon niet alleen goed en duidelijk spreken, maar verstond tevens de kunst om met mensen, van hoog tot laag, om te gaan".

Schrijver en dichter

In de periode dat Detmar predikant te Woerden is, begint hij te schrijven. In totaal zijn er veertien boeken van hem verschenen, waarbij er verschillende in de vorm van brieven zijn geschreven. Na zijn dood zijn ook enkele leerredenen in druk verschenen. In meerdere publicaties komen enkele regels in dichtvorm voor, een literaire uitingvorm die Detmar niet vreemd was. In Ede is ruim 100 jaar na zijn dood een 20 coupletten tellend gedicht te voorschijn gekomen (op 11 augustus 1950 in de Edesche Kerkbode gepubliceerd), dat Detmar aan zijn "lieve Edenaren" richt. Eén van de coupletten luidt als volgt:

*Ja, geliefde EDENAREN!
'k ben van harte met u blij,
dat ik onder u mag wonen,
dat ik uwe Leraar zij.
Dank voor al uw liefdedaden
Zegt u mijn gevoelig hart;
God schenkt u de beste zegen
En hij matigt uwe smart;
Reist te Ede, hier beneên,
Naar het beter Eden heen!*

Gezin en overlijden

In de periode dat Dirk Adrianus Detmar nog schilder in Den Haag is, trouwt hij met de uit de Betuwe afkomstige Petronella de Gier. Samen krijgen zij zes kinderen, waarvan er één als baby in Wijk overlijdt. De oudste zoon Johannis is kandidaat om Edes eerste organist te worden op het in 1845 in de Oude Kerk in Ede geplaatste orgel, maar de keuze valt op een ander. Ook zijn theologiestudie mislukt. Wel geeft

deze zoon als drukker enkele preken van zijn vader uit. De naar zijn vader genoemde zoon Dirk Adrianus (geboren tijdens de Utrechtse studiejaren) wil na een theologiestudie voorganger worden in afgescheiden kringen, maar wordt daar niet toegelaten omdat hij “nog pas onlangs de liberale kerk heeft verlaten”. De jongste zoon wordt tabakspanter en later boekbinder en handelaar in Veenendaal en diens zoon Dirk Adrianus wordt onderwijzer in Brummen. Van de beide dochters Detmar trouwt de oudste al voor de Edese periode en verhuist naar Friesland. De jongste dochter trouwt met de Edese timmerman Frans Kool, waarna ook dit echtpaar zich in Veenendaal vestigt. Op 4 augustus 1844 overlijdt dominee Detmar, waarna hij op 9 augustus, de dag dat hij 70 jaar zou zijn geworden, op de begraafplaats achter de Oude Kerk wordt begraven. Aanvankelijk wordt het graf afgedekt met een liggende zerk, maar al snel wordt deze door een aantal vrienden vervangen door een “waardiger grafteken”. De oorspronkelijke zerk heeft ruim een eeuw naast de Oude Kerk gelegen en is ten tijde van de restauratie spoorloos verdwenen. De nieuwe ronde zerk met gedenkzuil wordt door de vrienden onderhouden, maar als ook deze zijn overleden raakt de gedenkzuil in verval. In 1911 vindt op particulier initiatief een grote onderhoudsbeurt plaats, maar twintig jaar later is een grondiger restauratie nodig. Nu neemt de kerkvoogdij de verantwoording op zich en bij hoge uitzondering wordt zelfs in de zondagse kerkdienst gecollecteerd voor de “vernieuwing van het gedenkteken op het graf van Ds. D.A. Detmar”.

Twee jaar na deze restauratie besluit de gemeenteraad tot vernoeming van deze predikant in de naam Detmarlaan.

Bronnen (aanwezig in het Gemeentearchief Ede)

Literatuur

Bank, Dr. J.H. van de Kudde in veelvoud – kleine kerkgeschiedenis van Ede. - Ede, 1986

Bruggen, A.G. van In gedachtenis – portretten van predikanten van de Hervormde Gemeente Ede 1580-2004. - Ede, 2004 – blz. 89-93.

Bruggen, A.G. van Let op hun wegen – biografische schetsen van de in Ede vernoemde predikanten W. van Irhoven, H. Muntingh en D.A. Detmar. - Ede, 1994

Exalto, K., W. van Gorsel, H. Harkema Zij die bleven – schetsen over leven en werk van acht predikanten die niet met de Afscheiding meegingen. - Nijkerk, 1981

Ros, drs. A. (bew.) Wonderlijke leidingen Gods – Het Godvruchtig leven en zalig sterven van Ds. Dirk Adrianus Detmar. - Utrecht, 1991 (oorspronkelijk verschenen in 1845)

Auteur

Gerard van Bruggen, 2009

Ref. Dagblad

DRIE LEERREDENEN OVER BELANGRIJKE ONDERWERPEN

DS. D.A. DETMAR

In leven laatst Predikant te Ede

1. DE EEUWIGDURENDE SCHAT DER GODVRUCHTIGEN.

Wetende, dat u hebt in uzelf een beter en blijven goed in de hemelen.

LEERREDE OVER HEBREEËN 10: 34b.

2. De gelovigen kennen gedenkplaatsen op hun weg door dit tranendal, waar de Heere, op het gebed, hun zielen verkwikt, hen ondersteund of uit bezwaren gered heeft.

En Jacob noemde den, naam dier plaats Pniël. Want, zei hij, ik heb Gods gezien van aangezicht tot aangezicht, en mijn ziel is gered geweest.

LEERREDE OVER GENESIS 32: 30.

De gezaligden zullen in de hemel, ontheven zijn van alle duisternis, uit onkunde, inwonend bederf en traagheid des harten voortgevloeid, waarover zij op hun reis door dit tranendal zuchten en wenen.

LEERREDE OVER OPENBARING 22: 5.

En aldaar zal geen nacht zijn, en zij zullen geen kaars, noch licht der zon van node hebben: want de Heere God verlicht hen.

1. DE EEUWIGDURENDE SCHAT DER GODVRUCHTIGEN.

LEERREDE OVER HEBREEËN 10: 34b.

Voorzang Psalm 25: 6, 7.

VOORAFSPRAAK.

Want waar uw schat is, daar zal ook uw hart zijn, zo betuigde de Heiland, Matth. VI: 21. Even te voren had Hij gesproken van de schatten, die de mot en roest verderven kunnen: Hij vermaande zijn hoorders die niet onmatig te begeren, als waren ze hun hoogste goed, maar Hij wees hun op betere schatten, die geen mot of roest verderven en geen dieven met doorgraven kunnen wegroven.

Dit zijn de, schatten des hemels, het duurzaam goed, bestaande in een gans zeer uitnemend eeuwig gewicht der heerlijkheid. Hij doelt op dát goed, dat de gelovigen hier verwachten en hiernamaals bezitten zullen; dat grote goed, dat God weggelegd heeft voor degenen, die Hem vrezen. Naarmate deze heilgoederen voortreffelijk waren boven alles, wat de wereld kan opleveren, daar zij een oneindige waarde hebben, moesten zij te meer afzien van en hun harten niet hechten aan de dingen, die beneden zijn. De grote Leraar drong Zijn gewichtig onderwijs aan, door te zeggen: want waar uw schat is, daar zal ook uw hart zijn. Dit is een waarheid, die door de ervaring gestaafd wordt; vindt iemand zijn schat in de aardse dingen, gedurig denkt hij over het aardse, hij spreekt daar telkens en ook het liefst van; al zijn genegenheden gaan daar naar uit terwijl al zijne gedragingen het blijken, dit hij bij deze dingen leeft, en dat hij daarin zijn heil vindt. Geen wonder, in die dingen waar zijn schat is, daar is ook zijn hart. Hij vindt zijn genoeg in de geestelijke en hemelse dingen. Daar zijn hoogste goed is, getuigt hij van, graag spreek hij van die dingen, voornamelijk met hen, die deze genade bij bevinding hebben leren kennen. Daarmee kwikken zich dan hun zielen, wanneer de Geest des Heeren hen inleidt in de dingen, die hun geschonken zijn; ja, al is het, dat hun geloof nog zwak en aan vele twijfelingen blootgesteld is, en dat ze nog bekrompen over zichzelf denken, zij zoeken toch het verkeer met zulke mensen, die de geestelijke en hemelse dingen boven de aardse zoeken. In alles kan men het zien, dat zij iets anders begeren dan de wereld hun schenken kan. Telkens smeken zij in het verborgen, om meer die geestelijke dingen te leren kennen en om er meer van te genieten, en het is uit hun gedragingen kenbaar hoeveel bederf hun nog aankleeft. Dat daar hun schat is, ook hun hart is.

Hoe gelukkig zouden de Godvruchtigen zijn, wanneer het meer in hun leven bleek, dat hun schat niet in de aardse, maar in de geestelijke dingen gelegen is. De mensen van deze wereld komen er meer openlijk voor uit, waar hun schat zie bevindt; zij leggen het dadelijk aan de dag, dat zij van de wereld zijn; men kan het ras aan hen zien en horen, waar hun schat en waar hun hart is; maar zij, die in zwakker of sterker geloof de Heere dienen, schieten hierin veel te kort. Die moeten ook over hun aardsgezindheid zich tolken schamen en verzoening zoeken in het bloed van CHRISTUS. Ach, dat zovelen, ook onder ons, wie schat nog in de aardse dingen ligt, eens het ongenoegzame ervan leerden inzien, en zochten hetgeen ze voor de eeuwigheid behoeven, eer alles, wat zij hebben, hun ontzinkt. O mens, bedenk nog in tijds, dat, hoeveel gij ook van het aardse goed moogt bezitten, gij, indien gij geen hoger goed leert zoeken, het éne nodige voor de eeuwigheid mist. Wend het oog, biddende om de Heilige Geest, tot JEZUS, Hij is die énige en genoegzame schat voor de eeuwigheid. Heilbegerigen onder mijn hoorders, wie het in waarheid te doen is om genade, en niet alleen om vergeving van zonden, maar ook om reiniging, zoek toch meer en meer van

alles, waaraan uw harten nog gehecht zijn, losgemaakt te worden; toont het, waar uw schat is, door de begeerten van uw harten uit te drukken in woorden en daden. Erkent, wat u reeds geschonken is, en gelooft, dat slechts een zucht en begeerte naar JEZUS, die de Heilige Geest in u gewrocht heeft, meerder waarde heeft dan de gehele wereld. Leeft gij meer door het geloof, geliefden des Heeren, door dat dierbaar geloof moogt gij dan telkens inzien in uw eeuwigdurende schat, in die heilgoederen, door uw Borg u verworven.

Zijn hier ook kinderen Gods, die niet veel bezitten van de aardse goederen, zij mogen tevreden zijn, en bij het nodige, dat zij dagelijks ontvangen, bedenken, wat hun daarboven geschonken is. Christen, verblijd u; u bezit oneindig meer dan de rijkste op deze wereld, die zijn goed in dit leven heeft.

U gevoelt hier dikwijls al iets van de waarde van uw schat in dien vrede en die kalme zielsrust, die u in de nabijheid Gods moogt smaken. Bewoont u geen aanzienlijk huis, dekt u een schamel kleed, het verhindert uw waar geluk niet; o neen! u hebt hier maar een kort, onzeker verblijf; haast zijt u bewoners van de zalige hemel.

Ik wil u nu eenvoudig aanwijzen, welk goed u hier reeds bezit en wat u wacht in de toekomst. Bidden wij ootmoedig, dat de Geest des Heeren mijn zwakke pogingen krachtig make, tot ontdekking, bemoediging en vertroosting.

Tekst: Hebr. 10:34b

Wetende, dat u hebt in uzelf een beter en blijven goed in de hemelen.

Ziedaar, Toehoorders, dat is nu die schat, dat groot heilgoed waarvan ik reeds iets gezegd heb. Laat de wereld daartegen leggen haar goud, zilver, edelgesteente ja al wat zij bezit, het komt niet in aanmerking Trouws, buiten God en Zijn zalige gemeenschap is er geen bestendig, geen blijvend goed te vinden. Hoe hebben Godvruchtigen van alle tijden en plaatsen zich in dat goed verkwikt en verblijd. Het waar, zij kennen het nog maar ten dele, en bezitten er nog weinig van, maar wat zij er in deze staat van onvolkomenheid van kennen en genieten, doet hen menigmaal juichen:

Weg, wereld, met uw schatten;

U kunt niet bevatten,

Hoe rijk ik wel ben.

Ik heb alles verloren,

Maar JEZUS verkoren,

Wiens rijkdom ik ken.

De eerste Christeen vooral moesten onder h lijden en de grievende smarten gedurig, om niet t bezwijken, het oog des geloofs op dat goed gevestigd houden.

De Apostel herinnert de Christeen uit de Joden aan de vorige dagen, waarin zij na hun waarachtige bekering, veel strijd des lijdens hadden verdragen; dit geeft te kennen, dat zij niet alleen gelede maar ook gestreden hadden, om door het lijden niet tot verloochening gevoerd te worden. Door smaadheden en verdrukkingen van allerlei aard waren een schouwspel geworden. In hun personen waren zij openlijk verregaande mishandeld, hetwelk zij door het geloof in CHRISTUS en door Zijne kracht manmoedig hadden doorgeworstd; zij hadden ook deelnemend medelijden gehad met hun geloofsgenoten, die op gelijke wijze als zij behandeld waren.

Ja, zij hadden ook innig medelijden geoeffend met de banden van de Apostel; hetwelk ook tot de bewijzen schijnt te behoren, dat PAULUS de schrijver is van deze brief. Toen hij gevangen werd, en zich in banden bevond, toen hadden zij, zowel als andere Gemeenten, alles aangewend, om zijn leed te verzachten. En wat nog meer zegt: zij

hadden de beroving hunner goederen met blijdschap aangenomen. Dit klinkt vreemd; het mag al iets groots geacht worden bij het roven der goederen stil en gelaten te zijn, niet te twisten of te morren; maar wie, zouden wij vragen, kan dan blijde zijn? Dan wij moeten opmerken, dat hun goederen ter zake van het Christendom geroofd werden, wegens hun belijdenis. Hetzij dat ze door vonnis van onrechtvaardige Rechters werden verbeurd verklaard, of dat vijandige Joden in een oproer, onder oogluiking van de Rechter, de huizen der Christeen geplunderd hebben; daarin lag de stof van hun blijdschap, waardoor zij hun grote liefde voor JEZUS, hun Heer, deden blijken, en waardoor zij ook in het geloof aan Hem bevestigd waren geworden.

O, welk een sterk geloof, welk een vurige liefde leiden zij daardoor aan de dag! Alle Godvruchtigen mochten er wel naijverig op worden. Hoe weinig hebben zij menigmaal voor den naam en de zaak van God over, en wel, wegens gebrek aan geloof en liefde! Hoe gelukkig zijn zij, die in tedere godzaligheid nabij de Heere leven! Wat hen drukt of dreigt, onder welk kruis zij gebogen gaan, zij kunnen in CHRISTUS kracht zichzelf verloocheen, ja met de Apostel alle dingen, schade en drek rekeken om de uitnemendheid der kennis van JEZUS CHRISTUS, hun Heer.

Doch, de Apostel geeft, ter ontknoping van dit raadsel, nog een voorname reden op in de Tekst, schrijvende: ***Wetende, dat u hebt in welven een beter en blijvend goed in de hemelen.***

Deze woorden zullen wij

1. nagaan met betrekking tot de Christeen, aan wie de Apostel schreef;
2. aanwijzen, welk goed alle Gelovigen hier reeds in zichzelf hebben;
3. zullen wij nog even overwegen, dat zij dit goed hier hiernamaals beter kennen en volmaakt bezitten zullen;
4. om eindelijk met een woord ter toepassing te besluiten.

Omtrent het eerste: De Apostel spreekt van *een goed* in het enkelvoud: even te voren had hij in het meervoud gesproken van goederen, trouws dat waren aardse bezittingen, en hier bedoelt hij geestelijk goed. De aardse goederen bestaan in vele delen; men mag er veel van bezitten, doch niemand heeft die alle te gelijk. Het geestelijk goed heeft ook wel delen en bijzonderheden, doch die alle tot één behoren: die in waarheid er deel aan heel, die heeft alles. Het is alles één goed; gelijk iemand één schat heeft, die uit vele delen bestaat, De gelovigen, van wie de Apostel schreef, hadden met Paulus alle dingen, die tot het leven en de Godzaligheid behoren, voor de tijd en de eeuwigheid. De Vader had hun dit goed met CHRISTUS geschonken. Zij hadden deel aan Hem en aan al Zijn schatten; en gaven. Alles was het hunne, omdat zij van Christus waren. Terecht noemt het de Apostel, in tegenstelling van de eerstgenoemde goederen, één goed. Ja, het is een groot goed, waarvan Ps. 31, met verwondering gezegd wordt: O, hoe groot is het goed, dat Gij weggelegd hebt voor degenen, die U Vrezen. Het is een duurzaam goed, een blijvende gerechtigheid.

De Apostel doelt voornamelijk bij dit goed op de eeuwige zaligheid, die hier aanvankelijk en hiernamaals volkomen genoten wordt. Het is dus een goed van hoogste waarde, waar al de schatten der wereld niet bij te vergelijken zijn, een voordelig heilzaam goed, dat beide ziel en lichaam verkwikt; dat uit de diepste afgrond van rampzaligheid tot de hoogste gelukzaligheid opvoert. De Apostel noemt het 2 Cor. IV: 17 een gans zeer uitnemend eeuwig gewicht der heerlijkheid. En PETRUS in zijn 1^e brief, Hoofdstuk 1:4: *een onbevleete, onverderfelijke, onverwelkbare erfenis, die in de hemelen bewaard wordt.*

Nog eens, het is een allesomvattend goed het vervult al de holle ledigheid, al de schatkamers der ziel. Al de aardse goederen, hoe groot en vele die zijn, laten in de ziel van de mens een ledig, dat door al het geschapene niet kan aangevuld worden. Maar dit goed vervult het verstand en het hart, en het maakt de leden tot wapentuigen der gerechtigheid.

De Apostel noemt het een *beter* goed. met betrekking tot de goederen, die geroofd waren; dit goed was zoveel beter, als het geestelijke het lichamelijke, het hemelse het aardse overtreft; ja, beter dan al het goed, dat deze wereld bevat. Stellen wij ons voor: goud, zilver en alles waar de mens zo om zwoegt, waar hij naar hijgt, waar hij zo om draaft, en zelfs grote en gevaarlijke reizen onderneemt, veelal, om zijn aardse schat al meer te vergroten; dit alles hoe het blinkend, schitterend, is niet meer dan stof, waarvan Salomo die het aardse goed bij ondervinding had leren kennen, moest getuigen: *ijdelheid der ijdelheden, t is al ijdelheid*, Pred. 12: 8. Het geestelijke en eeuwige goed is veel beter dan het aardse, het is van een geheel andere hoedanigheid, van veel hoger waarde; vandaar, dat JAKOB tot EZAU, die zo rijk was, en zo veel, van het aardse goed bezat, kon zeggen: Broeder ik heb alles.

O, hoe gelukkig zijn ware Godzaligen! Hoe arm, zij ook naar de wereld zijn, hoe rijk zijn zij in God door Christus. Kinderen Gods, verheugt u veel over uw schat. Hebt u niet veel van het aardse goed in bezit, geen nood, het weinige dat u bezit, is beter dan de overvloed van vele Goddelozen.

Nog eens, het is een beter, een Goddelijk, hemels en eeuwigdurend goed. Het wordt daarom in de tekst genoemd een blijvend goed. Dit kan van niets op deze aarde gezegd worden. Marmer en metalen, hoe hard ook, worden door de tand des tijds doorknaagd, de mot en de roest verteert alles. Alle deze dingen vergaan, schreef 1 PETRUS 3. Maar dit goed is blijvend, het kan niet geroofd of weggenomen worden; de dief kan met doorgraven dit goed niet vinden of wegroven. Verouderd en verslijt alles hier op deze wereld, zodat hetgeen nieuw is, oud wordt, dit goed blijft altijd hetzelfde. Het is ook voor geen verkwisten of ver liezen vatbaar; zelfs vuur en water, dat straks alles vernielt, kunnen het in het minst niet beschadigen.

O, welk een dierbaar goed! Die dat bezit, mag met *nadruk rijk* genoemd worden; geen wonder, de dood kan het ook niet ontnemen; die mag de rijke zijn schatten, de eierzuchtige zijn eer, en de wellustige zijne genoegens ontnemen, de bezitters van dit goed hebben, wat hun schat betreft, voor zijn komst niet te vrezen; in plaats dat hij die roven of verminderen zou, vermeerderd hij ze aanmerkelijk. Bij de ontmoeting van de dood voeren zij hun schat met zich in de eeuwigheid. Hun werken volgen hen, Openb. 14: 13.

Het wordt daarom ook *genoemd een goed in hemelen*. Het goed, dat de Apostel tegenover de ge deren der aarde stelde, is hemels goed. Het is, als hij schreef: bekommerd u over die geroofde goederen niet, u hebt een beter en blijvend goed, in de hemel. De hemel is de voorname bewaarplaats van de schatten der gelovigen; trouws, dit goed heeft zijn afkomst van de hemel; de God des hemels heeft het hun bereid van voor de grondbelegging der wereld; het is een hemels koninkrijk, waarin de eigenaar, die dit geestelijk goed schenkt, Zijn troon heeft; waar Hij in het hoge, in het heilige woont; waar Hij Zijn luisterrijke tegenwoordigheid bijzonder openbaart

Dit goed wordt ook een goed in de hemelen genoemd, wegens de zuivere reinheid, wijl daar alles rein is; ook wegens zijn grootheid en heerlijkheid; daarom wordt het een hemels, koninkrijk, een hemelse erfenis genoemd; maar ook, omdat dit goed

voornamelijk in, de hemel volmaakt zal genoten worden. Hier zijn de gelovigen voor dat genot niet vatbaar, maar dáár zullen zij verzadigd worden met het goede van Gods huis, met het heilige van Zijn paleis.

Het is een hemels goed; en dus zo groot, zo hoog en heerlijk de hemel is boven de aarde, is dit goed is verheven boven alles wat deze benedenwereld bevat.

Dit voortreffelijk goed hebben de gelovigen.

De Apostel schrijft: u hebt dit goed; maar waarom, kan men denken, schreef hij niet: u *verwacht goed*. Nee, zij hadden het al. Het was hun al geschonken, door Gods eeuwige liefde, wegens Zijn verbond, en het rantsoen, dat .er voor was opgebracht; zij hadden de Geest tot een Onderpand ervan ontvangen; het was al het hunne, om-niet door CHRISTUS was het hun toegediend. O, welk een schat! Goud, zilver heb ik niet, zei PETRUS tot de kreupele, die aan de poort des tempels zat, maar wat ik heb, dat geef ik u; in de Naam van Jezus Christus, den Nazaréner, sta op en wandel. Handel. 3. De gelovigen, aan wie de Apostel schreef hadden veel meer dan goud of zilver; trouws zij waren ook niet door goud of zilver verlost uit hun ijdele wandeling maar door het dierbare bloed van het onbestraffelijke Lam, gelijk PETRUS schreef: door de voldoening van Christus waren zij bezitters van dat goed geworden, ofschoon zij nog niet in de hemel waren, waar de bronnen of schatkamers van dat goed zijn.

Ze hadden het reeds, en wel in zichzelf. *In uzelf*, schreef de Apostel. Sommigen hebben het vertaald; voor uzelf. Wetende, dat u als uw eigen bezitting, een beter en blijvend goed hebt in de hemelen: anderen lezen alleen; maar wetende, dat gij een beter en blijvend goed hebt in de hemelen.

Omdat het vreemd luidt, een goed in zichzelf te hebben; doch naar ons inzien, is er geen reden, om van onze vertaling af te wijken. Hoe vreemd dit schijnt, de zaak was echter ten aanzien van de gelovige Hebreëen zeker. Niet alleen hadden zij dat toekomstig goed als recht van eigendom in volzekere verwachting, en waren dus in hope reeds zalig maar zij hadden ook met hun medegelovigen een voorsmaak ervan, waarbij geen aardse genoegens kunnen vergeleken worden. Waren zij beroofd geworden van goederen, die buiten hen waren; dit goed hadden zij in zichzelf, en het kon hun derhalve niet ontfroefd worden; zij hadden een vernieuwd deel, zij hadden het geloof, de liefde met vrede en blijdschap in zichzelf. Zij smaakten de beginselen der eeuwige vreugde reeds in hun gemoed.

Daarvan waren de Christen, aan wie de Apostel schreef, ten volle verzekerd: Wetende, *schrijft hij, dat gij hebt in uzelf een beter en blijvend goed in de hemelen*. Zij hadden er de bewustheid van, het was geen verbeelding of gissing! o nee; zij wisten het, gelijk de Apostel van zichzelf aan Timotheüs getuigde: *Ik weet in Wien ik geloofd heb. Ik heb de goeden strijd gestreden, ik heb mijn loop geëindigd, ik heb het geloof behouden. Voorts is mij weggelegd de kroon der rechtvaardigheid, welke mij de Heere, de rechtvaardige Rechter geven zal in dien dag*.

Zij behoefden aan anderen niet te vragen, wat dat blijvend goed was, of wat het teweeg bracht; neen, het geloof, dat zij beoefenen, de liefde tot Jezus, die in hen was, de strijd tegen de zonden, de strijd des lijdens, waardoor zij tot een schouwspel geworden waren en de beroving hunner goederen met blijdschap hadden aangenomen, waren zoveel blijken, dat zij dit beter en blijvend goed in zichzelf hadden; daarbij had de zij *de inwoning des Heiligen Geestes, die het Onderpand was van hun erfenis*, die met hun Geest getuigde, dat zij kinderen Gods waren, en hun verzekerde, dat zij in zichzelf een beter en blijvend goed in de hemel hadden, een goed, dat zij hier

aanvankelijk bezaten, doch dat in de hemel volmaakt door hun zou genoten worden.

Wat dunkt u, was deze waarheid niet vertroostend voor de verdrukte Christeen van dien tijd? Wat hen, ook drukte of dreigde, zij mochten dan arm en naakt moeten omzwerven, het betere, blijvende goed kon niemand hun ontnemen. Ja, er zullen, er onder mijn hoorders ook zijn, die bij deze voorstelling zich verheugen over hun schat. Godvruchtigen! verblijdt u in de Heere over dit heil! Dat eeuwige goed is uw goed; het is verworven door CHRISTUS, en in uw harten gewrocht door de Heilige Geest. Beurt uw hoofden op, zwakgelovigen! De keus uwer ziel, om hier reeds in de strijd tegen de zonde voor JEZUS te leven, de begeerte, om door Hem gereinigd en geheiligd te worden, alsook om liever met het volk Gods kwalijk gehandeld te worden, dan voor een tijd de genietingen der zonden te hebben, zijn de merktekenen van uw genadestaat, en de kennelijke bewijzen, dat u deel hebt aan dat beter en blijvend goed in de hemelen.

Ik ga over tot ons tweede deel, om u aan te wijzen, welk goed alle gelovigen hier reeds in zichzelf hebben.

2. Laat ik u dit in de volgende bijzonderheden kort en eenvoudig aanwijzen:

Vooreerst: Zij hebben hier reeds deel aan Gods gunst en zalige gemeenschap;

Ten tweede: Aan CHRISTUS en Zijn schatten en gaven;

Ten derde: Aan de Heilige Geest en Zijn zaligmakende werking in hen.

Ten vierde: Aan de vergeving hunner zonden en de reiniging van hun hart;

Ten vijfde, eindelijk: Zij hebben hier ook bemoediging onder rampen, en een vrolijk uitzicht op een zalig sterfuur. Van elk iets met een enkel woord.

Vooreerst zeg ik: Zij hebben hier reeds deel aan Gods gunst en zalige gemeenschap.

O, welk een goed, welk een onnoemelijke Schat: - Gods gunst en zalige gemeenschap! God is hun verzoende Vader, die met al Zijn hoge deugde voor hen is; die door Zijn algenoegzaamheid hen vervult, door Zijn macht hen schraagt. door Zijn Wijsheid hen bestuurt, en door Zijn liefde hen verkwikt en verblijdt. Wat is hierbij de gunst der mensen, zelfs die van Koningen en Vorsten? Zij keren weder tot hun stof, zij worden afgesneden als druiventrossen; dan vergaan hun aanslagen en tegelijk de verwachting dergenen, die hun vertrouwen op hen gevestigd hadden Maar de Heere, de getrouw Verbond-Gods Zijns Volks, blijft eeuwig dezelfde; geen schaduw van omkering is er bij, Hem. En zo onveranderlijk de Heere is in Zijn natuur en deugden, is Hij ook in Zijn Verbond, in Zijn liefde en trouw. O, hoe zalig zijn de uitlatingen Zijner Vaderlijke barmhartigheid aan de zielen der gelovigen! Ziet eens Toehoorders welk een goed alle gelovigen hier reeds in zichzelf hebben! Zij hebben hier reeds deel aan God gunst en zalige gemeenschap. Ach! werd u er jaloers op, en rust niet voordat ge u in dat heil kunt verblijden!

Ten tweede zei ik: Zij hebben deel aan Christus en al Zijn schatten en gaven.

Ze Zijn met CHRISTUS verenigd, gelijk de rank met de wijnstok: *Die in Mij blijft en Ik in hem, die draagt veel vrucht, zei de Heiland*, Joh. 15. Door het waarachtig geloof zijn zij Christus ingeplant, en erfgenamen des eeuwigen levens. Christus leeft in hen en zij in Hem; zij kunnen ook zeggen: wij leven, maar niet meer wij, maar CHRISTUS leeft in ons, en wat wij nu leven, leven, wij door het geloof in Hem. Zij zijn Zijn eigendom; zij hebben met Hem ook deel aan alle schatten en gaven. - Trouwens, Hij is hun geworden tot wijsheid, gerechtigheid, heiligheid en volkomen verlossing; met hun dwaasheid, onreinheid, onheiligheid en onmacht zijn zij tot Hem

gevloden, en door Zijn kracht hun verstand verlicht, hun wil overgebogen, hun hartstochten geregeld, en hun wandel is veranderd. Dit alles hebben zij in zichzelf, dat gevoelen zij; hun betrekking op JEUS openbaart zich in de liefde, die zij Hem toedragen; in de begeerte, die zij tot Hem hebben; in de dierbaarheid, die zij in Hem zien, als hun Borg die voor hen voldeed, als hun Hoofd en Koning.

Voorzeker, voor dit goed, voor de zalige ondervinding van de vereniging met Jezus, willen zij alles missen, wat de wereld hun daarvoor mocht aanbieden. En dit alles wordt hun toegediend door de Heilige Geest.

Ten derde zei ik: dat zij ook deel hebben aan de Heilige Geest, en Zijn zaligmakende werking in hen.

Die Geest hebben de gelovigen in zich; zij gevoelen Zijn krachtadige werking in hun harten: Hij getuigt met hun geest, dat zij kinderen Gods zijn; door Hem zoeken zij de dingen die boven: zijn door Hem geloven zij. Hij leert hun bidden en strijden; Hij is het Onderpand van hun zalige erfenis, waarop zij door Zijn licht en kracht hopen; zij vermogen niets zonder Zijn invloed; het smart hen gevoelig, dat wij dagen beleven, waarin de hoge werkingen van de Heilige Geest in de harten van zondaars gelochend of ontweken wordt. Hoe menig werk, dat over godsdienstige onderwerpen handelt, zou men thans (indien men daar lust in vond) kunnen doorbladeren, zonder dat men er de werking, zelfs de naam van de Heilige Geest in zou aantreffen. Die de Heilige Geest loochenen, of Zijn krachtadig werk, de wedergeboorte, de vernieuwing en heiliging des harten ontkennen of verdraaien, zijn openbare of bedekte vijanden van God en de zuivere, op Gods Woord gegronde genadeleer: - en wat zij ook opgesmukt, in sierlijke taal, om to schitteren, voortbrengen - het is dor en zonder enig zielevoedsel; geen wonder, de Heere is er uit weggenomen; maar zij zijn voor zichzelf het ongelukkigst, daar zij aan de dag leggen, dat zij vreemdelingen zijn aan dat genadewerk, dat hier, gekend moet worden, zullen, zij zalig worden: daar zonder heiligmaking niemand de Heere zien zal en dat zij blind zijn, van verre niet ziende, hebbende vergeten de reiniging hunner vorige zonden.

Allen, die in waarheid bekeerd worden, zodra zij ontdekt zijn aan hun zonden en schuld, erkennen, en aanbidden de Heilige Geest als een goddelijk Persoon, in Zijn krachtadige werking, als die hun door Zijn licht leiden moet tot CHRISTUS, om Hem te begeren en te omhelzen; en welk een vertroosting is het voor alle ware gelovigen, dat zij met dat beter en blijvend goed ook de Heilige Geest ontvangen hebben, Die in hen woont, die hun tot een Leidsman is gegeven op het pad des levens, en die, volgens JEZUS belofte, bij hen blijven zal in der eeuwigheid.

In de vierde plaats zei ik: *dat zij deel hebben aan de vergeving der zonden en de aanvankelijke reiniging huns harten.*

Wat hebben wij nu al opgenoemd? Wie zal de, waarde van dien schat bereken? De gunst van de hoge God, de vereniging met CHRISTUS, de werking van de Heilige Geest! Wat zijn hierbij al de aardse goederen; die mot en roest verderven? En hier komt nu nog bij de bewustheid van de vergeving hunner zonden en de aanvankelijke reiniging hunner harten. Al hun zonden, hoe snood en lang bedreven, zijn uitgewist als een nevel; voor eeuwig uitgewist in het bloed van CHRISTUS; God gedenkt ze niet; zij smaken vrede en zalige kalmte; zij kunnen nu dankbaar uitroepen: *wie is God als Gij, die de ongerechtigheden vergeeft, die de overtredingen Uws volks voorbijgaat, die lust hebt in goedertierenheid.* Zij zijn vrijgesproken van schuld en straf, en hebben het recht verkregen op het eeuwig leven; dit gevoelen zij, en daarvoor vinden zij het bewijs in zichzelf, door de aanvankelijke reiniging huns harten. Zij gevoelen lust in

heiligheid, in een teder godzalig leven voor de Heere; zij strijden in 's Heeren kracht tegen de van het vlees geliefkoosde boezemzonden; zij verlangen de heiligmaking in de vreze Gods voort te zetten, en daardoor is het de gelovigen geen onverklaarbare wonderspreuk, als de Apostel schrijft, dat zij dat beter en blijvend goed in zichzelf hebben; want zij gevoelen door Gods hoogst- vrijmachtige genade, dagelijks 's Heeren gunst, de gemeenschap met CHRISTUS, de werking van de Heilige Geest in hun gemoed, alsook de bewustheid van de vergeving hunner zonden, en de aanvankelijke reiniging hunner harten. Voor godzaligen, die verwaardigd worden, veel in Gods nabijheid in een teder beoefend leven te verkeren, zijn dit bekende dingen zij leven bij deze dingen en in alle deze is het leven van hun geest.

Ach! werden er in onze dagen van lauwheid, koelheid en verdeeldheid meer gevonden, die op zulk een leven gesteld waren! Gode zij dank, er zijn er nog, die met de algemeen stroom niet weggevoerd zijn, die met AZAF kunnen zeggen: *Het is mij goed nabij God te wezen.*

Eindelijk, ten vijfde, zei ik: *dat ze hier ook bemoediging hebben onder rampen en een vrolijk uitzicht op een zalig sterfuur.*

Dit toch maakt een groot deel uit van het goed, dat zij hier in zichzelf hebben. De gelovigen hebben hier doorgaans vele rampen op aarde; vele zijn hun tegenspoeden; worden hun goederen, niet geroofd, en zijn zij nog niet tot een schouwspel gezet, gelijk de eerste Christenen, zij hebben toch bij inwendige strijd ook uitwendige rampen. Maar welke bemoediging hebben zij daaronder? Wie zal dit zeggen? Denk aan het reeds genoemde, wat zij in zichzelf bezitten. En kan er op aarde groter goed voor de mens genoemd worden, dan een vrolijk uitzicht op een zalig sterfuur. Laat de mens veel bezitten van de aardse goederen, maar veel beangst zijn voor het naderend sterfuur, is hij dan gelukkig? O neen! hij mist het beter en blijve goed in zichzelf, en bij de dood (ach! hij gevoel, het menigmaal, wanneer zijn geweten ontwaakt), dat begeeft hem alles. Maar de Christen, die dat bete en blijvend goed in zichzelf heeft; die kan vrolijk de dood, de zalige dood, die hem van zonden, en smart ontslaan zal, tegemoet zien. Naar die boodschapper van goede tijding uitziende, zingt hij weleens met een oude Dichter:

*O, dood! mijn blijde boo,
'Gij legt mijn lichaam in het stof;
Mijn ziel gaat op naar t hemelhof;
O, dood! mijn blijde boo!*

In reikhalzend verlangen zegt hij wel: *O eeuwigheid, kom ras; Ach! of zij daar al was.* In het uur van sterven zal hij de waarde van het, genoemde goed veel beter gevoelen en hoe zal het hem dan in de eeuwigheid zijn? Wat zal dat goed daar voor hem wezen?

3. Dit leidt mij tot het derde deel van mijn rede, om nog even te beschouwen, *dat zij dat goed hiernamaals beter kennen, en volmaakt bezitten zullen.*

Is het beter en blijvend goed in de hemelen, geen wonder, dat zij het dáár dan beter kennen en volmaakt genieten zullen; ja, zij hebben er hier al de eerstelingen van; de beginselen der eeuwige vreugd gevoelen zij telkens in hun hart, maar voor hogere beschouwing van dat goed, en de volmaakte bezitting er van, zijn zij in deze staat van onvolkomenheid niet vatbaar. O, hoe zullen zij daar inzien in de eeuwige liefde des

Vaders, in de verlossing door CHRISTUS, en in de liefelijke leiding des Heilige Geestes! Hoe zullen zij al de wegen, welke de Heere met hen heeft gehouden, bewonderen en aanbidden! Daar zullen zij beter dan op aarde verstaan, hetgeen de oude Godsmen reeds betuigde: *O hoe groot is het goed, dat U weggelegd hebt voor degenen, die U vrezen.* Zij zullen dáár een volmaakte kennis hebben van dat blijvend goed, van God, Zijn deugden en werken; zij zullen dan geheel rein, zonder zonden zijn, storeloze vreugd genieten; God zal uit Zijn algenoegzaamheid al de schatkamers hunner ziele vervullen. Was het aanvankelijk genot van dat goed hun op aarde zo zalig, hoe zal het in de hemel zijn, waar zij zonder zonden, zonder strijd, zonder afwisseling, zich eeuwig in God zullen verlustigen; wanneer alle tranen van hun ogen zullen worden afgewist, en God alles in allen zijn zal.

De plaats, waar zij dat goed genieten zullen, de hemel, het Paradijs Gods, en de vernieuwde aarde zal aller-heerlijkst zijn; daarbij zijn de prachtige woningen dergenen, die op harde vele goederen bezitten, niet te - vergelijken; het gezelschap, dat zij daar vinden zullen, zal het verkeer met de aanzienlijkste personen op aarde ver overtreffen; zij zullen daar onder de volmaakte heiligen onder de heerlijke van hoge plaatsen, waarin al Jehovah's lust is, wonen; zij zullen daar Jezus, hun verheerlijkte Koning, aanschouwen; met de Engelen, Aartsvaders, Patriarchen en Profeten, Apostelen en martelaren, God roemen en prijzen. O, hoe zullen zij dáár onderling over hun eeuwigen rijkdom vrolijk zijn, en hun grootste blijdschap en verwondering zal wezen over de aanbiddelijke liefde Gods, dat zij er zijn. Hoe zullen zij zich verheugen bij het aangenaam terugdenken, hoe zij er gekomen zijn, langs welke wegen, en hoe zij nu boven zonden en strijd verheven zijn, geen druk of kommer meer kennen dáár, waar geen rovers hun goederen meer kunnen ontnemen; geen verdrukkers, hun zielen meer zullen beroeren, en ook de verzoeker geen aanvallen meer zal kunnen beproeven.

Nog eens: kleden mensen, die vele goederen hier op aarde bezitten, zich naar hun staat en smaken zal het vette der aarde; missen vele van Gods kinderen hier het een zowel als het andere: wanneer deze het betere, blijvend goed in de hemel volmaakt bezitten, dan zullen zij gekleed zijn met de lange, witte klederen van onbesmette heiligheid; dan zullen zij versierd zijn met kronen en palmtakken van overwinning; dan zullen zij aan het avondmaal van de bruiloft des Lams aanzitten en smaken het vette van Gods huis, het heilige van Zijn paleis; dan zullen zij eten van de boom des levens, die in het midden van het paradijs Gods is, en drinken uit de fonteynen der levende wateren, waartoe het Lam, dat midden in de troon is, hen zal leiden!

En hetgeen alles zegt: de bezitting van dat goed (dat een blijvend - goed genoemd wordt), zal eeuwig zijn en eindeloos voortduren. Wanneer de prachtigste goederen der aarde hun glans zullen verloren hebben en verdween zijn. wanneer buik en spijs zal te niet gedaan zijn, dan zullen zij verzadiging van vreugd hebben bij Gods aangezicht, liefelikheden aan Zijn rechterhand, eeuwiglijk.

Zie, zo hebben de gelovigen hier reeds in zichzelf een beter en blijvend goed in de hemelen, hetwelk zij hiernamaals beter beschouwen en volmaakt genieten zullen.

Godvruchtigen onder mijn Hoorders! dat is uw eeuwigdurende schat.

Vertroost er uw zielen mede, dat het met uw blijvend goed niet gelegen is, als met de bezittingen van de rijkdommen dezer wereld, die onbestendig zijn, van welker voortdurend, genot zich niemand kan verzekeren. Wanneer eenmaal alles vergaat, zal uw schat beveiligd blijven, zodat u er u eeuwig in verlustigen zult.

Toehoorders, werd u allen begerig naar dat heilgoed, dat nog wordt aangeboden.

4. Ik wil, in de vierde plaats, om u daartoe op te wekken, ***nog een toepasselijk woord bij het behandelde voegen.***

Kent u, toehoorders, dat beter een blijvend goed; hebt u het in uzelf? Gewichtige vraag voor, ons allen; van de beantwoording hangt eeuwig geluk of ongeluk af. Kent u het waarlijk bij ondervinding, voorzeker, dan zijt u hier reeds gelukkig, en dan zult u er eeuwig de zalige vruchten van plukken; maar kent u het niet, gevoelt u er ook geen begeerte naar; wilt u, indien u maar het vermaak der wereld kunt genieten, het aan anderen wel overlaten, dan zijt u nu reeds (hoeveel u van het aardse goed moogt bezitten), diep ongelukkig, en wanneer u in uw verblinding blijft voortgaan, eindeloos rampzalig. Dit zeggen wij u op grond van de Uitspraken van Gods Woord. Vindt u uw hoogste goed, uw schat nog in de aardse dingen, is daar uw hart, vindt u daarin al uw genoegen, hebt u een inwendige afkeer van de betere en blijvende goederen?

Ach, leerde u dat nog zien, ongelukkig zondaar! hoe dwaas en strafbaar uw gedrag is. Oordeelt eens onpartijdig: wat is het aardse goed; is het bestendig? Kan het uw zielen vervullen met ware vertroosting en blijdschap?

O neen! Gods Woord en de ervaring leren het tegendeel. Wij hebben reeds gezegd, dat marmer en de hardste metalen door de tand van de tijd doorknaagd worden; mot en roest verderven alles. Werden de eerste Christenen op een geweldige wijs van hun goederen beroofd; behoeven wij door 's Heeren goedheid, dewijl wij nog niet in de tijden der vervolging leven, daar nu niet voor te vrezen; de dood zal zeker, al moogt u het tot het einde van uw leven bezitten, schoon vele andere ongedachte toevallen het u ontnemen kunnen, de dood, zeg ik, zal er u zeker eens van beroven! En wanneer zal dit zijn? God weet het. Tot de rijken man, welken de Heiland in een beeld tekent, die tot zichzelf zei: *eet, drink wees vrolijk; want u hebt goederen opgelegd voor vele jaren*, geschiedde het woord: *Dwaas, in dezen nacht zal men uw ziel van u afeisen. en hetgeen u door schraapzucht bijeenbracht, wiens zal het zijn? Het zou uw lot ook kunnen worden, werelddienaar, die uw hoogste goed stelt in de aardse dingen, dat u in het uur, waarin u niemand minder dan de dood verwachtte, door hem plotseling overvallen werd. O, hoe bang zou bet u dan zijn. Denk aan BELZAZAR, die in de nacht, welken hij meende, dat de vrolijkste van zijn leven zijn zou, zijn vonnis aan de wand zag schrijven; toen wegens hooggaande angst en verschrikking de banden zijner lenden los werden en zijn knieën tegen elkander stieten.*

Ach, werd u nog begerig naar dat beter en blijvend goed, hetwelk u nog, wegens de lankmoedigheid en verdraagzaamheid Gods, hoe u ook door uw daden God onteerde en Zijn liefde ondankbaar versmaad hebt, wordt aangeboden. Het is nog te verkrijgen u leeft nog onder het aanbod der genade in de welaangename tijd en de dag der zaligheid. *Heden, zegt God, terwijl gij Mijn stem hoort, verhardt uw hart niet.*

Vraagt u, hoe wij deel aan dat goed verkrijgen kunnen?

Het wordt niet verkregen door de uitwendige belijdenis der waarheid, of blote beschouwing daarvan; ook niet door uiterlijke deugdsbetrachting en vervulling der plichten zonder geloof in CHRISTUS; die dit zeggen, misleiden de mensen, en laden, als ontrouw, op zich het rechtvaardig oordeel Gods, daar het bloed van hun hand zal geëist worden. De zondaar, die deel aan dat goed krijgt, namelijk aan CHRISTUS en Zijn gerechtigheid, die leert bij het licht, dat de Heilige Geest, door middel van het Woord Gods in zijn ziel ontsteekt, zijn verloren toestand zien. Hij ziet en gevoelt nu, dat God rechtvaardig en heilig is, en de zonden niet ongestraft vergeven kan; dat hij Gods heilige wet heeft overtreden; dat hij daardoor strafschuldig is; dat hij onmachtig is, om zich te kunnen verlossen, en dat er bij het ganse schepsel geen hulp daartoe te vinden is. Dit drijft hem uit tot CHRISTUS: hij gevoelt droefheid, schaamte en berouw over zijn zonden, maar ziet tevens de dierbaarheid van JEZUS; hij begeert niet

alleen door Hem verlost, maar ook gereinigd en geheiligd te worden: en hoe hij ook geschokt wordt door ongeloof en twijfelingen, en hoe lang hij daarin ook omzwerft, en waar hij het ook nog zoekt, in gebeden, gestalten en tranen of waar hij anders buiten JEZUS heimelijk op deunt, hij wordt (de een spoediger dan de ander) van alles afgebracht, en leert zich geheel en al voor tijd en eeuwigheid aan JEZUS overgeven; en CHRISTUS door het waarachtig geloof, dat de Heilige Geest in het hart werkt, omhelsd hebbende, erkent hij dankbaar, dat niet alleen anderen, maar ook dat hij in zichzelf dat beter en blijvend goed in de hemelen heeft.

Hoe verschillend de wijze ook zijn mag (waarvan vele voorbeelden in Gods Woord zijn), van de leiding des Heilige Geest met zondaren, in het wezen der zaak worden zij allen, die deel krijgen aan dit heilgoed, uit de dood overgebracht in het leven, uit de duisternis tot het licht, van de macht des Satans, tot God.

O zondaar! die nog geen kennis hebt aan deze dingen, hetzij u de wereld openbaar dient; of op een droggrond van eigen gerechtigheid rust, smeekt nog om de verlichtende genade des Heilige Geestes,, opdat u nog deel mocht erlangen aan dat eeuwigdurend goed, en hier reeds waar genoeg doet smaken, en een gegronde hoop moogt verkrijgen op een eeuwige zaligheid. O, daar wij als wachters gesteld zijn over uw zielen, en uw oenig heil zoeken, bidden wij u, alsof God door ons bade: *laat u met God verzoenen!*

Heilbegerigen onder mijn hoorders! Kent u niets. van dat beter en blijvend goed? Ziet u er geen dierbaarheid in? Kiest uw hart de goederen dezer wereld boven dit heil? Kunt u dit met een ruim gemoed betuigen? O, mij dunkt, een traan stolt in uw oog, en met een gevoelige ziel, hoe u ook door ongeloof nog twijfelen moogt, zegt u bij uzelf: neen, indien ik dus zoude spreken, zou ik mijzelf geweld aandoen. Het is of ik u hoor zeggen: Al bood iemand mij al het goed van zijn huis, en, zo hij dit kon, van de gehele wereld, voor de begeerte naar dat beter en blijvend goed, ik zou ik hem ten enen male afwijzen. –

Maar echter twijfelt u dikwijls, of uw begeerte wel oprecht en uw keus de keus des harten zij. Dit baart u niet weinig bekommring, zuchten en tranen, schoon deze tevens de oprechtheid van uw begeerte openbaren.

Maar laat ik u nog vragen: welk goed zoekt u? Is het alleen, om bij uw dood in de hemel te worden overgevoerd? O neen!

*JEZUS alleen, en anders geen,
zoekt mijn hart.*

*Het is die Levensvorst,
Daar mijn ziel naar dorst.*

Wel, is dit uw antwoord? dan kunt u van de oprechtheid uw begeerte naar Hem overtuigd worden; want u begeert niet slechts het goed, dat Christus aanbracht, maar zijn persoon; u begeert ook niet slechts, dat Jezus u verlossen,- of het eeuwig geluk schenken zal; neen, maar u smeekt Hem, dat Hij u reinigen en heiligen zal, zelfs van uw verborgen zonden; u begeert Zijn verworven Geest, om tegen de verdorvenheden te strijden, en daar smeekt u het vurigst om, daar, waar niemand u hoort dan Hij alleen; u begeert waarheid in het binnenste, en bidt telkens: *Doorgrond mij, o God! en ken mijn hart, beproef mij en ken mijn gedachten; zie of er een schadelijke weg bij mij is, en leid mij op de eeuwigen weg.*

U vreest, dat de Godvruchtigen vaak te hoog van u denken zullen en zoekt meest in het verborgen uw hart voor de Heere uit te storten, met de begeerte, dat, zo het nog geen waarheid in u is, de Heere het dan waarheid maken moge. Dit zijn alle

kenmerken van Gods genade in u, en bewijzen, dat u in uzelf (hoe klein het zich in u vertone), het beter en blijvend goed ontvangen hebt.

Tracht naar een vast geloof in CHRISTUS, dan zult u de vrucht van dat goed beter in u gevoelen en met meerder zekerheid het toekomende verwachten, en er de Heere voor danken. Houdt biddend aan, zwakke strijders! uw gekrookte rietstaf zal niet verbroken en uw glimmende vlaswiek niet uitgeblust worden; want, die met tranen zaaien, zullen met gejuich maaien. Smeekt meer ernstig om het licht en de kracht des Heilige Geestes, opdat u daardoor van alles leert afzien, en op grond van de gerechtigheid van Christus u dat goed moogt toeëigenen, dat de gelovigen alleen in Hem bezitten. Leert toch biddende inzien, dat de grond van zaligheid geheel buiten uzelf is. alleen in de verdiensten van de gezegenden Verlosser, die de enige Naam onder de hemel is, door welken zondaars zalig worden, en dat allen, die geloven, het eeuwige leven hebben.

De Heilige Geest wordt een *Geest des geloofs* genoemd; bedroeft Hem niet langer door uw ongelovig verdenken van hetgeen Hij in u gewrocht heeft. Begeert van Hem, dat Hij het ongeloof in u verbreke en u kracht schenke, om u geheel op CHRISTUS te doen neerzinken, en u daardoor over het goed, dat u reeds in uzelf hebt, en eeuwig zult bezitten, te kunnen verheugen. Op het geloof komt het aan. Geloof alleenlijk, zei de Heiland tot JAÏRUS; en tot MARTHA: *Indien gij gelooft, zult u de Heerlijkheid Gods zien.*

Geloof in de Heere Jezus Christus, en gij zult zalig worden, betuigde PAULUS tot de stokbewaarder. En hij schreef aan de Hebreeën: Die tot God komt, moet geloven, dat Hij is, en een Beloner dergenen, die Hem zoekt. Mocht u met de vader van het kind zeggen: Heere, ik geloof, kom mijn ongeloof te hulp. Mocht u nu, het heiligdom verlatende, vol geloof en liefde zeggen: *Nu weet ik het, ik geloof en gevoel het, dat ik in mijzelf een beter en blijvend goed heb in de hemelen.*

Ach! was onze prediking in dit uur (daar wij naar de rust uwer zielen zo zeer verlangen) daartoe voor u gezegend!

Gelovig volk des Heeren! Met een enkel woord tot u, wil ik thans besluiten. Voor u is er echter veel gezegd: al wat omtrent dat grote heilgoed is voorgesteld, moogt u op uzelf met ootmoedige dankbaarheid toepassen. Welk een schat bezit u reeds in uzelf. Hoe kunt u, moet ik u vragen, uw harten nog zo aan het aardse vasthechten? Hoe zoekt u nog te veel, in plaats van de dingen die boven zijn, die welke tot de aarde behoren.

Is dáár dan uw schat? Is dáár uw hoogste goed? Is dáár het leven van uw geest? Omdat daar uw hart nog zo aan verbonden is, hoort dan tot uw beschaming de Heiland ook als tot u zeggen: *want waar uw schat is, daar zal ook uw hart zijn.* Tracht veel liever in tedere Godsvrucht voor die God te leven, die zulk een goed voor u bereid heeft; die het u door een hoogst aanbiddenswaardige vrijmacht geschonken heeft. Tevoren, toen u God niet kende, toen u de minste betrekking op dit goed niet gevoelde, ja, wegens uw blindheid er een afkeer van had, toen was de wereld en hare genoegens uw vermaak, en u zou zonder Goddelijke kracht en Zijn vrije ongehoudene ontferming, nooit naar God en Zijn dienst, of naar het heilgoed, dat daaraan verbonden is, gevraagd hebben. U vroeg toen, even als FARAO: *Wie is de Heere, dat ik Hem zou gehoorzamen?*

O Geliefden Gods! u mocht wel op uw aangezicht vallen, en vol verwondering uitroepen: *Heere, wie zijn wij, dat Gij naar zulken, als wij zijn, hebt omgezien?* Ja, telkens ook, wanneer u met het oog des geloofs uw schat, de dingen die u door eeuwige liefde geschonken zijn, zien moogt, dan zinkt u als weg in aanbidding.

Geen wonder, u smaakt hier al de zalige vruchten van dat beter en blijvend goed, en hoe verkwikkend zijn die niet voor uw zielen, vooral onder leed en smart.

O, wie zal het zeggen, wat het is, wanneer naar het uitwendige alles rondom ons donker is, wanneer elken morgen wellicht onze bestraffing nieuw is, en wij in nadruk ondervinden, dat wij door vele verdrukkingen moeten ingaan, - dan te gevoelen, wat wij aan God hebben, dat Hij, zelfs bij het bezwijken van vlees en hart, de Rotsteen van ons hart en ons deel in eeuwigheid is; dán te gevoelen, dat wij hier reeds in onszelven zulk een schat, een beter en blijvend goed in de hemelen hebben.

Kinderen van God! welk een zalig deel is u geschonken. vertroost er uw zielen mede; en u vooral, die niet veel, zelfs zeer weinig, van de aardse goederen bezit; voor u is het in nadruk een vertroostend woord, wetende, dat u hebt in uzelf een beter en blijvend goed in de hemelen. Zijt u gering naar de wereld, u zijt rijk in. God. Voor acht dagen is het aan het Avondmaal betekend en verzegeld, wat u door het lijden en sterven van uw Borg Christus verkregen hebt, en nu hoorde u weder, welke schatten Hij u heeft verworven en geschonken.

Ach! dat u nu tot uw zielsverkwikking het mocht gehoord hebben! Gaat verblijd met uw schat naar uw woning, overdenkt gedurig uw hemelse rijkdom; spreekt er tot anderen over, om ze er door uit te lokken, of te vertroosten. Houdt u verzekerd, dat niemand dezen uw schat zal roven.

Medereizigers naar het beter Vaderland! U hoorde het, wat u eeuwig zult genieten. Verblijdt u daarover onder druk en smart! Haast zijt u daarheen, waar u zult moeten zeggen: de helft is mij van dat beter en blijvend goed op aarde niet aangezegd. Amen.

Nazang: Ps. 36: 2.

2. De gelovigen kennen gedenkplaatsen op hun weg door dit tranendal, waar de Heere, op het gebed, hun zielen verkwikt, hen ondersteund of uit bezwaren gered heeft.

LEERREDE OVER GENESIS 32: 30.

Voorzang: Ps. LXXXVI: 3, 6.

VOORAFSPRAAK.

God is een hoorder des gebeds. Al de Heiligen, die Hem in waarheid en oprechtheid dienden, hebben dit door al de eeuw ondervonden. Vestigen wij onder die allen, die Gods Woord ons doet kennen, het oog op de man Gods, ELIAS, de Thisbiet. Zien wij hem op de berg Karmel, omringd van een groot aantal dienaren van de afgod Baäl, en de snode afgodische Koning ACHAB en zijn gevolg; hij stond: alleen tegenover die allen, ja, maar Jehova was met hem. De Profeten Baäls riepen, doch vruchteloos, tot hun nietige afgod; daarop, na hen met vrijmoedigheid zijn machteloosheid te hebben voorgesteld, wendde hij zich ootmoedig tot de God van hemel en aarde, die hem tot ACHAB gezonden had, om zich aan hem te vertonen.

Vol geloof en vertrouwen op de macht en liefde van zijnen God, riep hij: Heere! antwoord mij, antwoord mij, opdat dit volk erkenne, dat u die God zijt, en dat ik Uw knecht ben. En wat was het gevolg? Stond hij ook verlegen? Ontving hij geen antwoord?

Het is er ver vandaan, Geliefden! De geschiedenis zegt ons: Toen viel er vuur van de hemel en verteerde het offer, het hout, de steen en het stof, ja lekte het water op, dat in de groeve was. O hoe verbazend; op dat hemelvuur stond, als in leesbaar schrift: de Almachtige is hier tegenwoordig Dit wonder maakte ook een verbazende invloed op het verdwaasde volk. Zij vielen op hun aangezicht en riepen met luider stem: *de Heere is God! de Heere is God!* 1 Kon. 18. Ja, menigmaal gaf de Heere bewijzen aan Zijn volk, dat Hij hun gebeden hoort; op het gebed sloot en ontsloot Hij de hemel, ontnam aan het vuur Zijn kracht, en aan de leeuw hun roofzucht.

De Heere hoort het gebed, tot Hem zal men komen. Dit ondervonden duizenden ware, aanbidders van Jehovah. Wie zou het zeggen kunnen, wat de vrienden en vriendinnen des Heeren op de onafwijsbare voorbedding van Christus, waarin hun gebeden haren grond vinden, genoten hebben? Kunt u het ook wel zeggen, Godvruchtigen onder mijn hoorders! hoe menigmaal u beschaamd en verblijd weidt over de trouw van uw God, die Hij u deed blijken in de beantwoording uwer gebeden.

Zondaar! die nog onbekeerd voortleeft; ach! zag u het in hoe ongelukkig, u hier reeds zijt, daar u geen behoefte hebt aan God en Zijn zalige gunst en gemeenschap, en daarom u ook voor God, uw Schepper en Weldoener, niet wilt neerbuigen, maar bij heuvelen en bergen uw heil in dit leven zoekt. Mocht u nog met JEZUS discipelen leren roepen: *Heere! leer ons bidden*. Want die niet bidden, ontvangen niet. Smeekt nog intijds om de Geest der genade en der gebeden, die verworven en beloofd is.

Moet het bidden, wanneer het waarlijk bidden is; ernstig en aanhoudend geschieden, o hoe veel gebrek zullen dan daarin vele oprechten van hart vinden! Ja, nadat zij zich als zondaars voor God leerden, kennen, kon ook van hen getuigd worden: ziet zij bidden. Maar ach! hoeveel malen zijn zij hierin traag en lusteloos, zodat het dikwerf geschiedt uit sleur en gewoonte. Vandaar ontvangen zij zo weinig en gaan zo duister heen. O werd u, die daaronder behoort, opgewekt om te worstelen, en niet te rusten voordat u het in uw gemoed ondervond, dat u deel en gemeenschap hebt aan CHRISTUS en aan al Zijn schatten en gaven.

Ja, de verstgevorderden op de levensweg zullen zich wel moeten schamen, wanneer zij bij Goddelijk licht inzien, hoe ellendig veelal hun bidden is, en wat er niet zelden onder het verrichten van deze plicht, helaas! uit hun zondig hart opwelt, dat zij niet aan hun vertrouwde vrienden en vriendinnen zouden openbaren. Maar echter, zij kennen tijden en plaatsen, waar zij bijzondere toegang tot de troon der genade vonden, alsook hoe de Heere hun gebrekkige smekingen om CHRISTUS, hun Borg wil genadig beantwoordde. Ja dat zijn hun Pniëls en Bethels, waarop zij zelfs in donkere tijden, nog mogen terugzien, waardoor zij middellijk weer werden opgewekt, gevoelende dat de Heere nog dezelfde voor hen is, die Hij toen was, omdat er geen verandering (ook in Zijn verbond en beloften) bij Hem is.

Ik wil, onder opzien tot de Heere, u nu een bidder voorstellen, die een treffend voorbeeld was voor alle gelovigen, in worstelen en ernstig aanhouden, en u de verhoring van zijn gebed, zijn in God verblijd gemoedsbestaan, en hoe hij de plaats, waar hij Gods aangezicht gezien had, naar de heugelijke ontmoeting vernoemde, ter beschouwing geven.

Mocht het de Heere genadig behagen, niet Zijn zegenrijke tegenwoordigheid in ons midden te Zijn. Het is betamelijk, Hem vooraf daarom te smeken. Verenigt u met mij, daar ik u voorga in het gebed.

Tekst: Genesis 32: 30.

En Jacob noemde den, naam dier plaats Pniël. Want, zei hij, ik heb Gods gezien van aangezicht tot aangezicht, en mijn ziel is gered geweest.

Onder de aartsvaders, ja genoegzaam onder al de heiligen, is er niemand geweest, behalve JOB, met wien de Heere een zo diepen beproevingsweg gehouden heeft, als met vader JACOB. Maar ook in geen geschiedenis vindt men zulke bijzondere tussenkomsten ener wijze en goede Voorzienigheid, als in de zijne. Moest hij, om de haat van EZAU te ontwijken, optrekken naar Mesopotamië: pas te Luz genaderd, geeft God hem een belangrijk droomgezicht, zodat hij, bij het ontwaken zei: *Gewisselijk, de Heere is aan deze plaats, en ik heb het niet geweten; en hij noemde de plaats Bethel: huis Gods.* Bij LABAN ondervond hij zware beproevingen, doch zijn God, de God zijns vaders en grootvaders, sterkte en zegende hem. Toen hij van daar, op Gods bevel, vertrok, belastte de Heere de Syriër LABAN uitdrukkelijk, dat hij zich wachten zou om noch goed, noch kwaad tot hem te spreken, dat is, noch door uitlokkende, noch door bedreigende woorden pogingen aan te wenden om JACOB en zijn gezin tot de terugtocht te bewegen; zodat zij na een levendige woordenwisseling, elkander in vriendschap verlieten.

Tegen de ontmoeting van zijnen vergramde broeder ontving hij, onder het gebed, een nieuw en krachtig blijk van de trouw van zijn Verbondsgod.

Hij werd ook met een gezicht van Engelen vereerd, en herinnerde zich, tot versterking van zijn geloof, de beloften Gods. En ofschoon hij nog niet van alle vrees was ontheven, toen hij vernam, dát Ezau met gewapende mannen hem tegemoet trok, hij werd in God gesterkt, en alles liep, door de aanbiddelijke leiding van Gods bestuur, voor JACOB naar wens en gezegend af. Zie eens, wie de Heere is voor Zijn volk.

Godvruchtigen! ziet terug op uw weg, en erkent het, dat de Heere, ook in wegen van zware beproevingen, de hoorder des gebeds, en uw Uithelper was. Ja, het gebed des geloofs is het krachtigst wapen in de geestelijken strijd. Door het gebed, waartoe de Heere hem had opgewekt, had hij de overwinning op EZAU reeds behaald. Geen

wonder, door het geloof had hij zich vorstelijk gedragen met God. Na het gebed kon hij zeggen: *mijn ziel is gered*; gelijk ons in de tekst vermeld wordt.

1. *Wil ik u de geschiedenis uit het verband voorstellen.*
2. *Enige waarheden, daaruit afgeleid, een weinig ontwikkelen:*
3. *Om met een toepasselijk woord te sluiten.*

Ach! mochten zij, die nog de wereld dienen, verlangend worden naar het geluk dergenen, die de Heere vrezden; en terwijl wij over JACOB, en de weg, langs welke de Heere hem geleid heeft, spreken, mochten Godvruchtigen door het geloof inzien, wat zij menigmaal onder het bidden, en daarna tot opbeuring en vertroosting, van de Heere genoten hebben. Daartoe bestrale ons het licht des Heilige Geestes.

1. Ik begin met het eerste deel van mijn rede, *om dit het verband u iets van de tekstwoorden te zeggen.*

JAKOB, de geliefde zoon van Izak en REBEKKA, die zich in geaardheid, vooral in Godsvrucht, zeer van zijn broeder EZAU onderscheidde, was na twintig jaren bij zijn moeders broeder verkeerdt te hebben, op zijn tocht naar Kanaän, genaderd tot de rivier Jabbok. Hij liet zijn gezin daar overtrekken; maar hij, nog bijzonder behoefte aan de stille eenzaamheid gevoelende, om te vrijer zijn hart biddend voor de Heere uit te storten, hij bleef alleen over, aan de noordzijde der rivier.

Vrees voor EZAU, en wellicht inwendige aanvallen over hetgeen met zijn vader (waarvan echter REBEKKA de aanleidende oorzaak was), was voorgevallen, bekleemde zijn hart. Hij wilde zich dáár, in die eenzaamheid, in de stille nacht, voor zijn God verootmoedigen, Zijn vergevende liefde, Zijn ontferming, ondersteuning en redding afsmeaken. O ja, hij had nu vooral behoefte aan het gebed; er was nu een gewichtig werk voor hem te verrichten.

Alle Godzaligen kennen door Gods genade, dien toestand. Welk een veilige toevlucht vinden zij, wanneer zij toegang tot de troon hebben van hun Vader in Christus, vooral dan, wanneer het naar het uitwendige donker is op hun weg. Maar dit kan niet beschreven: het moet ondervonden worden. Ach! werd u allen daarnaar begerig, en mocht u, die biddend werkzaam zijt geworden, het meer in het geloof beoefenen. Dan, om tot JACOB weder te keren, hij had daar, in het gebed zijnde, een zonderlinge ontmoeting. Een Man verschijnt daar in de nacht bij hem. Wie was die Man?

Geen bloot mens, zelfs geen geschapen engel, maar de Verbondsgod, de Zoon van God; want JACOB smeekte de zegen van Hem af, en Hij zegende JACOB; Hij veranderde zijn naam. JACOB zegt zelfs: *ik heb God gezien van aangezicht tot aangezicht*. En Hoséa 12: 5, 6 wordt Hij genoemd de Heere, de God der Heerscharen.

Hij wordt hier een Man genoemd, omdat Hij zich in een mannelijke gedaante aan JACOB vertoonde, die met hem sprak, die hij kon aanraken en vasthouden. Maar nog wonderlijker wordt het geval: deze persoon worstelde met hem. Het worstelen drukt een afmattende bezigheid, uit. Volgens Hoséa 12 smeekte en weende JACOB; dus was het voornamelijk een geestelijke worsteling.

Er zijn zeker belangrijke woorden gesproken, wellicht tot herinnering van zijn vorige zonden, en hoe hij daardoor de verhoring zijner gebeden onwaardig was. Maar Hij, die met hem worstelde, ondersteunde hem tevens en behoedde hem voor bezwijken. Hij ontving kracht, om in dit zeldzame worstelperk staande te blijven; met tranen erkent hij zijn schuld, legt zijn benauwde toestand bloot, en ontleent pleitgronden uit Gods beloften, dat de Heere gewisselijk bij hem zou weldoen. Deze worsteling duurde een

geruime tijd, tot dat de dageraad opging. Het was dus in de nacht voorgevallen, maar de droeve nacht werd door een blijde morgen gevolgd. 's Avonds vernachtte hier het geweest en 's morgens was er gejuich. O hoe vele Godvruchtigen hebben dit ondervonden; zij hebben op deze wereld hun avonden en nachten van beproeving, maar ook hun morgens van uitkomst en blijdschap.

Uit innige liefde en mededogen liet zich de VerbondsEngel, de sterke God, door de zwakke JACOB overwinnen; Hij gaf het als voor hem op, maar deed hem, door het enkel aanraken en het verwringen zijner heup, zien, wat Hij had kunnen doen, indien zijn liefde en genade niet zo groot ware als zijn macht, en dat JACOB de overwinning niet verkregen had door zijn sterkte, maar door de kracht en genade van God, welke hem de verlossing kon geven, waarop hij hoopte. Maar zalige verwringing, in zulk een strijd bekomen; elke hinkende tred was hem voortaan als een teken, dat hij overwinnaar was gebleven en herinnerde hem aan de macht en liefde van zijn God. Hij had als het ware, door zijn geloof, dien verheven Persoon in zijn macht, die tot hem zei: *Laat mij gaan, want de dageraad is opgegaan.*

Nadat de worsteling geëindigd was, hield JACOB, die een zegen begeerde, nog vast. Hij had nu duidelijk bemerkt, dat zijn wederpartij meer dan een bloot mens was, en ofschoon de VerbondsEngel zijn verzoek om te vertrekken aandrong, door te kennen te geven dat Hij, daar de morgenstond reeds aanlichtte, niet wilde dat enig mens aanschouwer van deze zijn verschijning aan de aartsvader wezen zoude, en ofschoon het ook tijd werd voor hem om zijn gezin te volgen, bleef JACOB aanhouden.

Het woord *laat mij gaan*, was als een spoorslag om hem te sterker te doen aandringen, daarom zei hij: *ik zal U niet laten gaan, tenzij u mij zegent.*

Hij begeert een zegen; niet alleen de verlossing van zijn broeder, maar een nadere bekrachtiging van Gods beloften aan zijn gemoed; eerder kon hij niet gerust zijn.

Hoe vele Godvruchtigen mochten ook in wegen van beproeving, de taal van JACOB, met een gezegend gevolg, tot de hun maken, zodat zij in hun gemoed gevoelden, dat hun gebed verhoord was, en dat zij er al dadelijk de gevolgen van ondervonden. Zo was het bij JACOB.

De Engel des Verbonds vraagt naar zijn naam, sprekende als een mens, en toen hij die noemde, ontving hij het eerste bewijs, dat hij alreeds gezegend was.

Uw naam, zei Hij, zal voortaan niet meer Jacob heten, maar Israël; dit betekent: een overwinnaar van God. O welk een eernaam. De reden van deze naamgeving wordt er bijgevoegd, want u hebt u vorstelijk gedragen met God en met de mensen, en hebt overmocht. Het kan te kennen geven: indien u zo sterk zijt geweest met God, die door Zijn kracht u overwinnaar deed worden, zo zal uw broeder, en de knechten, die hij met zich voert, niets tegen u vermogen; die zult u ook met God overwinnen.

O welk een eer, welk een geluk voor JACOB. Doch, hoewel hij nu veel wist, hoopte hij door de ontdekking van de Naam van Hem, met ween hij in het worstelperk geweest was, nog iets naders omtrent Hem te vernemen. *Geef toch uw naam te kennen?* vroeg hij. Maar die vraag werd met een wedervraag beantwoord, op deze wijze: waarom is het, dat gij naar mijn naam vraagt?

Dit zal zoveel te zeggen zijn. als dat hij de naam niet weten mocht, en er niet verder naar vragen moest. Het kwam ook minder op het weten van de naam van dien persoon aan, dan Zijn Goddelijke kracht aan zijn gemoed te ondervinden. Tot MANOACH was later het antwoord op dezelfde vraag: die is toch: wonderlijk. Ja Hij, wiens Naam is *Wonderlijk, Raadt: Sterke God, Vader der eeuwigheid*, was hier bij Jacob, want Hij zegende hem aldaar: namelijk, met; een nadrukkelijke toezegging van al de uitmuntende zegeningen, welke de Heere reeds meermalen aait hem en zijn

nakomelingen gedaan had. Uit deze zegening en de nadruk waarmede/ zij werd voorgesteld, begreep JACOB nu aller-duidelijkst, dat hij een Goddelijk persoon voorhad niet alleen, maar ook, dat hij van Ezau geen kwaad te vrezen had; die zou hem niet ombrengen en Gods beloften krachteloos maken.

O hoe blijde is hij; hij is gezegend, gered uit dreigend doodsgevaar; hij kan nu veilig optrekken, nu kan hij loslaten, en nu is ook de Verbondsengel van hem vertrokken. Ja oprechte bidders, worstelaar met God, worden op 's Heeren tijd gezegend met de geestelijke zegeningen in CHRISTUS.

Ziet eens Toehoorders, welke bemoeiingen de Heere uit nederbuigende liefde, heeft met het schepsel, met Zijn zuchtend volk:

*Hij geeft de wens van allen; die Hem vrezen;
Hun bede heeft ij nimmer afgewezen.*

Dit een en ander moesten wij u van die worsteling mededelen, om recht te kunnen opmerken, waarom JACOB die plaats vernoemde, en op welk een wijze hij daar God van aangezicht tot aangezicht gezien had. Ja, daardoor was deze plaats, waar hij zulk een wonderlijke ontmoeting gehad had, gedenkwaardig; hij wil haar door eengin nieuw naam, naar het voorval, dat daar plaats had, vereeuwigen. Hij noemde de naam dier plaats Pniël. Pniël betekent: *Gods aangezicht*, en hij geeft er de reden voor op: want, zei hij, *ik heb God gezien, van aangezicht tot aangezicht*. Hij had God gezien met de ogen van zijn lichaam, in mensengedaante; maar nog groter was zijn voorrecht, dat hij onder deze ontmoeting, met het geestelijk oog des geloofs, de Heerlijke volmaaktheden van God had mogen aanschouwen van aangezicht tot aangezicht. Gelijk een man met zijn vriend spreekt, zo had zich de Heere aan hem geopenbaard. Zalig voorrecht! Ja, al Gods kinderen, die Hem in waarheid liefhebben en dienen, hebben hun Pniels; hoeveel gedenkplaatsen, verborgen of openbare, mogen zij zo noemen, waar zij als zij Gods aangezicht zagen, verkwikt, bemoedigd, vertroost, ondersteund of uit bezwaren gered werden.

Dit kon JACOB er bijvoegen: *en mijn ziel is gered geweest.*

Hij was gered uit al de benauwdheden, die zijn ziel hadden ter neder gedrukt. Ja, hij was, pas verlost zijnde van LABAN, in dezen tocht om EZAU te ontmoeten, zeer beangst geweest ook om de zonden en zwakheden, die hem hadden aangekleefd, en die hem nu weder herinnerd, en levendig voor de geest gesteld waren. Maar, nu hij Gods aangezicht op die voor hem eeuwig gedenkwaardige plaats gezien had, en gezegend was; nu Gods beloften opnieuw aan zijn gemoed bekrachtigd waren, nu was hij vertroost en verblijd. Nu kon hij ook zeggen: *keer weder, mijn ziel, tot uw rust, want de Heere heeft u welgedaan.*

Wat zal hij gevoeld hebben, toen hij dáár, na het vertrek van de Verbondsengel, nog cene wijl alleen was. Te Bethel had hij in die gedenkwaardige nacht geslapen, en toen zag hij grote dingen in de droom, zodat hij bij het ontwaken zeggen moest: *gewisselijk, de Heere is aan, deze plaats, en ik heb het niet geweten; hoe vreselijk is deze plaats; dit is niet dan een huis Gods en eens poort des Hemels; en hij noemde de naam dier plaats Bethel*; maar nu was het wakende, onder het gebed geschied; nu had hij nog meer ondervonden: de lichamelijke ontmoeting van de Engel des Verbonds, Gods eeuwige Zoon.

Hier waren de beloften, hem daar gedaan, op nieuw bekrachtigd. Zijn naam was door de Heere zelf veranderd; deze eernaam zou hem telkens zijn vorstelijk gedrag met God herinneren.

Nog meer: toen hij vandaar, hoe grotelijks ook beweldadigd, optrok, moest hij van het ouderlijk huis verwijderd, naar een vreemd land, naar Mesopotamië, eenzaam reizen, en daar nog vele jaren de hitte van de dag en de koude van de nacht bij de kudde van LABAN verduren. Maar nu, slechts met zijn staf over de Jordaan gegaan, was hij tot twee heiren geworden, en kon zich onder de rijke herdersvorsten tellen. Dit alles kan hem nu herinnerd zijn; wellicht is hij daar op die gedenkplaats, eer hij haar verliet, op zijn aangezicht ter aarde gevallen, om in diepe ootmoed zijn God te danken voor alles, wat hij had genoten en voornamelijk om het zeldzaam voorrecht en het onuitsprekelijk geluk, dat hem nu was te beurt gevallen.

Genade toch maakt ootmoedig en dankbaar; dit is de lust en het leven van het vernieuwd deel der Godzaligen; dat wil graag God in alles erkennen, Hem verheerlijken, en in eigen geringheid en onwaardigheid wegzinken. O zalig bestaan, waarin dat ondervonden wordt; ja dat is reeds als een voorhemel op aarde. Jammer is het, dat Gods kinderen er niet meer op gezet zijn, het dagelijks te ondervinden. Verlaten de vrienden en vriendinnen des Heeren schoorvoetend, maar aangenaam verkwikt, de plaatsen waar zij geestelijk in het eenzaam gebed, of onderling onder elkander, 's Heeren aanzicht gezien hebben, zo zal het ook bij JACOB geweest zijn; het was hem ook goed daar te zijn.

Ja, zulke plaatsen hebben altoos, zelfs nog een geruime tijd daarna, iets aantrekkelijks; het aandenken zelfs is verkwikkend; zij worden nooit geheel vergeten. Maar JACOB moest zich nu ook over de rivier, tot zijn hem wachtend gezin begeven: maar zouden wij een beschrijving kunnen geven van zijn opgeruimdheid, van zijn vertrouwen op God, en zijn zielsblijdschap in God? O nee, dat kan niet uitgedrukt worden. Godvruchtigen kunnen, bij de herinnering hoe zij soms uit hun binnenkamer terugkeerden, zich er enig denkbeeld van maken.

En kwam hetgeen hij hoopte, niet goed uit? Is hij in zijn verwachting beschaamd gemaakt? O nee! Trouwens, zou hij met God beschaamd kunnen uitkomen die geen man is, dat Hij liegen zou, of een menskind, dat Hem iets zou berouwen. Die zegt en doet, spreekt en bestendig maakt. Ja, enige vrees mocht hem na zijn overtocht nog overvallen, toen hij het getal van EZAUS manschappen vernam; hij mocht schikking maken; echter dit bracht in hetgeen hem nu verzekerd was geen verandering, en nam zijn geloof niet weg: alle geestelijke strijders kennen die aanvallen, zelfs kort na hun zalige verkwikkingen, maar zij worden er niet door neergeworpen; want zij hebben met een onveranderlijk getrouw Verbondsgod te doen, en daar Hij vóór hen is, kan niemand tegen hen zijn; en alle instrument, dat tegen hen bereid wordt, zal niet gelukken.

Dat ondervond JACOB. God had EZAU, als het ware, reeds ontwapend; alle haat en wraakzucht had hij omtrent zijn broeder afgelegd; wat JACOB hem mocht misdaan hebben, wil hij broederlijk vergeven. Zo had de Heere zijn hart gebogen, dat hij als van een wolf in een lam herschape was. Zie hen in elkanders armen, terwijl de liefdetranen langs beider wangen vloeien. JACOB moet hem zelfs de geschenken opdringen, zo ver was het er vandaan, dat hij het leven van JACOB en de zijnen, of zelfs zijn goederen en vee, voor zich zou nemen. Nee, hij scheen met genoeg JACOBS vrouw en kinderen te beschouwen, die hij ook, als een blijk zijner tevredenheid, zal omhelsd hebben.

Maar wij blijven hier op de Heere onze ogen gevestigd houden, die dit alles als een vrucht van JACOBS worstelend smeken zo bestuurde; trouwens Hij neigt de harten der machtigsten als waterbeken. Dit was waarlijk weer een nieuw gedenkplaats voor JACOB. Hoe zal hij ook over die vriendelijke ontmoeting met EZAU, waarvan hij

even te voren, en niet zonder reden, zoveel kwaad vreesde, zich in de trouw van zijn God verlustigd hebben! Hoe dit zij, hij werd nu bevestigd, dat hij op de plaats die hij de naam Pniël noemde, waarlijk God gezien had van aangezicht tot aangezicht, en dat die God bij de geestelijke zegeningen, die hem verder volgen zouden, ook zijn redding uit dit dreigend doodsgevaar had bewerkt. God is een toevlucht voor de zijnen, een Schild en een hoog Vertrek. Vertrouwt op hem, o gij volk des Heeren te aller tijd. Stort, wat u treffen mag, ulieder hart uit voor Zijn aangezicht, want God is uw toevlucht en uw zalig Deel tot in eeuwigheid.

2. In de tweede plaats zullen wij nog enige leringen uit het behandelde onderwerp afgeleid, met een enkel woord ontwikkelen.

Vooreerst. De eenzaamheid is voor oprechten, die de Heere vrezen, aangenaam en nuttig.

Ten tweede. Dáár openbaart zich de Heere veel malen aan hun gemoed.

Ten derde. Zij mogen dáár ongehinderd hun harten voor de Heere uitstorten.

Ten vierde. Zij ontvangen, afgezonderd zijnde voor de Heere, veeltijds een bijzondere zegen. Eindelijk

Ten vijfde. De plaatsen, waar zij Gods aangezicht gezien hebben en gezegend zijn, blijven hun altoos gedenkwaardig.

Vooreerst, zei ik, *de eenzaamheid is voor oprechten, die de Heere vrezen aangenaam en nuttig.*

JACOB bleef op de plaats, die hem zo gedenkwaardig is geworden, alleen over, en hoe aangenaam en nuttig die eenzame afzondering voor hem was, hebben wij reeds beschouwd. Zo, wordt er, helaas! over het algemeen, en zeker door velen, onder u, mijn Hoorders! niet gedacht. Velen schuw haar. Het is waar, de mens is tot gezelligheid geschapen, en kan zich niet geheel van zijn medemensen afzonderen; huishouding, post en beroep, vorderen daar te zijn, waar onze bestemming ons roept. Maar het is geheel iets anders, geheel afkerig te zijn van de eenzaamheid, haar noch als aangenaam, noch als nuttig te beschouw. Zou het niet nuttig zijn voor de mens, zoveel dit mogelijk is, zich telkens af te zonderen voor de Heere? Dit doet de mens uit de verstrooiingen der wereld als tot zichzelf in keren. Wat is wel de voorname reden, dat zovelen niet graag alleen zijn? Is het niet, omdat zij de stem van hun geweten, die daar soms luide spreekt, niet graag horen?

Ach! welk een droevig bewijs, Toehoorders, is dit van de treurige staat der ziel van de zodanigen. Het is een betreurenswaardig blijk, dat zij geen behoefte aan Gods genade, aan de gerechtigheid van CHRISTUS en Zijn verworven Geest hebben. Voor zulken, dit kan niet anders, is de eenzaamheid verdrietig en zelfs akelig.

Onderzoekt uzelf, of u onder dezen behoort; en is dit zo, leert dan bedenken, hoe diep ongelukkig u zijt, en wat, indien u zo blijft voortleven, uw lot in de eeuwigheid zijn zal, opdat ge u nog in de eenzaamheid voor Gods troon moogt buigen, en Zijn genade, die Hij in CHRISTUS aanbiedt, moogt afsmecken.

Maar voor alle oprechten, die behoefte aan genade hebben, is de eenzaamheid verkieselijk. Zij kunnen het niet uitdrukken, wat zij menigmaal daar mochten ondervinden. Geen wonder!

In de tweede plaats, zei ik, *daar openbaart de Heere zich veelmalen aan hun gemoed.*

JACOB zag daar God van aangezicht tot aangezicht. En al is het niet op die wijze, de Heere openbaart zich in de eenzaamheid aan het gemoed van Zijn volk. Het is zo, de Heere komt hun ook voor in openbare of bijzondere bijeenkomsten, zodat zij

ondervinden dat het goed is, dat broeders samenwonen, en dat, de Heere aldaar de zegen en het leven gebiedt. Hoe vele bewijzen hebben de Godzaligen van alle tijden en plaatsen daarvan ondervonden. Vandaar ook de opwekkingen in Gods Woord, om de onderlinge bijeenkomsten niet na te laten. Maar vooral is de Heere in de eenzaamheid bij degenen, die Hem lief hebben hun laat Hij wel Zijn bijzondere gunstrijke tegenwoordigheid blijken, wanneer zij, gelijk JACOB, als vrienden met God verkeren en Zijn verzoend aangezicht mogen aanschouwen.

Ach! was u, mijn Hoorders, die in oprechtheid, onder hoeveel gebrek ook, de Heere vreest, er meer op gesteld, om zoveel mogelijk (want velen worden er gevonden, die, tot hun smart, er weinig gelegenheid toe hebben), gebruik te maken, om op gezette tijden eenzaam, en mocht het zijn, met God gemeenzaam te wezen. Zijn er, die door drukke arbeid, of vrouw die door de huishouding en een aantal nog jonge kinderen daarin verhinderd worden, en daaronder zuchten, mochten die het verlies daarvan in stille gebeden, onder hetgeen zij verrichten, trachten te vergoeden. Als er wettige veranderingen daartoe zijn, dan toont de Heere dikwerf aan geen tijd of plaats verbonden te wezen.

Er waren kinderen Gods, die betuigd hebben, dat zij, toen zij in wege van beproeving, in drukker beroepsbezigheden of huishoudelijke zorgen zich bevonden, dichter bij de Heere waren, en meer zaligheid smaakten, dan toen zij naar het uitwendige meerder vermogen en rust gekregen hadden. Ach! mochten allen, die dierbaarheid in 's Heeren dienst zien er naar staan, om telkens met DAVID te kunnen zeggen: *Mijn ziel dorst naar God, naar de levenden God; wanneer zal ik ingaan en voor Uw aangezicht verschijnen?* De eenzaamheid heeft veel voor boven het bidden in het openbaar, wijl het daar vrijer en openhartiger kan geschieden.

Ik zei, ten derde, *daar mogen de ware aanbidders ongehinderd hun harten voor de Heere uitstorten.*

Dit was het voorrecht van JACOB op de plaats, welke hij Pniël noemde. Zou een oprecht mens, die door genade inzicht heeft in het bederf van zijn hart, dit wel alles aan anderen, zelfs aan vertrouwde vrienden, durven openbaren? Zou hij over die boezemzonden, boze driften, aanvallen en bestrijdingen kunnen spreken, zoals hij die in zich ondervindt? Het is er ver vandaan. Voorzeker, hij zou er zich voor schamen. Zou hij ook wel aan mensen willen of kunnen zeggen zijn verborgen kruis, alles, wat hem naar het uitwendige drukt of dreigt, bij hem of in de zijn? Zouden mensen, die hem niet kunnen, of soms niet willen helpen, hem, al kon hij hun alles openbaren, wel verlichting aanbrengen? Met één woord, alles van zijn hart of zijn omstandigheden aan de mensen te openbaren, zou niet alleen niet nuttig, maar hoogst nadelig kunnen zijn. Ja zelfs, zouden Godvruchtigen wel vrijmoedigheid vinden, in openbare gebeden dit voor te dragen? Elk Christen zal met mij dit ontkennend beantwoorden; maar in de eenzaamheid wel; dit wist JACOB, daarom bleef hij alleen over; dit weten allen, die door Gods genade krachtig bekeerd, en biddende mensen geworden zijn; daar hebben zij vrijheid om hun harten, door de invloeden van de Heilige Geest, voor Gods aangezicht uit te storten.

Het is waar, zij vinden het altoos in de eenzaamheid ook niet; maar voorzeker is het dáár toch veiligst om te bidden, te klagen, te pleiten, te worstelen, en aan te houden, om, indien de vrijmoedige Geest hen ondersteunt, alles kinderlijk, met diepe eerbied en vertrouwen voor te dragen. Zalige eenzaamheid! Eenzaam met de Heere; te verkeren, maakt het leven van het leven van een waar Christen uit. Al de heiligen van het Oud- en Nieuw verbond zochten de eenzaamheid, om, meer openhartig hun belangen en verborgen noden de Heere voor te dragen. Een IZAAK ging daartoe in

het veld, een DANIËL in zijn opperzaal, een PETRUS op het dak, en de gezegende Heiland zelf bracht wel een gehele nacht door in het eenzaam gebed. Daarom leerde Hij ook, zeggende: *Gaat in uw binnenkamer, sluit de deur achter u toe, en bidt uw Vader, die in de hemelen is.* SALOMO leerde, dat hij, die zich (op die wijze) afzondert, naar wat begerlijks tracht, en zich verlustigt in alle bestendige wijsheid. Zij zijn zeer te onderkennen, die meer gezet hun harten voor de Heere uitstorten, van hen die slordig leven, en in hun dorre gesprekken, vooral in hun daden tonen, dat zij weinig behoefte hebben, om inde eenzaamheid hun hart voor de Heere uit te storten. Maar aan hen, die er zich veel toe opgewekt vinden, wordt bevestigd hetgeen gezongen wordt Ps. 25: 7:

*Gods verborgen omgang vinden
Zielen, daar Zijn vrees in woont;
Heilgeheim wordt aan Zijn vrinden,
Naar zijn vrêeverbond getoond.*

Vrienden en vriendinnen des Heeren, die mij thans iets van dat verborgen bidden, van het uitstorten uwer harten hoort zeggen, denkt eens terug, wat u wel in die zalige eenzaamheid, onder dat openleggen en uitstorten uwer harten mocht ondervinden, en wordt er meer en meer begerig naar.

Ten vierde, zei ik, *zij ontvangen, afgezonderd zijnde voor de Heere, veeltijds een bijzondere zegen.*

Op die gedenkplaats werd JACOB door de VerbondsEngel gezegend. Niet, dat Gods zegen aan het verborgen alleen zou gebonden zijn. O neen! dikwijls zegent de Heere de onderlinge of bijzondere samenkomsten op een zichtbare wijze; maar toch groot zijn gewoonlijk de zegeningen, gevloeid uit het innig verkeer en de omgang met de Heere, uit het openbaren van het gehele hart voor Zijn aangezicht, en het aanhoudend pleiten op de gerechtigheid van CHRISTUS, in de eenzaamheid genoten, en daarvoor is een aanleidende oorzaak aan te wijzen. Elk waarlijk oprecht mens heeft een afkeer van de schijn, zelfs van gemaaktheid; hoe hinderen hem zijn aandoeningen en tranen, wanneer hij zich onder anderen, al waren het Zijn medegodvruchtigen bevindt; hij zal die zelfs, zoveel hij kan, tegenwerken, om geen aanstoot te geven. Aanstonds denkt hij: ach! was ik nu alleen, dan kon ik de vrije loop aan mijn tranen geven; en dit beneemt zeker iets van de zegen, zodat er dan wellicht, wegens die bedenkingen, spoedig een niet aangename afwisseling komt; maar is hij eenzaam, o, hoe werken dan zijn aandoeningen wegens de tedere nabijheid Gods; hoe gevoelig worp hij daar ingeleid in de eeuwige liefde Gods door CHRISTUS, in de vergeving zijner zonden, in zijn vereniging met JEZUS en de zalige verwachting om eeuwig volmaakt God te dienen; hij is dan als met God alleen in de wereld!

Hier hebben zijn tranen de vrijen loop; niemand ziet ze dan God alleen, die tegelijk op de bodem van het hart ziet, en weet, dat het tranen van ootmoed en liefde zijn, die Hij daarom ook bewaart in Zijn fles. O! welke zegeningen genieten dáár alle oprechten, hetzij hun geloof zwakker of sterker is. De plaats waar een weltoebereide dis tot verkwikking van het lichaam werd aangeboden, is hun op verre na zo begerlijk niet, als het plekje grond, waar zij iets van het goede van Gods huis genieten. Al mochten, zij, als de Kanaänesche vrouw, gelijk de hondekens de brokskens van de tafel des Heeren ontvangen.

Nog eens, wat genieten zij dáár, wanneer zij biddend pleiten met JACOB, en zeggen: *ik zal U niet laten gaan, tenzij Gij mij zegent.* Ja, dáár geniet een waar Christen

zegeningen, die hem nuttig en aangenaam zijn, waardoor hij gesterkt wordt in moeilijkheden, getroost onder leed en smart, en een vrolijk uitzicht heeft op de eeuwige gelukzaligheid. O dierbare zegen, die onder, of na het eenzaam biddend smeken, en gelovig kinderlijk danken, roemen en prijzen van 's Heeren deugden geschonken wordt; hij heeft veel hoger waarde dan alles, wat in de wereld is.

Eindelijk ten vijfde, zei ik, *de plaatsen waar zij Gods aangezicht geen hebben en gezegend zijn, blijven hun altoos gedenkwaardig.*

JACOB noemde de naam dier plaats Pniël. Ja die plaatsen, waar Godzaligen, op een bijzondere wijze, de Heere ontmoet hebben, waar zij ernstig mochten smeken hun harten voor de Heere uitstorten Hein hun wegen mochten vertellen hun leed Hem klagen vervrijmoedigd door de voorbedding van CBRISTUS, hun Borg en hun gezegend Hoofd, gemeenzaam mochten verkeren met God, hun verzoende Vader; waar ze zalig verkwikt, vertroost, ondersteund of zichtbaar uitgered werden. Wat zij ook mogen vergeten, die blijven hun gedenkwaardig. Godvruchtigen! vooral zij, die op een teer leven voor de Heere gezet zijn, kunnen zich op hun weg door de woestijn van dit leven, onderscheiden tijden en plaatsen herinneren, waar zij (al is het niet op die wijze als JACOB), Gods aangezicht gezien hebben.

Hoe vele van die gedenkplaatsen kunnen oude pelgrims, die vele jaren door dit dal van tranen, onder een zware last van zorgen (die dikwerf ook wel met de aartsvaders konden zeggen: alle deze dingen zijn tegen mij), de reis naar het vaderlijk huis hebben voortgezet, door de Geest Gods teruggeleid, zich voor de geest stellen. Aan die plaatsen, aan die Pniëls en Bethels, die Eben Haëzers, zullen zij niet alleen gedenken tot hun heengaan van deze aarde, maar in de hemel zullen zij hun herinnerd worden, om er hun God en getrouw Leidsman voor te danken, en volmaakt, zonder zonden, te verheerlijken.

Ja Toehoorders, dat zijn de plaatsen, waar evenals JACOB, menigmaal hun zielen gered werden uit angsten en bezwaren naar de inwendigen of uitwendige mens. Hoe menigmaal naderden zij die plaatsen, gelijk JACOB de zijne, diep moedeloos, door druk en kommer neergebogen, wegens drukkend of dreigend leed beangst en benauwd, zodat zij zeggen moesten: *schrik van rondom*; en zij hun tranen als tot spijze hadden, terwijl zij hijgend smachtten om het aangezicht Gods te zoeken, ten einde enige verademing voor hun geprangde zielen te verkrijgen; maar nimmer hebben zij het onder woorden kunnen brengen, hoe zij daar verrast, getroost en verblijd zijn geworden; hoe de Heere hun daar voorkwam in Zijn eeuwige, liefde, en hun deed zien, waar en door welke middelen Hij hun had stilgehouden en hen van het verderfelijke zondepad, dat zij in hun jammerlijk eertijds, geleid door de vorst der duisternis, betraden; hoe Hij hun bij Zijn licht deed zien, wat zij Zijn dienst al genoten hadden; met één woord hoe Hij hen terugvoerde en hen deed gedenken al de weg, we ken Hij hun geleid had. Hoe Hij, ondanks hun bederf en ontrouw, nog dezelfde voor hen was en bleef; zodat Hij ook tot hen zei: *Ik ben de God van Bethel!*

En dat Zijn krachtvolle beloften op hun gemoed drukte, zodat zij Hem als hoorden zeggen: "Ik zal u niet begeven, Ik zal u niet verlaten. Bergen zullen wijken en heuvelen wankelen, maar Mijn goedertierenheid zal van u niet wijken, en het verbond Mijn vredes zal niet wankelen dit zegt de Heere, uw Ontfermer. Hebt goeden moed, Ik zal ook voor uw uitwendige noden zorgen. Uw brood zal zeker, en uw water gewis zijn. Het goede zal u niet ontbreken. Ik, uw Verbondsgod, bezit de macht en ben gewillig, om u onder uw beproevingen te sterken en voor bezwijken te behoeden, en u op Mijn tijd, die de beste is, de bestemde tijd om genadig te zijn, uit te redden."

Zodat zij als buiten zichzelf werden, terwijl hun bezwaarde zielen nieuw ademtocht

genoten, en al hun pakken en lasten dáár hun ontvielen, zodat zij die plaats (dat Pniël) vrolijk en opgeruimd verlieten, en hun weg naar het uitwen O, al bleven hun omstandigheden nog dezelfde, of al werden die nog donkerder, opgeklaard werd, door het geloof, dat de Heere het maken zal; dat Hij, die voor het meerdere zorgde, het mindere niet zou doen ontbreken; dat Hij, de Almachtige en Getrouwe, die hun rechterhand gevat heeft, hen leiden zal door Zijn raad, en daarna zal opnemen in Zijn Heerlijkheid.

Godvruchtigen, die mij thans hoort! Zou ik het kunnen zeggen, wat u en al de lievelingen des Heeren op die gedenkplaatsen, op uw Pniëls mocht genieten? O neen! Maar uw ondervinding spreekt veel sterker, en ik hoop, dat de gewaarwording daarvan in uw gemoed, het weinige dat ik daarvan nu kon aanvoeren, zal bevestigen. En zouden dan Gods kinderen ooit deze gedenkplaatsen kunnen vergeten?

O neen! telkens is het denken er aan, hun tot verkwikking en versterking. Zij zullen ze niet alleen hun leven lang gedenken; maar gelijk ik reeds zei, er zich eeuwig over verblijden, wanneer zij komen op de plaats, die in de volste nadruk zalig mag heten; waar hun zielen volkomen zullen gered zijn; waar zij verlost zullen wezen van zonden en bederf, van moeite en strijd, van druk en kruis; waar zij geen honger of dorst, geen hitte van verdrukking zullen gevoelen waar het Lam, dat in het midden van de troon is, hen leiden zal aan de fonteinen der levende wateren, waar God alle tranen van hun ogen zal afwissen.

3. Er is nog overig om, in de derde plaats **met een kort toepasselijk woord te besluiten.**

Kent u, Toehoorders dat eenzaam verkeer met God? Hoe velen onder u zal het, helaas! vreemd zijn, die zich over niets minder bekommeren dan over Gods gunst en zalige nabijheid, die veel liever de vermaken der wereld bijwonen, die telkens daarnaar verlangen, terwijl zij een afkeer hebben van bidden, ootmoedig smeken en worstelen aan de troon der genade. Hoe velen worden er van dat soort in onze lichtzinnige dagen, in het Laodieesch Christendom gevonden al is het, dat men zo openbaar de wereld niet dient, of zijn afkeer van een verborgen leven voor de Heere niet door woorden en daden kenbaar maakt. Het aantal is ook niet gering dergenen die een sleur Godsdienst beoefenen. Mensen, die het met de lippen toestemmen dat diegenen alleen gelukkig zijn, die biddend voor de Heere verkeren, en dat deze het zijn, die Land en Kerk behoudenis aanbrengen; die onbepaalde hoogachting voor Gods ware aanbidders hebben. En zelfs hun, zo zij behoeftig zijn, hulp zouden toebrengen, maar die geen kennis hebben van JACOBS gemoedsbestaan en aan zijn worstelend smeken tot zijn God; die, ja ook nog wel bidden maar zonder hart, zonder gevoel, zonder geest leven. Geen wonder, er is geen gezicht of gevoel van zonden en schuld geen behoefte aan genade, aan CHRISTUS en Zijn gerechtigheid aan verzoening in Zijn bloed, en om door de Heilige Geest gereinigd en geheiligd te worden. Hoe zouden zulk mensen, wien geen nood drukt, geen schuldgevoel naar JEZUS drijft, kunnen bidden.

Ach! Leerde u roepen om de Geest der genade en der gebeden; want, tenzij de Geest Gods de zondaar ontdekt, hem bij zijn zonden en behoeften bepaalt, hij zal niet uit diepte van ellende roepen tot de Heere; maar wanneer dit plaats heeft, dan wordt het de ademtocht zijner ziel.

Toen JACOB zijn gevaar zag en bevreesd was verder zijn broeder tegen te trekken en te ontmoeten, toen gevoelde hij bijzondere behoefte aan God, en terwijl hij zijn gezin over de rivier deed trekken, bleef hij, om zijn hart voor de Heere uit te storten, alleen over.

Onderzoekt u, toch u allen wie u zijt, aanzienlijken en geringen, ouden van dagen en

jeugdigen van hart, hoe het met de staat uwer ziel gesteld is, of u in waarheid hebt leren bidden. Hebt u vele goederen, en geen behoefte aan aards vermogen, dat hindert niet; maar zo u daardoor geen behoefte gevoelt aan het ootmoedig gebed, en met de rijke dwaas tot uw ziel zegt: *eet en drinkt, wees vrolijk*, dan zeggen wij u in Gods Naam, dat u met al wat u hebt, en al had u nog duizendmaal meer, diep ongelukkig en zo voortgaande, eeuwig rampzalig zijn zult; wanneer ook dat ontzettend woord u zal werden toegeroepen: *Gedenkt, dat u uw goed genoten hebt uw leven*. Ach! geloofde u maar, dat een behoeftig mens, die een schamel kleed draagt en sober voedsel nuttigt, maar die in zijn geringe woning zich voor Gods troon als een behoeftig smekeling neerbuigt, onberekenbaar gelukkiger is dan u.

Ach! mocht de Heilige Geest uw zielsogen opeen, opdat u mocht zien, hoe de God dezer eeuw uw zinnen verblindt, en op welk een jammerlijken droggrond u neerzit. Die Geest is door CHRISTUS verworven en beloofd, en zo krachtig als Hij in JACOB en in duizenden voorwerpen van Gods genade wrocht, kan en wil Hij nog werken, Geliefden, ach! werd u begerig naar het geluk van alle ware aanbidders; want zonder bidden in geest en in waarheid, is er geen vergeving der zonden, geen zaligheid te verkrijgen. Alleen zij, die, hoe zwak hun geloof is, in waarheid bidden, die ontvangen; die niet uit sleur en gewoonte, maar rusteloos zoeken, die niet maar even als ter loops aankloppen, maar aanhoudend, met ernstige begeerte om binnengelaten te worden, die wordt zeker op 's Heeren tijd opengedaan.

Geestelijke Jacobs! biddende worstelaars, ach was uw bidden meer ernstig. Ja, eenzame afzondering, smekingen op te zenden tot de troon der genade, dit is u niet onbekend. Maar hoe traag en lusteloos zijt u daar nog in; hoe weinig is het een worstelen, een aanhouden, zodat u ook de Heere niet kunt laten gaan, voordat u gezegd zijt.

Oprechten, die de wereld niet meer dienen kunt, die door de Geest Gods ontdekt zijt geworden aan uw zonden en schuld, en JEZUS hebt leren begeren voor uw hart, niet maar zoals de tijdgelovigen, om door Hem slechts ten Hemel geleid te worden, zonder de zonden, als zonden, die God onteren, te kennen en te betreuren, maar die vooral begeert, om door Hem van verborgen zonden gereinigd en geheiligd te worden. Mocht u, door de worsteling van JACOB, en de heerlijke uitkomst daarvan, nu opgewekt zijn geworden, om biddende om het licht en de kracht des Heilige Geestes te vuriger te smeken, ernstiger aan te houden, op de gerechtigheid van CHRISTUS te pleiten en God als heilig zijnde te dwingen. *Zij dwongen God en bleven vrienden*.

Zo sprak een oud dichter. O, dat heilig dwingen in 's Geestes kracht, is de Heere aangenaam.

Mijn Geliefden! Hoe menigmaal heeft uw oude Leraer van deze plaats in, 's Heeren Naam u daartoe opgewekt. Ach, werden uw bidplaatsen Pniëls en Bethels, waar u gelovig Gods aangezicht, in CHRISTUS verzoend, mocht aanschouwen; zodat uw zielen, die nu nog menigmaal zo duister en angstvallig zijn, opgebeurd, getroost, verblijd en gered werden. Smeekt veel, dat de in onze bedroevend dagen zo miskende Geest, wiens werking door veel verblinden, geloochend en bespot wordt, u een Geest des geloofs worde, dat hij u van alles buiten Christus afbrenge, en u doe zien, dat in Hem de enige grond van zaligheid voor arme en doemwaardige zondaren en zondaressen, die niet één zucht tot hun heil kunnen toebrengen, gelegd is.

Ach, Geliefden, hoe bidt mijn hart voor u, dat u spoedig vrijmoedigheid mag vinden, om met een volkomen geloof, zonder twijfeling of achterdocht, te kunnen zeggen met Jacob: *Ik heb God gezien van aangezicht tot aangezicht, en mijn ziel is gered geweest*.

Godzaligen onder mijn hoorders, die gelovig u aan uw Verbondsgod in CHRISTUS, uw Zoenborg, hebt mogen overgeven en toebetrouwen; tot u zal ik nu weinig meer behoeven te zeggen.

Ik wijs u op de vijf bijzonderheden, die ik in deze Leerrede kort voor u ontwikkeld heb. Mocht u die telkens overdenken, en biddende trachten in beoefening te brengen. Ja, geliefden, met al de gelovigen op aarde kent u gedenkplaatsen op uw weg door dit dal van, tranen, die u ook Pniëls noemen kunt; plaatsen, waar u Gods aangezicht gezien hebt; waar u, vooral wanneer het u bange was, onder drukkend of dreigend leed, onder uit of inwendige zielssmart, uw zielen mocht uitstorten voor de Heere, uw Verbondsgod.

Ja, het was daar ook wel eens een worstelen met God, een aanhouden in het gebed. Ondervond u niet wat JACOB ondervond, het was er toch zalig. Zou u het wel iemand zeggen kunnen, wat u in die zalige eenzaamheid, dikwerf hebt genoten?

Die opbeurende en vertroostende genade, die u daar, eenzaam met God gemeenzaam, mocht ondervinden, is onuitsprekelijk.

Kinderen Gods, tracht veel naar Gods zalige nabijheid, begeert telkens een vernieuwde zegen, in een sterk geloof en een meer gezuiverde liefde; daardoor gedroeg JACOB zich vorstelijk met God, en zijn naam werd daarnaar genoemd.

Wat hebt u door het geloof al mogen genieten en verrichten? Hoeveel Pniëls mocht u oprichten in de woestijn van dit leven? Begeert steeds, dat zij nog vermeerderd worden. Tracht telkens uw verborgen bidplaatsen, welke tegenstand u in uw bidden moogt ontmoeten, niet te verlaten, voordat u bij vernieuwing de vrede Gods aan uw ziele gevoelt. Zegt ook: *Heere, ik kan U niet laten gaan, tenzij U mij zegent*. Haast zijt u, dáár, waar u Gods aangezicht eeuwig zult aanschouwen. O ja, die plaats van storeloze nabijheid Gods zal in nadruk een Pniël zijn, en daar zult u dan nog danken en God verheerlijkend denken aan de gedenkplaatsen op aarde.

Geliefden Gods! reizen wij dan in die verwachting, onder alles wat ons treft, wat ons drukt of dreigt, als aan de hand van JEZUS, gemoedigd voort, tot wij aan het betere Pniël, de eeuwige rustplaats der gezaligden, zullen gekomen zijn; dan zal God al de tranen van onze ogen afwissen. Amen.

Nazang Psalm 116: 4, 5.

De gezaligden zullen in de hemel, ontheven zijn van alle duisternis, uit onkunde, inwonend bederf en traagheid des harten voortgevloeid, waarover zij op hun reis door dit tranendal zuchten en wenen.

LEERREDE OVER OPENBARING 22: 5.

Voorzang: Ps. 84: 4, 6.

VOORAFSPRAAK.

Hoeveel is er op deze wereld, dat een waar Christen stof tot, droefheid baart, en tranen doet storten. Hoe moet hij telkens zijn ziel kwellen over de zonden, die er bedreven worden tegen de hoge God, door mensen, die Hem als hun Schepper en Weldoener moesten verheerlijken; die nu, verblind door de God dezer eeuw, Zijn Naam misbruiken, Zijn Dag ontheiligen, Zijn heilige Geboden als met voeten vertreden, en met een FARAO vermetel vragen: *Wie de Heere, dat wij Hem zouden gehoorzamen?* Zodat hij telkens met David moet zeggen: *tranen vlieten van mijn ogen, omdat zij Uw Wet verlaten.*

Hoe vele droevige gevolgen der zonden bemerkt. hij dagelijks, hoeveel bange jammerklachten hoort hij, telkens: hier zitten er in diepe armoede, daar liggen er gevaarlijk krank, kermende van pijn en smart; ginds ween echtgenoten, vaders, moeders, kinderen, broeders en zusters, over het gemis hunner dierbare, panden, die hen door de kille hand des doods zijn ontrukkt, zodat hij deelnemend wenen moet met de wenenden, en zijn tranen als tot spijsz heeft. O welk een stof tot droefheid voor zijn gevoelig hart levert hem dit alles. Hoe ondervindt hij, dat deze wereld, wegens de zonden, een tranendal is.

Maar hetgeen nog meer zegt: hij vindt bronnen van verdriet, stof tot treuren in zichzelf. Hoe duister is nog zijn verstand; hoe veel bederf ontdekt hij nog dagelijks in zijn hart. Ja, er is een begeerte door Gods genade in hem gewrocht, hij mocht de Heere dienen in nauwgezetheid, in tedere Godzaligheid; dit is de lust en het leven van zijn vernieuwd deel; dit kan hij, onder al het gebrek, dat hem aankleeft, in oprechtheid voor de Heere betuigen.

Maar ach, hoe veel traagheid en lusteloosheid bespeurt hij in zich; daarbij, hoe zwak is zijn geloof hoe onzuiver zijn liefde hoe onbekwaam is hij nog om krachtige wederstand te bieden aan zijn geestelijke vijanden; komt het aan op strijden tegen de zonden, vooral tegen de van zijn vlees geliefkoosde zonden, en zich gewillig aan Gods bestuur en leiding onder drukkend en dreigend leed te onderwerpen hoe veel tegenstand ondervindt hij dan niet, zodat hij ook zeggen moet: het willen is wel bij mij, maar het volbrengen vind ik niet. Hoe veel was hier nog bij te voegen, dat hem, die door genade een ingetogen leven mag leiden, en telkens acht mag geven op zijn hart en daden, die op de algemene zonden en op zijn eigen overtredingen let, moet doen uitroepen: O hoe smartelijk is het mij, dat het in dit strijdperk rondom mij zo ellendig is, en het bederf van mijn hart zo menige overwinning op mij behaalt!

Is het te verwonderen, Toehoorders! dat zo iemand, met onderwerping, naar een beteren stand verlangt, naar de plaats waar hij in het licht van zuivere kennis en volmaakte heiligheid, onder de gezaligden zal wandelen? Verlangt de reiziger, die in de nacht, wegens bijzondere belangen zijn weg moet vervolgen, dan niet naar de morgenstond, en de gevangenen in zijn kerker niet naar verlossing en vrijheid? Zo verlangt een waar Christen uit dit tranendal overgevoerd te worden in het huis des Vaders, waar het duistere door het licht, het bederf door reinheid, het smartelijke door eeuwige vreugd zal afgewisseld worden.

Van het onderscheid, dat er is tussen de volmaakten staat der Heerlijkheid en die der genade op aarde, wil ik in dit uur stamelend tot u spreken. Ach! mochten wij allen, door al het wisselvallige en verdrietelijke, dat wij dagelijks aanschouwen, uitzien naar datgene, waardoor wij een gegronde verwachting kunnen krijgen op het eeuwig geluk. O zondaar, die nog onbekeerd voortleeft, en de duisternis liever hebt dan het licht, leert biddend smeken, dat de Heilige Geest uw zielsogen ontsluit, eer u in de eeuwige duisternis overgevoerd wordt.

En u, die nog zwak in het geloof zijt, zaait u hier met tranen, is het voor uw geloofsoog nog veelal duister op uw pad, maar strekken nu al uw begeerten zich uit naar meerdere kennis, reinheid en heiligheid. Op grond van Gods Woord zeggen wij het u: gij zult met gejuich maaien want de Heere laat niet varen de werken Zijner handen. O mochten alle gelovigen zich meer verblijden over de schat, dien zij nu reeds bezitten, en vooral over hetgeen hun in de toekomst wacht, waarover wij nu een eenvoudig woord wensen te spreken.

Wij wenden ons vooraf tot de troon der genade, en smeken om hulp en zegen, dat de Geest des Heeren ons met Zijn licht bestrale, opdat wij de beginselen der eeuwige vreugd in onze harten gevoelen.

Tekst: OPENBARING 22: 5.

En aldaar zal geen nacht zijn, en zij zullen geen kaars, noch licht der zon van node hebben: want de Heere God verlicht hen.

Duisternis en nacht: zie hier twee woorden, welker klank slechts somberheid in het gemoed van de mens te weeg brengt. Hoe wordt over het algemeen de duisternis geschuwd, en hoe verlangt men, in slapeloze nachten, naar de morgen, hoe welkom is de eerste lichtstraal van de aanbreeken de dag! Dit leert de ervaring. Elk wandelt graag in het licht. Heldere dagen, waarop de liefelijke zon hare verlichtende stralen over het aardrijk verspreidt, worden begeerd; zelfs geeft, in de lange winteravonden, het kaars of lamplicht genoegen, dewijl men dan de voorwerpen kan onderscheiden en gezellig verkeren, of nuttig werkzaam kan zijn. Ach! wat is het licht bij de duisternis, en de heldere dag bij de stikdonkere nacht. Wie is er, die, in het natuurlijke, het licht haat en de duisternis boven haar kiest? Is nu het natuurlijke licht voor elk zo begeerlijk, hoe bedroevend is het dan niet, dat geestelijk beschouwd, er zovelen gevonden worden, die de duisternis liever hebben dan het licht, gelijk Gods Woord getuigt; die hier reeds niet des daags, dat is in kennis en Godsvrucht, maar des nachts, in onkunde en onreine zonden, wandelen.

Ach onbekeerde zondaar, bent u nog zo ongelukkig, bedenk toch, dat indien u, het licht schuwde, zo voortgaat, u al verder in die duisternis, van God en uw eeuwig heil afdwaalt en in de eeuwige duisternis zult neerstorten. Smeek nog, in het heden der genade, om het licht en de kracht des Heiligen Geestes, om bij dat licht tot Jezus, het waarachtige licht u te wenden; want die Hem volgen, zullen in de duisternis niet wandelen. O nee, die hebben in Hem het licht des levens.

Dat ondervindt u, heilbegeerige zondaars en zondaressen, die thans u hier bevindt. Ja, het mag in uw verstand nog veelal duister zijn, waarin u uw bekrompen begrip kunt opmerken, het licht mag daardoor niet kunnen doorbreken in uw hart, hetwelk de oorzaak is, dat ge u niet, met afzien van uzelf en van alles buiten Christus, geheel aan Hem overgeeft, en u in Zijn liefde u bewezen, verwijdt, echter hebt u toch, door genade, een afkeer van de werken der duisternis. Nee, in de zonden wilt u niet leven. Vandaar uw zuchten, uw smeken om licht, om meer de Heere en uzelf te kennen,

en aan de schuilhoeken van uw hart ontdekt te worden. Rust niet, naar JEZUS, smachtende zielen, voordat het licht zo hoog in u zielen opgaat, dat u, met een MARIA en THOMAS als uw Heere en Koning erkent en aanbidt. dan zult u in het licht van Gods aanschijn, in het licht van vrede en, blijdschap, wandelen.

En u, onder mijn hoorders! die door Gods hoog vrijmachtige liefde, niet alleen uit de duisternis zij getrokken tot dat licht, waarbij u uw zonden ziet en betreurt; maar tot het licht des geloofs geleid wordt. En die JEZUS voor uw hart hebt omhelsd en met volle bewustheid des gemoeds, u voor eeuwig aan Hem verbonden hebt. Is het uw ziel hier reeds in het licht van Gods zalige nabijheid zo zalig, hoe zal het u dáár zijn, waar het geen nacht zijn zal, waar het Lam uw kaars zal wezen en Heerlijkheid Gods u zal verlichten? Vertrouwt uw ziel daarmee, geliefde kinderen Gods! Daar zijt u boven alle duisternis verheven in, het eeuwig licht, waar u Gods aangezicht in gerechtigheid zult aanschouwen. Hebben wij u reeds doen opmerken dat u hier, waar het nog veelal duister is, veel stof tot droefheid hebt, die droefheid zal door eeuwig blijdschap worden afgewisseld, als u dáár zul wezen, waar het geen nacht zal zijn, waar u storeloos u zult verheugen.

Dit liet de Heere Johannes in een gezicht aanschouwen en tot vertroosting de nog strijdende Kerk, in het boek, dat naar zijn naam genoemd is, meedelen. Het behelst een reeks van Godspraken, voorzeggingen, die merendeels vrij duister zijn, de die eenmaal volkomen zullen opgehelderd wanneer geloof met aanschouwen zal zijn verwisseld. Maar het ontbreekt niet aan bijzonderheden in dit boek, die duidelijk zijn, en genoegzame helderheid hebben; die voor Godvruchtigen bronnen van troost en blijdschap zijn.

De vijf eerste Hoofdstukken als ook het een en twintigste en twee en twintigste van de Openbating behoren daartoe. In de twee laatstgenoemde Hoofdstukken worden wij voornamelijk op de staat der Heerlijkheid gewezen, op dien staat waar alle gelovigen met een onderworpen verlangen naar uitzien waar zij als geestelijke pelgrims, aan het einde van hun lange én moeilijke woestijnreis rusten zullen van alle vermoeienis, waar de boze van beroering zullen ophouden.

JOHANNES toch zag een nieuw hemel en een nieuw aarde, waarvan bijzonderheden door hem gemeld worden, die zich van de toestand van JEZUS gemeente, van de strijdende kerk hier op aarde, niet laten verklaren die ons hoger opleiden, en als boven het stof met onze aandacht voeren; die gebracht moeten worden tot de tijd, wanneer men zal, kunnen zeggen: *dood is verslonden tot overwinning*. Want in het 4e vers van het vorige Hoofdstuks lezen wij: *De dood zal, niet meer zijn*.

Christen! verheug er u over; dáár zal geen rouw of gekrijt, en geen dood meer zijn; neen, een eeuwig leven voor Gods troon. Dus het blijkt, dat aan JOHANNES ook gegeven is een openbaring van der gelovigen toekomstige geluk staat na dit leven in de hemel, van de Heerlijkheid in het Paradijs Gods. Hij geeft daarvan een zinnebeeldige beschrijving, naar hetgeen hem verbeeld werd.

Toehoorders! dat wij er onze aandacht op vestigen. Johannes zag een stad, waarin alles blonk van goud en edelgesteenten, waar rust en veiligheid heerste; waar Goddelijke luister alles verlichtte; waar alle inwoners rechtvaardigen waren. O welk Godvruchtige zou naar dat oord niet verlangen!

Nog meer. Hij zag een stad, bewaterd door een aller-zuiverste rivier, en beplant met Levensbomen; een stad, daar geen vervloeking meer zijn zou, waar de troon van God en het Lam was; waar Gods dienaars Hem zouden dienen, aanschouwende Gods Heerlijkheid. En ten bewijze dat er aan de gelukzaligheid der bewoners van deze hemelstad niets ontbreken zou, wordt er in onze tekst bijgevoegd:

En aldaar zal geen nacht zijn, en zij zullen geen kaars, noch licht der zon van node hebben: want de Heere God verlicht hen.

Nee, daar zal geen nacht zijn; zij zullen in dat oord des lichts geen kaars, noch licht der zon behoeven; want de Heere God verlicht ze, en zij zullen als Koningen heersen in alle eeuwigheid.

Godsvruchtige reizigers naar het beter Vaderland onder mijn Hoorders! steekt uw hoofden uit uw bederf, ellende en jammer omhoog. Is het hier op aarde, in vergelijking van de dag der eeuwigheid, nog nacht, vooral wegens uw onkunde, inwendig onreinheid, en de droefenis, die u daarover gevoelt, eens kent u geen nacht meer. Dan zijn ook voor eeuwig de werkers der duisternis ook zij, die de ere Gods, en de zuivere Leer, die naar de Godzaligheid is, aanranden, haar verdonkeren en verdraaien uit uw ogen verdween, en dan wandelt u in het licht van Gods verzoend aangezicht, en geniet liefelijkheden aan Zijn rechterhand, eeuwig en altoos.

Laat ik

1. U iets van de woorden zelve zeggen. Ten
2. Zal ik drie bijzonderheden betrekkelijk dit onderwerp, wat nader ontwikkelen. Om ten.
3. Er nog eerzege toepasselijke wenken uit af te leiden.

1 Betreffende het eerste. Wij lezen in de tekst van nacht. Wat moeten wij daardoor verstaan? U weet, Toehoorders dat de nacht in een eigenlijke zin, de tijd is, wanneer de zon, beneden de kimmen, het andere halfroond van deze aardbol met hare stralen verlicht, terwijl over het gedeelte, waarop wij ons bevinden de duisternis verspreid is. Dan is het nacht; dan kunnen wij de voorwerpen, die ons omringen, niet onderscheiden. Neemt men het woord in die betekenis, dan wordt hier geleerd, dat in de staat der Heerlijkheid geen afwisseling van dag en nacht zal plaats hebben; maar dat het een eeuwige dag zal zijn, niet veroorzaakt door het licht der zon, maar door een voor ons nog onbekenden glans der Goddelijke Heerlijkheid. Daarom lezen wij, *dat daar noch kaars, noch zonlicht nodig zal wezen, dat God zelf hen verlicht.*

O vrienden en vriendinnen des Heeren! van welk een beminnelijke zijde ziet u dan reeds uw gelukstaat geen duisternis of donkerheid, waarvan u hier reeds zo afkerig zijt; die de natuur der mensen, ja van de dieren zelfs schuwt, zal daar niet meer zijn; daar zal altoos een onbenevelde heldere hemel daar zal het geen nacht, altoos dag zijn. O ja, het is de dag der eeuwigheid; het Lam zal de kaars der gezaligden zijn, en de Heerlijkheid Gods zal ze verlichten.

Wat is de nacht hier; het behoeft niet eens een gure herfst, of lange winternacht te zijn, waarin loeiende winden, stormen, hagelbuien, of gestrengte vorst, bij stikdonkere, ja zwarte duisternis, niets dan akeligheid rondom zich verspreiden; maar zelfs de korte zomernacht, waarin, bij een heldere hemel, maan en sterren lichten, zodat bij zoele lucht en warmte, de nachtegaal zich laat horen; het is toch nacht; men kan alle voorwerpen, al heeft men enig licht, niet onderscheiden; er is toch verlangen naar de morgenstond en naar den heldere dag.

O hoe zal het dan zijn, wanneer er, in dit opzicht geen nacht meer zijn zal, maar een eeuwige dag, waarop men, bij meer dan zonnelicht, al de voorwerpen van Gods schepping in de hemel van Gods Heerlijkheid en op de vernieuwde aarde zal aanschouwen, en bewonderen. God zelf zal de gezaligden verlichten, door hen met een, ongeschapen, majestueuze glans en Heerlijkheid te bestralen: hetgeen *het licht van Zijn aangezicht* genoemd wordt. O welk licht zal dat zijn! Is hier alles begerig naar; hoe zal dan daar het licht van die volle dag der zaligheid, het licht van Gods

aangezicht wezen, Godzaligen! U mag terecht verenigd met uw medereizigers naar Sion, in de hope des eeuwig levens, tot uw vertroosting en blijdschap zingen:

*Hun blijdschap zal dan onbepaald,
Door 't licht, dat van Gods aanzicht straalt,
Ten hoogsten toppunt stijgen.*

En als u onder de gezaligden u bevindt, zult u zoveel van dat licht aanschouwen, dat u, meer dan de Koningin van het Zuiden, zult moeten zeggen: de helft is er mij op aarde nooit van aangezegd.

Maar wij kunnen ook het woord nacht in een oneigenlijke zin nemen; want de nacht is ook een tijd, waarin men of werkeloos is, of, zo men werkt zich bedienen moet van geleend licht, hetzij van lamp of kaars, of, van het licht der maan. Het is dus een tijd, waarin de meeste voorwerpen die wij op de heldere dag onderscheidenlijk zien voor ons gezicht verborgen zijn, en andere slecht; onvolkomen, meestal met zonder moeite onderkend worden. Hierdoor mist ook de nacht de vrolijkheid van de dag; hij veroorzaakt veel belemmering in de menselijke bedrijven; hij stelt de mens niet zelden bloot aan gevaren en ongelukken. Volgens deze bijzonderheden zal de nacht, in een oneigenlijke zin, een staat betekenen van merkbare onkunde, van gebrek aan kennis, welke tot gevolg heeft een zekere belemmering in onze werkzaamheden, in onze bedrijven, met daar bijkomende onaangenaamheden, en vrees voor onheilen die men niet voorzien, dikwerf niet ontgaan kan. En hoe bevestigt zulks de ervaring! Wat hoe kunnen wij in de nacht verrichten, en hetgeen wij dan nog mochten doen, hoe gebrekkig geschiedt het, in vergelijking van hetgeen wij op de heldere dag ten uitvoer brengen? En waar zijn wij, wegens gebrek aan helder daglicht, niet aan blootgesteld!

Geven wij nu die zin, aan het woord nacht, dan zullen de woorden: en aldaar zal geen nacht zijn, ons leren, dat alle gezaligden, daar God zelf hen verlicht, onafgebroken zulk een licht van kennis zullen bezitten, als volkomen genoegzaam is om alle onderwerpen der beschouwing recht te kennen, en daarmee, zonder de minste bekommernis, behoorlijk werkzaam te zijn, en beveiligd voor alle, kwaad, in het een en ander zich storeloos te verblijden.

Trouwens, niets kan dáár in de staat der volmaaktheid, noch in hen, noch rondom hen, hen meer belemmeren in de uitoefening der hoogst volkomen Godzaligheid. Voor het kwaad, dat hun op aarde, toen zij als in de nacht wandelden, hen in gevaar bracht, behoeven zij dan niet meer te vrezen; de bozen, die hen toen menigmaal overvielen, houden daar op van beroering, terwijl zij als vermoeiden van kracht rusten. O zalige staat! Wij kunnen dus deze betekenis ook wel als aannemelijk beschouw zij strookt met het beloop van zaken. De woorden toch schijnen ontleend uit Jes. 60: 19, waar de zin ook oneigenlijk moet verstaan worden.

Zij zullen noch kaars, noch zonlicht behoeven, schreef JOHANNES. Geen wonder. In het vorige Hoofddeel schreef hij, dat God zelve de stad verlicht en dat het Lam haar kaars zijn zal. De Dichter van de 17^e Psalm betuigde: *Ik zal Uw aangezicht in gerechtigheid aanschouwen, als ik met Uw beeld zal verzadigd worden*; en PAULUS; 1 Corinthe 13, *dat zij in de hemel zien zullen, aangezicht aan aangezicht, en kennen zullen, gelijk zij gekend zijn*. Ja, het is zo gelijk wij in de tekst lezen: *God zelf verlicht ze*.

Beminden van Christus, hoort u niet met bewondering? Verlustigen uw zielen zich niet reeds dat u, met onderwerping, smachtend uitziet naar de Geest, dien zij bezitten als de Oorsprong, de Ingever der inwoning in het paradijs Gods, het huis uws Vaders!

O, dat verlangen om God te erkennen en te aanbidden. Verlangen uw nieren niet in uw schoot, en is uw begeerte niet uit die heilbron te ontvangen. Zulks kunnen wij bij naamchristenen niet vinden.

Hoe menigmaal sprak Paulus, die wenste om ontbonden te worden en met Christus te zijn. De Heere spreekt door het Woord tot hen, zeggende: *Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde, daarom heb ik u getrokken, met goedertierenheid. Bergen zullen wijken, en heuvelen wankelen, maar Mijn goedertierenheid zal van u niet wijken, en het verbond Mijns vredes zal niet wankelen in eeuwigheid. Ik heb gezworen, dat ik op u niet meer toornen of schelden zal.* Zodat zij er soms als onder wegzonken in bewondering over de van dit moeilijk leven, vergeleken met de toekomstige heerlijkheid.

Ja, u moogt u wel verheugen met een vreugd, die de wereldling, hoe gelukkig hij zich acht, niet kent O! alles, wat u hier door het geloof in uw opgeruimde ogenblikken aanschouwt, kan er niet bij in aanmerking komen. Geen wonder, het is hier nacht. Hoe gebrekkig zijn uw beschouwingen en werkzaamheden; het zijn niet meer dan stukskens der zaken, uiterste einden van Gods wegen, hetgeen u hier ziet of gevoeld. Welke belemmeringen ontmoet u! Geen wonder, u wandelt hier als in de nacht bij het licht des geloofs, dat menigmaal zo verflauwt, zodat gij nauwelijks kunt voortgaan. Maar wat zal het eens zijn, als er geen nacht meer zal zijn wanneer u volmaakt God zult kennen Zijn deugden en Zijn werken in de natuur en in de genade zult bewonderen. O neen, niemand kan het u ten kwade duiden. God haalde hen uit de goddeloosheid, zonder hetwelk zij zouden voortgewandeld hebben, totdat zij in de eeuwige duisternis, waar wening der ogen en knersing der tanden zijn zal, rampzalig zouden zijn weggezonden.

Het is dat dierbaar, door Gods kinderen nooit genoeg geschatte Woord, dat DAVID reeds noemde een lamp voor zijn voet, en een licht op zijn pad; en PETRUS: een schijnend licht in een duistere plaats, waarop de gelovigen acht moeten geven. Het is de veilige leidsvrouw op de weg naar de hemel. O ja, alle Godzaligen, waar zij op aarde wonen, zijn dankbaar en blijde wegens dat licht, die lamp, die fakkel, waarmede zij door de nacht van dit moeilijk, onrustig leven, de blijde dag der eeuwigheid tegemoet wandelen. Hoe vele zielsverkwikkingen hebben zij uit dat Woord, krachtig gemaakt door de Heiligen Geest, mogen ondervinden.

Het is het Woord van God, de openbaring van heil en zaligheid veer zondaars; dat licht, dat in het Paradijs, en daarna veel helderder in Bethlehem ontstoken is, in de donkeren nacht van onkunde, onreinheid en alle goddeloosheid.

In de nacht kan men vele voorwerpen kan men niet zien, en wat men ziet, dat ziet men veelal onvolkomen, zodat men het op de dag geheel anders beschouwt; met één woord, het is hier nacht; maar in de hemel zal er geen nacht meer zijn dáár zullen zij het licht der kaars, zelfs der zon niet meer behoeven; daar zullen de gezaligden in een veel hoger en Heerlijker, in het Goddelijk licht, zich onmiddellijk verheugen. Is het onderscheid tussen nacht en dag hier zo verbazen groot, wie zou het onderscheid kunnen beschrijven van het licht, dat de gelovigen op aarde en de gezaligden in de hemel hebben.

JOHANNES heeft er iets van geschreven in zijn eerste Brief, Hoofdst 3: 2: Zij zullen daar Jezus zien gelijk Hij is, en Zijn Heerlijk lichaam gelijkvormig zijn; zij wandelen daar in het licht van Gods aangezicht, en verheugen zich de ganse dag (eeuwig) in Zijn Naam. O gewenste blijde dag der eeuwigheid!

Aldaar zal geen nacht zijn, geen kaars of zonlicht behoeven zij daar, want de Heere God verlicht ze.

2. In de tweede plaats zouden wij nog enige bijzonderheden, betrekkelijk dit onderwerp, ontwikkelen.

Vooreerst. Het licht van de dag des hemels zal boven alle beschrijving heerlijk zijn.

Ten tweede. De blijdschap der gezaligden zal door het wandelen in dat licht, geëvenredigd zijn aan die hemelse luister.

Ten derde. Zij, die op goede gronden zich verzekerd houden, door het geloof in CHRISTUS, van hun eeuwig geluk, wandelen die dag gemoedigd tegen, zich verblijdende in de hoop.

Vooreerst, zeg ik, *het licht van de dag des hemels zal boven alle beschrijving heerlijk zijn.*

Maar wat zullen wij, die het stof bewonen, van het licht des hemels stamelen? De uitspraken van Gods Woord kunnen ons op het spoor onzer gebrekkige beschouwing voorlichten. In onzen tekst lezen wij, dat aldaar geen nacht zal zijn, dat God zelf de bewoners van de hemel verlicht, dat is, dat de minste der gezaligden meer, oneindig meer, licht zal bezitten, dan de verstgevorderde in deze woning der sterfelijkheid ooit gezien heeft; hoeveel is en blijft hier onbekend, dat dáár openbaar zal wezen. Hoe spoedig moeten de wijste mensen omtrent Gods werken bitroepen: de kennis is mij te wonderbaar. Wat zijn de gangen der goddelijke Voorzienigheid hier omsluiert; hoe vele donkere zijden ontdekt men hier, ook in het lot, in de leiding van vele kinderen Gods, in tegenstelling van dat der goddelozen. Hoe ver had het staren daarop de vromen Asaf weggevoerd, hoe weinig kennen wij van de werken, van de schijnbaar met Zijn liefde strijdende leidingen Gods? Geen wonder, het is hier, hoeveel licht wij hebben, nog nacht. Maar welk licht zal zich aan het opgeklaard oog der onsterfelijken, der gezaligden opdoen! O hoe Heerlijk zal dat licht zijn! Daar zullen zij Gods werken in de natuur klaar beschouwen de gangen in zijn heiligdom niet beoordelen, maar zonder bekommering volgen. Geen wonder, daar is het geen nacht. Zij zullen zich dan volmaakt in God, in Zijn werken, in Zijn wegen en leidingen verlustigen; niet alleen in de werken der natuur, maar ook in die der genade.

Wat een Christen hier op aarde door het licht van Gods Geest ook zie, hij kent nog maar weinig. Hoe gebrekkig is zijn geestelijke kennis van God en de eeuwige dingen! Hoeveel heeft hij te betreuren van wege zijn inwonend bederf! Hoe vele zorgen drukken, hoe vele gevaren dreigen hem! Geen wonder, hij is gelijk aan iemand, die in de nacht, bij het licht van een fakkel reist; hij kan wel niet geheel dwalen, maar ook niet veel zien, want het is nacht. Gebrekkige kennis, onreinheid, kommer en vrees, kwellen hier vaak op die nachtreis de geestelijken pelgrim; maar hij reist de dag der eeuwigheid tegen! Dit bemoedigt en vertroost hem onder al de moeilijkheden die hij op zijn tocht ontmoet. Dán zal het voor hem geen nacht meer zijn; dan zal hij, in dat boven alle beschrijving verheven licht wandelen. Zonder zonden zullen de gezaligden dáár God dienen, God danken en prijzen; volmaakt en heilig, als een gemeente zonder vlek of rimpel zullen zij zich daar in dat heerlijk licht bevinden, storeloze vreugd zullen, zij genieten, God zal al tranen van hun ogen afwissen.

O Toehoorders, wie zou het hier in bijzonderheden kunnen voorstellen, hoe luisterrijk het licht, waarbij de verlost door CHRISTUS in de hemel wandelen zullen, zijn zal? Hoe luisterrijk, om er dit nog van te zeggen, zal ook het gezelschap zijn, waarbij die wandelaars in het licht zich bevinden zullen! Zij zullen in de tegenwoordigheid van hun Borg en Middelaar, van hun verheerlijkte Verlosser, naar wie zij op aarde zo zeer verlangd hebben, zijn en blijven; en zich omring zien van Aartsengelen, tronen, machten, Heerschappijen van Aartsvaders, Patriarchen en Profeten, van Apostelen en

martelaars. Zij zullen dáár wel vinden en kennen al de geliefden met wie ze op aarde God gediend, hun Heere en Koning verheerlijkt hebben; die zij beweenden, toen deze hun de nacht des tijds in die blijden dag der eeuwigheid voorgingen. En dat alles zal dáár volmaakt zijn. Zij wandelen met de lange witte klederen van heiligheid, met de kronen en palmtakken der overwinning vergezeld gaan van een nog ongekend licht, dat onbeschrijfelijk is in luister en Heerlijkheid.

O Godvruchtigen onder mijn Hoorders! Medereizigers door de nacht van dit leven, naar de blijdschap der eeuwigheid! Moeten uw nieren met onderwerping, niet verlangen in uw schoot? Zouden Godzaligen geen begeerte hebben om ontbonden te wezen, en met CHRISTUS in dat luisterrijk licht te zijn? Hoe groot zal uw geluk hiernamaals wezen!

Dit leidt mij tot de korte ontwikkeling der tweede bijzonderheid; zij is deze: *De blijdschap der gezaligden zal door het wandelen in dat licht, evenredig zijn aan die hemelse luister.*

Ja, met dat alles, wat, wij opgenoemd hebben, zullen zij in God eindigen. Zij zullen dáár volmaakt Zijn wijsheid, macht en liefde, vooral in het werk der verlossing geopenbaard, aanbidden en danken, en voorzeker zal daarin hun hoogste vreugd gelegen zijn. Welk een liefde tot God zal dit teweeg brengen. Hier in de nacht van dit leven verkoelde zij dikwijls door zonden en bederf; maar dat zal daar, waar geen nacht meer zijn zal, in die luistervolle Heerlijkheid, geen plaats meer vinden. O welk een zieldoortintelende blijdschap zullen zij hierover smaken!

Enig denkbeeld kunnen de nabij God levende Godvruchtigen er wel van maken, maar wat eigenlijk de ondervinding daarvan zijn zal, die kennis is hun hier nog te hoog en te wonderbaar. Aanschouwen zij hier reeds de Heerlijkheid des Heeren in een spiegel, zodat zij in gedaante veranderd worden van Heerlijkheid tot Heerlijkheid, als door des Hoeren Geest welk een glans van Heerlijkheid zal er van hen afstralen, wanneer zij Gods aangezicht in gerechtigheid zullen aanschouwen, en met Zijn beeld zullen verzadigd worden. Hoe onbeschrijfelijk groot zal hun aan de hemelluister evenredige blijdschap zijn! Zij zullen rusten in God rusten van hun arbeid rusten van hun moeilijke nachtreis. O die dag der eeuwigheid zal in nadruk voor hen een rustdag, een blijde zalige rustdag zijn. Vangen zij hier in dit leven, door geloof en heiligmaking, de eeuwige Sabbatdag aan, en smaken zij soms de beginselen der hemelse vreugde in hun hart; verblijden zij zich hier al over hun geluk, meer dan de goddelozen, wanneer hun koren en most vermenigvuldigt, - het zijn alle maar kleine voorproeven van hetgeen zij daar eeuwig zullen smaken, eerstelingen van de volle oogst, die hun daar wacht, waar zij (daar ze hier met tranen gezaaid hebben), met gejuich zullen maaien.

Ik kom tot de derde en laatste bijzonderheid: *Zij, die op goede gronden zich, verzekerd houden, door het geloof in CHRISTUS, van hun eeuwig geluk, wandelen die dag gemoedigd tegemoet, zich verblijdende in de hoop.*

De gelovigen leven hier in de zekere verwachting van die gelukstaat, waar het geen nacht zal zijn. Geen wonder, zij zijn hier, door het geloof in Christus, verzekerd van hun eeuwig geluk. *Want de Geest getuigt met hun geest, dat zij kinderen Gods zijn.* Zij zoeken hier reeds de dingen, die boven zijn, en hun wandel is, wanneer zij door het geloof JEZUS liefhebben in de hemelen, waaruit zij Hem, hun Heere en Koning, verwachten. Dachten en spraken de Heidenen in hun stikdonkere nacht, hoe verward en met welke dwaalbegrippen ook, van een toekomstend leven, de Christen is voorgelicht door de fakkel van Gods onfeilbaar Woord, wandelt gemoedigd die dag der eeuwigheid tegen; hopen verblijdt hij zich. Ja, zo zeker als hij op goede gronden

die niet liggen in zijn werkzaamheden, zuchtingen en tranen, maar alleen in CHRISTUS, dien hij door het geloof omhelsd heeft, verzekerd is van zijn vereniging met Hem, zo ontwijfelbaar staat het bij hem vast, ja, omdat God niet verandert, onwrikbaar vast, dat hij, hier in de geest gezaaid hebbende, uit de Geest het eeuwige leven maaien zal.

Trouwens, heeft hij geloofd, hij zal aanschouwen; heeft hij gestreden, hij zal overwinnen. De Heiland betuigde (tot vertroosting van al Zijn gelovigen): *die overwint: Ik zal hem geven te zitten met Mij in Mijn troon, gelijk Ik overwonnen heb en ben gezeten met Mijn Vader in Zijn troon.* JEZUS is in die Heerlijkheid reeds ingegaan, al de zijnen volgen Hem, en de ganse Kerk zal er in komen, wanneer Hij verheerlijkt zal worden in zijn heiligen, en wonderbaar zal zijn in allen die geloven. Zij reizen dus die dag gemoedigd tegemoet; hun verwachting is niet gebouwd op een losse inbeelding, o neen! zij hebben er vaste, onwankelbare gronden voor, die de ganse macht der hel niet omver kan rukken. Al Gods deugden waarborgen er hen voor: Gods macht schraagt hen, Zijn wijsheid kan haar doel in hen niet missen, Zijn liefde en trouw zijn zo onveranderlijk als. Zijn natuur. De beloften, die in CHRISTUS ja en amen zijn, verzekeren er hen van. Heeft CHRISTUS voor hen de zaligheid verworven, zij moeten er de eeuwige vruchten van genieten. Zijn zij met CHRISTUS, hun Heere, hier reeds zo nauw verenigd, zijn zij leden van dat lichaam, waarvan Hij het Hoofd is, dan kan het niet anders, of waar Hij is, moeten ook zij zijn; want het Hoofd kan niet in ere zijn, en het lichaam in onere blijven.

Nog eens, bad CHRISTUS, nog op aarde zijnde: *Vader! Ik wil, dat daar Ik ben, ook die bij mij zijn, die U mij gegeven hebt;* eist Hij dit in de hemel, zij behoeven aan de verhoring van dit gebed van hun Verlosser niet te twifelen, en, om er niet meer bij te voegen, zij hebben hier de Heilige Geest reeds tot een werkzame Inwoner in zich; door die Geest zoeken zij al de hemelse dingen; elke zucht, die door de Geest in hen wordt opgewekt naar volmaakte heiligheid, naar de onmiddellijke tegenwoordigheid van JEZUS en de gezaligden is hun een krachtige verzekering, dat zij eenmaal daar zullen zijn, waar het geen nacht meer wezen zal.

Is het, Geliefden! na het weinige, dat wij hebben aangevoerd, wel te verwonderen, dat zij, die door een waarachtig geloof CHRISTUS hebben omhelsd, en die zulk een vasten grond hebben voor hun zaligheid, gemoedigd die blijde dag der eeuwige gelukzaligheid tegemoet wandelen en zich hier in de hope reeds verblijden? O ja! zovelen als er hier in waarheid voor de Heere leven, die in oprechtheid, al is het onder veel gebrek, met AZAF zeggen kunnen: *Wien heb ik nevens U in de hemel, nevens U lust mij ook niets op aarde; bezwijkt mijn vlees en mijn hart, zo is God de rotsteen van mijn hart en mijn deel in eeuwigheid,* die zullen komen waar Jezus is, en delen in de zaligheid, die duizenden, de duizenden verdubbeld, die uit de nacht van onvolmaaktheid zijn overgevoerd in de blijde dag der eeuwige zaligheid, reeds genieten.

Godvruchtigen! die thans, hoewel stamelend, uw geluk hoorde beschrijven, vertroost er uw zielen mee. Als uw leven hier reeds met CHRISTUS verborgen is in God, wanneer CHRISTUS, die uw Leven is, zal geopenbaard zijn, zult u ook met Hem geopenbaard worden in Heerlijkheid.

3. Ons derde en laatste deel is, om uit het verhandelde nog **enige wenken der toepassing af te leiden.**

Vooreerst. Hoewel het hier nacht is, ontbreekt het ons, wegens God oneindige goedheid, niet aan het nodige licht.

Ten tweede. Wij moeten om de weg tot die gelukstaat te vinden, biddend van dat licht

trachten gebruik te maken.

Ten derde. Zij, die daarvan gebruik leerden ma ken gaan bij dat licht, hoe donker het ook wordt, steeds voort, en ondervinden op de weg het aangename van dat licht in hun harten. Eindelijk

Ten vierde. De nacht is dikwijls hier al zo helder voor de ware Christen, dat hij reeds iets gevoelt van hetgeen hij daar genieten zal, waar het geen nacht zal wezen.

Wij zullen, wegens de tijd, hier veel aan eigen overdenking moeten overlaten.

Vooreerst, zei ik: Hoewel het hier nacht is, het ontbreekt ons, wegens Gods oneindige goedheid, niet aan het nodige licht.

Het is bij ons nacht, maar echter niet zo als bij de volkeren, die als in de schaduw des doods zitten, de blinde Heidenen, die de onbekenden God aanbidden, waarbij wij u voor acht dagen bepaald heb hen; ook niet zoals zij, die in het bijgeloof en door blinde leidlieden misleid werden. Gode zij dank, wij hebben de fakkel van Gods Woord, dat u hier steeds zuiver, overeenkomstig de beproefde leer en de ondervinding van al Gods volk, zonder verdraaiing of vervalsing, verkondigd wordt. Is het licht, dat in de avond of de nacht ons veilig leidt naar de plaats onzer begeerte reeds aangenaam dit licht, dat de zondaar op de weg des levens leidt, moet ons boven alles dierbaar zijn. Hoevelen zijn door dat licht, dat de Heilige Geest in hun harten deed schijnen, veilig overgevoerd daarheen, waar het geen nacht is; die nu al, niet zoals op aarde bij afwisseling, maar ongestoord, bestendig, op een wijze zoals zulks op aarde niet kon geschieden, wandelen in het licht van Gods aangezicht. En hoe velen reizen er nog genoeglijk voort, door de glans van dat licht geleid, die er door bemoedigd en vertroost worden, die zich in dat licht verblijden

Toehoorders! Mocht u allen verlangend worden naar dat licht, en begerig om er in te wandelen.

Zondaar, die nog onbekeerd voortleeft, en helaas! de duisternis van onkunde, zonden en onreinheid, liever hebt dan het licht! Ach! mocht u het nog intijds inzien, dat uw heilloos pad ten verderve leidt. O, daar gij inderdaad in de nacht wandelt, zult u, zo u in die donkerheid moedwillig voortgaat, in de eeuwige duisternis neerstorten, waar weinig der ogen en knersing der tanden zijn zal. Nog leeft u onder het licht van het Evangelie; maar ach! als dat licht in u duisternis wordt, hoe groot zal dan uw duisternis zijn! Nog bidden wij u, alsof God door ons bade, schuw niet langer dat licht, dat God door Christus, zijn Zoon, die zich het Licht der wereld noemde, heeft laten ontsteken om u te behouden.

Het tweede gevolg is: *Wij moeten, om de Weg om die gelukstaat te vinden, biddend van dat licht tracht, gebruik te maken.*

Licht te hebben en in duisternis te wandelen, hoe dwaas is zulk een handelwijze. Wie toch, die wegens dringende omstandigheden in de nacht moet reizen, zal dengenen, die hem van een wegwijzer voorziet, of een brandende fakkel aanbiedt, van de hand wijzen, en zich aan verdwalen en andere onheilen, die in de duisternen nacht vele zijn kunnen, blootstellen? Hierin vindt u uw beeld, o mens, die CHRISTUS als van u afstoot, en Zijn Evangelie, waardoor Hij u leiden wil, verwerpt. Ja, verblind door de God dezer eeuw, poogt u steeds die lichtende fakkel voor u uit te blussen, om te meer ongehinderd de zonden te dienen. Zondaar! die de wereld dient, terwijl u Gods vermaningen, die wij in Zijn naam tot u brengen, in de wind slaat, en daardoor in de duisternis, die wij boven het licht verkiest, een weg bewandelt, die recht schijnt, maar welks einde het gewis verderf zijn zal, hoort het nog, o ongelukkigen onder mijn Hoorders! Uw weg op het pad der zonden leidt naar de plaats, waar het eeuwig nacht

zal zijn, waar wening der ogen en knersing der tanden het rampzalig lot zal wezen van allen, die willens hun ogen voor het waarachtig licht gesloten hebben.

Leeft u nog in de nacht van heersende zonden en wereldse begeerlijkheden dus voortgaande, zal het nooit dag voor u worden, daar u bij elke trede op uw heilloos spoor, de eeuwige duisternis nader komt. Och! mocht u, biddend om het licht en de kracht des Heiligen Geestes, trachten van het Woord Gods, dat u verkondigd wordt, gebruik te maken.

Meent u, dat u bij het ware licht wandelt, u die op uw deugd en uw uitwendige plichten vertrouwt?

Dat licht, wij verzekeren het u op grond van Gods Woord, zal in het uur des doods voor eeuwig worden uitgeblust. Bij het ware licht van Gods Woord leert de zondaar zich kennen als blind en dwaas in zichzelf; dat doet hem JEZUS begeren, om door Hem verlicht, gereinigd en geheiligd, zowel als verlost te worden; daardoor gaat er al licht voor hem op in de duisternis. Hij gevoelt lust om bij het in zijn ziel ontstoken licht God te dienen, met afstand doen van de heersende en strijd voeren tegen de verborgen zonden. O, mocht u om dat licht smeken, om de weg tot eeuwig geluk te vinden, en om daardoor geleid, op dien beminnelijke weg voort te gaan. U zijt nu op de weg der zonden (ach! geloofde u het), in gevaar, meer nog dan een eenzame reiziger, die in de donkeren nacht door een woud, dat bezet is met rovers en roofgedierte, heentrekt, want waar de dood u vindt, en hoe, spoedig kon hij u overvallen (dit is ons na weder door velen, die in hun prille jeugd en in de kracht des levens zijn afgesneden, als met een luide stem door de doodklok verkondigd), hij voert u over in de eeuwige nacht, waar het nooit dag wordt, waar de minste lichtstraal van hoop op verlossing uit die eeuwigen kerker niet zal bespeurd worden.

O geliefde schapen onzer weide! Bedenkt nog, bidden wij u, alsof God door ons bade, wat, tot uw vrede dient, eer de nacht komt, waarin men niet meer werken kan, waarin de tijd der genade voor eeuwig zal zijn voorbijgegaan.

Het derde gevolg, dat wij noemden, is: *Zij, die daarvan gebruik leerden maken, gaan bij dat licht, hoe donker het ook worde, steeds voort, en ondervinden op de weg het aangename van dat licht in hun harten.*

Gevoelt een reiziger, die in de nacht wandelt, bij elke trede het aangename van maan, sterren of fakkellicht; gaat hij, daardoor geleid, gerust en veilig voort, zonder vrees van te zullen dwalen hoe veel te meer gevoelen de gelovigen het verkwikkende van het licht des Geestes, dat in hun harten ontstoken is. Oprechten van harte onder mijn Hoorders! Zou u, het wel kunnen zeggen, wat u daarvan gevoelt? Ja, het is hier wegens ongeloof, en daaruit voortvloeiende verkeerde begrippen en twijfelingen, nog te veel nacht, ten minste duister in uw zielen; maar zou u het durven ontkennen, dat er licht in uw gemoed ontstoken is? Licht, waarbij u uw zonden als Godonterend leerde kennen en betreuren, waardoor u uw schulden voor God beleed, JEZUS voor uw harten begeerde, het beminnelijke van Zijn persoon en dienst zag?

Tevoren, toen u de zonden diende, de vermaken der wereld zocht en volgde, of door eigen deugd zocht behouden te worden; toen was het nachtelijk donker, ja geheel nacht in uw ziel; toen wandelde u inderdaad in de duisternis. Maar hoe flauw nu ook uw fakkel brandt of uw vlaswiek smeult, er is licht, licht waardoor u (gelijk wij u reeds deden opmerken), zag en gevoelde hetgeen te voren u geheel vreemd was.

Vanwaar is dat licht? Och! erkende u het. God heeft het in u ontstoken, en niemand zal het uit blussen. Is het in oprechtheid uw keus (onderzoekt dit steeds in de eenzaamheid, aan de voeten van Jezus), om voor de Heere in oprechtheid te leven; om Jezus tot uw Leidsman te hebben; om door Hem als Profet geleerd, als Priester

gereinigd, en als Koning geregeerd te worden? Dan smaakt u toch iets van het aangename van dat licht, dat in u is opgegaan. Of zou u het licht van aardse vreugd, van zondige genoegens er voor willen verruilen?

O neen, zegt u inwendig; immers al boodt u iemand al het goed van zijn huis voor hetgeen u reeds mocht genieten, om afstand daarvan te doen, u zou hem ten enenmaal, afwijzen.

Maar berust in dit alles niet is er licht in u ontstoken (ontkent Gods genade niet; bedroeft, door verdenken van het werk Gods in u, de Heilige Geest niet), bidt dat het hoger in u moge opgaan. en wel zo, dat u bij dit licht JEZUS volkomen omhelst als uw Heere, Verlosser en Koning. Eer kunt u niet tot rust komen voor uw ziel; dan kunt u in het licht van Gods aanschijn wandelen, en u de ganse dag in Zijn naam, verheugen.

Leert van alles buiten CHRISTUS afzien, Hij is de enige grond van uw zaligheid; want die Hem vindt, die vindt het leven.

Mocht u, heilbegerigen naar JEZUS! zo begerig worden naar dat geloofslicht, waarbij u zien kunt de dingen, die u geschonken zijn, dat u rusteloos werkzaam mocht wezen, totdat u kon uitroepen: ik was duisternis, maar nu ben ik licht in de Heere; eens kom ik dáár waar het geen nacht meer zijn zal, waar allen, die met tranen gezaaid hebben, met gejuich zullen maaien.

Het vierde en laatste toepasselijk gevolg is: *De nacht is dikwijls hier al zo helder voor de ware Christen, dat hij reeds iets gevoelt van hetgeen hij daar genieten zal, waar het geen nacht zal zijn.*

Godvruchtigen onder mijn Hoorders! die sterker in het geloof zijt en de vruchten daarvan geniet, in die vrede bij God, door JEZUS CHRISTUS, onzen Heere. Het is hier in de woestijn, waar u doortrekt naar het Vaderlijk huis, nog nacht. Ja, dat ondervindt u nog in u, en ook rondom u. Gaan in de nacht rovers en roofdieren uit, om aan te vallen en te verscheuren; wordt de nacht ook door de kinderen der duisternis, die het licht schuw, wel gebruikt, om in hun samenrottingen, en verderfelijke plannen te smeden, waardoor onrust en verwarring, onderlinge verdeeldheid, twist en tweedracht berokkend worden, o dan is het nu vooral in onze dagen van diep verval ook wel nacht, waarin de vijanden van Gods Kerk, van het waarachtig licht des Geestes, van de zuivere beproefde leer, die naar de Godzaligheid is, zijn afgedwaald om, kon het zijn, het licht der waarheid al meer te verdonkeren, ja uit, te blussen en hun dwaallicht, in de hel ontstoken, tot misleiding en verderf van onsterfelijke zielen, al hoger op te voeren en te verspreiden.

Welk een zielsdroefheid niet alleen, maar welk een rampen zal dit baren. Och! of al het geliefde volk Gods, in deze nacht van verleiding en verdeeldheid, als een éinig man de Heere mocht aanlopen als een waterstroom; dat zij, gelijk een JAKOB, worstelaars werden in het gebed, en ook de Heere heilig dwongen, en met geloofsvrijmoedigheid zeggen: *wij zullen u niet laten gaan, o Heere totdat U licht in de duisternis doet opgaan, en onze nacht in een blijde dag herschept.*

Wat een verdeeldheid en verwarring heeft dat nachtwerk des Satans, (de vervalsing en verdraaiing van Gods Woord, de minachting en bespotting van het inwendig genadewerk Gods, de hoon van Gods lievelingen, die zich met hetgeen niet uit God is niet kunnen verenigen, aangedaan), reeds teweeg gebracht en wat kan er nog gebeuren! Wat zal er op de vraag: *Wachter! wat is er van de nacht?* geantwoord worden? Zal men niet moeten zeggen: helaas! het is nog nacht, het is van rondom donker. Hier wendt men pogingen aan om de leugen al meer boven de waarheid te verheffen, en de reeds verblinden wijs te maken, dat hetgeen waarlijk tot de duisternis

behoort, zuiver licht is, waarop men veilig op afgaan kan; ginds ziet men er tegen elkander verdeeld, die ijveren met een ijver zonder verstand, die met de hond op de steen bijten, en niet zien op dengenen die hem werpt; die maar over de uitwendige toestand en het bederf in leer en zeden spreken, zonder met eigen zonden en schuld, met de zonden des volks en ook van hen, die de waarheid nog beminnen, voor God te komen; aan JEZUS voeten, als tussen het voorhof en de altaar te wenen. O ja, het is vooral in onze dagen nachtelijk donker.

Godvruchtigen! indien God niet van uw hart geweken is, dan moet dit u gevoelig smarten, en te meer, daar onder de kinderen Gods, door de duistere en de treurige gevolgen daarvan, die als een oordeel Gods mogen beschouwd worden, het fijne goud zeer is verdonkerd, en velen hunner de aarden flessen zijn gelijk geworden.

Och, of de Heere Israëls verlossing uit Sion deed komen! Want menselijke plannen en pogingen, om licht in deze nacht te scheppen, om een gewenste dageraad en een vrolijke dag, waar Gods bedrukte volk over juichen kan, daar te stellen zijn vruchteloos. *Niet door kracht, noch door geweld (van mensen), maar door Mijnen Geest zal het geschieden, zegt de Heere.*

Maar hoewel dit nu zo is, gelijk wij u, tot uw waarschuwing en opwekking, hebben voorgehouden, echter blijft het eens zekere waarheid, dat u in uw gemoed reeds in de nacht iets, ja soms veel gevoelt van hetgeen u dáár genieten zult, waar het geen nacht zal zijn. Geen wonder, u kunt zeggen: *God is, mijn Licht en mijn Heil, voor wie zou ik vrezen!* Ja, de zonden, zorgen en moeilijkheden mogen op de weg het licht, waarbij u reist, al eens benevelen, u zult van de weg niet afdwalen; en hoe menigmaal smaakt u niet, bij dat licht, de beginselen, der eeuwige vreugd in uw harten, zodat u de voorproef der volmaakte Godverheerlijking, de eerstelingen van de volle oogst geniet. Houdt, moed, reizigers, die aan de hand van uw Leidsman, Christus wandelt. Is het nog nacht geen nood; Hij, dien u volgt, kent de koers ten hemel. Straks ziet u het schemerlicht des dageraads, en daarop de volle dag der eeuwigheid, en dáár is het geen nacht. Hoe tederder, hoe meer u in de nabijheid Gods leeft, hoe lichter het op uw pad is. Ondervindt u in de nacht reeds zoveel, zijn de lichtstralen des hemels, die hier uw pad verlichten en enigszins uw nacht als in een dag herscheppen, zo aangenaam, wat zult u dan wel op dien dag van Gods heirkraft, als u met de heilige sieradiën zult bekleed zijn, genieten! O dat is boven alle beschrijving.

Vergenoegt er u maar mee, en verblijdt er u over, dat u haast zijn zult, waar het geen nacht zal wezen, waar u kaars, noch zonlicht meer behoeven zult, waar God, u zal verlichten, waar u het einde uws geloofs, de zaligheid der ziel, genieten zult.

Hoe velen, ook van uw lieve betrekkingen, hebben de nachtreis al volbracht, die in het helder licht van de dag des hemels u wachten. O, wat zal dat wederzien zijn! Verblijdt ge u tezamen hier op aarde, zong u wel eens den Heere Psalmen in de nacht,- daar, lievelingen van JEZUS! daar zult u met hen, en met al de gezaligden, in het onmiddellijk licht van Gods aangezicht wandelen, en u de ganse dag der eeuwigheid verheugen in 's Heeren naam.

Nog eens, is het hier nacht, vooral wegens de handelingen Gods met Zijn Kerk in het algemeen, en aangaande uw weg in het bijzonder, bedenkt, dat wij in de nacht zijn, al zijn wij al voorzien van licht, hetgeen rondom ons is, niet zo kunnen bezien als bij de heldere dag. Op de dag, dien u tegemoet wandelt, en wellicht spoedig zult aanschouwen, zult u alles zo zien, dat u God in de wegen Zijner Voorzienigheid ook met betrekking tot de smartelijke wegen die u op aarde deden zuchten en wenen, zult erkennen en aanbidden als wijs en goed.

Daar, waar het geen nacht zal zijn, kinderen Gods, vertroost u onder druk, er uw

zielen mee, verblijdt er u over, eens zal al hetgeen u hier duister voorkwam, licht zijn; al hetgeen u hier als verward toescheen, enkel orde zijn; het schijnbaar gestreng, dat u hier soms nauwelijks met Gods betrekking tot u kon in verband brengen, zal daar door u als tedere vaderlijke, door wijsheid bestuurd, bewonderd worden. Geen wonder, daar is het geen nacht meer daar zult u in het eeuwig licht wonen, om u bij die blijde dag des hemels storeloos in uw God te verlustigen. Amen.

Nazang: Ps. 118: 2.